T.C.
Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Temel İslami Bilimler Anabilim Dalı
Kelam Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

EBU'L-A'LA MEVDUDİ'NİN TEVHİD ANLAYIŞI

Abdulhakim AY
13910006

Danışman
Yrd. Doç.Dr. Ahmet Akgüç

Diyarbakır 2017

T.C.
Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Temel İslami Bilimler Anabilim Dalı
Kelam Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

EBU'L-A'LA MEVDUDİ'NİN TEVHİD ANLAYIŞI

Abdulhakim AY
13910006

Danışman
Yrd. Doç.Dr. Ahmet Akgüç

Diyarbakır 2017

TAAHHÜTNAME

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dicle Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "Ebu'l-A'la Mevdudi'nin Tevhid Anlayışı" adlı tezin/projenin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve tez yazım kılavuzuna uygun olarak hazırladığımı taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım. Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

 Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

03/07/2017

Abdulhakim AY

KABUL VE ONAY

Abdulhakim AY tarafından hazırlanan ‘’Ebu’l-A’la Mevdudi’nin Tevhid Anlayışı’’ adındaki çalışma, 03.07.2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jürimiz tarafından Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı**,** Kelam Bilim Dalında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oybirliği ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. İbrahim COŞKUN (Başkan)

Prof. Dr. Metin BOZAN

Yrd. Doç. Dr. Ahmet AKGÜÇ

ÖNSÖZ

Din, insanın varoluşuyla ortaya çıkmış insanla varola gelmiştir. İlk insanın aynı zamanda peygamber oluşu bunun en büyük kanıtıdır. Dinin temeli, Allah'ın varlığı ve birliğine dayanan tevhid inancıdır. Diğer dinlerde olduğu gibi İslamın temel esasını "tevhid inancı" oluşturur. Bu nedenle bu çalışmamızda insanlığın varoluş sebebi olan tevhidi konu edindik.

Tevhidin insanlar nazarında iyi anlaşılmasına yönelik olarak birçok islam âlimi eserler vermiştir. 18 ve 19. yy'da islam ilimler alanında yenilik arayışları revaçta olduğu bir dönemdir. Diğer islami ilimlerde olduğu gibi Tevhidi konu edinen Kelam İlmi de bu dönemde birçok âlimin ilgi alanı haline gelmişti.

İnsanların yetişmesinde, yaşadıkları coğrafyaların ve bulundukları ortamın önemli bir yeri vardır. Bu nedenle "Mevdudi'nin Tevhid Anlayışı" konulu bu çalışmamızda öncelikle Mevdudi'nin yetiştiği muhitin doğru analiz edilmesi gerektiği kanısında olduğumuz için, öncelikle Hindistan'ı tanıtmaya çalıştık. Çünkü Mevdudi, Hindistan'da yetişmiş önemli bir şahsiyettir. Eskiden beri hikmet ve felsefe diyarı olarak bilinen, aynı zamanda 16-17. yy'da İslami uyanış hareketlerinin de merkezi durumunda olan Hindistan'ın müellifimizin yetişmesine katkısı tartışılmazdır.

Araştırmamızda Mevdudi'nin yaşadığı muhiti, hayatı, ilmi şahsiyeti ve islam düşüncesindeki katkıları temel görüşlerinden hareketle daha iyi anlaşılması üzerinde çalıştık.

Bu çalışmamda bana sürekli destek olan eşime, araştırmamın her aşamasında değerli düşünceleri ile çalışmama katkıda bulunan tüm hocalarıma, meslektaşlarıma ve danışmanım olan Yard. Doç. Dr. Ahmet Akgüç Hocam'a teşekkür ederim. Gayret bizden tevfik Allah'tandır.

Abdulhakim AY

Diyarbakır 2017

ÖZET

Bu çalışmamız "Ebu A'la el-Mevdudi'nin Tevhid Anlayışı" konulu olup bir giriş ve iki bölümden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde Mevdudi'nin yetişmiş olduğu muhitin coğrafi, ilmi ve kültürel durumunu inceledikten sonra Ebu A'la Mevdudi'nin hayatı ve eserlerini zikrettik.

Birinci bölümde İslam dininin temeli olan tevhid inancının nasıl anlaşılması gerektiğine değindik ve bu konuda İslam kelam ekollerinin görüşlerini izaha çalıştık.

İkinci bölümde ise Mevdudi'nin tevhide tüm yönleriyle bakışından bahsettik. Son olarak Mevdudi'nin tevhide aykırı gördüğü ve mücadele ettiği düşüncelere değindik.

Anahtar Sözcükler

Mevdudi, Tevhid, Şirk, İlah, Rab, Din, Sıfat, Kelam, Ulûhiyyet, Rububiyet

ABSTRACT

The subject of this study is Ebu A'la el- Mevdudi's Understanding of Oneness. The study consists of an introduction and two chapters.

In the introduction part, the environment in which Mevdudi was born into was examined in terms of geography, learning and cultural situation. After that Ebu A'la Mevdudi's life and works were mentioned.

The concept of Oneness, which is the basis of the Islam, and how it should be perceived was mentioned in the first chapter. In accordance with this, the views of the Islamic Kalam Scholars are explained as well.

Mevdudi's approach to Oneness in all ways is discussed in the second chapter. Finally, the notions which Mevdudi thought were against oneness and against which he fought were touched upon.

Key Words

Mevdudi, Oneness, Polytheism, Divine, Rab, God, Religion, Adjective, Kalam, Godhead, Divinity

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖNSÖZ ..... **I**
ÖZET ..... **III**
ABSTRACT ..... **IV**
İÇİNDEKİLER ..... **V**
KISALTMALAR ..... **VIII**
GİRİŞ **1**
KONUNUN ÖNEMİ VE AMACI **1**

BİRİNCİ BÖLÜM **3**
EBU'L-A'LA MEVDUDİ'NİN HAYATI, İLMİ ŞAHSİYETİ, ASRIN SİYASİ VE SOSYAL DURUMU, İLMİ VE KÜLTÜREL YAPISI, ESERLERİ VE TEVHİD KAVRAMINA GENEL BİR BAKIŞ **3**
1.1. HAYATI VE İLMİ ŞAHSİYETİ **3**
1.2. ASRIN SİYASİ VE SOSYAL DURUMU **9**
1.3. YAŞADIĞI ÇEVRENİN İLMİ VE KÜLTÜREL YAPISI **14**
1.4. ESERLERİ 22
1.4.1. Kur'an ve Tefsir 22

1.4.2. Hadis ve Sünnet 23
1.4.3. Akaid ve Kelam 23
1.4.4. İslam Hukuku ve Kanunlaştırma 24
1.4.5. Devlet, Yönetim ve İktisat 25
1.4.6. Sosyal ve Toplumsal Hayat 27
1.4.7. Eğitim, İrşad ve Ahlak 28
1.4.8. Siyer ve Tarih 30
1.4.9. Cemaati İslami 31
1.4.9. Diğer Eserleri 31
1.5. TEVHİD KAVRAMINA GENEL BİR BAKIŞ 32
1.5.1. Tevhid Kelimesinin Anlamı 32
1.5.2. İslam Kelamında Tevhid 35
1.5.3. İslam Kelam Ekollerinin Tevhid Anlayışları 40

İKİNCİ BÖLÜM 53
EBU A'LA MEVDUDİ'NİN TEVHİD HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ 53
2.1. EBU A'LA MEVDUDİ'YE GÖRE TEVHİD VE ŞİRK 53
2.1.1. Tevhid 53
2.1.2. Şirk 62
2.1.3. Peygamberlerin Getirdiği Tevhid 74
2.2. ALLAH'IN VARLIĞI VE BİRLİĞİ 88
2.2.1. Allah'ın Varlığı 88
2.2.2. Allah'ın Birliği 95
2.3. TEVHİD SINIFLANDIRMASI 100
2.3.1. Tevhid-i Zat ve Tevhid-i Sıfat 100
2.3.2. Tevhid-i Rububiyyet 105
2.3.3. Tevhid-i Uluhiyyet (Tevhid-i ibadet) 109
2.4. ALLAH'IN SIFATLARI 122

2.4.1. Allah'ın Selbi Sıfatları 122
2.4.2. Allah'ın Sübuti Sıfatları 133
2.4.3. Haberi Sıfatlar 151
2.5. MEVDUDÎ'NİN TEVHİD ANLAYIŞI PERSPEKTİFİNDEN İSLAM DÜŞÜNCE EKOLLERİ VE ZARARLI BAZI DÜŞÜNCELER 156
2.5.1. Mütekellimin (Kelamcılar) 157
2.5.2. Felsefeciler 161
2.5.3. Mutasavvıflar 164
2.5.4. Ateizm 169
2.5.5. Politeizm (Şirk) 171
2.5.6. Kapitalizm 173
2.5.7. Sosyalizm 174
2.5.8. Laiklik 174
2.5.9. Ruhbanlık (Asetizm) 175
2.5.10. Milliyetçilik (Irkçılık) 177
2.5.11. Tevessül 177
2.5.12. Dua ve Kabirlerde Çile Çekmek 178
SONUÇ 179
KAYNAKÇA 181

KISALTMALAR

Ar.	Arapça
bkz.	Bakınız
böl.	Bölüm
bs.	Baskı, basım
C.	Cilt
Çevr.	Çeviren
DİA	Diyanet İslam Ansiklopedisi
DİB	Diyanet İşleri Başkanlığı
Fak	Fakülte
DÜ	Dicle Üniversitesi
Hz.	Hazreti
Haz.	Hazırlayan
İFAV	Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı
Ktp.	Kütüphane
Nşr.	Naşir, Neşreden
mad.	Madde
No.	Numara
ö.	Ölüm Tarihi
s.	Sayfa
S.	Sayı
Tah.	Tahric
Terc.	Tercüme
Thk.	Tahkik
TDV.	Türkiye Diyanet Vakfı
vb.	Ve Benzeri
vr.	Varak
yy.	Yüzyıl

GİRİŞ

KONUNUN ÖNEMİ VE AMACI

1. KONUNUN ÖNEMİ VE AMACI

İnsanın yaratılış gayesi tevhiddir. Bu nedenle tüm peygamberlerin de ortak çağrsı tevhid olmuştur. Bu bakımdan Tevhid mücadelesi tarihi boyunca devam edegelmiştir. İlahi kanunların sonuncusu olan Kur'an'ın da mesajının odak noktası tevhiddir.

İslam düşünce tarihinde Allah'ın varlığı ve birliğini konu alan tevhid temelinde birçok anlayış farklılığı ortaya çıkmış dolayısıyla tevhid kavramı tartışmanın odak noktası haline gelmişti. Bu anlayış farklılığından kaynaklanan birçok mezhep ve düşünce ortaya çıkmıştır. Her mezhep ve düşünce de kendi görüşlerini ispatlamaya çalışmıştır. Dolayısıyla tevhid inancından sapan düşüncelerde meydana geldi. Bunların başında hicri II. yy sonlarında ortaya çıkan ve Kelam İlminin kurulmasına katkı sağlayan Mu'tezile'yi gösterebiliriz. İtikadi konuları akli bir şekilde temellendirip izah etmeye çalışan bu mezhep zamanla felsefenin de etkisiyle hedefinden sapmaya başladı. Tevhid inancına zarar vermeye başlayan bu mezhebe karşı Ehl-i sünnet alimleri çokça çaba sarf etmiş ve bu konuda eserler yazmışlardır. Bu noktada Ehl-i sünnet mezheplerinden Selefiyye, Eş'ariyye ve Maturidiyye'nin katkısı çok büyüktür.

18. ve 19. yy Kelam ilmi'nin yeni boyut kazandığı bir dönemdir. Bu dönemde İslâm düşünce tarihinde İslâm inanç esaslarına ilişkin düşünce plânında önemli gelişmelerin yaşandığı ve bu gelişmelere bağlı olarak başta Allah'ın sıfatları, Allah'ın

evrenle ve insanla olan ilişkisi olmak üzere itikadi konuların felsefî boyutuyla da tartışılmaya başlandığı bir dönem olmuştur. Mevdudi kendisini İnanç alanında yaşanan bu problem ve tartışmaların içinde bulmuştur. O bir gazeteci olmasına rağmen Müslümanların içinde bulunduğu kötü duruma çözüm bulmak amacıyla hareket etmişti. Bu nedenle onun tevhid ile ilgili düşüncelerini inceledik.

Dolayısıyla araştırmamıza dinin temel taşını oluşturan tevhidin tanımını yapmaya çalışarak onun etrafında şekillenen ve İslam'ın kelam ekollerinden olan Selefi, Eşari, Maturidi ve Mutezile'nin tevhidi ele alışlarını inceledik.

Mevdudi'nin tevhid hakkındaki düşüncelerini belirterek, tevhidi nasıl tanımladığını, Allah'ın varlığı ve birliği konusunda sergilediği delilleri, Allah'ın sıfatlarını ne şekilde sınıflandırdığını sunmaya çalıştık. Son olarak Mevdudi'nin tevhid açısından zararlı gördüğü ve bu konuda mücadele verdiği düşüncelere yer verdik. Gayret bizden tevfik Allah'tandır.

BİRİNCİ BÖLÜM

EBU'L-A'LA MEVDUDİ'NİN HAYATI, İLMİ ŞAHSİYETİ, ASRIN SİYASİ VE SOSYAL DURUMU, İLMİ VE KÜLTÜREL YAPISI, ESERLERİ VE TEVHİD KAVRAMINA GENEL BİR BAKIŞ

1.1. HAYATI VE İLMİ ŞAHSİYETİ

Mevdudi, 25 Eylül 1903'de (3 Receb 1321) yılında Hindistan'ın Haydarâbâd (şu anda Maharashta) eyaletine bağlı Evrengabad kasabasında dünyaya geldi.[1] Kendisine büyük dedesi Ebu'l-A'la'nın adı verildi.[2] Müellifimizin büyük dedesi Kutbuddin Mevdudi Çişti olup Hint Alt Kıtası'ndaki en etkin tarikat olan Çiştiyye'nin meşhur şeyhlerindendi. Soy olarak Hz. Hüseyin'in soyundan gelmiştir. IX (XV.) yüzyılda Afganistan'ın Herat bölgesinden gelmiş ve Hindistan'a yerleşmişti. Babası Seyyid Ahmed Hasan'dır. 1855 yılında Delhi'de Mir Seyyid Hasan'ın oğlu olarak dünyaya gelmişti. Mir Seyyid nüfuzu olan bir kişi olup Moğol imparatoru Bahadır Şah Zafer'in adamlarına yakındı. Bu nedenle Aligarh'ta bulunan İngiliz-Oryantal Kolejinde okumuştu. 1890 yılına kadar batılı hayat tarzını benimsemiş bir avukattı. Annesi ise

[1] Abdülhamit Birışık, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, İnsan Yayınları, İstanbul, 2007, s.16; Esad Gıylani**, Mevdudi'nin Hayatı**, İstanbul 2000, s.23; Turan Kışlakçı, **Çağa İz Bırakan Önderler**, Mevdudi, ilke Yayıncılık, İstanbul, 2013, s.19.

[2] Birışık, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s.16; Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi,** s.19.

Rukiye Begüm, Âlemgir Evrenzib zamanında Orta Asya'dan gelmiş Hindistan'a göç etmiş Türk asıllı bir ailenin kızıdır. Babası Kurban Ali Beg'dir.[3]

Mevdudi, ilköğretimini babasından almıştır. Babası, ona Farsça, Urduca, Arapça, mantık, fıkıh ve hadis dersleri vererek yetiştirmiştir.[4] Babası muhafazakar olması nedeniyle oğlunu İngiliz sistemine dayalı öğretim sisteminden uzak tutmuştur. Ayrıca kendisine ders vermek üzere eve çeşitli hocalar geliyordu. Neticede evdeki eğitim kendisine çok faydalı olmuştu ki, daha küçük yaşlarda olmasına rağmen orta ve lisede okutulan dersleri görmüştü. Buda onun tarih, din ve edebiyat gibi alanlarda daha bilgili olmasını sağladı.[5]

1914 yılında Mevdudi, 11 yaşında iken Medresetü'l-fevkaniyye'nin 8. sınıfına kaydoldu ve okumaya başladı. Fevkaniyye, Nevab İmadu'l-Mülk Bilgirami tarafından başlatılmış olup, Mevlana Şibli Numani ve Mevlana Hamidullah Ferahi tarafından modern ve klasik ilimlerin okutulduğu Haydarabad Osmaniye Üniversitesine bağlıydı.[6] Mevdudi, ilk eğitimini evde aldığından tüm dersleri iyi olmasına rağmen Matematik zayıftı. Çünkü evde bunun eğitimini almamıştı. Derslerinin iyi olması ve yaşının küçük olmasına rağmen çalışkanlığı sonucunda öğretmeni onu Mevlevi sınıfına kaydettirdi. Daha sonra ailesinin 1915 yılında Haydarabad'a taşınması sonucu eğitimine buradaki dârülulûmda devam ettirdi ve 1926 yılında bütün dersleri başarılı bir şekilde okuyarak Delhi'deki Fatihpuri Camiin Medresesinin Daru'l-Ulum bölümünden icazet aldı.[7]

Mevdudi, babasının da vefatı ile beraber iş hayatına atılmıştı. İlk işi de 1918 yılında Delhi'de ağabeyinin yanında gazetecilik oldu. Bu onun ilk deneyimi idi. Mevdudi, Cevalpur kentinde yayınlanan "*Tac*" gazetesinde de çalıştı. Bu gazete kongre

---

[3] Ahmed Anıs, "Mevdudi" **DİA**, İstanbul 2004, c.29,s.432; Birışık, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s.16; Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi**, s.16; Gıylani, **Mevdudi'nin Hayatı**, s.22.

[4] Anıs, **'**'Mevdudi'', s.432; Birışık, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s. 16,17; Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi**, s.23; Gıylani, **Mevdudi'nin Hayatı**, s.31,32.

[5] Gıylani, **Mevdudi'nin Hayatı**, s.31; Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi**, s.26.

[6] Gıylani, **Mevdudi'nin Hayatı**, s.33; Birışık, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s.17.

[7] Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi**, s. 28-49; Anıs, "Mevdudi", s.432; Birışık, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s. 31; Gıylani, **Mevdudi'nin Hayatı,** s. 33, 34.

partisine yakın bir gazeteydi.[8] 1920'de sömürgeci yönetimi tenkid eden bir yazı yazması, gazetenin kapanmasına sebep oldu. Bundan başka çalıştığı gazeteler arasında Uttar Paradeş Eyaletinin Bacnor kentinde yayınlanan *"Medine"*, Delhi'de yayınlanan Hindistan ulema cemiyetinin tanınmış gazetesi *"El-Cemiyet"* gibi gazetelerin editörlüğünü yapmıştır.[9]

1920 yılında Mevdudi, Jubalpur'daki Hindistan Hilafet hareketine katıldı. Bu hareketin başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından bu hareketin kurucuları tarafından kurulan "Hicret Hareketine" katıldı. Bu hareket, Hindistan'ın bir Daru'l-Harp olduğu, bu nedenle buradaki Müslümanların kendilerini güvende hissedecekleri bir yere (Afganistan) hicret etmeleri gerektiğini savunan bir hareketti.[10]

1928 yılında Mevdudi, Haydarabad'a geri döndü. Müslümanların ıslahı üzerine çalışan Mevdudi, 1932'de Ebu Muhammed Muslih Sahsaram tarafından yayınlanmakta olan *"Tercümanü'l-Kur'an"* adlı dergiyi devraldı ve derginin editörlüğünü üstlendi. Bu Mevdudi için bir dönüm noktası idi. Çünkü bu dergi Mevdudi'nin vefatına kadar onun fikirlerini yaydı. Burada yazmış olduğu birçok makale daha sonra kitap haline getirilmiştir. [11]

1938 yılında Muhammed İkbal kendisini Pathankod'a bağlı Cemalpur'a davet etti. Mevdudi, burada eğitim ve araştırma kurumu olarak tasarlanan Dâru'l-İslam kuruluşunda yer aldı. Buradaki vakıf yöneticileri ile arasında sorun çıkması üzerine Mevdudi, 1939'da buradan ayrıldı ve Lahor'a yerleşti.[12]

---

[8] Birışık, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s.17; Gıylani, **Mevdudi'nin Hayatı**, s. 38-39; Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi**, s.35-36.

[9] Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi**, s.46-47; Gıylani, **Mevdudi'nin Hayatı**, 39-41; Anıs, "Mevdudi", s.432.

[10] Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi**, s. 40-45; Birışık, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s.17; Gıylani, **Mevdudi'nin Hayatı**, s. 39-40; Anıs, "Mevdudi", s.432.

[11] Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi**, s. 53-58; Birışık, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s.17-18; Gıylani, **Mevdudi'nin Hayatı**, s. 42-43; Anıs, "Mevdudi", s.432.

[12] Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi**, s. 63-67; Birışık, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s.18; Gıylani, **Mevdudi'nin Hayatı**, s. 44-46; Anıs, "Mevdudi", s.432.

1935 ile 1947 yılları arası Hindistan kritik bir dönemeçten geçmekte idi. Ülke çalkantılar içinde idi. Bir yandan Hindistan'ın bağımsızlığı düşünülüyordu. Fakat Hindular Müslümanlardan nüfus olarak daha çoktu. Bu büyük bir tehlike arz ediyordu. Seyyid Mevdudi, Müslümanların bir olması gerektiğini savunuyordu. Bunun da bir zemine oturtulması gerekiyordu. Bu nedenle 25 Ağustos 1941'de Lahor'da tüm Hindistan'dan 75 aydın ve âlim, Cemaati İslami'nin kongresine katıldı ve başkanlığına da Mevdudi seçildi. O sıralarda Pakistan'ın kurulması çalışmaları hız kazandı ve çok geçmeden Pakistan Hindistan'dan ayrıldı. Cemaat-i İslami hareketi Hindistan ve Pakistan hareketi diye iki kısma ayrıldı. Mevdudi, Pakistan Cemâat-i İslami liderliğini devam ettirdi.[13]

1946 yılında Bihar Eyaletinde, Hindularca Müslümanlar katledildi. Bunun üzerine Müslümanların daha güvenli bir yere yerleştirilmesini destekleyen Mevdudi, Müslümanların kurulan Pakistan'a göç etmelerini destekledi. Ardından kendisi Pakistan tarafında kalan Lahor'a yerleşti. Bunun nedeni ise Pakistan kurulmadan önce her zaman İslami bir devlet isteği vardı. Bu onun için büyük bir fırsattı. Bunun içinde Pakistan'ın kurucusu ve ilk lideri Muhammed Ali Cinnah'a durumu arz etti. Ayrıca 1948'de Lahor Hukuk Üniversitesi İslam hukuku ve anayasasına dair birçok konuşma yaptı.[14]

Mevdudi, Cemâat-i İslami'nin Karaçi'deki ilk genel konferansında yeni kurulan Pakistan anayasasının şu temeller üzere olmasını savunuyordu: "*Pakistan Hükümeti mutlak hâkimiyet sahibi Allah'ın iradesine ve emirlerine uymalıdır; İslam Hukuku ülkenin temel yasasını oluşturmalıdır; İslam hukukuna aykırı her türlü yasa geçersizdir; Hükümet iktidarını ancak İslam hukuku çerçevesinde kullanabilir.*" Bu durum ülkenin

[13] Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi**, s. 67-70; Birışık, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s.19; Gıylani, **Mevdudi'nin Hayatı**, s. 47-48; Anıs, "Mevdudi", s.432.

[14] Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi**, s. 71-80; Birışık, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s.19; Gıylani, **Mevdudi'nin Hayatı**, s. 48-49; Anıs, "Mevdudi", s.432.

tümünü kapsayan bir kampanyaya dönüşünce Mevdudi, 4 Ekim 1948 yılında tutuklandı. Bu duruma karşı kamuoyu tepkisi artınca 28 Mayıs 1950'de serbest bırakıldı.[15]

1952-53 yıllarında Pencap'da Kâdiyânîlik meselesi baş gösterdi. Bunun üzerine "Kadiyani Meselesi" adlı bir risale kaleme aldı. Mevdudi, halkı kışkırttığı gerekçesi ile 28 Mart 1953'te tekrar tutuklandı ve mahkemeye çıkarılmadan mahkum edildi. 11 Mayıs 1953 yılında mahkeme idamına karar verdi.[16] Ancak tepkiler çığ gibi büyüdü, dünya çapında yapılan bu tepkiler üzerine yüksek mahkeme 25 Mayıs 1955'te Mevdudi'yi serbest bıraktı.[17]

Mart 1956 yılında Pakistan'ın ilk resmi anayasası ilan edilince Mevdudi, seri bir şekilde İslami anayasa konusunda konferanslar vermeye başladı. Sonunda Cemâat-i İslami siyasal bir parti haline dönüştü ve 1958 yılındaki seçimlere katılma kararı aldılar. Ancak 1958 yılında General Muhammed Eyyüp Han yönetime el koydu, Cemâat-i İslami'nin ve tüm siyasi partilerin faaliyetleri durduruldu.[18]

Seyyid Mevdudi, 1958 ile 1962 yılları arasında, dünyadaki Müslümanların sorunlarını yerinde görmek, tanımak, birçok siyasetçi ve din adamı ile görüşmeler yapmak ve hac ibadeti için üzere uzun bir sefere çıktı. Bu sefer esnasında Beyrut ve Şam'a uğradı, İhvan-ı Müslimin'in önderleri ile görüşmeler yaptı. 3 Kasım 1959'da yazmış olduğu "Tefhimul Kur'an" adlı tefsiri için hem bilgi toplamak hem de Kur'an'da zikredilen yerleri görmek maksadıyla, Suudi Arabistan, Filistin, Ürdün, Suriye, Yemen ve Mısır'ada uğradı. Bu seyahatini "Seferinâme-i Arzı'l-Kur'an" adıyla kitap haline

[15] Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi**, s. 84-85; Gıylani, **Mevdudi'nin Hayatı**, s. 55-57; Birışık, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s. 19-20; Anıs, "Mevdudi", s. 432.

[16] Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi**, s. 90-91; Birışık, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s.19-20; Gıylani, **Mevdudi'nin Hayatı**, s. 97; Anıs, "Mevdudi", s.433.

[17] Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi**, s. 92-95; Birışık, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s.20; Gıylani, **Mevdudi'nin Hayatı**, s. 99-115; Anıs, "Mevdudi", s.433.

[18] Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi**, s. 95-98; Birışık, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s.20; Gıylani, **Mevdudi'nin Hayatı**, s. 115-117; Anıs, "Mevdudi", s.433.

getirdi. 1962 yılında Suudi Arabistan'da Medine-i Münevvere'de kurulan el-Camiatü'l-İslami'nin akademik çalışmalarına katıldı ve üniversitenin ilim heyetinde yer aldı.[19]

General Eyyüp Han'ın Askeri iktidarı döneminde İslam'a aykırı yasalar çıkarıldı. 2 Mart 1961 yılında Lahor kentinde yönetim tarafından aile hukuku kararnamesi çıkarılması üzerine Mevdudi, toplantı düzenleyip İslam'a aykırılığını delillerle gösterdi ve "İslam ve Doğum Kontrolü" adlı bir kitapçık yazdı. Bunun üzerine Eyyüp Han bu kitapçığı toplattırdı.[20]

General Eyyüp Han, askeri yönetimi 44 ay sürdü. Ardından kendi kişisel çıkarı ve arzusuna uygun bir anayasa hazırlattı. Mevdudi, bu anayasaya karşı çıkınca 6 Ocak 1964'te tutuklandı. 9 ay süren tutukluğundan sonra serbest kalan Seyyid Mevdudi, 1965 yılında çıkan Hindistan-Pakistan savaşında Eyyüp Han'a destek verdi. Radyolarda konuşmalar yaparak halkı savaşa, cihada çağırdı.[21]

Mevdudi, 1967 yılında, "Kurban Bayramı Hilalinin" görünme meselesi yüzünden Eyyüp Han tarafından tutuklandı ve iki ay hapis kaldı.[22]

Ülke içerisinde Eyyüp Han karşıtlığı had safhaya ulaşınca, Kara Kuvvetleri Komutanı General Yahya Han yönetime el koydu. Ocak 1970 yılında seçim kararı alınınca Mevdudi, Cemâat-i İslami önderliğinde seçime girme kararı aldı. Mevdudi, seçim propagandalarına başladı ancak seçim sonuçları pek iç açıcı değildi. Çünkü 7 Aralık 1970'te açıklanan seçim sonuçlarına göre Cemâat-i İslami Milli Mecliste sadece dört sandalye ve eyalet meclislerinde de birkaç sandalye alabilmişti.[23]

---

[19] Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi**, s. 116-119; Birışık, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s.21; Gıylani, **Mevdudi'nin Hayatı**, s. 115-117; Anıs, "Mevdudi", s.433.

[20] Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi**, s. 96-97; Birışık, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s.21-22; Gıylani, **Mevdudi'nin Hayatı**, s. 118-120; Anıs, "Mevdudi", s.433.

[21] Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi**, s. 104-106; Birışık, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s.22; Gıylani, **Mevdudi'nin Hayatı**, s. 128-129; Anıs, "Mevdudi", s.433.

[22] Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi**, s. 108; Birışık, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s.22; Gıylani, **Mevdudi'nin Hayatı**, s. 130; Anıs, "Mevdudi", s.433.

[23] Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi**, s. 109-112; Gıylani, **Mevdudi'nin Hayatı**, s. 130-138; Anıs, "Mevdudi", s.433.

Seyyid Mevdudi'nin Cemâat-i islami'ye deki liderliği 1972'ye kadar devam etti. 2 Kasım 1972 yılında sağlığının bozulması üzerine Cemaatin liderliğini bırakmak zorunda kaldı. Yerine Mi'an Tufeyl Muhammed seçildi.[24] 1975 yılında Cemâat şurasında politikadan çekilme tavsiyesi reddedildi. Bu arada Mevdudi, Zülfikar Ali Butto liderliğindeki yönetimi eleştirmişti. Ancak General Ziyaülhak'ın iktidarını ise desteklemişti.[25]

1979 yılında Mevdudi'nin müzmin böbrek hastalığı arttı. Bununla beraber Kalp hastalığı da bulunan Mevdudi, tedavi amacıyla doktor olan oğlunun yanına Amerika Birleşik Devletine gitti. New York Bufalo kentinde tedavi altına alınan Mevdudi, 22 Eylül 1979 yılında yetmiş yedi yaşında iken vefat etti. Naaşı Pakistan'a getirilerek 1 milyonu aşkın kişinin de katıldığı cenaze namazının ardından 26 Eylül 1979'da Lahor'daki evinin bahçesine defnedildi. Cenaze namazını Yusuf el-Kardavi kıldırdı.[26]

1.2. ASRIN SİYASİ VE SOSYAL DURUMU

Coğrafik yapının, sosyal ve kültürel ortamların insanların yetişmesi ve gelişmesi üzerinde önemli bir etkisi vardır. Dolayısıyla müellifimiz Ebu'l-A'la Mevdudi'yi daha iyi tanıyabilmemiz için O'nun yaşadığı dönemi ve muhiti tanımamız son derece faydalı olacaktır.

Hint alt kıtası, Coğrafi olarak Umman Denizi ile Bengal Körfezi arasında Himalaya sıra dağlarının güneyinde Hint Okyanusuna doğru giderek daralan üçgen biçiminde Asya'nın güneyine eklenmiş bir kıta görünümündedir.[27]

---

[24] Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi**, s. 114-115; Birışık, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s.22-23; Gıylani, **Mevdudi'nin Hayatı**, s. 139; Anıs, "Mevdudi", s.433.

[25] Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi**, s. 113; Birışık, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s.22; Anıs, "Mevdudi", s.433.

[26] Kışlakçı, **Çağa İz bırakan Önderler Mevdudi**, s. 126-127; Birışık, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s.23; Gıylani, **Mevdudi'nin Hayatı**, s. 202; Anıs, "Mevdudi", s.433.

[27] Sırrı Erinç, "Hindistan", **DİA**, İstanbul 1998, c.18,s.69; Ayrıca Bknz."Hindistan", **Büyük Laorusse Ansiklopedisi**, c.10, s.5286; Bknz. "Hindistan" **Ana Britannica Ansiklopedisi**, c.15,s.302-303.

Hindistan topraklarında tarih boyunca meydana gelen medeniyetler çeşitli kültür ve kavimlerin kaynaşması sonucunda oluşmuştur. İran şahlarının, Makedonyalı İskender'in istilaları bu topraklarda derin izler bırakmasına rağmen yerel halkların köklü bir inanca sahip olmaları Hintlilerin farklı kültür ve medeniyelerin tehlikelerden korumuştur.[28]

Hint alt kıtası veya Hindistan'a İslamiyet ilk olarak VIII. yüzyılda Müslüman tacirler aracılığıyla girmiştir.[29] Daha Sonra Emevi Halifesi Velid b. Abdülmelik döneminde genç bir komutan olan Muhammed b. Kasım es-Sakafi tarafından yürütülen fetih hareketleriyle kalıcı duruma getirilmiştir. Bununla beraber Hint alt kıtasının büyük kısmının Müslümanların eline geçmesi ve buradaki kültürel değişiklik Gazneliler döneminde olmuştur. Çünkü Gazneliler, Hindistan'a Orta Asya'daki Türkleri getirip çeşitli bölgelere yerleştirmişlerdi.[30]

Hindistan'da Kutbiler (1206-1290), Balabanlılar (1266-1290), Kalaç Sultanlığı (1197-1531), Tuğluklular (1320-1414) tarafından Türk devletleri kurulmuştur.[31]

Müslümanların Hindistan'daki siyasi hâkimiyetleri Emevilerle başlamış Abbasiler, Gurlular ile devam etmiş ve en son Babürlülerin hâkimiyeti ile son bulmuştur. İngilizlerin Hindistan'a hâkim olmasından önce burada Babur Devleti hüküm sürmekte idi. Batılılar Baburlulara, *Büyük Moğol* derler. Bunların son en büyük hükümdarı Evrengzib'tir. Baburlular Hindistan'da 1526 ile 1858 yılları arasında hüküm sürmüştür.[32]

---

[28] Reşat Genç, "Hindistan", **Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi**, İstanbul 1992, c.9,s.610.

[29] Kışlakçı, **Çağa İz Bırakan Önderler Mevdudi**, s.9; Azmi Özcan, "Hindistan", **DİA**, İstanbul 1998, c.18, s.81.

[30] Abdülhamit Birışık, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, İnsan Yayınları, İstanbul, 2007, s.13-14; Ahmed, S.Maqbul, "Hindistan", **DİA**, İstanbul 1998, c.18,s.76; Ethem Ruhi Fığlalı, "XIX. Yüzyıl Sonlarında Hindistan", **İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, İzmir 1983, I, s.6.

[31] Genç, **Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi**, c.9,s.373, S.Maqbul, "Hindistan", s.78; Ayrıca Bknz. **Büyük Laorusse Ansiklopedisi**, "Hindistan", c.10,s.5289; Bknz. **Ana Britannica Ansiklopedisi**, "Hindistan" , c.15,s.304-305.

[32] Genç, **Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi**, c.9, s.610; S.Maqbul, "Hindistan", s.78; Herman Kulke, Dietmar Rothermund, **Hindistan Tarihi,** Müfit Günay (Çevr.), İmge Kitabevi, Ankara 2001,

18. yy başında Hindistan'da bulunan Müslümanlar şu topluluklardan oluşuyordu: Türk, Afgan, Acem ve Arap göçmenleri. Bu milletlerin kendi aralarında kurdukları iletişim sonucu kültürel etkileşim ve kaynaşma yaşanmıştır. Bu durum neticede yeni kültürün ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Müslümanlar farklı guruplarla yaşarken İslam dininin gereği olarak, bu farklı guruplara hoşgörülü davrandılar.[33] İki toplum arasında o kadar büyük bir kaynaşma meydana geldi ki, giyim kuşam tarzları dahi birbirine benzemeye başlamıştı. Her iki taraf aralarında bulunan inanç farklılıklarına rağmen birbirlerinin dinlerine ve dini değerlerine büyük oranda saygı gösterdiler.[34]

1800'lü yıllarda Hindistan'da Müslüman Baburlular hüküm sürmekte idi. İngilizler buraya önce ticari amaçla gelmişlerdi.[35] Ticari menfaatleri zamanla siyasi alana kaydı böylece İngilizler Hindistan'da yavaş yavaş söz sahibi olmaya ve siyasi hâkimiyetlerini kurmaya başladılar. Özellikle 19. yy. başlarına gelindiğinde ülkenin idari ve mali yönetimine hâkim oldular. Ardından 1757 yılından itibaren de Bengal'in idari olsun, mali olsun yönetimi İngilizlerin eline geçmiş oldu. Daha sonra Hindistan'ın iç, orta ve kuzey kesimlerinde hâkimiyetlerini kalıcı hale getirdiler. 1857 yılında Babürlü Sultanı II. Bahadır Şah liderliğinde İngilizlere karşı bir ayaklanma girişiminde bulunulmuştu. Bu ayaklanmayı İngilizler büyük bir katliamla bastırarak 1858 yılında Babur devletine son verdiler. Böylece İngilizler Hindistan'ı küçük mahalli bölümlere ayırıp İngiliz eyaleti haline getirdiler.[36]

---

s.285-302; Azmi Özcan, "Hindistan'da İngiliz Hâkimiyeti ve Ulemanın Tavrı", **Divan İlmi Araştırmalar** (2004/2), s.103; Ayrıca Bknz. **Büyük Laorusse Ansiklopedisi**, "Hindistan", c.10,s.5289; Bknz. **Ana Britannica Ansiklopedisi**, "Hindistan", c.15,s.304-305.

[33] Genç, **Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi**, c.9, s,331.

[34] Genç, **Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi**, c.9, s,331.

[35] S.Maqbul, "Hindistan", s.77-78; Herman Kulke, Dietmar Rothermund, **Hindistan Tarihi**, s.37-320; Bknz. **Büyük Laorusse Sözlük ve Ansiklopedisi**, c.10,s.5291; Bknz. **Ana Britannica Ansiklopedisi**, "Hindistan" c.15,s.307.

[36] Genç, **Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi**, c.9,s.610; S.Maqbul, "Hindistan", s.77-78; Kışlakçı, **Çağa İz Bırakan Önderler Mevdudi**, s.9; Birışık, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s.14; Herman Kulke, Dietmar Rothermund, **Hindistan Tarihi**, s.344-364; Ethem Ruhi Fığlalı, "XIX. Yüzyıl Sonlarında Hindistan", **İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, I, s.9; Özcan, "Hindistan'da İngiliz Hâkimiyeti ve Ulemanın Tavrı", **Divan İlmi Araştırmalar** (2004/2), s.103.

Hindistan'da 1885 yılında İngilizler "Hindistan Kongre Partisi'nin" kurulmasına müsaade etti.[37] Müslümanların büyük bir çoğunluğu, bu partinin Hinduların savunucusu ve taraftarı olduğu gerekçesi ile bunu benimsemedi. Daha sonra Hindistan'da; Hindu milliyetçiliği, Hindu-Müslüman çatışmaları ve İngilizlerin tesiriyle Müslümanların ayrı bir şekilde temsil edilebilecekleri fikri ortaya çıktı. Böylece 1906'da Hindistan Müslüman birliği kuruldu.[38] Kurulan bu birlik, daha çok Hindu milliyetçi akımları dengelemeyi amaçlıyordu.[39]

1919 yılında ise Gandhi yeni bir direniş hareketi başlattı. Gandhi'nin başlatmış olduğu bu hareket farklı olduğu için dikkat çekti. Gandhi'nin bu ilginç, dikkat çekici taktiği, şiddet göstermeme, açlık grevi, boykot ve Müslümanların desteğini alma şeklinde ifade edilebilir. Gandhi ilk etapta öyle büyük bir başarı elde etti ki 6 Nisan 1919 yılında dualarla genel bir greve gitti. Şiddet olayları artınca eylemlerini askıya alan Gandhi, 1920-1922 yıllarında ikinci eylemine başladı. Neticede eylemler toplumsal itaatsizliğe vardı ve baskılar da aynı oranda arttı. Bunun üzerine Gandhi 1922'de 6 yıl hapis cezasına çarptırıldı.[40]

I. Dünya savaşının başlaması ve Osmanlı Devletinin İngiltere ile savaşması üzerine yeni bir durum ortaya çıktı. Hindistan Müslümanları, Osmanlılardan yana tavır takınınca İngilizler, toplum önderlerini toplumsal olaylar yapmamaları için sürgün ve hapis yoluyla caydırmaya çalıştı. Hindistan Müslümanları Osmanlı devletine destek mahiyetinde Hilafet Hareketini kurdular. Ancak 1924 yılında Osmanlı devletinin savaştan yenik çıkması ve yeni bir devletin kurulması ile Hilafet ortadan kaldırılınca, Hindistan Hilafet hareketi de çöktü.[41] Bunun üzerine Hindistan'daki Müslüman

[37] Herman Kulke, Dietmar Rothermund, **Hindistan Tarihi**, s.394.
[38] S.Maqbul, "Hindistan", s.78; Levis, Holt, Lambton, **İslam Tarihi Kültür ve Medeniyeti**, İstanbul 1997, c.2,s.357.
[39] **Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi**, c.10,s.5292.
[40] **Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi**, c.10,s.5293; Herman Kulke, Dietmar Rothermund, **Hindistan Tarihi**, s.401-411; Bknz. **Ana Britannica Ansiklopedisi**, c.15,s.313; Marshall G. S. Hodgson, **İslam'ın Serüveni**, İzzet Akyıl (Çevr.), 1993, s.360-366.
[41] Herman Kulke, Dietmar Rothermund, **Hindistan Tarihi**, s.408.

önderlerden Muhammed Ali Cinnah ve Mevlana Muhammed Ali gibi önderler müstakil bir vatan arayışına girdiler.[42]

1928'de, Kongre partisi Hindistan anayasa taslağını ilan etti. Bu Hindular ile Müslümanların arasını daha da açtı, Hindu ve Müslümanları ayrışmaya götürdü. 1930 yılında İngilizler iki tarafı uzlaştırmaya çalıştılar, iki taraf arasında görüşmeler tertiplediler. 1935'te İngiliz Parlamentosu'nda dini ve etnik azınlıkların haklarını teminat altına alan Hindistan İdare Kanunu kabul edildi.[43]

1940 yılında Lahor'da toplanan "Müslüman birliği" ilk kez "Pakistan" adını dile getirdi. "Lahor Tasarısı" olarak da bilinen bu tasarı, İngiltere'de okuyan bir gurup Müslüman öğrencinin, Müslümanların çoğunlukta bulundukları bir bölgede bağımsız bir devlet çatısı altında toplanmasını öngörüyordu.[44]

Hindistan Kongre partisi 1942'de her bölge halkının nasıl idare edilmek istiyorsa öyle kalması gerektiğini kabul etti. 1946 yılında İngiltere'de seçim olmuş ve iktidara işçi partisi gelmişti. İngilizler Hindistan'dan çekilmeyi düşünmeye başlamıştı. 1946'da İngilizler Hindistan için federal bir yapı önermiş ancak Müslümanlar ve Hindular bunu kabullenmediler. Bunun üzerine 3 Haziran 1947'de İngilizler Hindistan çekiliyor aynı zamanda Hint alt kıtası da bölünmüş oluyordu.[45] Hindistan'ın batı ve doğusunda Pakistan adıyla da iki devlet kuruluyordu. Neticede Müslümanlar ile Hindular bu öneriyi kabul etmişlerdi. Bu öneri İngiltere Parlamentosunda onaylanınca 14 Ağustos 1947'de uygulamaya konuldu. Muhammed Ali Cinnah bağımsız Pakistan'ın ilk devlet başkanı oldu. Fakat doğu ve batıda yer alan devletin birliğinin sağlanması zor gözüküyordu. Bu

[42] S.Maqbul, "Hindistan", s.78-79, Bknz. **Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi**, c.10,s.5292; Bknz **Ana Britannica Ansiklopedisi**, c.15,s.312-313; Marshall G. S. Hodgson, **İslam'ın Serüveni**, s. 364; Herman Kulke, Dietmar Rothermund, **Hindistan Tarihi**, s.428-431.

[43] S.Maqbul, "Hindistan", s.79, Bknz. **Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi,** c.10,s.5292; Bknz. **Ana Britannica Ansiklopedisi**, c.15,s.312-313.

[44] S.Maqbul, "Hindistan", s.79, **Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi**, c.10,s.5292; Herman Kulke, Dietmar Rothermund, **Hindistan Tarihi**, s.428-431; Levis, Holt, Lambton, **İslam Tarihi Kültür ve Medeniyeti**, s.374; Marshall G. S. Hodgson, **İslam'ın Serüveni**, s.375.

[45] Levis, Holt, Lambton, **İslam Tarihi Kültür ve Medeniyeti**, s.376.

da ancak 24 yıl sürmüş ardından 1971 yılında Doğu Pakistan "Bangladeş" adıyla bağımsızlığını ilan etti.[46]

Hindistan, Haydarabad ve Cunagarh eyaletlerini işgal edip kendine bağladı. 1948 yılında ise Keşmir topraklarına girdi ve orayı da işgal etti. Bugün Keşmir iki devlet arasında hala çözülemeyen en büyük sorundur.[47]

1.3. YAŞADIĞI ÇEVRENİN İLMİ VE KÜLTÜREL YAPISI

Hindistan dünyanın en eski medeniyetlerin olduğu yerlerden bir tanesidir. Hint felsefesinin varlığı bunun belirtisidir. Ayrıca Araplar arasında Hindistan "akıl ve hikmet ülkesi" olarak biliniyordu.[48]

XII. ile XVI. yüzyıllar Hindistan'da İslam'ın yayılması, şekillenmesi dönemidir. Hint alt kıtasında bu dönemde İslam'ın yayılması belli başlı tarikatlar ile olmuştur.[49] Bunlar Çiştiyye, Sühreverdiyye, Firdevsiyye, Kadiriyye ve Şüttariyye tarikatlarıdır.[50] İslamı anlatma noktasında mutasavvıflar farklı bir metod izlediler. Çünkü tarikat şeyhlerinin Vahdeti vücut anlayışına olumlu bakmaları hindûlarla iyi ilişkiler kurmalarını sağladı. Hindûların inanç ve anlayışı ile sufilerin yaşam tarzlarının benzer ve yakın olması, sufilerin işini kolaylaştırmıştır. Dolayısıyla bazı tasavvufi uygulamalar ile Hindû ritüellerinin benzerliği islam'ın kolay anlaşılmasını sağlamıştır.[51]

---

[46] S.Maqbul, "Hindistan", s.79, **Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi**, c.10,s.5292; Levis, Holt, Lambton, **İslam Tarihi Kültür ve Medeniyeti**, s.377.

[47] **Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi**, c.10,s.5293.

[48] K.A. Nizami, "Hindistan", **DİA**, İstanbul 1998, c.18,s.85.

[49] Cafer Karadaş, "Hint Alt Kıtası İslam Düşüncesinin Tarihi Gelişimine Dair Genel Çerçeve", **Hayatı Kişiliği ve Düşünceleri ile Muhammed Hamidullah Sempozyumu**, Bursa 2005, Bursa il Müftülüğü Yayınları ve Uludağ Üniversitesi Yayınları, s.22-23.

[50] Nizami, "Hindistan", s.86; Mustafa Yüce, **Din Ekseninde Doğu Batı Tartışmaları Rahmetullah El-Hindi Örneği**, İstanbul 2014, s.41-42, Levis, Holt, Lambton, **İslam Tarihi Kültür ve Medeniyeti**, s.325; Ethem Ruhi Fığlalı, "XIX. Yüzyıl Sonlarında Hindistan", **İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, I, s.15.

[51] Nizami, "Hindistan", s.88; Yüce, **Din Ekseninde Doğu Batı Tartışmaları Rahmetullah El-Hindi Örneği,** s.43.

XII. ve XIII yüzyıllarda Hindistan'da temel başvuru kitapları şunlardır: Tefsir alanında, Zemahşeri'nin *el-Keşşâf*'ı, hadiste, Radıyüddin es-Sağani'nin *Meşarüku'l-envari'n-Nebeviyye*'si, fıkıhta Kuduri'nin *el-Muhtasar*'ı ile Merğinani'nin *el-Hidaye'*si tasavvufta Gazali'nin *Kimya'ı Saadet'*i ile Şehabeddin es-Sühreverdi'nin *Avarifü'l-mearif'* adlı eseri klasik kaynakları oluşturuyordu. Bu dönemde İslami düşüncenin genel eğilimi, klasik kaynakları muhafazadan yanaydı.[52]

XIII. yüzyılda Muhyiddin İbn Arabi'nin "Fususul Hikem" adlı eseri Hindistan'a girmiş ve dini düşüncede dalgalanmalar meydana gelmişti. Ayrıca Mevlana'nın Mesnevisi de tasavvufi düşüncenin yayılmasına etki etmiştir.[53]

Bununla beraber Hindistan tarihinin fıkhi literatür olarak en önemli çağı XIV. yüzyıldır. Bu yüzyılda fakihler tarafından yazılan eserler dinin temellerini zayıflattığı gerekçesiyle "Vahdeti Vücud" anlayışına karşı yazılmış olan eserlerdir.[54]

XVI. yüzyıla girildiğinde çoğu Müslüman'ın zihni, ahir zamanda yeniden gelecek Mehdi fikrine odaklanmıştı. Çünkü Mehdi'ye kurtarıcı olarak bakılıyordu. Bu durum aynı zamanda İslam dinine bir canlılık kazandıracak ve İslam dinini durağanlıktan kurtaracaktı. O dönemde sufilik yaygın bir durumda idi. Bunun etkisiyle olacak ki, Cevanpur şehrinde medrese hocası olan Seyyid Muhammed mehdilik iddiasında bulundu. Sünni ulema tarafından Seyid Muhammed'in daveti reddedilmekle kalmayıp O, göç etmek zorunda bırakıldı ve sürgünde iken öldü. Bu olay Hindistan'da tasavvuf ilminin ve tarikatların etkisini göstermesi bakımından önemlidir.[55]

Hindistan'da düşünce alanında etki bırakan şahsiyetlerden biride hiç şüphesiz Ekber Şah'tır(ö.1605). Ekber Şah, Babürlü devletinin kurucusu olan Babür'ün torunudur. Ekber Şah, "Vahdeti Vücud" fikrinden yararlanarak, kendisine has bir dini

---

[52] Nizami, "Hindistan", s.86.
[53] Nizami, "Hindistan", s.86.
[54] Nizami, "Hindistan", s.86.
[55] Nizami, "Hindistan", s.86; Ethem Ruhi Fığlalı, "XIX. Yüzyıl Sonlarında Hindistan", **İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, I,s.16.

düşünce tarzı geliştirme yoluna gitti. Ekber Şah, İslam, Hinduizm, Budizm, Jainizm'i birleştirme düşüncesiyle seçmeci bir din projesi geliştirme girişiminde bulundu.[56] Bunun adını da "*Dini İlahi*" koymuştu.[57] Ekber Şah'ın bu girişimi nedeniyle Sünni kesimden büyük bir tepki aldı buna karşı İmam-ı Rabbani direnmiş ve direnişin sembol isimi haline gelmiştir.[58]

İmamı Rabbani Hindistan'ın Sirhind şehrinde doğmuştu. Kendisi iyi bir bir tasavvufçudur. Aynı zamanda Kadiriyye ve Çiştiyye tarikatlarından icazet almasına rağmen Nakşibendiyye'nin Müceddidiyye kolunun kurucusu olarak anılır. Yapmış olduğu bu mücadelede ortaya attığı yeni fikirler ve düşünce hayatına kazandırdığı köklü yenilikler dolayısıyla kendisine, "Müceddid-i elfi sâni" (ikinci bin yılın yenileyicisi) denilmiştir. İmam-ı Rabbani'nin özellikle "Mektubat" adlı eseri meşhurdur. Bunun haricinde İmam-ı Rabbani'nin, *Risaletü't-Tahliye, Reddu'r-Ravafız* ve *İsbatü'n-Nübüvve* gibi eserleri de mevcuttur. Ayrıca İmam-ı Rabbani *"Vahdeti Vücut"* anlayışını reddetmiş *"Vahdeti Şuhud"* tezini ortaya atmış ve geliştirmiştir.[59]

Ekber Şah'tan sonra gelen ve ilk zamanlarda onun düşüncesini savunma eğilimi gösteren Şah Cihan ile Evrengzib, tamamen İmam-ı Rabbani'nin görüşünü benimsediler. Şah Cihan'ın büyük oğlu Dara Şükuh, *Mecmeul Bahreyn*'i yazdı ve Upanişadlar'ı tercüme etti. Evrengzib ise *el-Fetâva'l-Alemgiriyye*'i derledi. Bu eserler İmam-ı Rabbani'nin Hindistan'da o dönemde etkisini göstermesi bakımından önemlidir.[60]

XVIII. yüzyılda Hindsitan'da İslam düşüncesinde durağanlığa karşı ıslah fikri ön plandadır. Bu dönemde Hindistan'da en büyük etkiye sahip olan Şah Veliyyullah ed-Dihlevi'dir(ö.1762). Şah Veliyyullah ed-Dihlevi, o dönemde Hindistan'daki

[56] Nizami, "Hindistan", s.86-87.
[57] Levis, Holt, Lambton, **İslam Tarihi Kültür ve Medeniyeti**, s.324.
[58] Nizami, "Hindistan", s.87; Yüce, **Din Ekseninde Doğu Batı Tartışmaları Rahmetullah El-Hindi Örneği**, s.46; Ethem Ruhi Fığlalı, "XIX. Yüzyıl Sonlarında Hindistan", **İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, I,s.17.
[59] Ethem Ruhi Fığlalı, "XIX. Yüzyıl Sonlarında Hindistan", **İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, I,s.18.

Müslümanları etkileyen şahsiyetlerden bir tanesi olmakla beraber, aynı zamanda kendisinden sonra gelenler içinde ilham kaynağı olmuştur. Şah Veliyyullah, İslami düşüncenin yeni medeniyet ışığında tekrar yorumlanmasını savunuyordu. Bunun yanında İslam hukukunun belirli bir bölgenin dini ve içtimai durumuna göre oluşmasını istiyordu. Dar alandaki mezhepçilik ve taassupçuluğa karşıydı.[61]

Kendisi Kur'an-ı Kerim'i Farsça, oğulları olan Abdulkadir ed-Dihlevi ve Refiuddin ed-Dihlevi ise Urducaya tercüme ederek halkın, İslam'ın ana kaynağına ulaşmasını sağlamışlardır.[62]

Şah Veliyyullah, Hindistan'da Müslümanların ahlak açısından bozulduğunu ve bu konuda toplumda çözülme yaşandığını düşünmüş bunun önüne geçmek için "*Huccet Allah el-Bâliğa*" adlı bir eser yazdı. Ayrıca İmam-ı Malik'in "*El-Muvatta*" adlı eseri üzerine "*El-Musavva ve El-Musaffa*" adlı şerhler yazmıştı. O, İslam fıkhının belirli bir şekilden ibaret kaldığını, bunun dışına çıkılamadığından çökmekte olan bu toplumun ıslahının ancak İslam fıkhının hadise dayandırılmasıyla gerçekleşeceğine inanıyordu. Bu fikrini de "*Tefhimat el-İlahiye*" adlı eserinde dile getiriyordu. Şah Veliyyullah, aynı zamanda yeni bir ilmi kelam anlayışını ortaya koymuştur.[63]

XIX. yüzyılda batı düşüncesinin -İngilizlerin de bölgedeki hâkimiyetinin- sonucu olarak Hint alt kıtasına yeni bir yön verme arayışındaydı.[64]

İngilizler Hindistan'a önce ticari amaçlarla gelmiş ardından burayı işgal ederek Hindistan'ı sahiplenmişlerdi. İşte İngiliz hâkimiyeti iyiden iyiye kendini hissettirmeye

---

[60] Ethem Ruhi Fığlalı, "XIX. Yüzyıl Sonlarında Hindistan", **İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, I, s.18.

[61] Yüce, **Din Ekseninde Doğu Batı Tartışmaları Rahmetullah El-Hindi Örneği**, s.52-54; Levis, Holt, Lambton, **İslam Tarihi Kültür ve Medeniyeti**, s.335-336; Ethem Ruhi Fığlalı, "XIX. Yüzyıl Sonlarında Hindistan", **İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, İzmir 1983, I, s. 20; Özgür Kavak, "Şah Veliyyullah Dihlevi'den Muhammed İkbal'e Hint Alt Kıtasında İctihad ve Taklide Farklı Yaklaşımlar", **İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi**, sy.17, 2011, s. 193-194.

[62] Levis, Holt, Lambton, **İslam Tarihi Kültür ve Medeniyeti**, s.336.

[63] Nizami, "Hindistan", s.87; Azmi Özcan, "Hindistan'da İngiliz Hakimiyeti ve Ulemanın Tavrı", **Divan İlmi Araştırmalar** (2004/2), s.104.

[64] Nizami, "Hindistan", s.87.

başlayınca bununla beraber misyonerlik faaliyeti de gelişti. Bu duruma Müslümanlar tepki gösterdiler. Bunun üzerine Rahmetullah el-Hindi, Mevlana Ali Hasan, Vezir Han, Muhammed Kasım Nanentevi gibi önde gelen İslam âlimi şahsiyetler bu konuda eserler yazarak misyonerlik faaliyetini etkisiz kılmaya çalıştılar. Bunlardan Rahmetullah el-Hindi'nin *"İzharul Hak"* adlı eseri önemli bir şaheserdir. Bu eseri Hıristiyanlığa karşı yapılmış bir reddiyedir. Rahmetullah el-Hindi, misyonerlik ile ilgili olan eseri "*İzaletil Evham*'ın" ardından bir papaz olan Karl Gottlieb Pfander ile yazışmaya başlamıştır, ardından münazaraya karar verilmiştir. Münazarada galip gelmiş ve bu eser Seyyid Abdullah el-Hindi Ekberabadi yazışma ve münazara notlarını kaydetmesiyle hazırlanmıştır.[65] Aynı şekilde Seyyid Ahmed Han'ın "*Hutabatı Ahmediyye*'si" bu açıdan önemli bir eserdir.[66]

XIX. yüzyılda Hindistan'da diğer önemli gelişme de, İslami gruplar arasında yaşanmış olan tartışmalardır. Bunları şu şekilde özetleyebiliriz;

Ehl-i Hadis hareketi; hadislerin temel dini kaynak olarak kabuledilmesini savunuyorlardı. Fıkhi mezheplerin ve tarikatların bidat olduğu gerekçesiyle bunlara bağlanmayı tasvip etmiyorlardı. [67]

Ehl-i Kur'an hareketi, karşılaşılan bütün meselelerde doğrudan Kur'an'a başvurulması gerektiğini savunuyordu. Hadislere ve fıkhi mezheplere önem vermiyorlardı.[68]

Bununla beraber İslami düşüncenin karşısında en büyük tehdit şüphesiz batı felsefe ve medeniyeti yani düşüncesi idi. Belki de bunu ilk gören Seyyid Ahmed Han'dır(ö.1898). Çünkü o, değişen şartlarda Müslümanların modern İlm-i Kelam'a ihtiyacı olduğunu söylemiştir. *Tebyunul Kelam* adıyla bir eser yayınlamış, o bu eserinde

[65] Abdülhamit Birışık, "Rahmetullah el-Hindi", **DİA**, İstanbul 2007, c.34,s.419-421.
[66] Nizami, "Hindistan", s.87; Birışık, "Rahmetullah el-Hindi", **DİA**, c.34,s.420-421.
[67] Abdullah Aydınlı, "Ehl-i Hadis", **DİA**, İstanbul 1994, c.10,s.508.
[68] Abdülhamit Birışık, "Kur'aniyyun", **DİA**, İstanbul 2002, c.26,s.428-429.

Kur'an'ın akılcı bir tarzla yeniden yorumlanması gerektiğini savunmuştur. Bu eseri de Kur'an ve İncil üzerine mukayese ederek hazırlamıştı.[69]

Ayrıca bu yüzyılda "*Vahhabilik hareketi*" de etkili idi. Bu hareket Feraizi hareketi olarak bilinir. Bu hareket Hacı Şeriatullah tarafından başlatılmıştı. Bu hareketin esası feraizin veya dini mükellefiyetin usul ve icrasına dayanıyordu. Haci Şeriatullah; Hicaz'da kaldığı süre zarfında Vahhabilikten etkilenmiş olacak ki bu mezhebi benimser olmuştu. Sonucunda kendisini İslam'ın saf geleneğine adadı. Ayrıca Bayram ve Cuma namazlarının eda şartlarının bulunmadığını dolayısıyla Hindistan'ı *Darül harp* olduğunu söylüyordu. Bunun neticesinde Müslüman köylüler; bunları radikal olarak bilip onlara tabi olmayıp düşman oldular. Hindular da köylülerden yana tavır takınınca 1831'de taraflar arasında çatışma oldu. Neticesinde taraftarlarıyla bozguna uğrayan Şeriatullah faaliyetleri bıraktı ve inzivaya çekildi. Davayı oğlu Hacı Muhsin namı diğer Dudu Mian devir aldı. 1862 yılında vefat etmesiyle bu davaları da bitti.[70]

XIX. yüzyılda bunlar yaşanırken bu yüzyılın sonunda *Ahmediyye* diye bir hareket Mirza Gulam Ahmed(ö.1908) tarafından başlatıldı. Gulam Ahmed, kendisini Hz. İsa'nın yeryüzündeki ruhu ve Hz. Muhammed'in tezahürü diye tanıttı. Ancak Ahmediyye hareketi Müslümanlarca tepki almış hatta Pakistan'da Müslüman olarak sayılmamışlardır.[71]

XIX. yüzyılda Hindistan'da kendisinden söz ettiren ve Pakistan'ın fikir babası sayılan Muhammed İkbal önemli bir yere sahiptir. Muhammed İkbal, iyi bir İngitere eğitimi almıştı. Hatta kendisine *Sir* unvanı bile verilmişti. İkbal, İslam dünyasının ve Hindistan'daki Müslümanların durumu onu İslami alanda tecdit ve yenilik yapılması

[69] Nizami, "Hindistan", s.87; Levis, Holt, Lambton, **İslam Tarihi Kültür ve Medeniyeti**, c.2,s,337-338.
[70] Levis, Holt, Lambton, **İslam Tarihi Kültür ve Medeniyeti**, c.2,s.341-342; Ethem Ruhi Fığlalı, **İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, s.20; Azmi Özcan, "Hindistan'da İngiliz Hakimiyeti ve Ulemanın Tavrı", **Divan İlmi Araştırmalar**, (2004/2), s.105-114.
[71] Nizami, "Hindistan", s.89; Levis, Holt, Lambton, **İslam Tarihi Kültür ve Medeniyeti**, c.2,s.353-354; Ethem Ruhi Fığlalı, **İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, s.19.

gerektiği fikrine götürmüştür.[72] Çünkü İkbal, ahlak felsefesi ile meşgul oluyordu. Hayatın ne olduğu, yaşanılır bir hayatın nasıl olması gerektiği ile ilgilenmişti. Hindistan'daki Müslümanların geri kalmışlığını, devamlı evrensel zaruretlerin ihlal edilmesinden kaynaklandığını, çözümün bireysellikteki potansiyelde olduğunu düşünüyordu. Bu nedenle bireysel yaratıcılık alanı olarak tarih ve tarihsel gelişim manevi dikkatin merkezi olmalıdır(olmalıydı). İkbal, şeriat sabit ama sosyal hayat ise sürekli değişken olduğundan; içtihad kapısının sürekli açık kalması gerektiğini savunuyordu.[73]

İslam'ın dünya tarihinin merkezine yerleştirildiğini düşünen İkbal, Hz. Muhammed (sav)'in evrenselliği ve akılcılığı ile mutlak insan-ı kamil olduğunu söylüyordu. Muhammed İkbal, Müslümanların sosyal ya da siyasi görüşlerini tek bir bölge ile sınırlandırılmaması gerektiğini savunduğundan olsa gerek şiirlerini Urduca değil de Farsça yazmıştır. İslam dünyasını bölen mutlak bölgeselciliğe karşıydı.[74]

Hindistan'da bu hareketlerin varlığı elbette birçok eseri de beraberinde getirmiştir. Çünkü İslami alanda yetişmiş bu zatlar geriye bir hayli eser bırakmışlardır. Hindistan alt kıtasında İslami eserleri kategorilerine göre şöyle değerlendirilebilir.

Tefsir alanında ilk eser; IV. yüzyılda Ebu Bekir İshak b. Taceddin'in *Cevahirul Kur'an* adlı tefsiridir. Şah Veliyyullah'ın Farsça *el-Feyzu'l-kebir* adlı eseri Tefsir usulü alanında Hindistan'da yazılmış ilk eserdir. Bundan başka Hindistan'da Tefsir ve Kur'an ilimleri alanında en önemli eserler şunlardır; Mübarek b. Hızır Nâgevri, *Menba'u Uyuni'l-Me'ani ve Matla'u Şümusi'l-Mesani*.[75]

---

[72] Levis, Holt, Lambton, **İslam Tarihi Kültür ve Medeniyeti**, c.2,s.360.

[73] Marshall G.S. Hodgson, **İslam'ın Serüveni**, s.369-370; Özgür Kavak, "Şah Veliyyullah Dihlevi'den Muhammed İkbal'e Hint Alt Kıtasında İctihad ve Taklide Farklı Yaklaşımlar", **İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi**, sy.17, 2011, s. 198-203.

[74] Marshall G.S. Hodgson, **İslam'ın Serüveni**, s. 370-371, s. ; Kavak, "Şah Veliyyullah Dihlevi'den Muhammed İkbal'e Hint Alt Kıtasında İctihad ve Taklide Farklı Yaklaşımlar", **İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi**, sy.17, s.198-202.

[75] Nizami, "Hindistan", s.89.

Hindistan'daki Müslümanların islam'a en büyük katkısı hiç şüphesiz hadis alanında olmuştur. Hatta Reşit Rıza'ya göre ise zayıflamış olan bu ilim XVI. yüzyılda yeniden diriltilmiştir. Bu alanda bilinen ilk eser Radüyuddin es-Sağani'nin *Meşariku'l-Envari'n-Nebeviyye*'dir. Bununla beraber hadis alanında sistematik olarak çalışma Abdülhak ed-Dihlevi ile başlamış Şah Veliyyullah ile doruk noktasına varmıştır. Diğer önemli mesele de XIX ve XX yüzyıllarda hadis ilminin koruyucusu ehl-i hadis ve Diyobendi ekolleridir.

Fıkıh alanındaki literatür ise daha geniştir. *El-Fetava't-Tatarhaniyye*, III. Firuz Şah Tuğluk döneminde Âlim b. Alâ tarafından, *el-Fetava'l-Alemgiriyye* ise Evrengzib zamanında ve kendisininde desteğiyle bir heyet tarafından hazırlanmıştır.

Siyer ilminde, ilk eser Abdülhak ed-Dihlevi'nin *Medariku'n-nübüvve* adlı eseri ile Şibli Numani'nin yazdığı ve Süleyman Nedvi tarafından tamamlanan Siretü'n-nebi adlı eseridir.

Hind alt kıtasında tasavvuf alanında oluşan literatür oldukça geniştir. Bunlardan en önemlisi belkide Hücvîrî'nin *Keşful Mahcub*'udur. Çünkü bu Hindistan'da tasavvuf alanında yazılan ilk Farsça eserdir. Ayrıca İmam-ı Rabbani'nin *Mektubat*'ı bir diğer önemli eserdir. Gisudıraz'ın *Esmaü'l-Esrar*'ı, Abdülevvel'in *Marifet'ün-Nefsi* ile Hace Mir Derd'in *İlmü'l Kitab'*ı teorik tasavvuf açısından telif edilen önemli eserlerdir.

Bütün bu alanlarda saymış olduğumuz eserlerin dışında Şah Veliyyullah'ın *Hüccetillahi'l-bâliğa* adlı eseri Hindistan düşüncesine büyük katkı sağlamıştır. Bu eserin tesiri, Cemaleddin Efgani, Reşid Rıza ve Muhammed Abduh'un çalışmalarında kendisini göstermektedir. Bu eseriyle Şah Veliyyullah, İslam düşüncesinin yeni bir sistematiğini yapmak için uğraşmıştır. Ayrıca *İzaletü'l-hafa* da önemli bir eseri olup hilafet makamının önemine dair bilgiler içerir.

Kelam ve mezhepler tarihi açısından diğer önemli bir eserde Şibli Numani'nin(ö.1914) *İlm-i Kelam aôr Kelam* (A'zamgarh 1939; Karaçi 1979) adlı eseridir. Bu eser Urduca kaleme alınmıştır.[76]

1.4. ESERLERİ

1.4.1. Kur'an ve Tefsir

Tercüme-i Kur'ân-ı Mecîd ma'a Muhtasar Havaşi; Lahor 1369/1976. 1942-1949 yılları arasında hazırlanan ve ilk olarak 1969 yılında basılan kısa açıklamalı Kur'ân tercümesi, dili, üslûbu ve kendisine ait düzenlemesi sebebiyle büyük kabul görmüş ve mesela 1976-1992 yılları arasında yüz bin kadar basılmıştır. Bu Kur'an tercümesi çeşitli dillere çevrilmiştir.[77]

Tefhimu'l-Kur'an; Tercümânü'l-Kur'an'da 1942'den itibaren yayınlamaya başladığı Kur'an-ı Kerim tefsirini 1972'de tamamlamıştır. Müellif bir sûreye bir giriş yazmış, bu bölümlerde sûrenin nüzulünü, o dönemin şartlarını ve İslam davetinin karşılaştığı zorlukları ele almıştır. Mevdudi, tercümesinde Kur'an-ı serbest bir metod takip ederek anlaşılabilir bir dille aktardığını ifade ediyor. Bu eseri İngilizce, Arapça, Türkçe ve Farsça, Sindce, Peştuca ve Bengalce gibi dillere çevrilmiştir. Eser İslam dünyasında büyük şöhret yapmıştır.[78]

*Kur'ân ki Çâr Bünyâdî Islâheyn***;** İlah, Rab, İbadet, *Din*, Lahor 1978. Türkçe'si Kur'an'a göre dört terim(trc. Osman Cilacı-İsmail Kay, İstanbul 1987) kitap Arapça ve İngilizce olmak üzere çeşitli dillere çevrilmiştir.[79]

*Kur'ân Fehmî Key Bünyâdî Usûl***;** Lahor, ts. Bu kısa çalışma Tefhimu'l-Kur'an içerisinde de basılmış, Kur'an-ı Nasıl Anlayalım (trc. Bekir Karlığa, İstanbul 1997) ve

[76] Nizami, "Hindistan", s.86-90.
[77] Birışık, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s. 25.
[78] Birışık, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s. 25; Anıs, "Mevdudi", s.433.
[79] Birışık, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s. 25.

Kur'an-ı Anlamaya Giriş (trc. Bayram Kolsuz, İstanbul 1983) adlarıyla Türkçeye çevrilmiştir.

*Kur'an Açısından Kadın***;** Trc. Necmettin Gevri, İstanbul 1985.[80]

*Kur'ân ki Ma'âşi Ta'lîmât***;** Lahor 1969. Kur'an'daki iktisadi prensiplerle ilgilidir.[81]

*Economik and Political Teachings of The Quran***;** Bu kitap insan Yayınları tarafından, *İslam Düşüncesi Tarihi* (I-III, İstanbul 1990) adıyla yayınlanmıştır.[82]

1.4.2. Hadis ve Sünnet

Sünnet ki Âinî Haysiyet (Lahor 1963); Seyyid Mevdudi'nin Tercümanü'l-Kur'an'da Dr. Abdülvedüd adlı şahıs ile Sünnet ve Hadis inkarcılığı konusunda yaptığı tartışmaları anlatmıştır. Bu eser Türkçe'ye Ahmed Asrar tarafından Sünnetin Anayasal Niteliği isimli eserde Durmuş Bulgur tarafından, "Halid Zaferullah Daudi Sünnetin Anayasal Konumu" adlarıyla tercüme edilmiş ve yayımlanmıştır.[83]

Tefhimu'l-Ehâdîs; Bu eser İdâre-i Maârifi İslâmî tarafından Lahor da basılmış olup sekiz cilttir. İlk cildi 1993 Ağustos ayında basılmış 2003 yılında ise sekiz cilde tamamlanmıştır.[84]

1.4.3. Akaid ve Kelam

*Hakikat-ı İman***;** İman gerçeğini tanıtan kitap The Essence Of İslam şeklinde İngilizceye çevrilmiştir.

---

[80] Birışık, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s. 26.
[81] Birışık, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s. 26.
[82] Birışık, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s. 26.
[83] Birışık, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s. 25; Anıs, "Mevdudi", s.435-437.
[84] Birışık, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s. 26.

*Tevhid u Risalet aôr Zindegi ba'de'l-mevt ka 'Aklî Sübût***;** İngilizce'ye "Vitals Of Fatih" adıyla tercüme edilmiştir.

*Hatm-i Nübuvvet***;** Peygamberliğin Hz. Muhammed (sav) ile sona erdiğini içeren bu kitap; Kadiyânilerin başlatmış olduğu faaliyetlere bir tepki özelliği ve cevap niteliği taşır.

Dîniyyat; İslam'ın inanç ve itikat esaslarını içeren kapsayıcı bir kitaptır. Dünyada yirmiden fazla dile çevirisi yapılmıştır. Bazı ülkelerde ders kitabı olarak da okutulmuştur. Türkçe'ye Serdar Güvey tarafından "*İslam'ın Anlaşılmasına Doğru* ve *İslam'a ilk Adım*" adlarıyla çevirileri yapılmış ve eser basılmıştır.

*Mi'rac ki Rât***;** Mirac gecesi hakkındadır.

*Şehâdet-i Hak***;** The Evidence of Truth adıyla İngilizceye tercüme edilmiştir.

1.4.4. İslam Hukuku ve Kanunlaştırma

*İslâmî Kânun aôr Pakistan meyn Us key Nifaz ki Ameli Tedabir***;** İslam hukukunun Pakistan da uygulanmasıyla ilgilidir.(Lahor 1955)

*İslamic Law and Constitution***;** İslam hukuku ve anayasası ile ilgili bir derlemedir. Eser İngilizce olarak yayınlanmıştır.

İslami Düstur ki Bünyâdeyn; Kitap Anayasanın temelleri ile ilgilidir. *Fundamentals of İslamic Constitution* adıyla İngilizce'ye çevrilmiştir.

*Düstûr-i Sifarişât per Tenkîd***;** Bu kitap Pakistan anayasasının teklifi üzerine İslam ve cumhuriyet bakış açısı ile yazılmış olup yapılan Pakistan anayasasını tenkid eder.

*Düstûrî Tecâvîz***;** Pakistan Anayasası için önerilen maddeleri içeren bir kitaptır.

*Düstûrî Tecâvîz per Tenkîd ü Tabsıra***;** Anayasa üzerine tenkit ve değerlendirmedir.

*Fesadat-ı Pencap ki Tahkikat***;** Bu eser Kadiyânilerin Pencap'ta yaptığı hoşnutsuzluklar üzerine yapılan tutuklamalar nedeniyle Mevdudi tarafından Mahkemeye sunulan rapordur.

*Human Rights in Islam***;** İslam'da insan hakları üzerinedir.

*İnsan key Bünyadi Hukuk***;** İnsanın temel hak ve özgürlükleri ile ilgilidir.

*Hukuk'z-Zevceyn***;** Aile hukuku ile ilgili olan bu eser Memiş Tekin tarafından *İslam'da Aile Hukuku ve Karı Koca Hakları* adıyla Türkçe'ye çevrilmiştir.

*Mürted ki Sezâ İslami Kanun meyn***;** Pakistan'da İslam hukukunun kanunlaşması için yazılan bu eser İslam hukukunda dinden dönene verilecek ceza ile ilgilidir.

*Sud***;** M.Hasan Beşer tarafından Faiz adıyla Türkçeye çevrilmiştir. Ayrıca Arapça ve Bengalce'ye de çevirisi yapılmıştır.

*Mes'ele-i Milkiyet-i Zemin***;** Bu eser İslam'da toprak mülkiyeti ile ilgilidir.

1.4.5. Devlet, Yönetim ve İktisat

*İslâm ka Nazariye-i Siyasi***;** Bu eserin İngilizce "*Political Theory of İslam(Lahor 1964)*" çevirisi yapılmış bundan başka, Arapça, Bengali, Marati ve Sind tercümeleri de vardır.

*Hemari Dahili ve Harici Mesa'il***;** Pakistan'ın iç ve dış problemleri hakkındandır.

*İslami Hükümet kis Tırah Kaim hoti hey***;** Bu kitap İslamî bir yönetim nasıl olur? Sorusuna ceval teşkil eder. İngilizce *The Process of İslamic Revolution* adıyla çevirisi yapılmış ve yayınlanmıştır.

*İslami Hükümet meyn Zimmiyôn key Hukûk***;** İslam devletinde zimmi hukuku ile ilgilidir. *Rights of Non-Muslims in an İslamic State* adıyla İngilizceye çevrilmiştir.

*Mes'ele-i Kavmiyyet***;** Milliyetçilik ve Kavmiyetçilik üzerine yazılmış bir eserdir. *Nationals and İndia* adıyla İngilizce çevrisi vardır.

*Hilafet aôr Mulukiyet***;** Hilafet hakkında olan bu eser Türkçeye Ali Genceli tarafından *Hilafet ve Saltanat* adıyla Türkçeye çevrilmiş ve yayınlanmıştır. Ahmed İdris tarafından *el-Hilafe ve'l-Melik* adıyla Arapça ya tercüme edilmiştir.

*Mes'eleyi Hilafet***;** Osmanlı hilafetinin tehlikede olduğu günlerde yazılmıştır.

*İslami Nizam-ı Zindegi aôr Us key Bünyadi Tasavvurat***;** İslamî hayat tarzı ile ilgilidir.

*İslami Tehzib aôr Us key Usul u Mebadi***;** İslam Medeniyeti ve İslam'ın usul ve esaslarını içeren bir eserdir.

*İttihadi Alemi İslami***;** İslam birliği ile ilgili olan kitap, *Unity of the Muslim World* adıyla İngilizce ye çevrilmiştir.

*Tahrîk-i Âzâd-î Hind aôr Müselmân***;** Hindistan'ın ve Müslümanların bağımsızlık hareketine dairdir.

*Tahrîk-i İslamî: Kâmyâbi ki Şeriât***;** İslami harekette başarının şartları hakkındandır.

*Tahrîk-i İslamî ka Âyende Laîha-i Amel***;** Eser İslami hareketin gelecek ile ilgili stratejisi ile ilgilidir.

*Tahrîk-i Cumhuriyet Us key Esbab aôr Us ka Maksad***;** Cumhuriyet ve Demokrasi hareketinin sebep maksadıyla ilgilidir.

*Ta'limat***;** eğitim ile ilgili Mevdudi'nin görüşlerini içerir.

Tenkîhât, İslam aôr Magribi Tehzib ka Tesâdüm aôr Us key Peyda Şude Mesâilper Muhtasar Tabsıra, İslam ve batı medeniyetinin birbiriyle çatışması bu nedenle ortaya çıkan problemler üzerine yazılan bu eser, Çetin Manisalı tarafından *İslam Dünyası ve Batı Uygarlığı* adıyla Türkçe çevrilmiştir. Ayrıca *The Sick Nations of the Modern Age Nations of the Modern Age* adıyla da İngilizce ve Arapçaya çevrilmiştir.[85]

*Selâmet ka Rasta***;** İslam'da barış ve kurtuluştan bahseden eserdir. *The Road to Peac and Salvation* adıyla İngilizceye ayrıca Arapça, Hintçe ve Farsça gibi bir çok çevrilmiştir.

*Sermayedârî aôr İştirâkiyât***;** Kapitalizm ve Komünizm ile ilgili bir eserdir.

*Mutalebe-i Nizâm-ı İslami***;** İslamî bir yönetim biçimini içeren bu kitap Pakistan'ın ilk yıllarında kaleme alınmıştır.

*Hakikat-ı Zekat***;** *Charity in İslam* adıyla İngilizce çevirisi yapılmış ve yayınlanmıştır.

1.4.6. Sosyal ve Toplumsal Hayat

*İslam ka Nizâm-ı Hayat***;** İngilizcesi *Islamic Way of Life* olan bu kitap İbrahim Düzen tarafından *İslam'da Hayat Nizamı* adıyla çevrilmiştir. Başka dillere çevirisi mevcuttur.

*Tecdid u ihya-ı Din***;** Halil Zafür ve A.Ali Genç tarafından *İslam'da İhya Hareketleri* adıyla Türkçeye ve İngilizceye ise, *A Short History of the Revivalist Movement in İslam* adıyla çevrilmiştir.

*Tahriki İslam ki Ahlaki Bünyâdeyn***;** Türkçeye Ali Arslan tarafında *İslami Hareketin Ahlaki Temelleri* adıyla, İngilizceye de *The Moral Foundations of the İslamic Movement* şeklinde çevrilmiştir.

[85] Birışık, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s. 30; Anıs, "Mevdudi", s.333.

*Parda***;** İslam'da kadın ve örtünme konusunu ele alan bu eser, *Hicap* adıyla Ali Genceli ve Harun Ünal tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Türkçe iki çevirisi mevcut olan bu eserin İngilizce çevirisi *Purdah and the status of Women in Islam* adıyla yapılmıştır.

*Libas ka Mes'ele***;** Örtü tartışmasıyla ilgili olan bu eser İngilizceye *The Question of Dress* adıyla çevrilmiştir.

*İslam aôr Handânî Mansûbe Bendî***;** İslam da aile planlaması ile ilgili eserdir.

*İslâm aôr Zabt-ı Viladet***;** Bu kitap *İslam Nazarında Doğum Kontrolü* adıyla Ramazan Yıldız tarafından Türkçeye tercüme edilmiş, İngilizceye de *Birth Control: Its Social, Political, Economic, Moral and Religious Aspects* adıyla çevrilmiştir.

*İslâm ka Ahlâkî Nokta-i Nazar***;** İslam'ın ahlak görüşünü konu alan kitap, *Ethical Viewpoint of Islam* adıyla İngilizce, Arapça ve Hintçeye çivrilmiştir.

*İslamî Nizam aôr Magribi lâ Dînî Cumhûriyet***;** Bu kitap İslam ve batı tarzı laik cumhuriyet ve demokrasi tarzı düzenleri hakkındadır.

*Muslims and the Christian World: Factors Responsible For Discord and Tension***;** Bu eser Müslüman ve Hıristiyanların birbirleriyle olan ilişkilerini konu alır. Mevdudi'nin Papa IV. Paul'e gönderdiği mektubudur.

1.4.7. Eğitim, İrşad ve Ahlak

*Da'vat-i İslami aôr Us key Mutâlîbât***;** İslami Hareket ve bu hareketin gerekliliği ile ilgilidir.

*Da'vet-i İslamî kiya he***;** İslam Davetinin ne olduğunu tanıtan eserdir.

*Da'vet-i İslamî meyn Havâtîn ka Hisse***;** İslami hareket ve tebliğde kadının yeriyle ile ilgili eserdir.

*Da'vet-i İslami Us key Usûl Tarik-i Kâr aôr Muktaziyat***;** Cemaât-î İslami'nin toplumsal faaliyet sürdürdüğü döneme ait olan eser İslam davetinin icrası, usulü ve gerekliliği ile ilgilidir.

*Come Let Us Change This World***;** Türkçeye Nurettin Temiz tarafından *Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim* adıyla tercümesi yapılmıştır.

*Neya Nizam-ı Ta'lim***;** Yeni bir eğitim sistemi ile ilgilidir.

*İslami Nizam-ı Ta'lim***;** İslami eğitim sistemi ile ilgilidir.

*İslam Nizam-ı Ta'lim aôr Pakistan meyn Us key Nifâz ki 'Ameli Tedabir***;** İslam Eğitim sistemi ve onun Pakistan'da uygulanması ile ilgili alınması gerekli olan tedbirlerle ilgili eserdir.

*Devr-i Nov ka Çelinc aôr Novcivan***;** Modern devir ve gençler konu eserdir. *Criterion* adlı İngilizce dergide yayınlanmıştır.

*Dinü'l-Hak***;** Bu kitabın İngilizceye *The True Conduct of Life ve The Religion of Truth* adlarıyla çevirisi yapılmıştır.

*Kadiyani Mes'ele aôr Us key Mezhebi Siyasi aôr Mu'aşerati Pehlû***;** Kâdiyânîlik ile ilgili olan kitap Türkçe'ye, Ahsen Batur tarafından "*Kadiyanilik Nedir: İslam Tarihinde İlk Defa Resmen Din Dışı İlan Edilen Mezhep"* adıyla çevirilmiştir. İngilizceye *The Qadiani Problem* adıyla, Arapçaya ise, *Mâhiye'l-Kâdiyâniyye* adıyla çevirisi yapılmıştır.

*İslam aôr Adl-i İctimâ'i***;** İslam ve toplumsal adalet prensiplerini konularını içerir.

*İslam Asr-ı Hâzır meyn***;** Bu eser *Islam Today* adıyla İngilizceye çevrilmiştir.

*İslami İbadet per Ek Tahkiki Nazar***;** İslâm'da ibadet hakkında yapılan araştırmaları ihtiva eder.

*Müselman aôr Mevcûde Siyasi Keşmekeş***;** Hindistan Müslümanları ve o zamanlarda ortaya çıkan başıboşluk, karmaşa durumunun değerlendiren, İslami toplumun gelecekte ne yapması gerektiği ile ilgilidir.

*Müselmânôn ka Mâzi aôr Hal aôr Müstakbel key liye Lâiha-i Amel***;** Müslümanların dün, bugün ve yarın yapmaları gerekenleri ifade eden proje türü bir eserdir.

*Müslim Havâtîn sey İslâm key Mütalebat***;** İslam'ın kadınlardan beklentileri konulu eserdir.

1.4.8. Siyer ve Tarih

*Siretüi Server-i Alem***;** Hz. Peygamber (sav)'in hayatı konulu eser Türkçeye *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı* adıyla Ahmet Asrar tarafından çevrilmiştir.

*Siret-i Hatm-i Rusul***;** Hz. Peygamber (sav)'in Hayatını konu alan eserdir.

*Nübüvvet-i Muhammedi ka Akli Sübût***;** Bu eser *The Prophet of Islam* adıyla İngilizceye çevrilmiştir.

*Hindustan meyn Müslim Ekalliyat ka müstakbel***;** Hindistan'daki Müslüman azınlığı konu alan eserdir.

*Meşriki Pakistan key Hâlat u Mesail ka Caize aôr islah ki Tedabir***;** Doğu Pakistan'ın (Bangladeş) siyasi durumu ve yaşanan problemleri konu alan eserdir.

*Bina u Beygar***;** Toplumların yükselmesi ve gerilemesi ile ilgili eserdir.

*Kılâf-ı Ka'be Us ki Şer'i Haysiyet Us ki Tarih***;** Ka'be örtüsünün tarihi, dini ve tarih açısından durumu ile ilgili eserdir.

*Saniha-i Mescid-i Aksa***;** Mescid-i Aksa'nın durumu ve oradaki Yahudi zulmünü konu alır.

*Selâçika***;** Ali Genceli tarafından *Selçuklu Tarihi* adıyla Türkçeye çevrilmiştir.

*Samarna meyn Yunani Mezâlim***;** Kurtuluş Savaşı öncesi İzmir'de (Samarna) ki Yunan zulmü ile ilgili eserdir.

*Turkî meyn Îsâiyyôn ki Hâlat***;** Türkiye'deki Hıristiyanların durumu ile ilgili eserdir.

1.4.9. Cemaati İslami

*Cemaat-i İslami ki Davet***;** Bu eser, *The Message of Jama'at-e-Islami: "A Contribution Tuwords İslamic Constitution Making"* adıyla İnglizceye çevrilmiştir.

*Cemaat-i İslami ki İntihabi Ciddü Cehd Us key Mekasıd aôr Tarik-i Kâr***;** Cemâat'ın seçimlerdeki çabası ile ilgili eserdir.

*Cemaat-i İslami Us ka Maksad, Tarih aôr Laîha-i Amel***;** Cemâat'ın amacı, tarihi, siyaseti konuludur.

*Münir Riport per Cemaat-i İslami ka Tabsıra***;** Anayasa çalışmaları sırasında Cemâat'ın değerlendirmesidir.

1.4.9. Diğer Eserleri

*Hakîkat-ı İslam***;** *The Essence of Islam* adıyla İngilizceye çevrilmiştir.

*Hakîkat-ı Savm u Salât***;** Bu eser *Worship in Islam* adıyla İngilizceye çevrilmiştir.

*Mes'ele-i Kurbani***;** Şer'i ve akli açıdan Kurban olayından bahseder.

*İsbat-ı Kurban be Âyât-i Kur'ân-î***;** Hindistan'da ineğin kurban edilmesi konusuyla ilgili olup ayetler ışığında kurbanın dini bir emir olduğu hakkındadır.

*El- Cihad fi'l-İslam***;** Bu eser Mevdudi'nin ilk eseridir. Cihadı konu alır.[86]

*Hakîkat-ı Cihad***;** *War in Way of Islam* adıyla İngilizce tercümesi yapılmıştır.

*Hutebat***;** Ali Genceli tarafından *Hitabeler* adıyla Türkçeleştirilen bu eser *Fundamentals of Islam* adıyla İngilizce yayınlanmıştır. Başka dillere de tercümeleri yapılmıştır.

*Resâil u Mesail***;** Türkçeye Yusuf Karaca tarafından *Meseleler ve Çözimleri* adıyla çevrilmiş olan bu eser *Tercümanü'l Kur'an* adlı dergide yayınlanan soru ve cevapların derlemesidir.

*Correspondence between Maulana Maududi and Maryam Jamelah***;** *Mektuplaşmalar* adıyla Ebubekir Doğan tarafından Türkçeleştirilen bu eser, ilkin Yahudi iken sonradan İslam'ı seçen Margaret Marcus (Meryem Cemile adını aldı)'un Seyyid Mevdudi ile mektuplaşmalarını konu alan eserdir.

*Tefhimat***;** Mevdudi'nin başta *Tercümanü'l-Kur'an* olmak üzere başka da yazılarının derlenmesidir.[87]

1.5. TEVHİD KAVRAMINA GENEL BİR BAKIŞ

1.5.1. Tevhid Kelimesinin Anlamı

1.5.1.1. Lugat Anlamı

Türkçe de, tek ve bir olmak anlamında "birlemek" anlamına gelen "tevhid" kelimesi, Arapça "وحد" kökünden gelen "tef'il" vezninden türemiş bir mastardır.[88] "وحد"

[86] Birışık, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s. 30; Anıs, "Mevdudi", s.333.
[87] Birışık, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s. 24-40; Anıs, "Mevdudi", s.435-437.
[88] Asım Efendi, **El-Okyanusu'l-Basit fi Tercemeti'l-Kamusu'l-Muhit** (Kamus Tercümesi), İstanbul 2013, c.2,s.1627; Topaloğlu, **Kelam İlmine Giriş**, s.48; Tahsin Yazıcı, "Tevhid", **İslam Ansiklopedisi**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1979, c.12,s.214; Bknz. Özler, **İslam Düşüncesinde Tevhid**, s. 46; Özler, "Tevhid", s.18; **Tecridi Sarih** 1982, c.12,s.414; Kılavuz, **Anahatlarıyla İslam Akâidi ve Kelâm'a Giriş**, s.390.

tek olmayı " توحيد " ise bir şeyi diğerlerinden ayırarak onu tek kılmak ve bilmektir.[89] Tevhid, Allah'ın (cc) bir olduğuna hükmetmektir.[90]

1.5.1.2. Istılah Anlamı

Dini ıstılahta ise Allah Teâla'ın bir olduğunu bilmek ve Allah'tan başka ilahın olmadığına, ayrıca Allah'ın ortağı ve benzerinin bulunmadığına inanmaktır.[91]

Tanımda da ifade edildiği üzere tevhidden asıl maksat Allah Teâla'yı 'bir'lemektir. Ancak buradaki Allah Teâla'ya nispet edilen birlik sayı yönünden değildir. Nitekim sayı yönünden bir olmak sadece Allah'a (cc) has değildir. Burada kastedilen bir, Allah'ın (cc) zatı, sıfatları ve fiilleri itibariyle yegane ve tek olması, eşinin ve benzerinin bulunmamasıdır.[92]

Seyyid Şerif Cürcani tevhidi: "Allah'ın (cc) Zatını oluşabilecek bütün tasavvurlardan, zihinlerdeki tahayyülden, evhamdan soyutlamaktır." şeklinde izah ediyor.[93]

Bu tarifler itikadi anlamda yapılan tariflerdir. Bununla beraber fiili açıdan yapılan tarif ise; İbadeti sadece Allah'a (cc) has kılmak, O'ndan başka ilah, mabud kabul etmemektir.[94]

---

[89] İbn Manzur el-Afriki el-Mısri, **Lisanü'l-Arab**, Dar'u Sadr Beyrut, c.3,s.450; Muhammed b. Yakub el-Firuzabadi, **Kamusu'l Muhit**, Şeriketü Mektebetü ve Matbeatü Mustafa el-Babi el Halebi, Mısır 1952, s.356; Topaloğlu, **Kelam İlmine Giriş**, s.48; Ulupınar, **İlk Dönem Sufilerinde Tevhid Anlayışı**, s.236.

[90] El-Cürcani, Seyyid Şerif, Ali b. Muhammed, **Ta'rifat**, İstanbul, 1300, s.48.

[91] İbn Manzur, **Lisanü'l-Arab**, s. 450-451; Asım efendi, **El-Okyanusu'l-Basit fi Tercemeti'l-Kamusu'l-Muhit,** c.2,s.1627; Firuzabadi, **Kamusu'l Muhit**, s.356; İmam-ı Gazali, **El-İktisad fi'l-İ'tikad**, Daru'l Kitab el-ilmiyye, Beyrut 1983, s.48-52; Topaloğlu, **Kelam İlmine Giriş**, s.48, Ulupınar, **İlk Dönem Sufilerinde Tevhid Anlayışı**, s.237; Kılavuz, **Anahatlarıyla İslam Akâidi ve Kelâm'a Giriş**, s.390;M.Sait Özervarlı, **Kelamda Yenilik Arayışları**, İsam Yayınları, İstanbul 2008, s.93.

[92] Ebu'l-Münteha, **Şerhu'l- Fıkhu'l- Ekber**, Daru'l Nil Yayınları, İzmir 1307, s. 20; Özler, "Tevhid", s.48; Topaloğlu, Bekir, "Allah", **DİA**, c.2,s.478; **Dini Kavramlar Sözlüğü**, s.659.

[93] Cürcani, **Ta'rifat**, s.48; Ebu'l- Münteha, **Şerhu'l- Fıkhu'l- Ekber**, s.20.

[94] El-Kardavi, Yusuf, **Tevhidin Hakikati**, İshak TURGUT, M.Recai GÜNDÜZ (Çevr.), Nida Yayınları, İstanbul 2014, s.28; Özler, "Tevhid",s.47.

Bununla beraber Kur'an'da Allah'ın birliği "Tevhid" kavramı ile değil de " احد " ve " واحد " kavramları ile izah edilmektedir. Mana itibari ile " احد " ve " واحد " "Yalnız" ve "Tek" demektir. Bu iki kelime arasında da ince farklar vardır. Şöyleki, sayı saymaya başlarken " واحد " ile başlanır. Ama " احد " kelimesi ile sayı saymaya başlayamayız.[95] Çünkü Arapçada " واحد " bir sayısının karşılığıdır. Burada İbn Manzur'un şu açıklaması dikkat çekicidir. İbn Manzur, " احد " kendisi ile birlikte zikredilen sayıların tamamını nefyettiğini bu nedenle " احد " ismi nefy yani olumsuzluk anlamında, " واحد " ise ispat anlamında kullanıldığını belirtir.[96]

Tevhid'in tanımından da anlaşılacağı üzere, tevhid üç kısma ayrılır. Zatta tevhid, sıfatlarında tevhid ve fiillerinde tevhid (Ubudiyet tevhidi).

Zatta tevhid; Allah Teâla'nın zatı ilahisinin hiçbir şeye benzememesi, ortaklarının bulunmayışını ifade eder. Varlığının zorunlu olması hasebiyle mürekkep olmaması araz ve cevher olmaması kastedilmiştir. Çünkü mürekkep olan araz ve cevherden hali olmaz. Ancak Allah Teâla bunlardan münezzehtir.

Sıfatlarında tevhid; buna tevhid ilmi de denir. Bunun da iki manası vardır, birincisi, bir cinsten iki sıfatının bulunmadığı, yani iki kudret, iki ilim sıfatı gibi; diğeri ise mahiyet ve keyfiyet açısından Allah Teâla'nın sıfatlarının yaratılmışların sıfatlarına hiçbir şekilde benzememesidir.[97]

---

[95] Asım efendi, **El-Okyanusu'l-Basit fi Tercemeti'l-Kamusu'l-Muhit**, c.2,s.1624-1625; İbn Manzur, **Lisanü'l-Arab**, c.3,s.450,451; Bknz. Elmalılı Hamdi Yazır, **Hak Dini Kur'an Dili Tefsiri**, Akçağ Yayınları, Ankara 2015, c.10,s.373-374; Özler, "Tevhid", s.57.

[96] İbn Manzur, **Lisanü'l-Arab**, c.3,s.450, 451; Özler, "Tevhid", s.57; Yazır, **Hak Dini Kur'an Dili Tefsiri**, c.10,s.375-377.

[97] Süleyman Toprak – Şerafettin Gölcük, **Kelam**, Konya, 2012, s.222; Topaloğlu, Yavuz ve Çelebi, **İslam'da İnanç Esasları**, s.72.

Fiillerinde tevhid; "Tevhidi Rububiyet" ve "Tevhidi Hâlikiyyet" de denir. Manası, yaratmanın sadece Allah Teâla'ya has olması, O'ndan başka rızık veren, dirilten bir varlığın olmamasına inanmaktır.[98]

Kur'an'da geçen ifadelerden hareketle yapılmış bir diğer tasnif ise, Rububiyet, Uluhiyyet, İsim ve sıfatların tevhididir.

Rububiyet tevhidi; Yüce Allah'ın (cc) yegane yönetici olduğunun bilinmesi, yerde ve gökte O'ndan başka rızık veren, zarar ve yarar veren bir ilahın olmadığına imandır.[99]

Uluhiyyet tevhidi: İbadet, hüküm koyma ve itâtte ortağının bulunmaması, ibadete layık tek ilahı kabul etmektir. Kısacası ibadette Allah'ı (cc) bir kabul etmek ortağının bulunmadığına inanmaktır.[100]

İsim ve Sıfatların Tevhidi; Allah Teâla'nın kemal sıfatlarına sahip olduğunu kabul etmek, bunlara mutlak anlamda inanmaktır.[101]

1.5.2. İslam Kelamında Tevhid

Din insanoğluyla beraber var olmuştur. Bu nedenle din insanlık tarihi kadar eskidir. Dolaysıyla yaratılan insanoğlunun bir dine yönelme eğilimi vardır. Bu onun fıtratındaki bir ilaha yaklaşma duygu ve eğilimindendir. Dinin temeli de tevhid akidesine dayanır. Tevhid: Birlemek, bir şeyin bir ve tek olduğuna hükmetmek demektir.[102] Bu

---

[98] Topaloğlu, Yavuz ve Çelebi, **İslam'da İnanç Esasları**, s.72; Toprak – Gölcük, **Kelam**, s.244; Özler, "Tevhid", s.49.

[99] El Kardavi, **Tevhidin Hakikati**, s. 29; Topaloğlu, Yavuz ve Çelebi, **İslam'da İnanç Esasları**, s.73;

[100] El Kardavi, **Tevhidin Hakikati**, s. 31; Topaloğlu, Yavuz ve Çelebi, **İslam'da İnanç Esasları**, s.74-80; İmam Muhammed Temimi, **Bütün Yönleriyle Tevhid**, Heyet (Çevr.), İstanbul 2011, s.14.

[101] İbn Teymiye, **Tevhid-i Esma ve's- Sıfat** (İsim ve Sıfat Tevhidi), trc. Heyet, Tevhid Yayınları, İstanbul, 1996, s.4; Temimi, **Bütün Yönleriyle Tevhid**, s.14.

[102] Bekir Topaloğlu, **Kelam İlmine Giriş**, Damla Yayınevi, İstanbul 2013, s.48; A. Saim Kılavuz, **Anahatlarıyla İslam Akâidi ve Kelâm'a Giriş**, Ensar Yayınları, İstanbul 2010, s. 390; **Dini Kavramlar Sözlüğü**, "Tevhid", DİB Yayınları, Ankara 2006, s.659; Özler, "Tevhid", s.18; Bekir Topaloğlu, Şevki Yusuf Yavuz ve İlyas Çelebi, **İslam'da İnanç Esasları**, Çamlıca Yayınları, İstanbul

nedenle de tüm peygamberlerin ortak çağrısı "Tevhid" olmuştur. İnsanlığın atası ve ilk insanın peygamber oluşu bizlere tevhid mücadelesinin insanlığın tarihi kadar eski olduğunu göstermektedir. Nitekim Kur'an da; "*Biz senden evvel hiçbir peygamber göndermedik ki ona şu hakikati vahyetmiş olmayalım: Benden başka tanrı yok, o halde bana ibadet edin*"[103] buyurularak bu hakikat dile getirilmiştir.

İnsanoğlunun yaratılış gayesi olan tevhid[104] diğer ilahi dinlerde olduğu gibi İslam dinin de en temel meselesidir. Bu nedenle üzerinde durulması gereken önemli bir husustur.[105]

Peygamber (sav) Muaz b. Cebel'i Yemen'e vali olarak atadığında ona, oraya vardığında ilk vazifesinin insanları Allah'ı (cc) tevhid'e davet olduğunu, sonra İslam'ın diğer esaslarını tebliğ etmesi gerektiğini hatırlatmıştır. Çünkü tevhid, İslam'ın Allah (cc) anlayışının temelinde yer almaktadır.[106]

İslam inancının üzerinde durduğu tevhid inancı, kelime olarak *"La ilâhe İllallâh"* şeklinde ifade edilir ve Kelime-i Tevhid diye belirtilir. Manası "Allah'tan (cc) başka ilah yoktur" şeklinde ifade edilen Kelime-i Tevhid bakıldığında iki bölümden oluştuğu görülecektir. Birinci kısımda zararlı tüm ilahlar reddedilirken ikinci kısımda ise ilah olmaya en layık olan Allah Teâla olduğu vurgulanmıştır. Bu ifade ile insanların zihninde oluşabilecek şüpheler tevhid ile temizlenmiş olmaktadır.[107]

Kur'an da ve Sünnette tevhid ilkesi üzerinde durulmuştur. Bunun sebebi de kâinatta eşrefi mahlukat olarak yaratılan insanın muhatap alınmasındandır. Temiz bir fıtrat üzere yaratılan bu varlığın onu yokluktan var eden Allah Teâla'ya kul olması en

---

2013, s.67; A.saim kılavuz, "Tevhid", **İslam'da İnanç İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı Fakültesi Vakfı yayınları, İstanbul 2006, c.4,s.2040.

[103] Enbiya, 21/25.

[104] Hamide Ulupınar, **İlk Dönem Sufilerinde Tevhid Anlayışı**, Tasavvuf İlmi ve Araştırma Dergisi, yıl:9 (2008), sayı: 22 s.236; Düzgün, **İslam İnanç Esasları**, s. 107-108.

[105] Şaban Ali Düzgün (Ed.), **İslam İnanç Esasları**, Ankara 2013, s.93.

[106] Mevlüt Özler, **İslam Düşüncesinde Tevhid,** İstanbul, 2005, s. 22.

[107] Şehristâni, **Nihayetü'l-İkdam fi İlmi'l-Kelam**, Daru'l-Kitap el-İlmiyye, Beyrut, 2004, s.56-60; Bknz. Özler, **İslam Düşüncesinde Tevhid**, s. 21-22; Düzgün, **İslam İnanç Esasları**, 102-103.

büyük şeref olurken, Allah'ın (cc) dışında başkasına kul olması ise en büyük felaket ve zilletten başka bir şey değildir. Bunun için tevhid akidesi, fikri ve düşüncesi hep zihnin de taze tutulmaya çalışılmış bunun zıddı olan küfür ve şirk ise insanlığın maddi ve manevi hürriyeti açısından kendisini felakete sürükleyeceği gönderilen tüm peygamberlere telkin edilmiştir.[108]

Tevhid akidesi ve inancı çok önemli yer tutar çünkü bu inanç ve akide insanlarda yerleşmediği müddetçe hiçbir şekilde amel sahih ve makbul olmayacaktır. Bunun için tüm peygamberlerin metotlarının temelinde hep tevhid olmuştur. Kur'an'da tevhid akidesi ve inancı üzerinde durulmuş surelerin hemen hepsinde Allah Teâla'nın isim ve sıfatları zikredilerek tevhid işlenmiştir. Kur'an'da insanların temiz fıtratlarına hitap edilerek yaşayışlarına en uygun hayat tarzının tevhid olduğu ifade edilirken,[109] tevhidi yıkan ve bozan durumlardan şirk ve küfürden ise vaz geçmesi istenmiştir.[110]

İslam dini tevhid dinidir. Tevhid akidesi de en temel prensip olduğundan Kur'an'ın 112. suresinde Allah Teâla'nın bütün isim ve sıfatları zikredilmiştir. Bu sureye İhlas'ın suresi dışında Tevhid suresi denilmiştir.[111] Aynı şekilde İmam-ı Maturidi de, ihlas suresi'nin baştan sona kadar tevhidi ifade ettiğini belirtir ve aynı isimlendirmeyi yapar. Kelime-i tevhidin *"ihlas"* olduğunu belirtir.[112]

1.5.2.1 Mütekellimin (Kelamcılar)

Kelam ilmi, hicri II. asırda Abbasiler devrinde Mu'tezile'nin doğuşu ile beraber ortaya çıkmıştır.[113] Kelam ilmi, akli deliller ile dini akideyi bilmek şeklinde tarif edilir.[114] Bu ilimle meşgul olan kelamcılar, ilmi akli delillere dayandırırlar. Kelamcılar,

---

[108] Özler, "Tevhid", s.18; Düzgün, **İslam İnanç Esasları**, s.104-107;Ulupınar, **İlk Dönem Sufilerinde Tevhid Anlayışı**, s.236; Topaloğlu, Yavuz ve Çelebi, **İslam'da İnanç Esasları**, s.67.
[109] Neml, 27/60-64.
[110] Özler, "Tevhid", s.18.
[111] **Sahihi Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercümesi**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları Ankara 1982, c.12,s.415-416.
[112] Özler, **İslam Düşüncesinde Tevhid**, s.25.
[113] Topaloğlu, **Kelam İlmine Giriş**, s.27-28.
[114] Gölcük, **Kelam Tarihi**, s.15.

Allah'ın (cc) varlığını isbat etmek için hareket noktası olarak cevher ve araz yolunu tercih etmişlerdir. Bu nedenle alemin hudusunu temel alıp bu metodla Allah'ın (cc) varlığına delil getirmeye çalışmışlardır. Hudus delilini ilk ortaya atan cehmiyye olmuştur. Daha sonra bu delil Ehl-i sünnet kelamcıları tarafından geliştirilmiş ve kullanılmıştır.[115]

Kelam ilmini Mu'tezile'nin kelamı kurmasından sonra selef alimlerinden bazıları, iman meselelerini akıl ile temellendirme arayışına girdi. Bunların başında İbn Küllab el-basri ve Haris el muhasibi'yi zikredebiliriz. Böylece Ehl-i Sünnet kelamı kuruluyordu. Ehl-i sünnet Kelamcıları, selef-i salihin, Eş'ariler ve Maturidiler'dir.[116]

Kelamcılar Allah'ın varlığı noktasında şu delilleri kullanmışlardır: Hudus delili, İmkân delili, Gaye ve nizam delili, Kabul-i Âmme Delili ve İlmi Evvel Delili. [117]

1.5.2.2 Felsefeciler

İslam filozofları, ilimleri ve bilgiyi elde etme konusunda düşünce ve kesin delile; matlupta metafizikte yaratıcının, varlığını ispatlamada imkan yoluna girdiler.

Filozoflar, burhani yani kesin akli delillere dayalı kanıtlama yoluna ihtiyaç duyulduğunu söylüyorlardı. Çünkü selefiyye'nin tevhid noktasında takip ettiği yolun Kur'an yolu olduğunu bununda hitabi olduğunu yani söz ve yazı ile söyleme yolu olduğunu, Allah'ın varlığı noktasında delil getirmede eksik kaldığını, kelamcıların ise yol, teori ve düşünce yolunu tuttuklarını bununda tartışma usulünden başka bir şey olmadığını dolayısıyla felsefeye ihtiyaç duyulduğunu dillendiriyorlardı.

Bunun için Müslüman filozofların asıl amaçları, işlerin ve olayların hakikatine ulaşmaktı. Eski felsefenin bakış ve düşüncelerini bir takım değişiklikler ile hidayet dairesine almak, İslami ilimleri felsefe dairesine almaktı.[118]

---

[115] İzmirli, **Yeni İlmi Kelam**, s.98-99.
[116] Gölcük, Toprak, **Kelam**, s.47-48; Topaloğlu, **Kelam İlmine Giriş**, s.29.
[117] Gölcük,Toprak, **Kelam**, s.47-48

İslam filozofları, tevhid açısından kelamcılar ile beraber bazı ortak delilleri kullanmışlardır. İslam filozofları tevhid açısından Hudus Delili, İmkan delili, Gaye ve nizam delili, İlk sebep ilk illet delili, İlk Hareket Delili ve Ekmel varlık delili'ni kullanmışlardır.[119]

1.5.2.3. Mutasavvıflar

Tasavvuf kitap ve sünnet ışığında ortaya çıkmıştır. Amacı ise, ahlakı güzelleştirmek, iyi işler yapmaktır. Sufi, saf ve temiz yapılı kişilerdir. Mutasavvıf ise bu temizlik ve arılığa kavuşanlara denir. Zühd ve takva onların en önemli argümanları olduğu için nefis terbiyesi ile meşgul oluyorlardı.

Dolayısıyla tasavvuf ilmi iki kısma ayrılır. Birincisi güzel ahlak sahibi olma, ikincisi tevhid inancına uygun yaşamaktır. Sufiler tevhidin sadece akılla değil, ilham ve keşif yoluyla kavrana bileceğini iddia etmişlerdir. Böyle olunca tevhid, tasavvufta bir yaşam oluverir. Dolayısıyla herkes imanına göre, yaşamına göre tevhidin bir metebesinde yer alacaktır. Sufilerde tevhid fena ile gerçekleşir. Yani O'nun dışındaki bütün varlıklardan geçmektir. Sufilerde tevhid anlayışını, Avamın tevhidi, hakikat ehlinin tevhidi ve havas ehlinin tevhidi şeklinde üç kategoride inceleye biliriz. Hakikat ehli, tevhidi, dil ile ikrar ve kalp ile tasdikten ibaret sayar. Böylece Allah'ın ezeli olduğuna ve ezelinde bir olduğuna inanmak, ondan başkasının bulunmadığına inanmak diye tarif edilir. Hakikat ehlinin tevhidi, kulun kendisi üzerinde gerekli olan vazifeleri yerine getirerek, Allah Teâlâ'nın zahirde görünen ve sıfatlarını izah eden (tecelli eden) şeylere inanması, havas ehlinin tevhidi ise, aklın idrak edemediği kalbe tecelli eden marife şeklinde izah edilir.[120]

---

[118] İzmirli, **Yeni İlmi Kelam**, s.98-99.
[119] İzmirli, **Yeni İlmi Kelam**, s.129-135.
[120] İzmirli, **Yeni İlmi Kelam**, s.136-148; Ulupınar, Hamide, **ilk Dönem Sufilerinde Tevhid Anlayışı**, s.238-247

1.5.3. İslam Kelam Ekollerinin Tevhid Anlayışları

İslam'ın temel esasını Tevhid, yani Allah'ın (cc) birliği oluşturduğundan, İslam tarihi boyunca yetişen ve gelişen tüm akaid ekollerinin de düşünceleri bu yönde gelişmiştir. Kelam ilmi hicri II. asırda temel konuları Mu'tezile tarafından kurulmuştur.[121] Ancak Mu'tezilenin itikadi konuları Kur'an ve sünnet çizgisi dışında akli yorumlama ve açıklamaya çalışması Ehli Sünnetin itikadi mezheplerinin çıkışına sebep olmuştur. Bu nedenle Mu'tezile Mezhebi ile Selefiyye, Eş'ariyye ve Maturidiyye mezheplerinin temel itikadi görüşlerini açıklamayı uygun gördük.[122]

1.5.3.1. Mu'tezile

Mu'tezile, ayrılanlar, bir tarafa çekilenler anlamında Hasan Basri'nin ilim meclisinden ayrılan Vasıl b. Ata ve ona tabi olanlarca kurulan itikadi mezheptir. Kendilerine Adalet ve Tevhid Topluluğu anlamında "*Ehli'l-Adl ve't-Tevhid*" diyorlardı. Kelam ekolünün doğuşuna sebep olan Mutezile, akıl ön planda olduğu için İslam akaidinin temel ilkelerini mantık ile izah etmeye çalışmışlardır.[123]

Mu'tezile Mezhebinin ortaya çıkmasına sebep olan faktörlerin başında siyasi ihtilaflar gelir. Hz. Osman'ın şehid edilmesi, Hz. Ali ve Muaviye arasında Sıffin savaşı, Hz. Ali ve Hz. Aişe arasında da Cemel savaşı gibi vukubulmuştu. Bu savaşların sonucunda Müslümanlar birbirlerini öldürmüş böylece "büyük günah" ve "tekfir" problemleri gündeme gelmişti.[124]

---

[121] Gölcük, Toprak, **Kelam**, s.39-41; Şaban Ali Düzgün (Ed.), **Kelam**, Ankara 2012, s.63-64; Şerafettin Gölcük, **Kelam Tarihi**, Kitap Dünyası, Konya 2012, s.25; Cafer Karadaş, **Anahatlarıyla Kelam Tarihi**, İstanbul 2013, s.62-65.

[122] Karadaş, **Anahatlarıyla Kelam Tarihi**, s.62-63.

[123] Gölcük, **Kelam Tarihi**, s,53; Kılavuz, **Anahatlarıyla İslam Akâidi ve Kelam'a Giriş**, s.478; Topaloğlu, **Kelam İlmine Giriş**, s.169; Gölcük-Toprak, **Kelam**, s.41; Düzgün, **Kelam**, s. 63-64; Karadaş, **Anahatlarıyla Kelam Tarihi**, s.77; Abdullatif Harputi, **Kelam Tarihi**, Ankara 2012, s.39; Ali Bulaç, **İslam Düşüncesinde Din-Felsefe-Vahiy-Akıl ilişkisi**, İstanbul 2012, s.112-114; Özervarlı, **Kelamda Yenilik Arayışları**, s.94.

[124] Topaloğlu, **Kelam İlmine Giriş**, s.27-8-170-171; Düzgün, **Kelam**, s. 69.

Bunun üzerine "Cemel-Sıffin" savaşları ve hakem olayına katılanları Hariciler tekfir etmeye başladılar. Çünkü Hariciler ameli imandan bir cüz olarak kabul edip, büyük günah işleyenin kafir olduğunu savunuyorlardı. Bunların karşısına ise Mürcie çıkmış, bunlar da imanı sadece inanma olarak görüyor, ameli imandan bir cüz olarak değerlendirmiyorlardı. Dolayısıyla büyük günah işleyenin dinden çıkmayacağını savunuyorlardı.[125]

İşte Mu'tezile bu benzeri olayların tartışıldığı bir dönemde ortaya çıkmıştır. Mu'tezile bu olaylara farklı bir yorum getirmiş, büyük günah işleyen kişinin ne mü'min ne de kafir olduğunu durumunun bu iki mertebe arasında (fasıklık mertebesinde) olduğunu söylüyorlardı. Bunu da, *el menzile beyne'l-menzileteyn* şekli ifade ediyorlardı.[126]

Mu'tezile başlangıçta sadece İslam'ı savunmak gayesiyle felsefeye meyletmişti. Diğer dinlere karşı İslam'ı savunmak amacıyla dinin esaslarını felsefi metod ile açıklama yönelmişlerdi. Ancak zamanla asli görevlerini unutup felsefi meselelere dalmaya başlayınca felsefe kendilerini hedeflerinden saptırmıştır.[127]

Mu'tezile mezhebinin beş temel ilkesi vardır bunlar; Tevhid, Adalet, Va'd ve Vaid, el menzile beyne'l-menzileteyn ve Emri bil ma'ruf ve nehyi anil münkerdir.

Tevhid ilkesi; Mu'tezle'nin en önemli ilkesidir. Tevhid, Allah'ın (cc) bir olduğunu, onun sıfatlarında ortağı olmadığını kabul etmektir. Allah'ın (cc) bir ve kadim oluşu, O'nun iki ve özel iki sıfatıdır. Mu'tezile, Allah'ın (cc) başka sıfatlarının olduğunu kabul etmez. Allah Teâla'ya bunun dışında başka sıfatlar isnat edilmesi durumda O'na ortak başka kadim varlıklar kabul edilmiş olur görüşünü savunuyorlar. İşte bu nedenle

[125] Gölcük, **Kelam Tarihi**, s,54-55; Topaloğlu, **Kelam İlmine Giriş**, s.27-28; Gölcük, Toprak, **Kelam**, s.41; Düzgün, **Kelam**, s. 68-69.
[126] Gölcük, **Kelam Tarihi**, s,54-55; Topaloğlu, **Kelam İlmine Giriş**, s.169-170; Gölcük, Toprak, **Kelam**, s.41; Düzgün, **Kelam**, s. 68-69.
[127] Gölcük, **Kelam Tarihi**, s,55; Topaloğlu, **Kelam İlmine Giriş**, s.27-28; Gölcük, Toprak, **Kelam**, s.43; Düzgün, **Kelam**, s. 70-71.

Mu'tezile, Allah'ın (cc) Vahdaniyet ve Kıdem haricindeki diğer sıfatlarını tevil yoluna gitmişlerdir.

Allah Teâla'nın hayat, ilim, kudret, irade gibi meani sıfatları kabul etmeyen Mu'tezile Allah (cc), âlimdir önermesini kabul eder. Fakat Allah (cc) ilim sahibidir önermesini kabul etmez. Çünkü Mu'tezile'ye göre Allah Teâlâ, her türlü hadis olan niteliklerden münezzeh olması gerekir.[128] Kadı Abdülcabbar Kur'an'dan; "*Her ilim sahibinin üstünde daha iyi bilen birisi vardır.*"[129] ayetini delil olarak sunar. Allah Teâlâ'nın ilim sahibi, irade sahibi, hayat sahibi ve kudret sahibi denmesi durumunda bu sıfatlarında kadim olması gerekeceğini dolayısıyla Allah'ın dışında başka kadim varlıklar kabul edilecektir. Mu'tezile bunu "teadüdi kudema" diye tarif eder. Bunun ise Allah Teâlâ'nın birliğine aykırı görür.[130]

Allah Teâla'nın, Kur'an da geçen Allah Teala'nın eli, yüzü, sureti, gitmesi, gelmesi gibi haberi sıfatları zahiri anlamda değil de mecazi olarak yorumlar ve te'vil ederler.[131] Çünkü Mu'tezile'ye göre Allah Teâla, her türlü hadis olan niteliklerden münezzeh olması gerekir.[132]

Mu'tezile, Allah Teâla'nın Ahirette görülemeyeceğini savunur. Ru'yetullah'ın gerçekleşmeyeceğini çünkü Allah'ın Kur'an'da; "*Gözler O'nu idrak edemez, halbuki O gözleri idrak eder.*"[133] buyurduğunu ifade eden Abdülcabbar, görülmenin cisimlere has olduğunu bildirir. Cisimlerinde araz ve cevherden meydana geldiğini bunun ise Allah Teâlâ hakkında düşünülemeyeceğini ifade eder.

Mu'tezile ayrıca, Allah'ın (cc) Kelam sıfatının da olmadığını beyan eder. Allah'ın (cc) kelamı, harf ve seslerden meydana gelen hadis bir özelliğe sahiptir. Kelam, Allah'ın (cc) halk, rızk ve irade gibi onun fiillerinden bir fiildir. Bu nedenle Allah

[128] Gölcük, Toprak, **Kelam**, s.215,232.
[129] Yusuf, 12/76.
[130] Kadı Abulcabbar, **Şerhu'l-Usûli'l-Hamse**, Dar Ahya el-Turas el-Arabi, Beyrut, 2001, s.150-153.
[131] Kadı Abulcabbar, **Şerhu'l-Usûli'l-Hamse**, s. 126-134.
[132] Gölcük, Toprak, **Kelam**, s.215,232.

Teâla'nın mütekellim olmasının düşünemeyeceğini iddia etmişlerdir. Abdülcabbar, Allah'ın beyazı yaratması ile nasıl O'na beyaz denilmeyeceği gibi kelamın yaratıcısı olduğu içinde Allah Teâla'ya mütekellim denilemeyeceğini beyan eder.[134] Bu yolla Kur'an'ın mahlûk olduğunu iddia etmişlerdir.[135]

Bütün bunlardan Mu'tezile'yi farklı yapan özellik, Allah Teâlâ'nın Ulûhiyetine zarar verecek etkenlerden koruma çabası gelir.[136] Bu şekilde Allah Teâla'yı her şeyden münezzeh kılarken, Kur'an ve hadislerde teşbih ifade eden bütün sözleri de akılcı bir şekilde izaha kalkışmış ve sonunda Allah (cc)'nun bütün ilahi sıfatlarını inkar etmişlerdir. Allah Teâla'nın sırf zat olduğunu, O'nun ezeli niteliklerinin olmayacağını beyan ettikten sonra böyle isim ve nitelikleri kabul etmek ise şirk olacağını ifade etmişlerdir.[137]

Adalet; Allah Teâlâ'nın her türlü kötü ve çirkin fiillerden, münezzeh olduğu gibi ondan bu tür fiillerin de sadır olmayacağı tezini savunmuşlardır. Abdülcabbar, Allah Teâlâ'dan ancak güzel fiiller işlediğini ifade eder. Allah Teâlâ'nın tüm fiillerinin güzel olduğunu beyan eden Kadı Abdülcabbar, kötü fiillerin ise insandan kaynaklandığını belirtir. Çünkü Allah (cc) adildir, hâkimdir. Ondan çirkin fiiller değil güzel fiiller sadır olur.[138]

Mu'tezile, kulun özgür bir irade sahip olduğunu dolayısıyla kendi fiillerinin yaratıcısı olduğunu savunmuştur. Bu noktada Abdülcabbar Allah Teâla'nın kulun fiillerini yaratmadığına dair Kur'an'dan birçok ayeti delil getirir. Kişi küfrü, zulmü ve her türlü kötülüğü özgür iradesi ile yapmıştır. Burada ilahi iradenin hiçbir müdahalesi söz konusu değildir. Çünkü Abdülcabbar Allah'ın (cc); "*Dileyen iman etsin, dileyen*

---

[133] En'am, 6/103.
[134] Abdülcabbar, **Şerhu'l-Usûli'l-Hamse**, s.185-359-363.
[135] Abdülcabbar, **Şerhu'l-Usûli'l-Hamse**, s.185-359-363; Gölcük, Toprak, **Kelam**, s.242-243; Aydın, **İslam İnançları Tevhid ve İlmi Kelam**, s.323-324; Wolfson, **Kelam Felsefeleri**, s.202-209.
[136] Harputi, **Kelam Tarihi**, s.40.
[137] Gölcük, Toprak, **Kelam**, s.216-217; Aydın, **İslam İnançları Tevhid ve İlmi Kelam**, s.297-298; Wolfson, **Kelam Felsefeleri**, s.104.
[138] Abdülcabbar, **Şerhu'l-Usûli'l-Hamse**, s. 217-238-243.

inkar etsin" buyrulduğunu bununda sonucunda insanın sorumlu tutulduğunu ifade eder.[139]

Mu'tezile, Fiillerin husn ve kubh'u konusunda aklın ön planda olduğunu, yani fiillerin iyi ve kötü, güzel ve çirkin olduğu akılla bilinebileceğini savunur.[140]

Va'd ve Vaid; insanların yaptıklarının Ahirette Allah Teâla tarafından verilmesi vacip olduğunu iddia eden Mu'tezile iyiliğin karşılığı cennet kötülüğün karşılığı da azap yani cehennem ise bunların yerine getirilmesi Allah Teâla için mecburidir. Çünkü Allah'ın (cc) sözünden dönmesi söz konusu değildir.

El menziletü beynel Menzileteyn; büyük günah işleyen birisinin, ne mü'min nede kafir olduğu bunların arasında bir yerde demektir. Yani iman ile küfür arasında fısk mertebesindedir.

Emri bil Maruf nehyi anil münker; iyiliği emretmek ve kötülükten men etmek Müslümanlara farzdır.[141]

Mevdudi, Maturidiler gibi Mu'tezileye şiddetle karşı çıkar ve eleştirir. Eleştirdiği konuların başında insanın iradesi gelir. Ayrıca ilim, irade ve kudret gibi kemal sıfatlarının Allah Teâla'dan gasbedilerek insana verildiğini vurgular.[142]

Yüce yaratıcının tüm kemal sıfatlarına sahip olması gerektiğini savunan Mevdudi, Allah Teâla'nın bilmesi gerkektiğini vurgular. Ayrıca bu sıfatların Allah Teâla'nın ezeli olması gerektiğini bildirir. İnsan kendi fiillerinin yaratıcısı

---

[139] Abdülcabbar, **Şerhu'l-Usûli'l-Hamse**, s. 217-238-243.

[140] Gölcük, Toprak, **Kelam**, s.47, 264-265; Harputi, **Kelam Tarihi**, s.40; Gölcük, **Kelam Tarihi**, s.59; Karadaş **Anahatlarıyla Kelam Tarihi**, s.92; Düzgün, **Kelam**, s. 98-100; Bulaç, **İslam Düşüncesinde Din-Felsefe-Vahiy-Akıl ilişkisi**, s.114; Aydın, **İslam İnançları Tevhid ve İlmi Kelam**, s.383-384.

[141] Kılavuz, **Anahatlarıyla İslam Akâidi ve Kelam'a Giriş**, s.479; Gölcük-Toprak, **Kelam**, s.44-46; Karadaş, **Anahatlarıyla Kelam Tarihi**, s.91-92; Düzgün, **Kelam**, s.90-95; Gölcük, **Kelam Tarihi**, s.56-59; Topaloğlu, **Kelam İlmine Giriş**, s. 174-176; Aydın, **İslam İnançları Tevhid ve İlmi Kelam**, s.181-182, 335-336,

[142] Mevdudi, **Cebir ve Kader Problemi**, Ahmet Asrar, Hilal Yayınları, İstanbul 2015, s.26.

olamayacağını izaha etmeye çalışan Mevdudi, insanın kendisinin Allah tarafından yaratıdığını bu nedenle insanın irade hürriyetinin mutlak olamayacağını vurgular.[143]

Aynı şekilde Mevdudi, Kur'an'ın olduğu fikrine karşı çıkar. Allah Teâla'nın kelamının ezeli olduğuna dolayısıyla Kur'an'ın mahlûk olmadığını ifade eder.[144]

1.5.3.2 Selef-i Salihîn

Selef'in kelime anlamı, önce olanlar, önce gelenler, geçmişte kalmak demektir.[145] Selefiyye, ilk İslam âlimleri, geçmiş İslam büyüklerine denir. "Ehl-i sünneti Hassa" olarak ta bilinir.[146] Selef, teşbih ve tecsime düşmeden ayrıca te'vilede başvurmayan Ehl-i sünnet topluluğudur.[147]

Zaman itibariyle İslam'ın ilk iki asrında yaşayan selefi salihin itikadi konularda akıl ve re'ye başvurmayıp Kur'an ve sünnette ne beyan edilmişse o şekilde kabul ederlerdi. Allah'ın sıfatları ve kader gibi konularda tartışılmasını doğru bulmuyorlardı. Müteşabih ayetlerin te'vilini caiz görmezlerdi. Çünkü te'vilin zandan ibaret olduğunu savunuyorlardı. Ayrıca Kur'an'da Aklın hüküm koyma yetkisinin bulunmadığını belirten selef-i salihin akılın itikadi konularda sadece şahit olabileceğini belirtiyorlardı. Bu onların metodu olduğu için naslarda yani ayet ve hadislerde bildirilenleri oldukları gibi kabul eder ve bunlarla yetinirlerdi.[148]

Selefiyye'nin te'vile başvurmaması teşbihe düşme endişesinden kaynaklanıyordu. Bununla beraber bu durumu istismar etmek isteyen itikadi guruplar ortaya çıktı. Bunlarda müşebbihe ve mücessime gibi itikadi gruplardı.[149]

---

[143] Mevdudi, **Cebir ve Kader Problemi**, s.23-24-25-82-85.
[144] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri,** c.3,s.136-137;c.4, s.465; c.5, s.176.
[145] Bekir Topaloğlu, **Allah'ın Varlığı (İsbât-ı Vâcib)**, DİB Yayınları, Ankara 2012, s.38;
[146] Ethem Ruhi Fığlalı, **Çağımızda İtikadi İslam Mezhepleri**, Ankara 2004, s.63; Düzgün, **Kelam**, s.117; İzmirli, **Yeni İlmi Kelam**, s.98.
[147] H. Austryn Wolfson, **KelamFelsefeleri**, Kasım Turhan (Çevr.), İstanbul 2001, s.3.
[148] Toprak, Gölcük, **Kelam**, s.50; Düzgün, **Kelam**, s.116; Wolfson, **KelamFelsefeleri**, s.7-8.
[149] Düzgün, **Kelam**, s.117.

Selefilikte Allah Teâla sıfatları ve isimleri ile ezeli ve ebedidir. Bu sıfat ve isimlerden hiçbir tanesi sonradan meydana gelmemiştir. Allah'a (cc) nispet edilen ve müteşabih olan yed (el), ayn (göz), vech (yüz) gibi özelikler konusunda açıklama ve te'vil yapılmayıp olduğu gibi kabul edilir. Te'vil den kaçındıkları gibi, teşbih ve tecsime de girmezler. Allah Teâla'nın Kur'an'da zikredilen el, yüz, vech ve nefs gibi sıfatların keyfiyeti bilinmez. Yed'i (eli) sıfatı te'vil edilerek, "kudreti veya nimetidir" denilemez çünkü böylelikle bu sıfatın iptali olur. Bu düşünceden dolayı Selefiyye'ye, "Sıfatıyye" de denilmiştir.[150]

Daha sonraki dönemlerde Selefi düşünceye sahip olup o düşünceyi canlandırmak isteyen âlimler çıkmıştır. Ahmed b. Hanbel ile başlayan bu selefi düşünceyi ilk dönem selefi düşünceden ayırmakta fayda vardır. Ahmed b. Hanbel ile başlayan ikinci dönem selefi düşünce hicri III. asrın sonlarında gelişmiş ve yavaş yavaş Ehl-i sünnet'in ana kitlesinden ayrılmaya başlamıştı. Bu düşünce daha sonra İbn Teymiye ve öğrencisi İbn Kayyım el- Cevziyye tarafından devam ettirilmeye çalışıldı.[151] Kendilerini Ehl-i sünnet'in tek savunucusu görmelerine rağmen giderek ayrı bir ekol haline geldiler. Çünkü ilk dönem selefiler akli prensipleri kullanmasa dahi kullananları asla tekfir etmemişlerdi. Ancak Ahmed b. Hanbel'in öncülüğündeki selefi düşünce ise akla ve akli prensiplerle hareket etmeyi bid'adçilik zaman zaman bu metodu kullananları tekfir bile ediyorlardı. 16. yy ile beraber Muhammed b. Abdulvahap'la farklı bir hüviyet kazanan selefi düşünce 18. yy sonlarından itibaren Vahhabilik adıyla anılmaya başlanmıştır.[152]

Selefin yöntem ve görüşlerini şu maddelerde saymak mümkündür:

Takdis: Allah Teâla'yı zatına uygun olmayan, layık olmayan özelliklerden tenzih etmektir. Cisim ve yaratılmışlara benzetmemek ve O'nu tenzih etmektir. Örneğin; Selef

[150] İlmihal, İman ve İbadetler, c.2,s.24; Topaloğlu, **Allah'ın Varlığı (İsbât-ı Vâcib)**, s.115; Düzgün, **Kelam**, s.116.

[151] Bekir Topaloğlu, **Kelam Araştırmaları Üzerine Düşünceler**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 2004, s.68.

[152] İbrahim Coşkun, **Kelâm Karşıtı Ehl-i sünnet'in Usûlü'd-Din Yorumu ve Bu Yorumun Açmazları**, Marife Dergisi, yıl, 5, sayı. 3, Kış 2005, s.149-174.

müteşabih olan yed (el)'i kabul ederken, Allah Teâla'nın diğer canlılar gibi cisim şeklinde değil de sadece naslarda geçtiği şekilde kabul edip yoruma girmemektir.

Tasdik: Allah'ın (cc) sıfatları ve isimleri konusunda Kur'an'da ve Sünnette Peygamberin vasıflandırdığı şekliyle iman etmektir. Yed (el), ayn (göz), vech (yüz) gibi sıfatları, O'nun zatına yakışır şekilde kabul etmektir.

Aczi İtiraf: Kavranması ve anlaşılması zor olan Müteşabih Nasların asıl maksadının ne olduğu bilmeyip bunu itiraf etmektir. Nitekim İmam-ı Malik istiva hakkında şöyle demiştir; "*istiva malumdur, keyfiyeti meçhuldür, ona iman vacip hakkında soru sormak ise bidattir.*"[153]

Sükût: Bilinemeyen konulara dalmamak, o konuda soru sormamaktır. Çünkü te'vil ile ilgili konularda bir bilmeyene soru sorulması durumunda yanlış yorumlana bileceği gibi bir bilene sorulması dahi soru soran kişinin anlamaması durumunda kişiyi hataya düşürebilecektir. Bu nedenle soru sorulmamalı sükut edilmelidir. Nitekim Peygamber (as) ashabı kiramı kader konusunda soru sorulmasını yasaklamış, Hz. Ömer de "*Rahman arşa istiva etti.*"[154] Ayetinin mealini soranı cezalandırmıştır. Çünkü selef bu konuda sükut etmeyi tercih etmişlerdir.[155]

İmsak: Müteşabih gibi anlaşılmayan konular üzerinde akli yorumlar yapmamak ve bu lafızlar nasıl kullanılmışsa öylece bırakmak.

Keff: Müteşabih ile kalben dahi meşgul olmamak. Onlar üzerinde düşünmemek. Yüzme bilmeyen birisinin denize girip yüzmesi ne kadar tehlikeli bir durum ise bu konular üzerinde düşünmekte o kadar tehlikelidir.

[153] Gölcük, **Kelam Tarihi**, s.75.
[154] Tâhâ, 20/5.
[155] Toprak, Gölcük, **Kelam**, s.52.

Marifet Ehline Teslim: İlim alanında derin bilgi sahibi olan kimselerin rehberliğine güvenmek. Bu noktada Peygamber (sav), ashabı kiram ve onlardan sonra gelmiş olan alimlerin söylediklerini kabul etmek.[156]

1.5.3.3. Eş'arîye

Ebu'l Hasan el-Eşari tarafından kurulmuş ve şekillenmiş olan itikadi düşüncedir. Eş'ari uzun süre Mutezile mezhebine mensup birisi idi. Daha sonra Mutezilenin itikadi alanda halkın inançlarını izah konusunda yetersiz kaldığını ve bu alanda meydana gelen boşluğu Ehl-i sünnet çizgisinde düzeltilmesi gerektiğine inanmış, bu ihtiyacı karşılamaya çalışmıştır. Bu nedenle Mutezileden ayrılmış ve selef akidesine bağlanmıştı. Bu nedenle Eşarilik düşünce olarak Mu'tezile'ye antitez olarak doğmuştur.[157]

Eş'ariler, Allah Teâlâ'nın ilim, semi, basar, kudret ve irade gibi sıfatlarının bulunduğunu bu sıfatlarında ezeli ve zatı ile kaim olduğunu kabul eder. Bu sıfatları ne zatının gayrı ne de zatının aynıdır derler.[158] Çünkü bu sıfatlar Allah'ın (cc) kemal sıfatlarıdır. Fiillerin İyi ve kötü, güzel ve çirkin yani hüsn ve kubh akılla bilinemez. Nas ile bilinebilir. Çünkü bir fiil Allah Teâlâ emir buyurduğu için iyi veya kötüdür. Eş'ariler, kulun cüz'i bir iradesinin bulunmadığını ifade ederler. Allah Teâlâ yegane yaratıcıdır. Dolayısıyla iradesinin de her şeyi kuşattığını beyan eden Eş'ariler kulun fiillerinin yaratıcısının da Allah (cc) olduğunu söylerler. Bununla beraber insanın sonradan olma bir kudret ve ihtiyarının bulunduğunu izah ederek, insanın kazanan Allah'ın (cc) ise yaratan olduğunu açıklamaya çalışırlar. Bunu da "Kesb" diye tarif ederler.[159] Allah'ın (cc) tekvin sıfatı yoktur ancak kudret sıfatı vardır. Kudret sıfatı tekvin sıfatını da kapsar.

---

[156] Topaloğlu, **Kelam İlmine Giriş**, s.116-117; Gölcük, **Kelam Tarihi**, s.74-77; Düzgün, **Kelam**, s.115-119; Gölcük-Toprak, **Kelam**, s.50-53; İzmirli, **Yeni İlmi Kelam**, s.91-97; Kılavuz, **Anahatlarıyla İslam Akâidi ve Kelâm'a Giriş**, s.472; Fığlalı, **Çağımızda İtikadi İslam Mezhepleri**, s.63-64.

[157] Düzgün, **Kelam**, s.121; Gölcük, **Kelam Tarihi**, s.95; Topaloğlu, **Kelam İlmine Giriş** s.135; İzmirli, **Yeni İlmi Kelam**, s.101; Kılavuz, **Anahatlarıyla İslam Akâidi ve Kelam'a Giriş**, s.475-476; Gölcük-Toprak, **Kelam**, s.56-57; Karadaş, **Anahatlarıyla Kelam Tarihi**, s.137-139.

[158] Aydın, **İslam İnançları Tevhid ve İlmi Kelam**, s.296.

[159] El-Eş'ari, Ebu'l-Hasan, **El-İbane ve usuli Ehli's-sünnet Eş'ari Akaidi**, Ramazan Biçer (Çevr.), İstanbul, 2010, s.76-81; El-Eş'ari, Ebi'l-Hasan Ali b. İsmail, **El-İbane**, Daru'l-Nefais, Beyrut 2010, s.122-125; Wolfson, **Kelam Felsefeleri**, s.523-535.

Allah'ın (cc) fiilleri bir sebebe bağlı değildir. Ayrıca Allah Teâlâ'nın hikmet sıfatı da yoktur. Kur'an Allah (cc) kelamıdır mahlûk değildir.[160] Allah Teâlâ ile kaim olan bir sıfattır. Kelam Allah'ın (cc) sıfat olarak bir tektir.[161] Ru'yetullah ahirette vuku bulacaktır.[162]

Kur'an'da geçen Allah (cc)'ın el, yüz, ayak gibi sıfatlar Allah'ın (cc) haberi sıfatlarıdır. Bu sıfatları te'vil ederler.[163]

Eş'ari, Allah'ın (cc) varlığına delil olarak insanın yaratılışını örnek vererek açıklar. İnsan kendisinin yaratıcısı olamaz. Zira insan bir sudan; et parçası, kemik ve nihayet düşünen, akleden bir canlı olarak varlık âlemine gelir. Böylelikle bu aşamaları geçiren bir varlığın dünyaya gelişi için bir yaratıcıya ihtiyacı olduğunu ifade eder. Allah'ın (cc) varlığının bilinmesinin ancak vahiy kanalı ile bilinebileceğini ifade eder ve kendilerine ilahi vahyin gelmediği kişiler mükellef değillerdir.[164]

Eş'ari, Allah'ın (cc) yaratıklara benzemeyeceğini söyleyerek, eğer benzediği kabul edilirse O'nun hükmü yaratıklarının hükmü gibi olur. Bu da Allah Teâlâ hakkında düşünülemez. Allah Teâlâ'yı cisimlere benzetemeyiz. Çünkü cisimler yer kaplayan bir şekle, uzunluk, genişlik, derinlik vb. durumlara sahip iken Allah Teâlâ bütün bunlardan münezzehtir.[165] Allah'ın (cc) zat ve sıfatları noktasında Eş'arilik, Müşebbihe ile Mutezile arasında orta bir tutumdur.

---

[160] Topaloğlu, **Kelam Araştırmaları Üzerine Düşünceler**, s.101; Wolfson, **Kelam Felsefeleri**, s.177-186.

[161] El-'Eş'ari, **El-İbane ve usuli Ehli's-sünnet Eş'ari Akaidi**, s.42-44; El-Eş'ari, **El-İbane**, s.61-64.

[162] İzmirli, **Yeni İlmi Kelam**, s.102-104; Gölcük, **Kelam Tarihi**, s.96-98; Kılavuz, **Anahatlarıyla İslam Akâidi ve Kelam'a Giriş**, s.476-477; Topaloğlu, **Kelam İlmine Giriş**, s.136-137; Fığlalı, **Çağımızda İtikadi İslam Mezhepleri**, s.68; Gölcük-Toprak, **Kelam**, s.220-249-253-267; Aydın, **İslam İnançları Tevhid ve İlmi Kelam**, s.299-308-309-316-317-342-383; Düzgün, **Kelam**, s.125-127; El-Eş'ari, **El-İbane ve usuli Ehli's-sünnet Eş'ari Akaidi**, s.38-42; El-Eş'ari, **El-İbane**, s.45-50.

[163] El-Eş'ari, **El-İbane ve usuli Ehli's-sünnet Eş'ari Akaidi**, s.64-69; El-Eş'ari, **El-İbane**, s.99-106.

[164] Gölcük, **Kelam Tarihi**, s.96.

[165] Gölcük, **Kelam Tarihi**, s.97-98; Gölcük-Toprak, **Kelam**, s.219

Eş'ari ve Maturidiliğin ayrıldığı nokta fiili sıfatların hadis mi yoksa kadim mi olduğu noktadır. Eş'ari sonradan yaratıldığını yani hadis olduklarını söylerken, Maturidi ise kadim olduğunu beyan etmiştir.[166]

1.5.3.4. Maturidîye

Maturidilik, Muhammed b. Muhammed b. Mahmud Ebu mansur el-Maturidi'ye nispet edilen ve daha çok Türkler arasında yaygınlaşan itikadi düşüncenin adıdır. Hatta bazılarınca, Maturidilik, İmam-ı Azam'ın kelami görüşlerine yakınlığı ve yöntemi nedeniyle Hanefiliğin bir devamı olarak görülmüştür.[167] Hicri ikinci asırda ortaya çıkan sapkın itikadi gurup ve görüşlere karşı Ehli Sünnet çizgisinde cevap verme gereksinimi doğmuştu. Cevap verilirken konunun iyi anlaşılması için naslarla beraber akla da ihtiyaç vardı. Çünkü kelamı konuların iyi bir şekilde izahı gerekiyordu. İlmin akıldan üstün olduğunu kabul eden Maturidi bununla beraber, inanç konularını akıl ile temellendirmeye çalışmıştır. Çünkü akıl naklin hizmetinde ve onu teyid eden, açıklayan bir unsurdur.[168] Bu nedenle Maturidilik, bazı konularda Selefiyye'ye Eşarilikten daha yakın, bazı konularda da daha akılcı davrandıklarından Eş'arilik ile Mu'tezile arasında orta bir yol dur.[169]

Maturidilikte, Allah Teâlâ'nın zatı ve subuti sıfatlarının bulunduğu ve bu sıfatlar olmadan Allah Teâlâ'yı düşünmenin imkânsız olduğunu ifade edilir. Çünkü Allah Teâla hakkında sahip olduğumuz bilgiler onun isim ve sıfatlarına dayanır.[170]

---

[166] Taftazani, Sa'duddin Mesut b. Ömer, **Şerhul Akaid**, Süleyman Uludağ(Çevr.), İstanbul 1999, s. 166; El-Eş'ari, **El-İbane ve usuli Ehli's-sünnet Eş'ari Akaidi**, s.70-75; El-Eş'ari, **El-İbane**, s.109-114.

[167] Düzgün, **Kelam**, s. 147.

[168] Gölcük, **Kelam Tarihi**, s. 55; Ebu'l-Muin En-Nesefi, **Bahrü'l-Kelam Maturidi Akaidi**, Ramazan Biçer (Çevr.), Gelenek Yayınları, İstanbul 2010, s.21-24; Kılavuz, **Anahatlarıyla İslam Akâidi ve Kelam'a Giriş**, s. 473; Toprak-Gölcük, **Kelam**, s.54; Nureddin Es-Sabuni, **Maturidiyye Akaidi**, Bekir Topaloğlu(Terc.), Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 2013, s.49-51.

[169] Düzgün, **Kelam**, s.148; Karadaş, **Anahatlarıyla Kelam Tarihi**, s.208-209; Toprak-Gölcük, **Kelam**, s.55.

[170] En-Nesefi, **Bahrü'l-Kelam Maturidi Akaidi**, s.32; En-Nesefi, **Tabsiratü'l-Edille Fi Usuliddin**, s.337-338; Gölcük, **Kelam Tarihi**, s.102; Es-Sabuni, **Maturidiyye Akaidi**, s.65-69.

Maturidiye göre Allah Teâlâ Zâtı itibariyle biridir. Bu bir olması O'nun bir cüz bir parçasının olmamasıdır. Bir kısmının bulunmayışıdır. Çünkü mürekkep ve parçalardan meydana gelme hadis olanların, yani sonradan yaratılan mahlûkatın özellikleridir.[171] Allah Teâlâ sıfatlarında da birdir. Bu birlik eşi ve benzerinin olmayışıdır. Fiillerinde bir olması ise ortağı olmaması, tüm fiillerinde tek olduğudur.[172]

Allah (cc)'ın haberi sıfatları olan el, yüz, ayak gibi olanlar müteşabihat olup, bunlar ancak nas ile gelen yani ayet ve hadisler ile bilinebilirler.[173]

Allah Teâlâ'nın mutlak irade sahibidir. Hayır ve şerrin yaratıcısı olduğunu ifade eden Maturidiler her şeyi irade edenin Allah olduğunu ancak kulda cüzi bir iradenin bulunduğunu bu cüzi irade sayesinde kulun seçimini yaptığını belirtirler.[174] Bu noktada Maturidiler, Mu'tezileye Eş'ariler'den daha yakındırlar. Maturidiler, aklın fiiller noktasında belirleyici olduğunu savunurlar. Dolayısıyla İyi ve kötünün, güzel ve çirkinin (yani hüsn ve kubh) akılla bilinebileceğini belirtirler.[175] Ayrıca Maturidilere göre, Allah'ın (cc) varlığını bilmek insanlar için akli olarak zorunludur. Allah Teâlâ peygamber göndermese dahi insanlar bunu akli yöntemlerle bulmakla mükelleftirler. Allah Teâlâ'nın tekvin sıfatının bulunduğunu,[176] Allah Teâla'nın fiillerinin bir sebep ve hikmetinin var olduğunu ve Allah (cc) kulun gücünün üzerinde bir yük yüklemeyeceğini ifade ederler.[177]

---

[171] En-Nesefi, **Tabsiratü'l-Edille Fi Usuliddin**, s.96-102.

[172] Özler, "Tevhid", s.86-87, 212, Gölcük, **Kelam Tarihi**, s.101; En-Nesefi, **Bahrü'l-Kelam Maturidi Akaidi**, s.33; Es-Sabuni, **Maturidiyye Akaidi**, s.61-64.

[173] En-Nesefi, **Bahrü'l-Kelam Maturidi Akaidi**, s.42-44; En-Nesefi, **Tabsiratü'l-Edille Fi Usuliddin**, II/173-174; Düzgün, **Kelam**, s.154.

[174] Es-Sabuni, **Maturidiyye Akaidi**, s.129-130; En-Nesefi, **Tabsiratü'l-Edille Fi Usuliddin**, c.2,s.173-194.

[175] En-Nesefi, **Tabsiratü'l-Edille Fi Usuliddin**, c.2,s.249; Topaloğlu, **Kelam Araştırmaları Üzerine Düşünceler**, s.108.

[176] En-Nesefi, **Tabsiratü'l-Edille Fi Usuliddin**, s.400.

[177] Es-Sabuni, **Maturidiyye Akaidi**, s.137-139; Düzgün, **Kelam**, s.147-148; Gölcük, **Kelam Tarihi**, s.100-104; Kılavuz, **Anahatlarıyla İslam Akâidi ve Kelam'a Giriş**, s. 474-475; Fığlalı, **Çağımızda İtikadi İslam Mezhepleri**, s.71-77; Aydın Ali Arslan, **İslam İnançları Tevhid ve İlmi Kelam**, Ankara, 1984, s.384-485.

Maturidi, Allah Teala'nın birliğine üç şeyin delalet ettiğini bunlarında nass, akıl ve yaratılış itibariyle, alemin nizam ve düzeni olduğunu belirtir. Maturidi Allah Teâla'nın birliğini akıl ile ispat ederken; temanu', nizam ve mucize delillerini kullanır.[178]

[178] Özler, "Tevhid", s.78; Düzgün, **Kelam**, s.147-148; Es-Sabuni, **Maturidiyye Akaidi**, s.55-57; Ebu'l-Muin Meymun b. Muhammed en-Nesefi, **Tabsiratü'l-Edille Fi Usuliddin**, Hüseyin Atay (Çevr.), Ankara 2004, c.1,s.114-119; 420-421.

İKİNCİ BÖLÜM

EBU A'LA MEVDUDİ'NİN TEVHİD HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

2.1. EBU A'LA MEVDUDİ'YE GÖRE TEVHİD VE ŞİRK

Seyyid Mevdudi, İslam'ın bir hayat nizamı olduğunu ifade eder. Bu nedenle Tevhid anlayışı, O'nun bütün düşünce sisteminin kilit noktasını oluşturur. Dolayısıyla bunun mukabilinde de "tevhidin" zıttı olan "şirki" de toplumsal düzeni dinamitleyen, sekteye uğratan bir düşünce olarak görmektedir.

Bu nedenle, Ebu A'la Mevdudi'nin, tevhide bakışını anlamak ve onu nasıl temellendirdiğini incelemek için, "tevhidi" farklı eserlerden başlayıp daha sonra da Mevdudi'nin "tevhidi" ispat için getirdiği delillere bakmayı uygun gördük.

2.1.1. Tevhid

Ebu A'la Mevdudi, insanlara bir rehber ve hidayet olarak gönderilen Kur'an'da Allah Teâlâ'nın birliği (Tevhid) konusunun "Rab" ve "İlah" noktasında odaklaştığını beyan ediyor.[179] Çünkü Kur'an, Allah Teâlâ'nın yegâne "Rab" ve "İlah" olduğu noktasında özenle durur ve ortağı bulunmadığını bizlere bildirir. Bu nedenle Tevhid, Hz. Peygamber'in(sav) en temel öğretisidir. Seyyid Mevdudi, aynı zamanda Tevhidin fıtrat kanunu olduğunu ve insanın yaşayışının bu merkezde şekillenmesinin gerekli olduğunu

[179] Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, Mahmut Osmanoğlu (Çev.), İstanbul 2001, s.9.

ve insanoğlunun yaşam biçimi ve hayat tarzı olduğunu savunur.[180] Tevhide bu bakış açısıyla bakan Mevdudi, böylelikle Tevhidi insan hayatının her alanına yayar. Tevhid inancının, bir elek gibi ayırıcı bir özelliğinin bulunduğunu belirtir ve buna inanan ile inanmayanın birbirinden ayrıldığını beyan eder. Yani tevhidi ikrar edenler ile inkâr edenlerin ayrı bir topluluk olduğunu söyler ve şöyle bir misal verir: "Eğer bir baba iman ediyor ve oğlu inkâr ediyorsa, baba aynı baba; oğul da artık aynı oğul değildir. Çünkü oğul, bundan sonra babasının mirasçısı olamayacağı gibi anne ve kız kardeşlerine de yabancı olmuştur." İşte bu şekilde Kelime-i Tevhid'in kan bağını bile geride bırakacak kadar güçlü olduğunu ifade ediyor.[181] Konuyla ilgili olarak Mevdudi, Nuh'un (as) oğlunu örnek verir. Çünkü Nuh'un(as) oğlu Tevhidi ikrar etmemiş ve babasının yolundan gitmemişti. Allah Teâlâ'nın Nuh'a(as): "*Dedi ki: Ey Nuh! Kesinlikle o senin ailenden değildir. Çünkü o salih olmayan bir iş (yapmıştır).*"[182] buyrulduğunu ifade eden Mevdudi, mü'min kişi belirli bir akideye inanan ve belirli amelleri yapan kişidir. İnanmayan yani inkar eden kişi de yapması gereken fiilleri yapmamıştır. Dolayısıyla din bir hayat nizamı olduğuna göre, hayatını dini inanç ve Tevhid üzere şekillendiren ile bunun karşısında olanların birlikte olamayacaklarını belirtir. Bu konuda kan hısımlığının bir anlam ifade etmeyeceğini belirten Mevdudi, bunun için Tevhid inancına bağlı olanların, kendi aralarında kan bağından daha güçlü bir bağın bulunduğuna değinir. Ayette "*O, senin ailenden değildir.*"[183] ifadesinden senin çocuğun değil; anlamının çıkmadığını, daha sonra gelen ifadede de "*Çünkü o salih olmayan bir iş (yapmıştır)*" geçtiğini ve bunun da şöyle izah edildiğini belirtir. Çocuklar Allah Teâla'nın bir emanetidir. Bu emaneti de herkes salih birer kişi olarak eğitebilsin ve Allah'ın (cc) yaratdaki gayesine ulaştırabilsin diye almıştır. Bunun için bir baba bu yetiştirme sürecinde elinden geleni yapar buna rağmen çocuk salih olmuyorsa, yani kendisine verilen hammadde bozuk olduğundan işlenemediyse, gayet tabiidir ki kan bağından gelen tüm haklarını kaybetmiştir. Mevdudi, bu durumu bir insanın herhangi bir

[180] Mevdudi, **Gelin Müslüman Olalım**, Filiz Handan Türedi(Trc.), İstanbul 2014, s.69; Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, Serdar Güzey(Trc.), İstanbul 2013,s.96.
[181] Mevdudi, **Gelin Müslüman Olalım**, s.55.
[182] Hud, 11/46.

organının kangren olmasına benzetir. Çünkü kangren olan organ her ne kadar o vücuda ait olsa da işlevini yerine getirmediğinden çürümüş ve o vücuttan sayılmaz hale gelmiştir.[184]

Kur'an'da Tevhidin, " احد " ve " واحد " kelimeleri ile açıklandığını belirten Müellifimiz, buradan hareketle Tevhidin tanımını İhlas suresi ile izaha çalışır. "*De ki: O Allah, birdir. Allah Samed'dir. (her şey O'na muhtaçtır, daimdir, hiç bir şeye ihtiyacı olmayandır.)*"[185]

" احد " ifadesi Kur'an'da yalnızca Allah Teâlâ'nın zatı için kullanılır. Varlıklar içerisinde başka hiç kimse için kullanılmamıştır. Dolayısıyla bu da Allah Teâlâ'nın bir ve benzerinin olmadığını gösterir. Müşrikler ve ehli kitap Peygamber'e (sav) gelip Allah'ı (cc) sormuşlardı: "Resulullah, bizi ibadet için çağırdığın Rab nasıldır?'' sorusuna cevaben Peygamber (sav), "هوالله" (O Allah'tır.) demiştir. Bundan kastın da bu kelimenin Allah'u Teâlâ'nın tüm sıfatlarını kapsamasıdır. Çünkü rızkı veren, kâinatın sahibi dendikten sonra " احد " denmiştir. Nitekim "Rab" aynı zamanda ilah olmalıdır. Ayrıca kanatı yaratan O olduğu için yardım edende O'dur. İhlas suresi birinci ayetinde "*De ki: O Allah, birdir*".[186] Manası; Tek "Rab" yalnızca O'dur. O'ndan başka bu Rububiyet'e layık başka varlık yoktur. Ayrıca ulûhiyetinde herhangi bir ortağı da yoktur. Kâinatın yegâne yaratıcısı, rızık vereni, yardım istenecek olanı sadece O'dur. Üçüncü ve en önemlisi de, " احد " diye cevaplandırması veya cevap vermesi, Allah Teâlâ'nın, ezeli ve ebedi olması, O'ndan önce ve sonra hiçbir şeyin olmaması ve benzerinin bulunmaması gibi cinsinin de bulunmaması açısından tektir. Dolayısıyla O'nun zatı " احد " 'dir, " واحد " değildir. Bu, O'nda parçalanma olmadığının, O'nda çokluk bulunmadığının ispatıdır. Yani her bakımdan " احد " 'dir. Mevdudi, durumu dil bilgisi açısından da tahlil ediyor ve açıklıyor. Şöyle diyor: "Arapçada " واحد " kelimesi tek manada kullanılır. Çokluk ifade eden bir şeyden bir tanesi kastedildiğinde kullanılır. (bir kavim, bir ülke, bir dünya ya da

[183] Hud, 11/46.
[184] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, İstanbul, c.2,s.396-398.
[185] İhlas, 112/1-2.
[186] İhlas, 111/1.

bir kâinat gibi.) Topluca bir şeyin, her parçasını ayrı ayrı ifade etmeye“ واحد ” denir. Örneğin; bir topluluğa mensup olan bir insan gibi. “ احد ” kelimesi ise, Allah'tan (cc) başkası için kullanılmaz. Bu nedenle Kur'an'da, nerede “ واحد ” kelimesi kullanılmışsa; “*ilahun vahid*” (Ancak bir ilahtır) veya “*Allahu vâhidü'l-kahhâr*” (Ancak Allah (cc) tek Kahhârdır.) şeklindedir. “ واحد ” hiçbir yerde yalnız kullanılmamıştır. Bunun nedeni de bu kelimenin çokluk teşkil eden şeyler için de kullanılmasıdır. Bundan farklı olarak, “ احد ” kelimesi mutlak olarak “yalnız” Allah (cc) için kullanılır. Çünkü “yalnız” Allah Teâla'nın varlığında çokluk yoktur. O'nun vahdaniyeti her bakımdan kâmildir.”[187]

Mevdudi, bu açıklamadan sonra “احد الله” denilmesinin sebebi üzerinde durur. “ احد ” kelimesi “yalnız” Allah'ın (cc) zatına mahsusu olduğu için ve başkası adına kullanılmayacağından, “ احدٌ” yani nekre (belirsiz) şeklinde kullanılmıştır. Ancak ikinci ayetteki “ صمد” kelimesi mahlûklar için de kullanılabileceğinden “ الصمد الله” marife şeklinde “el” takısı ile beraber kullanılmıştır. Yani “Gerçek Samed Allah'tır (cc).” Mahlûklar bir yönden “ صمد” olsa dahi, başka yönden “ صمد” değildir. Netice itibariyle; fanidir, parçalardan müteşekkildir, taksim edilebilir. Önderliği de izafidir, mutlak değildir. Bazılarından üstün olsa dahi, bazıları da ondan üstün olabilmektedir.[188]

Mevdudi, Allah Teâlâ'nın birliğinin “*La ilahe İllallah*” kelimesi ile ifade edildiğini, bunun da Kelime-i Tevhid olup 'Allah'tan başka ilah yoktur.' anlamına geldiğini beyan eder.[189] Aynı zamanda Kelime-i Tevhidi, Allah (cc) ile yapılan bir sözleşmeye benzeten Mevdudi, sözleşmeyi ve sözleşmenin yükümlülüklerini şu şekilde ifade eder: “ *La ilahe illallah*”. Bu kelime ile iki şey ifade edilir: Birincisi, dünyanın Allah (cc) olmadan yaratılamayacağını ve bu dünyada O'ndan başka ilah olmadığını, O'nun eşsiz ve tek olduğuna inandığımızı kabul etmiş olmamızdır. İkincisi, aynı Allah'ın (cc) bütün evrenin olduğu gibi bizim de ilahımız ve efendimiz olduğunu kabul ediyoruz demektir. Bu sözleşmenin yükümlülükleri olarak, Allah'ın (cc) her şeyin

[187] Mevdudi, **Tefhimul Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.7,s.307-308.
[188] Mevdudi, **Tefhimul Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.7,s.309.
[189] Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.93-94; Mevdudi, **İslam'a Giriş**, N.Ahmed Asrar (Çevr.), İstanbul 2015, s.61-62.

yaratıcısı ve sahibi olduğundan, bizler sadece O'nun sahip olduklarının emanetçileriyiz. Dolayısıyla O'nun emanetlerini, O nasıl söylemiş ise o şekilde kullanmalıyız. Aksi halde sözleşmeye muhalefet etmiş oluruz. O'nun emanetlerini gasp etmiş oluruz. Ayrıca bizlere verilmiş olan bu emanetleri yerinde ve onun söylediği şekilde kullanmamız bizim iyiliğimiz içindir. Nitekim anlaşma ve sözleşmenin gereği, O'nun iyiliği için değil; bizlere verilenlere karşılık bizim O'nun emirlerini yerine getirmemizdir. Bizler, bu hayatın sahibi değiliz. Bu nedenle efendimizin istediği şekilde yaşarız ve ölürsek de O'nun emirlerini yerine getirmiş oluruz.[190]

Kelime-i Tevhid, İbrahim suresinde; "*Görmedin mi ki, Allah nasıl bir örnek vermiştir: güzel bir söz, bir ağaç gibidir ki, onun kökü sabit, dalı ise göktedir. Rabbinin izniyle her zaman yemişini verir. Allah insanlar için örnekler verir; umulur ki onlar öğüt alır düşünürler. Kötü (murdar) söz ise, kötü bir ağaç gibidir. Onun kökü, yerin üstünden koparılmış, kararı (yerinde durma, tutunma imkânı) kalmamıştır. Allah iman edenleri, dünya hayatında ve ahirette sapasağlam sözle sebat içinde kılar. Zalimleri şaşırtıp saptırır; Allah dilediğini yapandır.*"[191] Kelime-i Tayyibe ve aynı zamanda köklü bir ağaca benzetilmiştir. Mevdudi; dikkatleri buna çekerek, iki ağaç düşünülmesini ister ve bir meşe ağacını örnek verir. Bu ağacın köklerinin toprağı nasıl sımsıkı tutunduğunu, boyunun nasıl yükseklere eriştiğini aynı zamanda da iyi meyve verdiğini belirtir. Bu şekilde sağlam ve meyveli ağacı örnek verdikten sonra, kendi kendine yetişen vahşi otların güçsüz ve meziyetsiz olduklarını ifade eder. Bu ağaçların kökleri toprağa iyi tutunamaz, bir çocuk tarafından dahi hemencecik koparılabilirler. İşte bu şekilde, Tevhide inanan biri, hayatını nasıl şekillendireceğini bilir. Böylece Tevhide inanan biri, hem bu dünyada sağlam kalacak hem de öteki âlemde bolluk içinde olacaktır.[192]

---

[190] Mevdudi, **Gelin Müslüman Olalım**, s.57-61.
[191] İbrahim, 14/24-27
[192] Mevdudi, **Gelin Müslüman Olalım**, s.57-65; Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2, s.551.

"*Allah'ın ipine sımsıkı yapışın. Dağılıp ayrılmayın….*"[193] ayet-i kerimesinde Tevhid, "*Allah'ın ipi*" olarak tarif ediliyor. Mevdudi'ye göre Tevhid, Allah (cc) tarafından belirlenen hayat tarzıdır. O, bir "ip"tir. Çünkü, Mü'minlerin Allah (cc) ile olan ilişkilerini sağlam tutar ve bununla beraber onları birbirine bağlayıp, bir toplum haline getirir."*Allah'ın ipine hepiniz sımsıkı yapışın*" ifadesinin, Müslümanlar açısından en büyük önemi kendilerini Allah'ın (cc) yoluna vermeleri gerektiğini, O'nun dinini, tüm hayatlarının merkezine yerleştirmeleri gerektiğini, onu yaymak için gayret göstermeleri ve ona hizmette işbirliği yapmaları anlamına geldiğini ifade ediyor. Müslümanlar, bunun tam tersi bir şekilde yani bu ipi gevşek tutmaları halinde, O'nun ana prensiplerinden uzaklaştıkları anda, parçalanarak bölünürler ve bunun sonucunda dünyada ve ahirette rezil olurlar.[194]

Netice itibariyle, Tevhid insanlar için en uygun olan hayat tarzıdır.[195] Yani fıtratın geçek kanunu budur.[196] Bu nedenle Seyyid Mevdudi; "*Ey İman edenler! Allah'a itaat edin; Peygamber'e İtâat edin ve sizden olan emir sahiplerine de…*"[197] ayeti kerimesinde de, Tevhid açısından tek ve gerçek otorite olan Allah'a (cc) itaatın şart olduğu vurgusunun yapıldığını belirtir. Çünkü bu İslam dininin, siyasi ve kültürel sisteminin temelini teşkil eder. Bir Müslüman, her şeyin ötesinde Allah'ın kuludur. Bunun için, Allah'a (cc) bağlılık her şeyden önce gelir. Diğer tüm bağlar, bu bağa boyun eğmek zorundadır. Nitekim tüm insanlar, Allah'a verdikleri söze (ahid) sadık kalmak mecburiyetindedirler.[198] "*Rabbinizden size indirilene uyun, O'ndan başka velilere uymayın, ne az da öğüt alıyorsunuz*"[199] ifadesi Allah'ın (cc) elçisi aracılığıyla gönderilmiş olan ilahi hidayetin, hayatın gerçek amacını oluşturduğunu, insanın ahlakını, toplumsal hayatını, kültür ve medeniyetini, bunun üzerine kurması gerektiğini vurguluyor. Bunun için insan, kendisine rehber olarak Allah'tan (cc) başkasını

[193] Âl-i imran, 3/103.
[194] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.283.
[195] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.3,s.139.
[196] Mevdudi, **İslam Kavramlar**, (Trc.) Süleyman Akyüz, İstanbul 2014, s.13.
[197] Nisa, 4/59.
[198] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.371.
[199] Araf, 7/3.

tanımamalıdır. Kılavuz olarak da peygamberi aracılığıyla göndermiş olduğu irşadı takip etmelidir. İnsan, Allah'tan (cc) başkasına yönelirse, bunun her zaman hezimetle sonuçlandığını unutulmamalıdır.[200]

Mevdudi; "*Allah şöyle bir örnek veriyor: Bir adam var ki onun birbirleriyle ihtilaflı birçok efendisi bulunmaktadır; bir adam da var ki bir tek kişiye bağlıdır. Şimdi bu iki adamın durumları eşit olabilir mi? Bütün övgüler Allah'a mahsustur; fakat çoğu bunu anlamamaktadır.*"[201] ayeti ile "Şirk ve Tevhid" akidelerinin insan üzerindeki etkisine deyinir. Birçok efendisi olan ve her efendinin kendisine hizmet etmesini istediği bir kölenin, hiçbirini memnun edemeyeceği ve devamlı surette, her efendisinden ayrı ayrı ceza ve cefa çekeceği kaçınılmazdır. Fakat bu kölenin aksine, tek bir efendisi olan köle, bu şekilde bir ıstırap çekmeyeceği gibi, o tek efendisine de huzur içinde hizmet edecektir. Bu, o kadar net bir gerçektir ki, idrak edebilmek için fazla düşünmeye bile gerek yoktur. Bir tek ilaha kulluk etmek, birçok ilaha kulluk etmekten daha iyidir ve insanoğlu ancak bir tek ilaha kulluk ettiği zaman huzur bulur. Mevdudi, bu şekilde bir akli delil ile insanları kendilerine köle yapanları kasteder. Çünkü bu kişiler emirler vererek insanları kendilerine bağlamaya, onlara hâkim olmaya çalışır. Burada işaret edilen kişiler, ya insanın nefsi ya da kişinin ailesi, kabilesi, milleti ve toplumudur veya din adamları, liderler, kanun koyucular, ticari ve iktisadi güçlerdir. İzahata devam eden Mevdudi, bu tür insanların menfaatleri uğruna herkesi kendi yanlarına çekmeğe çalıştıklarını, isteklerinin karşılanmaması halinde cezaya yöneldiklerini, bu nedenle sürekli bir çelişki içerisinde bulunduklarını ifade eder. Bunların tahakküm kurmak için baskı yapmaktan başka çarelerinin olmadığını belirten Mevdudi, bununla beraber ceza şekillerinin farklılığından bahseder. Birisi, kalbe sıkıntı verirken, diğeri kalbi zelil etmeye çalışır. Biri, ilişkileri kesmekle tehdit ederken, diğeri onu iflasa sürüklemekle korkutur. Biri, dini silah olarak kullanırken, öbürü onu kanunla korkutmaya çalışır. İşte tam bu noktada, insanın kurtuluşunun tek ve sağlam yolunun Tevhide sarılmak olduğunu

[200] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.11.
[201] Zümer, 39/29.

izah eder. Böyle bir durumda tek ve sağlam olan yol, bir ve tek olan Allah'a (cc) kul olmak, O'nun dışındaki her şeyden uzaklaşmaktır.[202]

Mevdudi, Tevhide ilişkin izahata devam eder. Tevhid akidesine sarılan birinin samimi ve ihlaslı olması durumunda zorlukların, sıkıntıların kendisini sarsmayacağını beyan eder. Kendisine karşı, toplumdaki baskı artsa dahi, içindeki huzurun ve sığındığı sağlam inancın, onu koruyacağını belirtir. Kendilerinde otorite gücü gören kimseler; ailesi, kabilesi, içinde yaşadığı toplumun her kesimi, kendilerine karşı olsa ve onlara karşı ters düşse bile rahatsızlık duymayacağını anlatır. Çünkü o kişi, kendilerine atfettikleri gücün üstünde bir güç ve kuvvetin başka birisinde yani Allah'ta (cc) olduğunu gayet iyi bilir. Ve O güç ve kudret sahibi, istemedikçe de kendisine hiç kimsenin zarar veremeyeceğini iyi bilir. Bunun sonucunda da tüm yaşantısını bu öğreti üzerine kurar. İşte o zaman, kökleri sağlam olan ağaç gibi hayatını sağlam temellere oturtur. Böyle kişilerin, bütün bu kararlılığının ve sağlam duruşunun, elbette kendi sağlam inancından kaynaklandığını ifade eden Mevdudi, netice olarak karşısında duran tüm sahte otorite, güç ve kuvvetlerin yıkıldığını kendisi görmüş olur diye izah eder.[203]

Mevdudi Tevhide inanmak ve onu kabullenmenin insan hayatı üzerinde bazı olumlu etkilere yol açacağını beyan etmeye çalışır.

1. Tevhide inanan bir kişinin, dar bir düşünceye sahip olmayacağını söyler. Tevhide inanan bir kişi, yerin, göğün ve tüm kâinatın bir sahibinin olduğuna inandığından kendisini bu diyarda bir misafir ve yolcu, emanetçi olarak görecek ve geniş bir görüşe ve geniş bir ufka sahip olacaktır.

2. Bu inanca sahip olan insan, her gücün sahibinin Allah (cc) olduğunu bilir. Dolayısıyla O'ndan başka hiç kimsenin yarar sağlayamayacağını ya da zarar veremeyeceğini; hayat verip-alamayacağını bilir. O'nu otorite kabul eder. Bu da kendisini, Allah'tan (cc) başka her güce karşı kaygısız, bağımsız ve korkusuz kılar.

[202] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.5,s.106-107.
[203] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.5,s.108- 111.

3. Tevhid inancı, insanı alçak gönüllü yapar. Tevhid inancı olan insan; kibirden, gurur ve gösterişten uzak biri olur. Kendisine verilen nimetlerin sahibini bildiği için servetinin kendisine bir güç katmayacağını bilir ve servetinin geçici olduğunun farkındadır.

4. Tevhid inancı, kişiyi faziletli ve dürüst yapar. Çünkü inanan kimse; ruh temizliği ve dürüst davranıştan başka hiçbir şeyin kendisine başarı getirmeyeceğinin ve kurtuluş kapısı açmayacağının farkındadır. Adalet sahibine inandığı için bu inancı, kendisini adil olmaya zorlar.

5. Tevhide inanan, üzüntü ve ümitsizliğe kapılmaz. Her şeyin sahibinin Allah (cc) olduğunu bildiği için, bu inanç onu zor durumlarda teselli eder. Çünkü Tevhide inanan kişi, kendisinin bir imtihana tabi olduğunun, geçici bir hayat ile karşı karşıya bulunduğunun farkındadır.

6. Tevhid inancı olan insanın güçlü bir azmi ve sabrı vardır, Allah Teâlâ'ya sonsuz güveni olur. Kâinatın idarecisi ve hâkimi olan Allah'ın(cc), kendisi ile beraber olduğunun ve kendisinin Allah(cc), tarafından desteklediğinin farkındadır.

7. Tevhid inancı, insanı cesaretlendirir. Nitekim insanın korkusu olan ölüm ve güvenli yaşama hissi onda tamdır. Her şeyin sahibinin Allah (cc) olduğunu bildiği için bu korku zihnini meşgul etmez.

8. Bu inanç insana huzur verir, mutluluk getirir. Onu kin, haset, nefret gibi hastalıklılardan korur. İnsanları yaratan Yüce Kudrete (Allah) inandığından, kendisinin aciz olduğunu anlar. Dünya hayatında basit ve aşağı yollara başvurarak bir şeylerin peşinden gitmez. Çünkü o, her şeyin Allah'ın (cc) idaresinde olduğunun farkındadır.

9. Bu inanç ile Allah'ın (cc) kanununa itaat eder ve inancının gereği sorumluluklarını yerine getirir. Nitekim Allah Teâlâ'nın kendisine "*Şah damarından*

daha yakın"[204] olduğu bilincindedir. Kendisinin her zaman bir murakabe altında olduğunu bilir.[205]

Mevdudi, İsrailoğulları'nın bu dünyada kendilerine vâad edilen dünyanın liderliği ve idareciliğinin, Tevhid ile alakalı olduğunu ifade eder. Netice itibariyle bu dünyada kendilerine vâad edilen dünyanın liderliğini ve idareciliğini, Tevhide bağlanmamaları, onu sahiplenmemeleri sonucu kaybettiklerini belirtir.[206]

2.1.2. Şirk

Şirk, ortak koşmak demektir. Allah (cc) zatında ve sıfatlarında O'nun eşi ve benzerini kabullenmektir.[207] Kur'an'a göre şirk, Allah'a (cc) ortak veya eş koşmaktır. O'nun hak ve sıfatlarını kendininmiş gibi benimsemek ve başkasına atfetmek şirktir. Affedilmeyecek büyük bir günahtır.[208]

Şirki, geniş bir çerçevede değerlendiren Seyyid Mevdudi, Allah Teâla'nın yegane otorite, Rab, ilah olduğunu belirtir. O'nun sıfatlarının başkalarına verilmesi, başka otoritelerin kabul edilmesi, canlı ve cansız varlıkların üstün güçlerinin olduğuna inanılması şirktir. Çünkü gerçek otorite, kâinatın tek hâkimi Allah'tır (cc). Bu tür sıfatların başka varlıklara isnad edilmesi durumunda şirke düşüleceğini savunur.[209]

Nitekim Kur'an'da, "*De ki: 'Gelin size Rabbinizin neleri haram kıldığını okuyayım: O'na hiç bir şeyi ortak koşmayın…'* "[210] buyrulduğunu ifade eder. Dolayısıyla bu ayeti kerimede, ilah olarak Allah'tan (cc) başka bir ilah kabul edilmesi durumunda, insanların Allah'a (cc) ortak koştukları düşüncesinin ifade edildiğini belirtir. Bu duruma

---

[204] Kaf, 50/16
[205] Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.104-108; Mevdudi, **İslam'a Giriş**, s.72.
[206] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.111.
[207] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.611; c.2,s.127-549; c.3,s.19; c.4,s.40, 252, 286; c.5,s.215, 286; c.6,s.79. Mevdudi, **Gelin Müslüman Olalım**, s. 81- 98; Mevdudi, **İslam'da İhya Hareketleri**, (Trc.) Ali Genç, İstanbul 2011, s.21-26.
[208] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.199.
[209] Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.98-101; Mevdudi, **İslam'da İhya Hareketleri**, s.23-25; Mevdudi, **Gelin Müslüman Olalım**, s.75-76.
[210] En'am 6/151

Hıristiyanların düştüğünü çünkü; ilah üçlemesi yaptıklarını,[211] Allah'a (cc) oğul isnadında bulunduklarını, müşrik Arapların da melekleri Allah'ın (cc) kızları kabul ettiklerini vurgular.[212] Böylece, Allah'a (cc) şerik ve ortaklar yaptıklarını bu nedenle de şirke düştüklerini belirtir.

Mevdudi, Allah'a (cc) ait olan sıfatların başkalarına verilmesinin de şirk olduğunu ifade eder. Örneğin, 'gayb' bilgisi sadece Allah'a (cc) mahsustur. Bir kimse gayb dâhil, her şeyi bildiğini iddia ederse, yani yanılmaz olduğunu söylerse Allah'a (cc) şirk koşmuş olur. Allah'a (cc) ait olan güç ve kudrete kendisinin sahip olduğunu iddia etmek veya başkasının böyle bir güce ve kudrete sahip olduğuna inanmak şirktir.[213] Mesela, insanların toplumsal alandaki kurallarını tanzime çalışmak, Allah'ın (cc) kanunlarının dışında kanun koymak ve bunları uygulamaya çalışmak; Allah (cc) dışında, tabiat kanunlarının kendisine yardım edeceğine, kendisine gelecek zararı defedeceğine inanmak şirktir. Aynı şekilde, başkalarını ilah derecesinde tazim ederek yüceltmek, yani başkasının huzurunda ellerini bağlayıp durmanın, eğilmenin, secde etmenin, onlara kurban adamanın da şirk olduğunu ifade eden Mevdudi; ibadetin yalnızca Allah'a (cc) yapılması gerektiğini beyan eder. "*Rabbiniz dedi ki: 'Bana dua edin, size icabet edeyim. Doğrusu bana ibadet etmekten büyüklenenler (müstekbir); cehenneme boyun bükmüş kimseler olarak gireceklerdir.'* "[214] bu ayet-i kerimede de yalvarılacak, yardım istenilecek, dua edilecek tek ilahın yalnızca yüce Yaratıcımız (Allah) olduğu vurgulanıyor. Çünkü dua ibadetin özü olarak nitelendirilmiştir. Dolayısıyla başkasından yalvarma ve dua ile istenecek yardım, insanı şirke götürecektir. Dua, yakarış ve ibadet ancak Allah Teâlâ'ya mahsustur. Ancak, Allah Teâlâ'nın bu sıfatlara haiz olduğunu vurgular. Bu nedenle gizli ya da açık yalnızca O'ndan korkulmalı, şartsız bir şekilde O'na itaat edilmelidir. İnanılması gereken gerçek dinin özellikleri sıralanırken, Allah

[211] Maide Suresi; "*And olsun, 'Allah üçün üçüncüsüdür' diyenler küfre sapmışlardır. Oysa tek bir ilahtan başka ilah yoktur. Eğer söylemekte olduklarından vazgeçmezlerse, onlardan küfredenlere mutlaka acıklı bir azap dokunacaktır.*" 5/73
[212] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.5,s.266.
[213] Mevdudi, **Tefhimul Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.5,s.218.
[214] Mü'min, 40/60

Teâlâ'nın tüm kâinatın İlahı ve Rabbi olduğu, sıfatlarında güç ve kudret bulunduğu, haklarında ortağının olmadığı unutulmamalıdır.[215]

"*İnsanlar içinde, Allah'tan başkasını 'eş ve ortak' tutanlar vardır ki, onlar (bu eş ve ortakları), Allah'ı sever gibi severler. İman edenlerin Allah'a olan sevgisi ise, daha güçlüdür. O zulmedenler, azaba uğrayacakları zaman, hiç tartışmasız bütün kuvvetin tümüyle Allah'ın olduğunu ve Allah'ın vereceği azabın gerçekten şiddetli olduğunu bir bilselerdi.*"[216] ayet-i kerimesinde; *"O'na ortak Koşarlar…"* Onların bu tutumlarının sebebinin, Allah Teâlâ'nın belirli nitelik ve güçlerini başkalarına atfetmelerinin, Allah'a (cc) ait olan ilahlık sıfatlarını başkalarına vermelerinin sonucudur. Kâinatın idarecisi olan, yaratıkların tüm ihtiyaçlarını karşılayan ve yarattığı mahlûkatın dua ve isteklerini duyma gücüne sahip olan yalnızca Allah'tır (cc). Açıkta ya da gizli olanı yalnızca O bilir. Buna rağmen Allah'ın (cc) dışında başkalarını yardıma çağıranlar, Allah Teâlâ'nın sıfat ve güçlerini başkalarına atfederek O'na ortak koşarlar. Allah Teâla, insanları yoktan var etmiş, onlara her türlü nimeti sunmuştur. Bu nedenle insanların, O'nu tek hâkim ve Mâbud kabullenmelerini, O'ndan yardım dilemelerini istemek İlah olarak O'nun hakkıdır. Eğer insanlar, bu konuda sınırı aşıp, yoldan saparak Allah'ın (cc) sıfatlarını başkalarına nispet ederek, O'ndan başka birinden yardım isterlerse şirke düşmüş olurlar.[217]

Ayrıca Mevdudi, tek kanun koyucu ve idarecinin sadece Allah Teâla olduğunu ifade eder. Dolayısıyla, haram ve helali belirleme, yasaklar koyma yetkisi de Allah'ındır (cc). Bu haklardan bir kısmını kendisine ait görenler de Allah'a (cc) şirk koşmuş olurlar. Hâkim olarak tanınmak, Allah Teâlâ'nın şeksiz şüphesiz hakkıdır. İnsanlar, O'nun mülkünde olduklarından emirlerini kabullenmek zorundadırlar. Bu onların kul olmalarındandır. İnsanlar bu şekilde hidayete ve huzura kavuşurlar. Ancak bu hakları

[215] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.611;c.5,s.158; 215; 342
[216] Bakara, 2/165
[217] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.135;c.4,s.41.

başkalarına veren, kendisinde gören, ister kurum ister birey olsun; Allah'a (cc) ortak koşmuş, şirk işlemiş olur. Bunların ilahlık iddia edip etmemesi önemli değildir.[218]

Mevdudi, şirkin tağut olarak da nitelendiğini çünkü ayette; "*..Kim tağutu tanımayıp Allah'a inanırsa, o sapasağlam bir kulpa yapışmıştır; bunun kopması yoktur.*"[219] Buyrulduğunu, netice itibariyle eğer bir kimse, Allah'a (cc) isyan eder ve O'nun kullarını kendisine boyun eğmeye zorlarsa o kişi tağut olur. Böyle bir kişi, kral olabileceği gibi dini veya siyasi bir lider de olabilir. Bunu kabullenenler de Allah'a (cc) ortak koşmuş olurlar. Bunu reddedenler ise Tevhidi kabullenmiş olurlar.[220] Aynı zamanda tağut, ilahi olmayan otorite de olabilir.[221]

Mevdudi, Kur'an'da: "*Hiç şüphesiz din, Allah katında İslam'dır.*"[222] İfade edildiğini bu nedenle Allah'ın (cc) gönderdiği tek ve en doğru sistemin, İslam olduğunu ve bu sistemin insan için en ideal ve doğru hayat tarzı olduğunu belirtir. Bu sistemde kul olan insan, elçisi aracılığıyla indirdiği hidayet rehberine ve sisteme kayıtsız bir şekilde uymalıdır. O'nun gereklerini yerine getirmelidir. Allah'ın (cc) kabul ettiği ve Resulü aracılığı ile tesis ettiği bu sitemin dışında bir sitem kabullenmek, oluşturmaya çalışmak şirktir. Çünkü bu, evrenin hâkimi olan Allah'a (cc) bir isyandır.[223] Mevdudi, aynı şekilde, insanlara indirilen ilahi kanunun, (kitabın) değiştirilmesini de şirk olarak görür. Bunun neticesinde Ehli Kitab'ın büyük bir günah işlediğini vurgular.[224] Bu noktada Mevdudi'nin siyasi düşüncesini görmekteyiz. Çünkü müellifimiz din ve siyasetin içiçe bulunduğunu savunuyor.

---

[218] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.135-602.
[219] Bakara, 2/256
[220] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.201.
[221] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.375;c.3,s.452; Nisa Suresi; "*Sana indirilene ve senden önce indirilene gerçekten inandıklarını öne sürenleri görmedin mi? Bunlar tağutun önünde muhakeme olmayı istemektedirler; oysa onlar onu reddetmekle emrolunmuşlardır. Şeytan da onları uzak bir sapıklıkla sapıtmak ister.*" 4/60
[222] Âl-i imran, 3/19
[223] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.245- 247.
[224] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.365; Nisa suresi; "*Kendilerine kitaptan bir verilenlerin sapıklığı satın aldıklarını ve sizin de yolu sapıtmanızı istediklerini görmedin i?*" 4/44

Mevdudi, "*Onlar, O'nu bırakıp da (bir takım) dişilere taparlar. Onlar, o her türlü hayırla ilişkisi kesilmiş şeytandan başkasına tapmazlar.*"[225] ayetinde geçen *"Şeytandan başkasına tapmazlar."*ifadesinde, şeytanın önünde eğilip ibadet yapılmaz. Fakat bundan kastedilen şey, insanın kendisinin şuursuzca şeytanı takip etmesi ve körü körüne ona tabi olması demektir.[226]

"Ölü eti, kan, domuz eti, Allah'tan başkası adına kesilen, boğulmuş, vurulmuş, yüksek bir yerden düşmüş, boynuzlanmış, yırtıcı hayvan tarafından yenmiş, -(henüz canlıyken yetişip) kestikleriniz hariç,- dikili taşlar üzerine boğazlanan (hayvanlar), ve fal oklarıyla kısmet aramanız size haram kılındı. Bunlar fısktır (günahla yoldan sapmadır.)…"[227] ayetinde geçen "*nusub"* herhangi bir şekilde büyük olarak addedilen, aziz bilinenler demektir. Bunlara yaklaşma ümidiyle kesilen kurbanlar şirktir. Aynı şekilde talih belirleyen fal okları da şirkin bir çeşidi sayılır. Bütün bunlar Tevhide aykırı olan fiillerdir.[228] İnsanlara soru sorularak, insanlar yanlış yaptıklarında uyarılıyor. Allah'ın (cc) ortağı olduğu hakkında bilgilerinin olmadığı halde, buna rağmen bilgisizce ortaklar kabul ettikleri kendilerine bildirilip cahillikleri yüzlerine vuruluyor. Hatta bilgisizlikleri yüzünden ileri giderek birçok ilah edindikleri -yağmur tanrısı, güneş tanrısı, servet tanrısı gibi- bu şekilde kâinatın yönetimine ortaklar buldukları ifade ediliyor.[229]

"*Düzene konulmasından (ıslah) sonra yeryüzünde bozgunculuk (fesad) çıkarmayın; O'na korkarak ve umut taşıyarak dua edin. Doğrusu Allah'ın rahmeti iyilik yapanlara pek yakındır.*"[230] ayeti, şirkin ne kadar kötü bir şey olduğunu, bozgunculuğun kaynağı ve en büyük fesad olduğunu ispatlamaya çalışır. Allah Teâlâ'nın kâinatı bir düzen içerisinde yarattığı belirtilerek insanın hayatını doğru olan bir düzen içerisinde sürdürmesi gerektiği Allah (cc) tarafından insana bildirilmiştir. Dünyadaki kargaşanın,

[225] Nisa, 4/117
[226] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.408
[227] Maide 5/3
[228] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.452-453;c.3,s.365.
[229] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.539-579;c.2,s.53.
[230] Araf, 7/56

düzensizliğin, isyanın ana kaynağı şirktir. Bu nedenle bu kargaşanın önlenmesi, izale edilmesi, doğruluğun ikame edilmesi amacıyla peygamberler gönderilmiştir. Peygamberlerin asıl görevi de Tevhidi sağlamak olmuştur. İnsan, bu dünya hayatına huzur ve nizam içerisinde başlamıştır; cehalet, barbarlık, isyan, ahlaki bozukluk ve şirkle başlamamıştır. İlahi kanunları bozarak yerine kendi düzenlerini kuran insanlar, şirke bulaşmışlar ve onun neticesinde toplumsal bozulma meydana gelmiştir.[231]

Şükrün Allah'tan (cc) başkasına yapılamayacağını belirten Mevdudi, Araf suresinde; "*Ama O, onlara (Adem'in çocuklar erkek ve kadınlara) salih (bir çocuk) verince, kendilerine verdiği şey konusunda O'na ortak koşmaya başladılar. Allah onların şirk koşmakta olduklarından yücedir.*"[232] buyrularak müşrik Arapların bu konudaki durumlarının tenkit edildiğini ifade ediyor. Günümüz insanlarına da bundan ders almaları gerektiğini telkin eden Mevdudi; müşriklerin çocukları doğmadan önce Allah'a (cc) yalvardıklarını, bununla beraber, çocukları doğduktan sonra ise onlara şükür vesilesi ve bir şirk nedeni olan "Abdu'l-Uzza" (Uzza'nın kulu), "Abdu'ş-Şems" (Güneş'in kulu), "Abdu'r-Rasûl" (Rasûl'un kulu) gibi isimler verildiğini belirtir. Günümüz insanları da çocuklarının doğması için başka şeylere dua eder, hamilelik süresince başka şeylere adak adarlar ve çocuğun doğumundan sonra Allah'a (cc) ortak koştukları şeylere şükürlerini sunarlar. Mevdudi, bütün bunların birer şirk unsuru olduğunu ve bunlardan kaçınılması gerektiğini söylüyor.[233]

"*De ki: 'Sizin şirk koştuklarınızdan ilk kez yaratacak, sonra onu iade edecek olan var mı?'De ki: 'Allah yaratmayı (ilkin) başlatır, sonra onu iade eder. Öyleyse nasıl çevriliyorsunuz?'* "[234] bu ayette de şirkin batıl, yani çürük bir fiil olduğu gösteriliyor. Burada, müşriklere soru sorularak müşriklerin aciz bırakıldıkları ve bu sorularla müşriklerin inandıkları ve ortak koştukları ilahlarının hiçbir işe yaramadığını kendilerinin anlamalarının sağlamayı amaçlıyor. Bu nedenle onların düşünceye sevk

[231] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.45, 60, 76, 162, 335.
[232] Araf, 7/190
[233] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.125-126.
[234] Yunus, 10/34

edildiklerini ifade eder. Şöyle bir delil sunulduğunu belirtir: "Allah başlattı ve başlatmaya da kadirdir. Peki, sizin ortak koştuklarınız ilahlar arasında bunu yapabilecek olan var mı?" sorusuyla onları, bir düşünceye sevk eder. Onlar biraz düşünürlerse yanlış olduklarını göreceklerdir. Çünkü tapmış oldukları o ilahları kendilerine bir yarar sağlamaz, bilakis zarar verirler.[235] Bu nedenle onların daha sağlam olan Tevhide dönmeleri istenmektedir.[236]

"*Ve: «Bir muvahhid (hanif) olarak yüzünü dine doğru yönelt ve sakın müşriklerden olma.»*"[237] Bu ayet ile de şirkten kaçınmanın gerektiği ifade edilirken, aslında şöyle denmek isteniyor: "Şu tür insanlardan olma, çünkü onlar nefislerini, bir başkasını veya bir grubu yahut bir kısım ruhları, cin veya melekleri, maddi ve hayali nesneleri zatında, sıfatlarında hukukunda ve kudretinde Allah'a (cc) ortak koşarlar. Tevhid ise şirki; itikad, amel, bireysel ve toplumsal hayatta, ibadethanelerde, eğitim kurumlarında, mahkemelerde yasama meclislerinde, siyasi ve ekonomik etkinliklerde yasaklamıştır. Bunun içindir ki "Tevhide" yönelen birisi, şirkte olan biri ile arkadaşlık yapamayacaktır. Mevdudi, bu ayetin gizli ve açık şirki çürüttüğünü söyler.[238]

Seyyid Mevdudi; meleklere, ruhlara ve diğer canlı-cansız varlıklara üstün sıfatlar isnad edildiğini, bunların böylece ilahlık derecesine çıkarıldıklarını ifade eder. Bu şekilde yapanların herhangi bir bilgiye dayanmadan, insanlara hile tuzak kurduğunu beyan eder. Çünkü bu varlıkların, insanlardan böyle bir talepte bulunmadıklarını, bu tür şirk içerisinde olanların, tuzak ve hile içinde olduğu belirtilmiştir.[239] Mevdudi, çünkü bu durumun Kur'an'da da: "*Her nefsin bütün kazandıkları üzerinde gözetici olana mı (baş kaldırılır?) Onlar Allah'a ortaklar koştular. De ki: 'Bunları adlandırın (bakalım). Yoksa siz yeryüzünde bilmeyeceği bir şeyi O'na haber mi veriyorsunuz? Yoksa sözün zahirine (veya boş ve süslü olanına) mı (kanıyorsunuz) ? Hayır, küfre sapanlara kendi hileli düzenleri, süslü çekici gösterilmiştir ve onlar (doğru) yoldan alıkonmuşlardır. Allah,*

[235] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.3,s.349.
[236] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.332.
[237] Yunus, 10/105
[238] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.370.

kimi saptırırsa, artık onun için hiç bir yol gösterici yoktur."[240] şeklinde ifade edildiğini, bu şekilde hareket eden insanlardan uzak durulması gerektiğini vurgular.

Şirk, aynı zamanda büyük bir zulümdür. Çünkü kendisini yoktan var eden, kendisine her türlü nimeti ve rızkı veren yüce yaratıcıyı tanımayıp başkasına yönelmek, ondan yardım dilemek, zulümlerin en büyüğüdür. Nitekim "Zulüm" bir kimseyi hakkından mahrum etmek ve insana adaletsiz davranmaktır. Bununla beraber insanın bir kul olması ve Allah Teâlâ'ya tapması, O yüce yaratıcının insanın üzerindeki en büyük hakkıdır. Bu şirki işleyenler de Allah'ın (cc) bu hakkını çiğnemekle zulüm etmektedirler. Ayrıca insan yaptığı her işte, Allah'ın (cc) kendisinde yarattığı bedeni ve tüm azalarını bu yönde yani Allah'ın (cc) razı olmadığı yerde kullanırsa, ona zulmetmiş olur.[241] Bunu Mevdudi, "*Hani Lokman oğluna -öğüt vererek- demişti ki; 'Ey oğlum, Allah'a şirk koşma. Hiç şüphe yok şirk; gerçekten büyük bir zulümdür.'* "[242] ayeti ile izah eder.

"*Allah ve Resulü, bir işe hükmettiği zaman, mü'min olan bir erkek ve mü'min olan bir kadın için o işte kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur. Kim Allah'a ve Resulü'ne isyan ederse, artık gerçekten o, apaçık bir sapıklıkla sapıtmıştır.*"[243] İslam'ın anayasası olan Kur'an'a göre, hiçbir Müslüman ister birey ister millet, kurum, mahkeme, parlamento veya devlet olsun, Allah (cc) ve Rasul'ünün hüküm vermiş oldukları bir konuda kendi isteğine göre seçme hakkına sahip değildir. Müslüman olmak; kendi düşünce, davranış ve seçme özgürlüğünü, Allah (cc) ve Rasül'üne teslim etmek demektir. Bu Müslümanlığın gereğidir. İşte Mevdudi, bu ayetin bunu vurguladığını ifade ediyor. Bu aynı zamanda İslam anayasa hukukunun temel ilkesini de teşkil ediyor.[244] Aynı zamanda Allah (cc) ve Rasul'ünün veya onların koyduğu hükümlerin dışında

[239] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.527; c.4,s.207.
[240] Ra'd, 13/33
[241] Lokman, 31/13
[242] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.329.
[243] Ahzab, 33/36
[244] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.422.

hükümler koymak, helali haram; haramı helal saymak, şirktir. Dolayısıyla bu şirk "*Allah'a eziyet etmek*"[245] anlamına gelir.[246]

Müşriklerin tenkit edildiği bir başka konu da, rızkı onlara bol bol veren Allah (cc) olmasına rağmen, onların kendilerine rızık da veremeyen başka ilahları O'na ortak koşuyor olmalarıdır. "*De ki; 'Sizi göklerden ve yerden rızıklandıran kim?' deki; 'Allah; gerçekten ya biz, ya da siz her halde bir hidayet üzerindeyiz veya apaçık bir sapıklıkta.*"[247] " Size rızkı veren kim? " diye sorulduğunda "Allah" diye hemen ardından cevap veriliyor. Çünkü kendileri acizdir ve cevap dahi veremeyeceklerdir. Bu şekilde ne kendilerinin ne inandıklarının ne de yücelttiklerinin kendilerine bir yarar sağlayamadıklarını belirten Mevdudi, buna rağmen müşriklerin Allah'a (cc) ortak koştuklarını belirtir.[248] Bu nedenle bu fiillerin sonucu olan şirkin, iyi işleri yok eden çirkin bir fiil olduğu ve buna saplananların hayatta başarılı olamayacakları bildiriliyor.[249]

"*De ki: 'Siz, Allah'ın dışında tapmakta olduklarınız ortaklarınızı gördünüz mü? Bana haber verin; yerden neyi yaratmışlardır?' Ya da onların göklerde bir ortaklığı mı var? Yoksa biz onlara bir kitap vermişiz de onlar bundan (dolayı) apaçık bir belge üzerinde midirler? Hayır, zulmetmekte olanlar, birbirlerine aldatmadan başkasını vaad etmiyorlar.*"[250] ayetinde de Mevdudi, bazılarının yaptığı gibi, "Filan zat şifa verir, filan keramet sahibi iş bulur, filan zat; falan bölgede bu işleri yürütür veya bu işlerde yetkilidir." diyerek, insanların bu tür kişilere boyun eğmelerini, müracaat etmelerini, yalvarmalarını, onlara adak adamalarını nimetlere karşı şükretmelerini şirk olarak niteler.[251]

---

[245] "*Gerçek şu ki, Allah'a ve Resulü'ne eziyet edenler; Allah, onlara dünyada da, ahirette de lanet etmiş ve onlar için aşağılatıcı bir azab hazırlanmıştır.*" Ahzab, 33/57
[246] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.455.
[247] Sebe, 34/24
[248] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.527.
[249] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.573.
[250] Fatır, 35/40
[251] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.563.

Kur'an'a göre şirk, sadece Allah'tan (cc) başkasına tapan, secde ve ibadet edenlerden ibaret değildir. Allah Teâlâ'dan başkasına yalvarmak, başkasından yardım dilemek de şirktir. Nitekim yalvarmak ve yardım dilemek ibadet etmek gibidir, yani bir tür ibadettir. Bunun için Allah'ın (cc) dışında başka şeylere yalvaran ve onlardan yardım dileyen kimse puta tapanlar kadar şirkin içerisindedir. Çünkü Kur'an da: "*De ki: 'O'nun dışında (ilah olarak) öne sürdüklerinizi çağırın, onlar sizden ne zararı uzaklaştırabilirler, ne de (onu yararınıza) dönüştürebilirler. Rablerine (yaklaşmak için) bir vesile arıyorlar. O'nun rahmetini umuyorlar ve azabından korkuyorlar. Şüphesiz senin Rabbinin azabı korkunçtur.*"[252] ifadesiyle buna işaret etmektedir.[253]

Mevdudi, "*(Allah'a eş koştukları) Ortaklarından kendilerine şefaatçi olan yoktur; onlar, ortaklarını da inkâr etmektedirler.*"[254] ayetinde geçen "şureka" ifadesinin üçtür varlığa işaret ettiğini söyler. Bunlar:

a) Putperestler, her çağda ilahi özellik atfettikleri ve ilah kabul ettikleri, meleklere, azizlere, peygamberlere, şehitlere ve salih insanlara kendilerine şefaatçi olacakları gayesi ile -ki bunlara Allah katında- iltifat ederlerdi.[255]

b) Bunlar; ay, güneş, gezegenler, ağaçlar, taşlar, hayvanlar gibi cansız ve şuursuz varlıklardır.

c) Şeytan, liderler,[256] zalimler, despotlar[257] gibi insanları kandıran, onları sapıtan ya da baskı yoluyla Allah'ın (cc) kullarını kendilerine ibadete zorlayan suçlulardır. Bunların hiçbirisi ahirette kendilerine şefaatçi ve yardımcı olamayacaktır. Bilakis, kendilerinin ne kadar zavallı olduklarını göreceklerdir.[258]

---

[252] İsra, 17/56
[253] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.3,s.118.
[254] Rum, 30/13
[255] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.5,s.358.
[256] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.531.
[257] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.5,s.137.
[258] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.286-287.

Aynı şekilde "şureka" ile sadece bunlar kast edilmiyor, burada insanların kendilerine Allah (cc) ile beraber kanun koyucu olarak edindikleri ortaklar da kastediliyor. Çünkü onlar, dini törenler, kişisel ve toplumsal hayatı düzenlemek için türlü türlü kurallar, icat ettikleri kanunlar ortaya koyarlar, böylece onların örf ve adetlerine uyulur. Bütün bunlar nasıl kendilerini –haşa- Allah (cc) yerine koyarak bu tür 'din', kanun koymuşlarsa, onlara uyanlar da Allah'a (cc) ortak koşmuş, şirke bulaşmış olurlar.[259]

Mevdudi, Kur'an'da zikredilen birkaç şirk çeşitlerini şöyle özetler:

a) Din adamlarını, rahiplerini "Rab" olarak kabul edenler. Bunlar, Hıristiyan ve Yahudilerdir. Çünkü Allah'ı (cc) bırakıp din adamlarının yolundan gitmişleridir. Müşrik olmuşlardır. Bu durum Kur'an'da; "*Onlar, Allah'ı bırakıp bilginlerini ve rahiplerini Rablar (İlahlar) edindiler ve Meryem oğlu Mesih'i de…Oysa onlar, tek bir ilah Allah'a İbadet etmekten başkasıyla emrolunmadılar. O'ndan başka ilah yoktur. O, bunların şirk koşmakta oldukları şeylerden yücedir.*"[260] şeklin de ifade edilmiştir.[261]

b) Mevdudi, batıl gelenek ve inançlara tabi olanların da müşrik olduğunu kabul eder.[262] Kur'an'da; "*O'nun üretip türettiği ekin ve hayvanlardan Allah içinde bir pay ayırdılar; sonra kendi zanlarınca: 'bu Allah'ındır, bu da ortaklarımızındır' dediler. Kendi ortakları için olan (pay), Allah tarafına geçmez; ama Allah'a aid olan kendi ortaklarının tarafına (payına) geçer. Ne kötü hüküm veriyorlar. Yine bunun gibi ortakları, müşriklerden çoğuna çocuklarını öldürmeyi süslü gösterdiler. Hem onları helake düşürmek, hem de kendi aleyhlerinde dinlerini karmakarışık kılmak için. Allah dilesiydi bunu yapamazlardı; sen onları ve düzmekte oldukları iftiraları bırak. Ve kendi zanlarınca dediler ki, 'bu hayvanlar ve ekinler dokunulmazdır. Onları bizim dilediklerimiz dışında kimse yiyemez. (Şu) Hayvanlarında sırtları haram kılınmıştır.'*

[259] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.5,s.235.
[260] Tevbe, 9/31
[261] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.222, 548-549.
[262] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.3,s.602.

Öyle hayvanlarda vardır ki, ona iftira etmek suretiyle üzerlerinde Allah'ın ismini anmazlar. Yalan yere iftira düzmekte olduklarından dolayı O, onlara cezalarını verecektir. Birde dediler ki: 'bu hayvanların karınlarında olan yalnızca erkeklerimize aittir, eşlerimize ise haramdır. Eğer o, ölü doğarsa onlar bunda ortaktırlar' Allah (bu) düzmelerinin cezasını verecektir. Şüphesiz O, hüküm ve hikmet sahibi olandır, bilendir."[263] buyrularak buna işaret edilmiştir.

c) Arzu ve şehvetlerine uyanlar.[264] Bunlar nefislerine uyup onu ilah edindiklerinden müşrik olarak suçlanmışlardır.

d) Allah'a (cc) isyan edenler. İsyan edenler, Allah'ın (cc) en büyük düşmanı olan şeytana tabi olduklarından şeytana ibadet etmekle suçlanmış ve müşrik sayılmışlardır. Çünkü haddi aşmışlardır.[265] Nitekim söz konusu ayette ; "*Ey Adem oğulları! Ben size and vermedim mi ki, şeytana kulluk etmeyin; çünkü o, sizin için apaçık düşmandır.*"[266] buyrulmaktadır.

e) Allah'ın (cc) rızası ve izni olmadan insanların hükümlerine tabi olanlar da şirkte sayılmışlardır. Çünkü Allah'ın (cc) izni olmadan bu kimseleri Allah'a (cc) ortak koşmuşlardır.[267] "*Yoksa onların bir takım ortakları var mı ki, Allah'ın izin vermediği şeyleri, dinden kendilerine teşri ettiler (bir şeriat kıldılar)? Eğer o fasıl kelimesi olmasaydı, elbette aralarında hüküm (karar) verilirdi. Gerçekten zalimler için acıklı bir azap vardır.*"[268]

Mevdudi'nin yapmış olduğu bu sınıflandırmanın değerlendirilmesi gerekir. "Şirk" kavramının doğru bir şekilde açıklanabilmesi için evvela "şirk" kavramının zıddı

---

[263] En'am,6/136-139
[264] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.548-549; c.3,s.591; c.5,s.327; Furkan Suresi; "*Kendi istek ve tutkularını (hevasını) ilah edineni gördün mü? Şimdi ona karşı sen mi vekil olacaksın?*"22/43
[265] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.548-549;c.5,s.149.
[266] Yasin, 36/60
[267] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.548-549; c.3,s.19.
[268] Şura, 42/21

olan "tevhid" kavramının doğru açıklanması ve anlatılması gerekir. Çünkü, "şirk" ve "tevhid" kavramlarının anlamsal bir bağlantısının olduğu bilinmektedir.

Mevdudi'nin "şirk"i bu şekilde tasnif etmesinin sebebi, "tevhid" kavramına yüklediği anlamdır. Tevhid'e yüklenen bu yeni anlam "şirk" kavramının içeriğinin değişmesine neden olmuştur. Tevhid Allah Teâla'nın zat ve sıfatlarında eşi ve benzeri olmamasıdır. Ancak Mevdudi, tevhid kavramına yeni anlamlar katarak bunun zıttı olan şirk kavramını da anlamca genişletmiştir. Mevdudi'ye göre tevhid sadece Allah Teâla'nın tek olması değil; aynı zamanda kâinatın yaratıcısı planlayıcısı hükümdarı ve hâkimi olması demektir. Bu nedenle başka hiçbir güç emir verme, yasak koyma hak ve iradesine sahip değildir. İnsanlar da sadece böyle bir güce sahip olan bir varlığa yakarabilir ve sadece ona boyun eğebilir.[269]

Mevdudi, şirki bu şekilde tasnif etmiştir fakat bu tasnif pek de tutarlı bir tasnif olarak kabul görmemiştir. Çünkü bu tasnif, Hariciler'in "Hüküm Allah'ındır"[(270)] söylemlerine benzetilmiştir. Haricilerin bu ifadeleri ise onların tevhid tanımlarından kaynaklanmaktadır. Bu tasnifle Vahhabi düşüncesi arasında da benzerlikler görülmüştür. Bu nedenlerden dolayı Mevdudi'nin şirki bu şekilde tasnif etmesi kendisinden sonraki İslam alimleri tarafından eleştirilmiştir. Hatta, Mevdudi'nin İslam alimleri tarafından Vahhabi, filozof olduğu iddia edilmiştir.[271]

2.1.3. Peygamberlerin Getirdiği Tevhid

Mevdudi, geçmiş milletlerin rububiyyet konusundaki yanlış düşüncelerinden dolayı sapıttıklarını, "Rab" olma sıfatını başka varlıklara atfetmiş olduklarından dalalete düştüklerini beyan eder. Gökyüzündeki cisimlere Rab dedikleri gibi, güçlü kuvvetli gördükleri hayvanlardan, çok sevdikleri salih olan insanlara kadar birçok şeye Rab gözüyle baktıklarını belirtir. Dolayısıyla Allah Teâlâ, insanların bu sapıklıktan

[269] Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı**, Ahmet Asrar, İstanbul 2014, s.577.
[270] Gölcük, **Kelam Tarihi**, s. 28.
[271] Birışık, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, s.247.

dönmeleri, hidayete ermeleri için kendilerine elçiler göndermiştir. Gelen bu kutlu elçiler, insanları bir olan Allah'a (cc) ibadet etmeleri, O'na başka varlıkları ortak koşmamaları konusunda uyarmış ve bu yolda mücadele etmişlerdir. Seyyid Mevdudi, insanlık tarihinde sapan kavimlerin "Rab"lık noktasında yaptıkları yanlışlıktan dolayı helak olduklarını belirtir.[272]

Kur'an'da bu kavimlerin ilki olarak Nuh'un (as) kavminden söz edilir. Çünkü Adem'den (as) sonra insanlar, ilahi kanun ve kuralları çiğnemişlerdi. Mevdudi; Kur'an'ın ifadesinden de anlaşılacağı gibi Nuh'un (as) kavminin Allah'a (cc) inandığını belirtir.[273] "*And olsun, biz Nuh'u kendi kavmine (toplumuna) gönderdik. Dedi ki; 'Ey Kavmim! Allah'a Kulluk edin; sizin O'ndan başka ilahınız yoktur. Doğrusu ben, sizin için büyük bir günün azabından korkmaktayım.*"[274] Bu ayetten de anlaşılacağı üzere, Allah (cc) inancı onlarda mevcut idi.[275] Mevdudi, Nuh (as) kavminin Allah'ı (cc) yaratıcı olarak kabul ettiklerini bildirir. Nitekim Hud suresinde "*O Rabbinizdir ve ona döndürüleceksiniz*"[276] buyrulduğunu bunun da delil teşkil ettiğini ifade eder. Eğer onlar, Allah'a (cc) inanmayan bir topluluk olmuş olsaydılar Allah Teâlâ tarafından kendilerine, "*Sizin ondan başka ilahınız yoktur*" denilmeyeceğini, bunun yerine "*Allah'ı ilah tutun*" denilmesi gerektiğini vurgular.[277]

Nuh'un (as) kavmi, Allah'a (cc) inanıyor ancak; O'na ortak koşuyorlardı. Mevdudi, şirke bulaşmış olan bu toplumun otorite olarak Allah'ı (cc) kabul etmediklerini, çünkü ahlaki davranışları, kanunları kendilerine göre tasarladıklarını belirtir. Mevdudi, böylece toplum içerisinde üst bir sınıfın ortaya çıktığını ve bu sınıfın her şeyi elinde tuttuğunu, böylece toplumda fesadı, zulmü ve ahlaksızlığı yaygınlaştırdıklarını ifade eder, Bu sınıf halkı sömürüyor, şirki daim kılmak için

[272] Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.92-93.
[273] Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı**, s.384.
[274] Araf, 7/59; Ayrıca Bknz. Hud, 11/26
[275] Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı**, s.384.
[276] Hud, 11/34
[277] Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.55-56.

ellerinden geleni yapıyorlardı.[278] Nitekim ayet-i kerimede "*Onların liderleri ve ileri gelenleri '(ey kavmimiz) ilahlarınızı sakın bırakmayın, ved, suva' yegus, yeuk ve nesr'den sakın vaz geçmeyin.' dediler.*"[279] buyrulduğunu belirtir. Ayrıca Nuh (as) kendilerini hak yola davet edip bu kötü fiillerden vazgeçmeleri gerektiğini tebliğ ettiğinde, kendisini yalanladılar ve kendisine basit biri olduğunu söylediler. Çünkü ona tabi olanlar toplumun en alt sınıfını oluşturan vasıfsız gençler, işçiler ve köleler idi. Kendileri gibi üst tabakadan olanlar yoktu, bu nedenle daveti batıldı.[280] Mevdudi, bu noktada Mekke müşrikleri ile bunların aynı durumda olduklarını belirtir. Çünkü Tevhid inancı ile gönderilen Peygamberlerin daveti birdi ve onların gönderildikleri toplum da aynı şirk toplumuydu.[281] Kur'an'da bu durum şu şekilde ifade ediliyor: "*De ki: yeryüzünde gezip dolaşın, böylece daha öncekilerin nasıl bir sona uğradıklarını görün. Onların çoğu müşrik olanlardır.*"[282]

Mevdudi, bu toplumun, insanların en kötüsü ve en şerlileri olmalarından dolayı yeryüzünden yok edilmeleri nedeniyle Allah'a (cc) şükredilmesi istendiğini ifade eder.[283]

Nuh'un (as) kavminden sonra Kur'an "Ad" kavmini zikreder. "Ad" kavminin inanç bakımından Nuh kavminden bir farkı olmadığını dile getiren Mevdudi, bu kavimin, Allah'ın (cc) varlığını inkar etmediklerini fakat Allah'a (cc) ortak koştuklarını böylece şirk işlediklerini dile getirir.[284] Bu Kur'an'da: "*Ad (toplumuna da) kardeşleri Hud'u (gönderdik). (Hud, kavmine:)"Ey kavmim' Allah'a kulluk edin, sizin ondan başka ilahınız yoktur. Hala korkup sakınmayacak mısınız?" dedi.*"[285] şeklinde ifade edilmektedir. Mevdudi, bu ayetlerden Ad kavminin Allah'ın (cc) varlığından haberdar

[278] Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı**, s.384.
[279] Nuh, 71/23.
[280] Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı**, s.385; Şuara' suresi; "Dediler ki: 'Sana, sıradan aşağılık insanlar uymuşken inanır mıyız?", 26/111
[281] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.386-387; c.3,s.413.
[282] Rum, 30/42
[283] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.3,s.413; Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı**, s.387.
[284] Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı**, s.391.

oldukları ve Allah'a (cc) inandıkları anlaşılmaktadır ancak zalimleri ve zorbaları Allah'a (cc) ortak koştuklarını bu nedenle de şirke bulaştıklarını belirtir. Bunun için Allah Teâla, Hud'u (as) onlara peygamber olarak göndermiştir. Kur'an bu detayı şöyle aktarır: "*İşte Ad (halkı): Rablerinin ayetlerini tanımayıp reddettiler. O'nun peygamberine isyan ettiler ve her inatçı zorbanın emri ardınca yürüdüler.*"[286] Ayrıca yeryüzünde Allah'tan (cc) başka tanrılar edindiklerini belirtir. Bunlardan hava, yağmur ve refah–mutluluk gibi tanrılar edindiklerini ve yeryüzünde bozgunculuk çıkardıklarını ifade eder.[287]

Ad kavminin, Yemen ve Hicaz bölgesinde hüküm sürdüğünü ve o günün şartlarında refah düzeylerinin çok yüksek olduğunu belirten Mevdudi, Kur'an'da Ad kavminden sutun sahipleri diye söz edildiğini aktarır.[288] "*Siz, her yüksek yere bir alamet dikerek eğleniyormusunuz eğleniyorsunuz. Temelli kalacağınızı umarak sağlam yapılar mı ediniyorsunuz?*"[289] Bu şekildeki yüksek refah düzeyi kendilerini şımarttı.[290] Ad kavmi, kendilerini büyük görüyor, böbürleniyor ve Haktan yüz çeviriyorlardı. İşte o anda şiddetli azabın kendilerine geldiğini belirten Mevdudi, bu kıssanın zikredilmesini de Araplarca tanınmalarından ve bilinmelerinden kaynaklandığını ifade eder. Bu kıssanın, müşriklerin ibret almalarına yönelik olduğunu belirtir.[291]

Ad kavminden sonra, yeryüzünde bozgunculuk yapan ve azgın olan topluluk Semud kavmidir.[292] Semud Kavmi, Arabistan'da iyi tanınan bir kavimdi.[293] Semud Kavmi de, Ad ve Nuh kavminden geri kalmamışlardı. Onlar azgınlıkta ileri dereceye varmışlardı. Ancak diğer iki toplum gibi Semud Kavminin de, Allah'ın (cc) varlığından

---

[285] Araf, 7/65
[286] Hud, 11/59
[287] Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı**, s.391-392; Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.54.
[288] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.54; Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı**, s.389-390-398.
[289] Şuara, 26/128-129.
[290] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.51; Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı**, s.391.
[291] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.5,s.185; Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı**, s.388-389.
[292] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.55; Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.58.

haberleri vardı. Ayette kendilerinin uyarıldığını ifade eden Mevdudi, "*Semud Kavmine kardeşleri Salih'i gönderdik. O 'Ey kavmim Allah'a ibadet ve kulluk edin, O'ndan başka bir ilahınız yoktur.*"[294] buyrulduğunu beyan ederek Semud Kavminin de Allah'ın (cc) varlığından haberdar olduklarını[295] ancak; başka ilahlar edinerek Allah'a (cc) şirk koştuklarını ve yeryüzünde bozgunculuk yaptıklarını ifade eder.[296] Çünkü Kur'an, onların bu hareketini şöyle anlatır: "*Artık Allah'tan sakının ve bana itaat edin. Ve ölçüsüz davrananların emrine itaat etmeyin. Ki onlar, yeryüzünde bozgunculuk çıkarmakta ve dirlik-düzenlik kurmamaktadırlar (ıslah etmemektedirler).*"[297] ayrıca "*dediler ki: 'Ey Salih! Bundan önce sen içimizde kendisinden (iyilikler ve yararlılıklar) umulan biriydin. Atalarımızın taptığı şeylere tapmamızdan sen bizi engelleyecek misin? Doğrusu biz, senin bizi davet ettiğin şeyden kuşku verici bir tereddüt içindeyiz.*"[298]

Seyyid Mevdudi, Semud kavminin vadide kayalar oyduklarını[299] bunun da kendilerini mimari alanda nasıl bir mevkiye ulaştırdıklarını gösterdiğini belirtir.[300] Mevdudi, mühendislikte o kadar hünerli olan Semud kavminin eserlerinin kalıntılarını Aralık 1959 yılında gördüğünü ifade etmektedir.[301]

Daha sonra İbrahim'in (as) kavmi zikredilir Kur'an'da. Mevdudi aynı şekilde İbrahim (as) kavminin Allah'ın (cc) varlığından haber olduklarını ifade eder. Çünkü Kur'an'da bununla ilgili olarak: "*Onların önlerinden ve arkalarından Peygamberler geldi.*"[302] buyrulmaktadır. Bu nedenle İbrahim'in (as) deliller ile hakkı aramaya başlaması, Allah Teâla'nın varlığı ve birliğine varması, kavmine yanlış yolda olduklarını

---

[293] Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı**, s.392.
[294] Araf, 7/73.
[295] Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı**, s.394.
[296] Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.58; Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı**, s.394.
[297] Şuara, 26/150,151,152
[298] Hud, 11/62
[299] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.57; c.4,s.54; Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı**, s.393.
[300] Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı**, s.398-399.
[301] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.54.
[302] Fussilet, 41/14

bildirmesi, o toplumun Allah'ın (cc) varlığından haberdar olduğunu bizlere göstermektedir.[303]

Mevdudi, İbrahim (as) peygamber olduktan sonra, "*Kavmi onunla çekişip tartışmaya girdi. Dedi ki: ' O beni doğru yola erdirmişken, siz benimle Allah konusunda çekişip tartışmaya mı girişiyorsunuz? Sizin O'na şirk koştuklarınızdan ben korkmuyorum, ancak Allah'ın benim hakkında bir şey dilemesi başka. Rabbim, ilim bakımından her şeyi kuşatmıştır. Yine de öğüt alıp düşünmeyecek misiniz?*"[304] indirilen bu ayetin, İbrahim'in (as) kavminin inanç noktasında nasıl olduğunu belirtmektedir. Çünkü bazı tefsircilerin İbrahim'in(as) kavminin Allah'a (cc) inanmadığını ve Allah'ın (cc) varlığından habersiz olduklarını iddia ettiklerini belirten Mevdudi, fakat bu ayette de görüldüğü üzere İbrahim'in (as) kavmi, Allah'ın (cc) varlığından haberdardı. Nitekim Enbiya suresinde, kavmi ile aralarında geçen konuşmada da İbrahim'in (as) kendilerine: "*O (İbrahim) 'Hayır, rabbiniz ancak, göklerin ve yerin rabbidir. Bütün bunları O yaratmış dedi.*"[305] Tapmış oldukları putların aciz olduğunu gösterme adına, İbrahim'in (as) onları kırdığını belirtir. "*Dediler ki 'Ey İbrahim! Bunu ilahlarımıza sen mi yaptın? 'Hayır' dedi. 'Bu yapmıştır, bu onların büyükleridir; eğer konuşabiliyorsa, siz ona soruverin.*"[306] ardından onları aciz bırakacak şekilde Kur'an'ın da ifadesiyle "*Dedi ki: 'o halde Allah'ı bırakıp da sizlere yararı olmayan ve zararı dokunmayan şeylere mi tapıyorsunuz?*"[307] ayetlerinin ışığı altında İbrahim'in (as) kavminin Allah'ın (cc) varlığından habersiz olmadığının anlaşıldığını belirtir. Bilakis Allah'ın (cc) varlığını kabul etmelerine rağmen uluhiyet ve rububiyyet noktasında Allah'a (cc) ortak koşuyorlardı.[308] Mevdudi, İbrahim'in(as) babası ile onun arasında geçen konuşmaya dikkatimizi çeker. Çünkü Kur'an'da şöyle ifade edilmektedir: "*Hani babasına ve kavmine demişti ki; 'sizler neye tapıyorsunuz? Birtakım uydurma yalanlar için mi*

[303] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.571; c.3,s.312-317; c.5,s.25; Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.63.
[304] En'am, 6/80
[305] Enbiya, 21/56
[306] Enbiya, 21/62-63
[307] Enbiya, 21/66
[308] Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı**, s.402.

Allah'tan başka ilahlar istiyorsunuz? Alemlerin Rabbi hakkındaki zannınız nedir?"[309] tüm bu delilleri ortaya koyan Mevdudi, İbrahim'in(as) kavminin şirk noktasında olduğunu ve Allah'ın (cc) varlığından haberdar olduklarını ifade eder.[310]

Mevdudi, İbrahim'in (as) Nemrud ile mücadelesine de değinir. Nemrud'un bir kral olduğunu belirten Mevdudi, Nemrud'un Allah'ın (cc) varlığı konusunda bilgisi olduğunu ifade eder. Zaten aralarındaki mücadele de Nemrud'un kral olmasından dolayı kendisini Rab olarak görmesinden kaynaklanıyordu.[311] Çünkü Nemrud, kendi sözlerini kanun olarak görüyor, halkın kendisinden başka hiç kimseye karşı sorumlu olmadığını beyan ediyordu. Ülkenin kralı olduğu için efendi (rab) o olmalıydı. Bunun için halkın yaşam tarzını o belirliyordu. Nitekim Kur'an'da konuyla ilgili olarak: "*Allah, kendisine mülk verdi, diye rabbi konusunda İbrahim'le tartışmaya gireni görmedin mi? Hani İbrahim, 'Benim Rabbim diriltir ve öldürür' demişti. O da, 'Ben öldürür ve diriltirim' demişti. (O zaman) İbrahim: ' Şüphe yok, Allah güneşi doğudan getirir, (hadi) sen de onu batıdan getir' deyince, o küfre sapan böylece afallayıp kalmıştı. Allah, zalimler topluluğunu hidayete erdirmez.*"[312] buyrulmaktadır. Nemrud'un güneş, ay ve yıldızları ulûhiyete ortak koştuğunu vurgulayan Seyyid Mevdudi, aynı zamanda Nemrud'un Allah (cc) varlığından da haberdar olduğunu belirtir. Bu kavmin ilahlık konusundaki inançlarını izah etmeye çalışan Müellifimiz, bu kavmin ilahlık konusunda "tabiatüstü ilahlık" ve "hükümde ilahlık" gibi bir ayırıma gittiklerini ifade eder. İhtiyaçları olması halinde Allah'a (cc) yalvarıp yardım istediklerini, hayat nizamında ise kendi oluşturdukları kuralların geçerli olduğunu vurgular. Hükümdar ve kral, o toplumu yönetiyorsa toplum için kural koyma hakkını da elinde tutuyordur. Ayrıca din adamlarının da işin içinde olduklarını ve bu konuda hüküm sahibini desteklediklerini

[309] Saffat, 31/85-87
[310] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.571; c.3,s.312-317; c.5,s.25; Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.63.
[311] Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı**, s.403-404.
[312] Bakara, 2/258

belirtir. Dolayısıyla üst bir sınıfın oluştuğunu ve şirk sonucu zulmün ve fesadın yaygınlaştığını ifade eder.[313]

İbrahim'in(as) yeğeni olan Lut,(as) kavmine ıslah edici olarak gönderilmişti. Mevdudi, Lut'un(as) kavminin zevk ve sefa düşkün olduğunu nefsi arzularını Allah'ın (cc) emir ve kanunlarının önüne geçirdiklerini belirtir.[314] Kur'an'ın ifadesi ile: "*Hani Lut kavmine şöyle demişti: 'Sizden önce alemlerden hiç kimsenin yapmadığı hayasız çirkinlği mi yapıyorsunuz?*"[315] Lut kavminin hayasızlıkta bu denli ileri gittiklerini, Allah'ın (cc) kanunlarını hiçe saydıklarını ifade eden Mevdudi, Allah'ın (cc) varlığı konusunda bilgilerinin olduğunu çünkü ayette: "*Kardeşleri Lut onlara bir zaman şöyle demişti: 'Siz hiç (Allah'tan) sakınmaz mısınız? Doğrusu ben sizlere gönderilmiş, güvenilir bir elçiyim. Artık Allah'tan korkup sakının ve bana itaat edin. Buna karşılık ben sizden bir ücret istemiyorum; benim ücretim yalnızca alemlerin Rabbine aittir. Rabbinizin sizler için yarattığı eşlerinizi bırakıp ta insanlardan erkeklere mi yanaşıyorsunuz? Doğrusu siz Allah'ın haddini aşmış, oldukça azgın bir kavimsiniz.*"[316] buyrulduğunu belirtir. Buradaki ifadeden Lut kavminin, Allah'ı (cc) bildiğinin anlaşıldığını ifade eden Mevdudi: " Onlar Allah'ın (cc) kanunlarını tanımadılar, sosyal hayatta kendi koydukları kurallara uydular. Böylece toplumsal boyutta ahlaki yaşantılarını kendi nefsi arzularına uydurup dalalete uğradılar. "[317] demiştir.

Mevdudi, İbrahim'in(as) soyundan olan Medyen ve Eyke toplumundan bahseder. Allah Teâla bu topluma Şuayb peygamberi göndermişti. Bu kavim önceleri

---

[313] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.203-204, 571; Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.63-65; Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı**, s.403.

[314] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.59; Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.66; Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı**, s.409-411.

[315] Araf, 7/80

[316] Şuara, 26/162-166

[317] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.59; c.2,s.60-61; 412-415; 579-580; c.4,s.127; Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.67; Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı**, s.411.

Müslümandı,[318] ancak zamanla inanç açısından sapmışlardı.[319] Yoldan çıkıp saptıkları için kendilerine peygamber gönderilmişti. Seyyid Mevdudi, bu kavimin kendilerini mü'min olarak nitelendirdiklerini belirtir. Çünkü Şuayb(as) birçok defa hitap ederken: "*Eğer mü'in iseniz….böyle yapmayınız*"[320] şeklinde ifade edilmiştir. Burada Medyen halkının Allah'ı (cc) kabul ettiklerini söyler. Mevdudi, ancak Şuayb'ın(as) kavmi Medyen halkının Allah'a (cc) ortak koştuklarını ve şirke bulaştıklarını ifade eder. Ayrıca, Allah'ı (cc) toplumsal hayattan soyutladıklarını bunun da sonucunda azaba müstahak olduklarını beyan eder. Medyen halkı kendi yaşantılarını kendilerinin belirleyeceklerini çünkü özgür olduklarını ifade ediyorlardı.[321] Mevdudi, söz konusu durumun Kur'an'da şu şekilde: "*Ey kavmim, ölçüyü ve tartıyı adaletle tamı tamına yapın, insanlara eşyalarını eksik vermeyin. Yeryüzünde bozguncular olarak karışıklık çıkarmayın. Eğer mü'minseniz, Allah'ın bıraktığı (helal olan kazanç) sizin için daha hayırlıdır. Ben, sizin üzerinizde bir gözetleyici değilim.*" ifade edildiğini, ancak Medyen halkının uluhiyet ve rububiyyet noktasında sapıklığa düştüğünü belirtir. Medyen halkının, Şuayb'a (as)' cevapları şu oldu: "*Dediler ki: 'Ey Şuayb! Senin namazın mı atalarımızın taptığı şeyleri bırakmamızı ya da mallarımız konusunda dilediğimiz gibi davranmaktan vazgeçmemizi emretmektedir. Çünkü sen, gerçekte yumuşak huylu, aklı başında (reşid bir adam)sın.*" Dolayısıyla Mevdudi, Medyen halkının Allah'ın (cc) varlığından habersiz olmadığını, bilgilerinin bulunduğunu ancak; Allah'a (cc) ortak koştuklarını, toplumda istedikleri gibi kanun koyup zulüm ve bozgunculuk yaptıklarını belirtir.[322]

Mevdudi, Musa'nın(as) Firavun'a karşı sergilediği tevhid mücadelesinden bahsederken, Firavun'un Allah'ın (cc) varlığını bildiğini savunur. Bazı müfessirlerin Firavun'un Allah'ı (cc) inkar ettiğini ve kendisini tanrı olarak tanıttığını kabul etmez.

---

[318] Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı**, s.426.
[319] Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı**, s.427.
[320] Araf, 7/85
[321] Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı**, s.427.
[322] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.64-68; 418-421; Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.67-68; Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı**, s.484.

Mevdudi ise, Firavun hanedanlığı ve halkının Mısır'da yaşadığını bunun bile bize yeterli bir kanıt oluşturduğunu ifade eder. Mevdudi, Mısır'da İsrailoğulları'nın Yusuf (as) ile hakimiyet kurduklarını ve bunun yıllarca sürdüğünü belirtir. Yusuf'un(as) Tevhid akidesi konusunda mücadele verdiğini söyler. Ancak zamanla siyasi sebepten kaynaklanan milliyetçilik ruhu ile Mısır halkının İsrailoğulları'na karşı düşmanlık oluşturduğunu ifade eden Mevdudi, bu nedenle Musa (as) ile Firavun hanedanlığı ve Mısır halkı arasındaki Tevhid mücadelesinin aslında siyasi olduğunu beyan eder.[323]

Mevdudi, Musa'nın(as) Firavun'u uyarmasından sonra, Mısır halkından birinin[324] Firavun'un sarayındaki konuşmasının, Mısır halkının Allah (cc) hakkındaki bilgisini bizlere gösterdiğini belirtir. Çünkü o konuşma Kur'an'da şöyle geçer: "*...Ey kavmim, nice büyük kavimlerin üzerine gelen o günün, size de gelmesinden ve sonunuzun Nuh, Ad, Semud ve onlardan sonra gelen kavimlerinki gibi olmasından korkarım.*"[325] ayrıca "*And olsun, daha önce Yusuf da size apaçık belgeler getirmişti. O zaman size getirdikleri hakkında kuşkuya kapılıp durmuştunuz. Sonunda o vefat edince, demiştiniz ki: ' Allah, ondan sonra kesin olarak bir peygamber göndermez.' İşte Allah, ölçüyü taşıran, şüpheci kimseyi böyle sapıtır.*"[326] buyrulduğunu, bu da bize Yusuf'un (as) ve getirdiği Tevhid inancının bilindiğini gösterir. Ancak zamanla Mısır halkı olan Kıptilerin, iktidarı ele geçirdiğini belirten Mevdudi, Tevhid anlayışını bozduklarını ve Allah'a (cc) ortaklar koşmaya başladıklarını ifade eder. Firavun'un durumunun da Mısır halkından uzak olmadığını ifade eden Mevdudi, Firavun'un asıl korkusunun hanedanlığının elinden gitmesi olduğunu söyler. Çünkü Kıptıler iktidarı kaybedecek ve yerine tekrar İsrailoğullar'ı gelecekti. İşte milliyetçilik duyguları buna müsaade etmiyordu. [327]

---

[323] Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.69-70.
[324] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.5,s.145, 151.
[325] Mü'min, 40/30-32
[326]Mü'min, 40/34
[327]Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.85; Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.73-75; Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı**, s.484.

İktidarı ellerinden bırakmak istemeyen Firavun'un kavminin Kur'an'daki şu ifadesi, bunun açık bir delilidir. Onlar Firavun'a: "*Firavunun önde gelenleri dediler ki: 'Musa ve kavmini, bu toprakta (Mısır'da) bozgunculuk çıkarmaları, seni ve ilahlarını terk etmeleri için mi (serbest) bırakacaksın?*"[328] Bu ve bunun gibi ayetlerden hareketle Mevdudi, Firavun ve halkının Allah Teâla'nın bilgisinden haberdar olduklarını ancak onların uluhiyyet ve rububiyyet konusunda sapıttıklarını ifade ediyor. Ayrıca Mevdudi'ye göre bu ayet, Firavun'un Allah'tan (cc) başka tanrılar edindiğini de gösterir. Bununla beraber Firavun'un sadece bir kişi olmadığını belirten Mevdudi, "firavun" ifadesinin, o günün şartlarında iktidarda olan hanedandan kişilere verilen bir isim olduğunu belirtir. Firavunlar, kendilerini Mısır'da kanun koyucu olarak görüyorlardı. Çünkü onlar Mısır'ın hakimi ve sahibiydiler, bu nedenle toplumdaki bütün kanun ve kuralları belirleme hakkına sahiptiler. İşte bu noktada Firavunların, Musa'nın (as) kendilerini hanedanlıklarından edeceklerini düşündüklerini belirten Mevdudi, bu durumun Kur'an'da: "*Firavun 'Ey Musa, büyü ile bizi topraklarımızdan çıkarmaya mı geldin?' dedi.*"[329] ayeti ile ifade edildiğini belirtir. Çünkü Firavun, siyasi anlamda ilahlık iddiasında idi. Nitekim Kur'an'da bu şöyle beyan edilir: "*Firavun kendi kavmi içinde bağırdı: 'Ey kavmim! Mısır'ın mülkü ve şu altımda akmakta olan ırmaklar benim değil mi? Yine de görmeyecek misiniz?*"[330]

Seyyid Mevdudi: "Allah Teâla her alanda tek Rab ve İlahtır. İbadet edilmesi gereken O'dur. Aynı şekilde kanun koyucu da O'dur. Bu açıdan Firavun ve kavmi Rablık konusunda sapıklığa düşmüş ve azaba çarptırılmıştır."[331] demiştir.

Seyyid Mevdudi, Musa'nın (as) kavminden sonra Yahudi ve Hıristiyanlar ile müşrik Arapların, Tevhid mücadelesinde sergiledikleri yaklaşımı izah etmeye çalışır. Yahudi ve Hıristiyanların ehli kitap olarak adlandırılmaları, bununda, Yahudi ve Hıristiyanların Allah'ın (cc) varlığı konusunda bilgi sahibi olduklarını bize

[328] Araf, 7/85
[329] Mü'min, 40/26
[330] Zuhruf, 43/51

göstermektedir. Ehli kitap, hiçbir zaman Allah'ın (cc) varlığını inkar etmemiş olmasına rağmen kendilerine peygamber gönderildiğini ifade eden Mevdudi, bunun temel sebebini Allah'ın (cc) "Rab" olarak algılanışındaki sıkıntı olduğunu söyler. Yani ehli kitaba peygamber gönderilmesinin temelinde ehli kitabın, Rububiyette Allah'a (cc) ortak koşmak ve bu konuda aşırılığa kaçmak gibi sebeplerin olduğunu vurgular.[332] İnanç alanında da sapmaların olduğunu aktaran Mevdudi, Ehli kitabın da, yukarıda zikri geçen toplumlar ile aynı kategoride olduklarını belirtir. Nitekim bu durum Kur'an'da: "*De ki: Ey kitap ehli! Haksız yere dininiz konusunda aşırı gitmeyin ve daha önce sapmış, birçoğunu saptırmış ve dümdüz yoldan kaymış bir topluluğun hevasına (istek ve tutku) uymayın.*"[333] şeklinde ifade edilmektedir.

Ehli kitabın dinde aşırılığa gittiklerini ve sapıttıklarını belirten Mevdudi, bunlar kendilerine gönderilmiş olan Peygamberleri, salih insanları ve melekleri Allah'a (cc) ortak koşmuşlardı. Bunun da onların sapmasına sebep olduğunu belirterek konuyla ilgili Kur'an'dan örnek olacak ayetleri sıralar: "*Yahudiler, 'Üzeyir Allah'ın oğludur' dediler; Hıristiyanlar da: 'Mesih Allah'ın oğludur' dediler. Bu, onların ağızlarıyla söylemeleridir; onlar, bundan önceki küfredenlerin sözlerini taklit ediyorlar. Allah onları kahretsin; nasıl da çevriliyorlar?*"[334]

"*And olsun, 'gerçekten Allah, Meryem oğlu Mesih'tir' diyenler küfre saptı.*"[335] ve "*And olsun, 'Allah üçün üçüncüsüdür' diyenler küfre sapmışlardır. Oysa tek bir ilahtan başka ilah yoktur. Eğer söylemekte olduklarından vazgeçmezlerse, onlardan küfredenlere mutlaka acıklı bir azap dokunacaktır.*"[336] Kur'an'da verilen bu örnekler, Ehli Kitab'ın, aşırıya gittikleri, peygamberleri ve melekleri aşırı bir şekilde yücelterek, sonunda onları Allah'a (cc) ortak koştukları ifade edilir.

---

[331] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.151; c.3,s.142; 247-254; c.5,s.280-281; Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.69-80.
[332] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.501-503; Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.81
[333] Maide, 5/77
[334] Tevbe, 9/30
[335] Maide, 5/72
[336] Maide, 5/73

Mevdudi, Ehli Kitab'ın aynı şekilde dinde aşırıya gittiğini ve din adamlarını, alimleri ilah olarak gördüklerini belirtir. Kur'an'ın da bu konuya değindiğini belirten Mevdudi, ayette: "*Onlar, Allah'ı bırakıp bilginlerini ve rahiplerini rablar (ilahlar) edindiler.*"[337] buyrulduğunu beyan eder ve bu durumu izahata çalışır. Mevdudi, Ehli Kitab'ın din bilginlerinin, Allah'ın (cc) haram kıldıklarını, toplumu ıslah yerine; kendi arzularına göre kanun ve kurallar koyduklarını belirtir. Ayrıca önceki topluluklarda olduğu gibi Ehli Kitab'ın da Allah'ın (cc) kanununu hiçe saydığını ve Allah'ın (cc) kanununun yerine, kendi kurallarını geçerli kılmaya çalıştıklarını, bu nedenle Allah (cc) tarafından peygamberler aracılığıyla uyarıldıklarını vurgulayan Mevdudi, bu durum Kur'an'da şöyle ifade edildiğini belirtmiştir: "*Kendilerine kitaptan pay verilenleri görmedin mi? Onlar cibt*[338] *ve tağuta*[339] *inanıyorlar ve inkar edenlere, 'Bunlar, inananlardan daha doğru yoldadır' diyorlar.*"[340] İşte Mevdudi, Ehli Kitab'ın aşırılığa ve sapıklığa düştükleri alanların bunlar olduğunu belirtir.[341]

Müşrik Araplara da değinen Mevdudi, aynı durumun bunlar için de geçerli olduğunu, müşrik Arapların Allah'ın (cc) varlığına inandıklarını ancak başka tanrılar edindiklerini belirtir. Müşrik Araplar, edindikleri bu ilahların kendilerini Allah'a (cc) yaklaştıracaklarına inanıyorlardı. Bu durum, Kur'an'da: "*Allah'tan başka veliler edinenler 'Onlara, ancak bizi Allah'a yaklaştırsınlar diye ibadet ediyoruz.'*"[342] şeklinde ifade edilmiştir. Mevdudi, müşrik Arapların, Allah'a (cc) ortak koştukları ilahlar ile ilgili Kur'an'dan: "*Allah'ı bırakıp ta, kendilerine zarar da fayda da veremeyenlere ve bunlar Allah katında bizim şefaatçilerimizdir derler. (Ey Peygamber) De ki; Allah'a, göklerde ve yerde bir bilmediğin mi haber veriyorsunuz? Onların ortak koştuklarından*

---

[337] Tevbe, 9/31

[338] ***Cibt***: Arapça da, anlamı olmayan, hiçbir dayanağı bulunmayan, saçma bir şey demektir. İslami Istılahta, büyücülük, müneccimlik, gelecekten haber verme, kehanet, sihir, büyü, tılsım, muska gibi şeylere denir.

[339] ***Tağut***; Allah'a karşı isyan eden ve kulluk sınırını aşan şahıs veya zümreler için kullanılır.

[340] Nisa, 4/51

[341] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.367-368; 501-512; 524-525; c.2,s.221-224; Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.81-84.

[342] Zümer, 39/3

Allah münezzehtir."[343] "*De ki: Allah'ı bırakıp da, size zarar ve yarar verme salahiyeti taşımayanlara mı tapıyorsunuz? Halbuki işiten ve bilen sırf Allah'tır.*"[344] ayetlerini örnekler verir.

Ayrıca müşrik Arapların, ileri gelenlerini de kanun koyucu, toplumsal hayatı belirleyici olarak kabullendiklerini belirten Mevdudi, böylece rububiyyeti böldüklerini ifade eder. Örnekler vermeye çalışan Mevdudi, Arap toplumunda kız çocuklarının iyi karşılanmadığını, bu nedenle onları yok etmenin, öldürmenin bir fazilet olarak görüldüğünü, bu adet ve geleneği çıkaranların onların önderi, liderleri olduğunu söyler.([345]) Nitekim bu olay Kur'an'da şöyle beyan edilir: "*Aynı şekilde, Allah'a ibadette ortak koştukları kimseler, müşriklerden birçoğuna öz çocuklarını öldürmeyi süsleyip çekici kılmıştı. (Bu da) hem onları mahvetmek hem de dinlerini yozlaştırmak içindi.*"[346]

Seyyid Mevdudi, bu ayetler ışığında müşrik toplumu olan Arapların Allah'ın (cc) varlığından haberdar olduklarını belirtir. Zaten Kur'an'da, bunun örneklerinin mevcut olduğunu söyler: *(Ey Muhammed) de ki: 'Eğer biliyorsanız (söyleyin:) yeryüzü ve onun içinde olanlar kimindir? Allah'ındır diyecekler. De ki: 'Yine de öğüt alıp düşünmeyecek misiniz? Deki; 'yedi göğün Rabbi ve büyük Arşın sahibi kimdir? Allah'ındır diyecekler. De ki: 'Yine de korkup sakınmayacak mısınız?*"[347] ayetlerinde de bu açıkça izah edilmektedir.[348]

Mevdudi, Tevhid konusunda tüm toplumların Allah'ı (cc) tek "Rab" kabul etmeleri konusunda sapıttıklarını, bunun sonucunda da başka rabler edindiklerini izah eder. Rububiyetin yegane yaratıcı, idare edici, kanun koyucunun Allah (cc) olması

[343] Yunus, 10/18
[344] Mâide, 5/76
[345] Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı**, s.467-468.
[346] En'am, 6/137
[347] Mü'minun, 23/84-87
[348] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.3,s.431; Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.85-90.

gerektiğini ifade eden Mevdudi, insanların hayati kurallarda kendilerini özgür görmeleri, güçlü olan kişileri yüceltmeleri sonucu, sapmaların olduğunu belirtir.[349]

2.2. ALLAH'IN VARLIĞI VE BİRLİĞİ

Allah'ın (cc) varlığı ve birliği konusunda konan deliller Tevhid inancının temelini oluşturur. Bu nedenle Seyyid Mevdudi, başta Gaye ve Nizam Delili olmak üzere, Fıtrat Delili, Temanu, Hudus, Nizam ve Mucize delillerini kullanır. Şimdi Allah'ın (cc) varlığı ve birliği konusunda delilleri görelim.

2.2.1. Allah'ın Varlığı

Allah'ın (cc) Varlığı noktasında delil olarak Mevdudi'nin başlangıç noktası Gaye ve Nizam delilidir. Fıtrat delili ve hudus delilini açıklayarak sonuca varmaya ulaşır.

Bu mükemmel düzen, öyle bir şekilde planlanmış ki, güneşin doğup batması, rüzgârın esmesi, yağmurların yağması, yıldızların hareketleri ve mevsimlerin değişmesi şeklinde işlemektedir. Bu kendiliğinden olamayacağı gibi tesadüf sonucu da olmayacağını Mevdudi şöyle izah eder. Tıpkı bir fabrikada her şeyin kusursuz işlemesine benzetiyor ve nasıl bir fabrikada hammaddenin işlenmesi, üretime geçilmesi kendiliğinden olmuyorsa tüm bu işlerin inceleyen yürüten bir idare edene yani yöneticiye ihtiyacı varsa; bu kâinatın da bir idare edicisinin olması kaçınılmazdır. Bu karmaşık ve mükemmel evren bir yüce yaratıcı tarafından idare edilmektedir.[350]

Seyyid Mevdudi, yeryüzünün insanlığın istifadesine sunulduğunu ve buradan hareketle Allah'ın (cc) varlığına ulaşılabileceğini izah etmeye çalışır. Çünkü ayeti kerimede; "*Allah O'dur ki, gökleri dayanak olmaksızın yükseltti, onları görmektesiniz.*"[351] "*...O, sizi topraktan yarattı ve onda sizi ömür geçirenler kıldı.*"[352]

---

[349] Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.92-95.
[350] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.584; c.5,s.496-497; Mevdudi, **İslam'ın Çağrısı**, Yakup Zehra (Çevr.), İstanbul 1995, s.101-102.
[351] Ra'd, 13/2
[352] Hud, 11/61

Burada görülüyor ki; yeryüzünün insanlara bir yaşam merkezi olarak sunulmuştur.[353] Bu nedenle onları kuşatan ve üstlerinde bulunan gökyüzüne bakmalarını istiyor. Bu yaşam merkezinde hayat nizamında dikkatlice gökyüzüne bakıldığında, gökyüzünün direksiz bir şekilde yükseltildiği görülecektir. Aynı şekilde ay ve güneşinde belirli bir sistemde işledikleri yani bir yörüngede hareket ettikleri görülecektir. Dolayısıyla böyle bir nizamın düzenin kendiliğinden işlemeyeceği aşikârdır. Çünkü bu mükemmel bir nizam ise onu düzenleyende çok mükemmel bir planlayıcı olmalıdır.[354]

Ayrıca " N*e güneşin aya erişip yetişmesi gerekir, nede gecenin gündüzün önüne geçmesi. Her biri bir yörüngede sürüp gitmektedirler.*"[355] Ayette ki "felek" kelimesini Araplar yıldızlar ekseni için kullanırlardı. Ayrıca gökyüzü anlamına da geldiğini ifade eden Mevdudi, bununla o zaman ki müşrik topluluğunun şirk düşüncesinin çürütüldüğünü ifade eder. Böylece yüce yaratıcı Allah Teâla'nın varlığı ispatlanmış oluyordu. Şöyle ki, güneş, ay, yıldızlar ve bütün gezegenlerin ayrı ayrı eksenlerinin yani yörüngelerinin olduğu, bunların hareket halinde oldukları kendilerine anlatılıyor, adeta suda yüzer gibi bir yörüngede belirli bir planla hareket ettiklerine işaret edilmektedir. Çünkü böyle bir nizamda hata göremeyecekleri ortaya çıkacaktır. Muhteşem nizamda nereye bakılırsa bakılsın Allah'ın (cc) ayetleri görülecektir.[356] Mevdudi, açıklamalarına ve örneklerine şöyle devam eder; "güneş dünyadan 300.000 kat daha büyüktür. Neptün'ü en uzak gezegen olarak kabul edersek güneş ile arasında 2 milyon 793 bin millik bir mesafenin ortaya çıkar. Şayet Plüton'u en uzak gezegen kabul edersek, güneş ile arasındaki, mesafe 4 milyon 600 bin mildir. İçinde yaşadığımız dünya da bu güneş sisteminin bir parçası olduğuna göre kâinatın ne kadar büyük olduğu tahmin edilebilir. Dünyanın kendisinin bağlı olduğu güneş sistemine üç milyar gezegen vardır. En yakın gezegenden dünyamıza, bir ışık dört senede ulaşır. Anlaşıldığına göre bu güneş sistemi, iki milyon sistemden sadece biridir. Bizim güneş sistemimize en yakın başka bir sistem arasında o kadar uzak bir mesafe vardır ki, oradan bizim sistemimize ışık hızıyla bir

[353] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.405; c.7,s.13.
[354] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.506.
[355] Yasin, 36/40

milyon yılda ulaşır. Uzak olanlar ise, bugünün hesaplarına göre yüz milyon yılda ulaşır. Bildiklerimiz bunlardır." Mevdudi, Aynı zamanda kainatın ve evrenin bu kadar geniş ve büyük olmasına rağmen birbirine bağlı, içinde herhangi bir boşluğun olmadığını belirtir.[357] Bu muhteşem dizayn, nizam ve düzen ancak bizlere kainatın bir sahibinin olduğunu gösterir. Buda onu idare eden Yüce bir Kudretin delilidir.[358]

"*Bizim ayetlerimizi yalan sayanlar karanlıklar içinde sağırdırlar, dilsidirler. Allah, kimi dilerse onu şaşırtıp saptırır, kim dilerse de onu dosdoğru yol üzerinde kılar.*"[359] Konuyla ilgili çeşitli örnekler sunan Mevdudi, Allah'ın (cc) varlığının iyi kavranması adına daha farklı deliller de anlatır ve konuya açıklık kazandırmaya çalışır. Bunların en basitini düşündüğümüzde bir sivrisineğin doğumu, üremesi yaşama alanının bulunması, onun için gerekli olan gıdanın mevcut oluşu, kendisi için her fonksiyonun kusursuz yaratıldığı gözlemlenmektedir. Bütün bunların tesadüfler sonucu değil de bir nizam ve düzen sonucu oluştuğu görülmektedir. Bu da evrenin ne kadar yüce bir yaratıcı tarafından yaratılıp idare edildiğinin kanıtıdır.[360]

Mevdudi, Allah'ın (cc) varlığı ile ilgili delillerinden bir tanesi de insanın yaratılışı olduğunu söyler. Ayeti kerimede, "*İnsanı bir damla sudan yarattı; buna rağmen o, apaçık bir düşmandır*."[361] Buyrulduğunu belirtir. Mükemmel olarak yaratılan bu insanın yapısı incelendiğinde bizi Allah'ın (cc) varlığına götürecek deliller görülecektir. Nitekim insanın basit ve önemsiz bir kan pıhtısından yaratılmıştır.[362] Daha sonraki aşamalarda basit bir sudan olan yaratılmış olan bu varlık konuşan, düşünen, kendi ihtiyaçlarına karşılayan biri haline geliyor.[363] Bu mükemmel varlığın bir DNA denen şifresi mevcuttur.[364] Bu bir hücre sistemidir aynı zamanda. Yani insanın karmaşık

[356] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.7,s.13.
[357] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.5,s.473.
[358] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.586.
[359] En'am, 6/39
[360] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.548.
[361] Nahl, 16/4
[362] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.3,s.11,17.
[363] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.5,s.317.
[364] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.133.

bir yapısı olduğunu söyleyen Mevdudi, bu öyle bir şey ki, her insanın farklı bir DNA'sı var olduğunu belirtir. Böylece doğan bir çocuğun, Anne ve babasının DNA'sı farklı kendisinin ki farklı olabilmektedir. Aynı zamanda farklı DNA'lara sahip olan insanlar farklı huy, karakter, duygu ve arzulara da sahip olmaktadırlar.[365] Bu çok mükemmel bir plan, projenin ürünü olduğu açıktır. Bizleri yaratma noktasında biraz daha düşünmeye zorluyor Seyyid Mevdudi. Yeryüzünde bulunan hayvan, bitki gibi canlıları düşünmemizi istemekte ve bunların her birisinin mekanizmasının farklı işlediğini görmemizi ister. Bir bitkinin hücre yapısı ile bir hayvan veya insanın hücre yapısının farklı olduğunu bunların işleyişlerinin farklı olduğu her birisinin belirli bir plan ile hareket ettiğini izah eder. Mevdudi, Bir buğday tanesinin ekilmesinden hiçbir zaman nohut veya arpa çıkmadığını dünyanın her yerinde bu kanunun geçerli olduğunu ifade eder. Bu kadar karmaşık bir yapı ile yaratılan canlıların üremeleri, hayatlarında hiçbir şaşma olmazken, bilakis bütün bu yaratılanlar mükemmel bir ahenk ve uyum içerisindedir. Yani hayatta bir denge söz konusudur. Çünkü bu karmaşık yapılar bir düzen, ahenk ve aralarında bir işbirliği bulunmaz ise işleyemez.[366] Bu bizlere Allah'ın (cc) varlığını ispat etmektedir.

Ayrıca Mevdudi, karmaşık bir yapıyla yaratılan insanlığın hizmetinde bulunan hayvanlara insanlar kolayca alıştıklarını ifade eder. İnsanoğlu bunlardan istediği şekilde yararlanır, binek olarak nakliyat ve ürünlerden yararlanıyor. Bunlarda bu planın sonucudur. Yeryüzünün 4/3'ü su ile kaplı geriye kalan bölümü kara parçasından oluşuyor. İnsanlar farklı kıtalarda yaşamakta kendilerini ayıran bu suları, denizleri aşmada rüzgâra ihtiyaç duymaktadırlar. İşte bu su ve rüzgârda insanoğlunun hizmetine sunulmuş,[367] kullanılması için belirli bir ölçüye göre yaratılmıştır. Gökyüzüne yerleştirilen yıldızların da geceleri karada ve denizde yol alanların yollarını bulması için adeta yerleştirilmiştir.[368] Dağlar arasında vadilerin yaratılması, orada geçitlerin bulunması, yeryüzünün engebeli yüzeyi üzerinde nehirler yaratılması ve işlerini göre

[365] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.557.
[366] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.3,s.303; Mevdudi, **İslam'ın Çağrısı**, s.15.
[367] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.5,s.169; Mü'min Suresi; "*Size kendi ayetlerini göstermektedir; artık Allah'ın ayetlerinden hangisini inkar ediyorsunuz.*"40/81

bilmeleri içinde doğal yollar var edilmesinin Allah'ın (cc) varlığının delilidir. Tüm bunlar bizlere yüce bir yaratıcı tarafından düzenli ve nizamlı yaratıldığını gösterir. Çünkü engebeli dağlar arasında yolların bulunmayışı hayatı olumsuz etkileyecekti. Aynı şekilde yeryüzünün hemen hepsi çöl olsaydı yine yaşam olmayacaktı. Bunlardan O'nun varlığına delildir.[369]

"*İnsanlardan, hayvanlardan ve davarlardan da renkleri böyle değişik olanlar vardır. Kulları içinde ise, Allah'tan ancak âlim olanlar 'içleri titreyerek korkarlar.' Hiç şüphe yok Allah, üstün ve güçlü olandır, bağışlayandır.*"[370] Ayetini delil sunarak Allah Teâla'nın kâinatta çeşitli varlıklar yarattığına değinen Mevdudi, tüm bunlarla Allah'ın (cc) varlığına delili orta koyuyor. Şöyle açıklıyor; aynı toprak ve sudan, farklı vasıflarda bitkiler yaratılmış, ağaçlar aynı iken bunlardan yetişen meyveler değişik tad ve büyüklüktedir. Aynı şekilde dağlara bakıldığında bir yamacının öbür yamacından farklılık arzettiğini görürsünüz. Yaratılan insanlarında huyları, karakterleri, istek ve duyguları farklı bir şekil ile bezenmiştir.[371]

"*Ki O bütün çiftleri yarattı ve sizin için gemilerden ve hayvanlardan bineceğiniz şeyleri de var etti.*"[372] Müellif bu ayetin açıklamasında Allah'ın (cc) yeryüzünde her şeyi çift olarak yaratmasını O'nun varlığının bir delili olarak belirtiyor. İnsanoğlunun bir erkek ve dişiden yaratılması, bunların birleşmesinden çiftlerin meydana gelişi, ayrıca en basit elektrik devresinde bile pozitif ve negatif kutuplarının dahi bulunduğunu beyan eder ve Allah'ın (cc) varlığına delil teşkil ettiğini belirtir.[373]

" *Sonra güneşi (etrafa ışıklar saçarak) doğar görünce: 'işte bu benim rabbim! Bu en büyük' demişti. Ama oda kayboluverince, kavmine demişti ki; 'Ey! Kavmim!*

---

[368] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.5,s.170.
[369] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.5,s.262.
[370] Fatır, 35/28
[371] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.556-557
[372] Zuhruf, 43/12.
[373] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.5,s.263; Mevdudi, **Hicap**, Harun Ünal (Çevr.), İstanbul 2014, s.169-170.

Tartışmasız ben sizin şirk koşmakta olduklarınızdan uzağım' "[374] Mevdudi, İbrahim (as)'ın örneğini vererek gözlem yoluyla Allah'ın (cc) varlığına ulaşabileceğini izah eder. Bunun fıtratın gereği olduğunu belirtir. Çünkü İbrahim (as)'ın yıldızları, Ay ve güneşin bir düzen şeklinde hareket ettikleri fark ettiğini bunların idare eden bir yüce varlığın mevcut olduğunu anlamıştır. İbrahim (as)'ın kavminin zillet içerisinde kendi elleri ile yaptıkları putlara taptıklarına şahit olmuştu.[375] Ayrıca kavmi güçlü olarak kabul ettikleri yıldız ay ve güneşe taptıklarını gözlemlemişti. Ancak sağlıklı bir düşünce, iyi bir muhakeme yani sağlam bir gözlem sonucu ile Allah'ın (cc) varlığı ve birliği noktasına vardığını ifade eden Mevdudi, İbrahim (as)'ın çıkış noktasının "böyle nesnelerin İlah olmayacağı" noktası olduğunu vurgular. Çünkü ilah her şeye gücü yeten aynı zamanda herkesin O'na muhtaç olduğu Yüce yaratıcıdır. Bunun içinde İbrahim (as)'ın önce yıldızı görmesi ardından Ay ve Güneşin bir sistem dâhilinde doğduğu ve battığını görünce bu mükemmel işleyen bir planın farkına vardığını bu nizam ve düzeni icra ettireni arayışa yönelmiştir. Bu izamın kusursuz bir projenin ürünü olduğunu anlamış; "*Gerçek şu ki, ben, bir muvahhid olarak yüzümü yeryüzü ve gökleri ve yeri yaratana çevirdim. Ve ben müşriklerden değilim.*"[376] Diyerek bütün bunların idarecisi planlayıcısı olan Allah (cc) varlığını kabul ettiğini belirtir. Mevdudi, burada asıl önemli olan noktanın araştırmanın yönü ve sonucudur diye izahta bulunur ve akıl ile Allah'ın (cc) varlığının ispatlanabileceğini savunur.[377]

Bu açıklama ve izahların ardından Mevdudi, din duygusunun yaratılıştan insan da bulunduğunu insanlık tarihi boyunca çeşitli ibadet şekillerinden anlaşıldığını belirtir.[378] İnsanın fıtraten acıktığında gıda ihtiyacının belirdiğini, üşüdüğünde giyinme ihtiyacı hissettiğini ifade eden Mevdudi, insanın sıkıntılı anlarda yalvarma, yakarma dua ihtiyacının bulunması Allah'ın (cc) varlığının delillerinden olduğunu vurgular.[379] İnsanın

---

[374] En'am, 6/78
[375] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.3,s.313-316.
[376] En'am, 6/79
[377] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.568-569.
[378] Mevdudi, **İslami Kavramlar**, s.10-,20.
[379] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.3,s.33; c.4,s.301; Mevdudi, **İslami Kavramlar**, s.11-14; Mevdudi, **Hicap**, s.169-258.

kâinatı gözlemlediğinde en küçüğünden en büyük maddesine kadar her şeyin yüce güç karşısında boyun eğdiğini bunun da fıtratın asıl kanunundan kaynaklandığını belirten Mevdudi, bunların Allah'ın (cc) varlığı ve birliğinin delili olduğunu beyan eder.[380]

Seyyid Mevdudi, daha anlaşılır ve farklı örneklerle konuyu anlaşılır hale getirmeye çalışır. Şöyle ki; insanın yaşadığı düzende sürekli ilgi alanı olan çarşı ve pazardan örnek verir. Bir marketin, bir bakkalın kendiliğinden çalıştığını alışverişe gidenlerin eşyaları sistematik bir şekilde aldıklarını, marketin hiç kimse olmadan kendisini koruduğunu, içindeki malzemelerin imalattan kendiliğinden geldiğini, tezgâha kendiliğinden yerleştiğini ve hiç kimsenin onlara müdahale etmeden satıldığını düşünmemizi ister. Bütün bunların kendiliğinden olmayacağını insanın bildiğini dolayısıyla bundan daha karışık ve büyük olan bu yüce kâinatında kendiliğinden hareket etmeyeceğini bir planlayıcısının olduğunu bu şekilde Allah'ın (cc) varlığına delil sunmaya çalışıyor.[381]

Aynı şekilde insanların çalıştığı işyerinden örnek veren Mevdudi, hiçbir fabrikanın yönetici ve sahibi olmadan işleyemeyeceğini, fabrikada bulunan makinelerin kendiliğinden yerlerine konulamayacağını, kendiliğinden çalışıp üretim yapamayacağını her insan bilmektedir. Bununla beraber bu muhteşem kâinatın bir saat gibi düzenli çalıştığını bunun da kendiliğinden olamayacağını bir insanın pekâlâ bilmesi gerektiğini belirtir. Bu büyük evrendeki işleyişe örnek verir; okyanuslardaki sulardan buharlaşan suyun bulutlara dönüştüğünü ihtiyaç olan yerlere rüzgârlar aracılığı ile sürüklendiğini uygun bir şekilde tekrar suya dönüştüğünü yağmur halinde yeryüzüne inerek cansız toprağa hayat verdiğini vurgular. Suyun toprağa dokunmasıyla onu canlandırdığını ve içinden çeşitli bitkiler, ağaçlar yetişmekte, bu bitki ve ağaçlarında meyveler verdiğini izah eder. İşte bu muhteşem işleyişin tesadüfi değil bir yüce yaratıcı ve kudretin

[380] Mevdudi, **İslami Kavramlar**, s.21-25.
[381] Mevdudi, **Azgın Medeniyet**, s.15.

oluşturduğu bir nizamla hareket ettiğini, Allah'ın (cc) varlığının delili olduğunu beyan eder.[382]

Yukarıda saydığımız bütün bu delilleri günlük hayatımızda hemen her gün görmekte olduğumuzu ifade eden Mevdudi, bir fabrikanın, bir dükkânın kendiliğinden kurulduğuna inanmıyorsak, bu muhteşem evreninde kendiliğinden oluştuğuna inanamayacağımızı dolayısıyla bir ustasının ve yaratıcısının varolduğunu bilmemiz gerekir. Yağmurun oluşum sürecinin kendiliğinden olamayacağını nasıl iyi biliyorsak, bu mükemmel kâinatın da bir yüce yaratıcı tarafından yapıldığını da bilmemiz lazım.[383] Aynı şekilde havada uçan bir uçağın, bir televizyonun ve bir arabanın dahi kendiliğinden meydana gelmediğini, bunları yapanın bir mühendis olduğunu bizlere gösteriyor. Dolayısıyla bu dünyanın da kendiliğinden meydana gelmediğini, içindeki canlı varlıkların kendiliğinden tesadüf sonucu olmadığını, tüm bunların bize bir yaratıcı tarafından meydana getirildiğini göstermektedir. Mevdudi başka bir örnek daha sunuyor; yapılan araştırmalarda bir insan vücudunda, belirli oranda kömür, sülfür, fosfor, kalsiyum, tuz ve daha başka maddelerin bulunduğunu belirtir. Tüm bunları düşündüğümüzde hangi insandaki bu maddeleri kimin, hangi oranda düzenleyip bir araya getirebileceğini soruyor. Tüm bunlar kendiliğinden oluşmamış ise ki tesadüfen oluşmayacaktır. O halde hepsinin bir mucidi, mühendisi ve yapıcısı vardır. O'da yüce yaratıcı Allah Teala'dır. [384]

2.2.2. Allah'ın Birliği

Mevdudi, Allah (cc)'ın tek ilah olduğuna Kur'an'da getirilen deliller şöyle sıralıyor: Yer ve göklerdeki her şeyde bulunan, bir bütün olarak kâinat düzeninde görülen ayetler. İnsanın kendi yaratılışında, fizyolojik yapı ve teşekkülünde görülen ayetler. İnsanın sezgisinde, bilinçdışı, bilinçaltında ve manevi kavrayış biçimlerinde bulunan ayetler. İnsanlık tarihinin sürekli tecrübesinde kendini gösteren ayetler ve

[382] Mevdudi, **Azgın Medeniyet**, s.16; Mevdudi, **İslam'ın Çağrısı**, s.101-102.
[383] Mevdudi, **Azgın Medeniyet**, s.16.
[384] Mevdudi, **Azgın Medeniyet**, s.17; Mevdudi, **İslam'ın Çağrısı**, s.103-104.

peygamberleri aracılığıyla ilettiği vahiyler. Tüm bunlar kâinatta tek bir ilahın olduğunu bizlere gösterir.[385]

Allah'ın (cc) Birliği konusunda Seyyid Mevdudi, Temanu delili ile Allah Teâla'nın birliğini ispatlamaya çalışır. Birden fazla ilah olmayacağını, olması halinde ise şu sonuçlar ortaya çıkar. Eğer birden çok ilah bulunursa, bu ilahlar birbirinden bağımsız bir şekilde hareket ederlerse kâinatta düzensizlik ve karmaşa alır başını gider. Çünkü her bir ilahın yapacağı şey farklı olur, anlaşamazlar ve neticede bu evrendeki düzen bozulur. Her zaman bir anlaşmazlık çıkma ihtimali ile karşı karşıya kalınırdı. Bunun da neticesi bu ilahlar birbirleri ile tek hâkim olmak için uğraşırdı. Bu ilahlara hakim olup onları hakimiyeti altına alan, üstün ilah olacak dolayısıyla diğerleri zayıf ve aciz kalacaktı. Kaldı ki aciz olan zaten ilah olma vasfını da kaybeder. Çünkü acizlik bir ilah için düşünülemez. Dolayısıyla bu kâinatın bu şekilde işleyişi ancak ve ancak bir tek ilah ile idare olunabilir.[386]

Mevdudi, Kur'an'da; "*Allah'ı birleyen (hanifler) olarak, O'na (hiçbir) ortak koşmaksızın. Kim Allah'a ortak koşarsa, sanki o gökten düşmüş de onu bir kuş kapı vermiş ve ya rüzgâr onu ıssız bir yere sürükleyip atmış gibidir.*"[387] buyrulduğunu; Allah'ın (cc) birliğini ispat için "gök" misali kullanılmıştır. Bunun, "insanın asli fıtratı" anlamında kullanıldığı söyler. Mevdudi, insanın başkasının değil, Allah'ın (cc) kulu olduğunu için yaratılıştan Tevhid ilkesini kabule hazırdır. Bu nedenle gönderilen Peygamberlerin davetini kabul edenler fıtratlarında sabit kaldıklarını ifade eder. Bunun aksine Allah'ı (cc) inkar eden ve O'na ortak koşan kimseler ise, bu asli fıtrat "gök"ünden düşer. O zaman da örnekteki gibi düşen adamı yakalayan kuşa benzer, önder ve şeytanların kurbanı olur; ya da Ayetteki örnekte olduğu gibi rüzgâra benzeyen heva ve hevesi arzu ve istekleri, nefsinin kölesi olur.[388]

---

[385] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.366.
[386] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.3,s.111; Mevdudi, **İslam'ın Çağrısı**, s.112-113.
[387] Hac, 22/31
[388] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.3,s.363.

"*Rabbini görmedin mi, gölgeyi nasıl uzatıvermiştir? Eğer dilemiş olsaydı, onu durgun kılardı. Sonra biz güneşi ona bir delil kılmışızdır. Sonra da onu tutup kendimize ağır ağır çekmişizdir.*"[389] ayetinde güneşin açtığı gölge olgusunu Allah'ın (cc) birliğine delil olarak gösterir. Ve şöyle der; "günlük hayatınızda gölgenin yararlarına dikkat etmiş olsaydınız, tevhidi tereddütsüz kabul ederdiniz. Gölge böyle devamlı uzayıp kısalmamış olsaydı; hayat, güneşin ışık ve ısısına bağlı olduğundan yeryüzünde hayat olmazdı. Öbür taraftan, hiç gölge olmasaydı, güneşin kesintisiz ısı ve ışığı hayatı imkânsızlaştırırdı. Bunun yanı sıra, güneş ve gölgede ani değişimler olsaydı, buna uzun süre katlanılamazdı. O halde bu olgu üzerinden düşünülmeli ve Hâkim ve Kâdir yaratıcının böyle yaptığını, sabit tabii kanunlara göre gölgenin uzayıp kısaldığını anlamalısınız. Bunun da kendiliğinden olmayacağı, ya da kör bir mekanizmanın bunu meydana getiremeyeceği veya pek çok bağımsız ilahın kontrolü altında böylesine düzenli bir biçimde işlemeyeceği açıktır."[390]

Mevdudi, insanın soyunun erkek ve kadından türediğini çünkü insanın bir spermden doğduğunu bunun da Allah'ın (cc) birliğine delil olduğunu ifade eder. Nitekim ayeti kerimede; "*Ve insanı bir sudan yaratıp onu, nesep ve sıhriyyet sahibi kılan O'dur. Senin rabbin güç yetirendir.*"[391] Her ne kadar, erkek ve kadın aynı türden ise de, yine de onlar önemli ortak insani niteliklere ve buna karşılık farklı fiziki yapı ve psikolojik özelliklere sahip iki cinstir. Mutlak Kâdir olan Allah'ın (cc) bu "farklılığı", bu iki cinsi düşman değil, birbirini tamamlayıcı kılması Allah'ın (cc) birliğine bir delildir. Ayrıca dünyada gerekli oranda oğullar ve kızlar yaratması da Kâdir Yaratıcı'nın bir planıdır. Ardından yaratılan bu oğullar evlenir ve kan bağı getirirken, kızlar da evlenip yeni ilişkilerin oluşmasında vasıta olurlar. Bu süreç, aynı medeniyete bağlı iki ayrı ırka aileler, kabileler ve kavimler meydana getirerek ve bu şekilde genişleyerek devam eder.[392]

---

[389] Furkan, 25/45-46
[390] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.3,s.593.
[391] Furkan, 25/54
[392] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.3,s.596.

Aynı şekilde gece ile gündüzün harika bir şekilde art arda gelişinin de Allah'ın (cc) birliğine açık bir delildir. Çünkü Kur'an'da; "*Allah, kendisinde sükun bulmanız için geceyi, aydınlık olarak da gündüzü sizin için var etti. Şüphesiz Allah, insanlara karşı (sınırsız) bir fazl sahibidir. Ancak insanların çoğu şükretmiyorlar.*"[393] buyrularak Allah'ın (cc) birliğinin vurgulandığını ifade eden Mevdudi, gece ve gündüzün işleyişinin bir sistem dahilinde olduğunu bu sistemide bir ilah'ın yapabileceğini beyan eder. Sistemin mükemmel işleyişi Allah'ın (cc) birliğinin delilidir.[394]

Mevdudi, insanın daha iyi anlayacağı örnekleri hayatından sunarak Allah'ın (cc) birliğine delil getiriyor. Bir insan düzenli ve uygun çalışabilmek için kendi davranışlarında, hareketlerinde tek olması lazım. Yani onun hareketlerine başkasının karışmaması gerektiğini ifade eder ve aksi halde her şey karışır, içinden çıkılamaz bir hal alır. Daha sonra örneklendirerek izah etmeye çalışan Mevdudi, bir okulun iki müdürü, bir ordunun iki komutanı, bir üniversitede iki rektör ya da bir ülkede iki başkan olamayacağını ifade eder. Hatta iki otorite altında kanunlar düzenli ve uygun bir şekilde uygulanamaz. Örneğin bir yemeğin yapılacağını düşünelim. O yemeği yapanların sayısı arttıkça işler karışacaktır. Dolayısıyla iyi bir yönetim, iyi bir düzenin mükemmel işlemesi ancak tek elden yürütülmesi, tek hâkim olan otorite ile gerçekleşebilir. Hayatımızda ki günlük işlerimizden bu şekilde örnek veren Mevdudi, muhteşem, sonsuz olan kâinatın ise nasıl birden çok varlıkla idare edilebileceğini sorar. Bunun mümkün olmadığını adeta düşünmeye bizleri davet ediyor.[395]

Aynı şekilde bir yemek yapılan fabrikayı düşündüğümüzde o işe birden fazla kişi karışırsa işin içinden çıkılmaz. İş aksar ve tüm işlemler yürümeyecek tıkanacaktır. İyi bir yönetim, iyi bir düzen ve nizam ancak tek elden yönetilirse nizami işler. Bunun için bu mükemmel kâinat düzeni iki ilah tarafından yürütülmüş olsaydı, fesat olur, kâinat yok olurdu. Küçücük bir okulu iki müdür yönetemeyecekse nasıl olurda bu dünyayı iki ilah

[393] Mü'min, 40/61
[394] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.3,s.599; c.5,s.161.
[395] Mevdudi, **Azgın medeneiyet**, s.19-20; Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.101; Mevdudi, **İslam'ın Çağrısı**, s.105-106.

idare edecektir. Bu aklen mümkün değildir. Tüm bunlardan anlaşılıyor ki, bu kâinat ve evren tek bir ilah tarafından hem yaratılmış hem de idare edilmektedir. Mevdudi, bir efendinin, kölesinin işine karışmadığını, kölenin de efendisinin işine karışamayacağını belirtir. Efendinin iktidarı köle paylaşmayacağını ifade eden müellifimiz, Eğer herhangi bir varlık ayrılık yaparak bu otoriteye müdahale ederse disiplin, kurallar ve tüm düzen bozulur. Her şey altüst olur. Dolayısıyla bu muhteşem, sonsuz ve bucaksız olan evrenin sadece bir ilahının var olduğu anlaşılır.[396] Aynı vilayeti iki vali idare etmiyorsa aynı orduyu iki komutan idare etmiyorsa; bölünmez bir bütün olan kâinat nasıl iki ve daha fazla ilah tarafından idare edilecektir.[397] Tek başına kalamayan bir ilahi varlık başkalarına hayat veremez, kendi ilahi gücünü koruyamayan biri engin ve sınırsız olan evreni koruya bilir mi? Tabiî ki koruyamaz. O halde bu deliller bize Allah'ın (cc) birliğini göstermektedir.

Eğer bu mükemmel evren nizamı, iki ilah tarafından yürütülecek olsaydı, işler bu kadar mükemmel gitmeyecekti. Kâinatın ve evrenin ahengi bozulurdu.[398] Küçücük bir işletme, okul, üniversite; iki patronu, iki müdürü kabul etmiyorsa bu kâinat elbette ki iki ilahı kabul etmeyecektir. Ayrıca tüm kâinatın işleyişine bakıldığın tüm işleyişin tek elden yürütüldüğü anlaşılacaktır. Kaldı ki bu düzene varlıklar tarafından en ufak bir müdahale disiplini bozacaktır. Bir köle işini bırakıp efendisinin işine karışmamaktadır. Bir efendi de iktidarını kölesi ile paylaşmamaktadır.[399]

Kâinat bölünmez bir bütündür. Bunu yaratan idare eden güç ve kuvvet tek elde toplanır. Bu yüce otorite birden çok ortak kabul etmez. Bu da düzenin işleyişi içindir. Ayrıca tek başına kalamayan, başkalarına hayat veremeyen, kollayamayan, kendi ilahi gücünü koruyamayan biri kâinatı idare edemez.[400]

---

[396] Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.19-26.
[397] Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.98-101.
[398] Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.98.
[399] Mevdudi, **Azgın Medeniyet**, s.21-26.
[400] Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.101; Mevdudi, **İslam'ın Çağrısı**, s.109-112.

2.3. TEVHİD SINIFLANDIRMASI

Kur'an'da Allah'ın (cc) zatından bahseden ayetlerin çoğu sıfatlarından bahseder. Mevdudi, Allah'ın (cc) zatı konusunda her üstün vasfı taşımak ilah olmaya layık, tek hâkim, otorite, egemenlik sahibi diye vasıflandırır.

2.3.1. Tevhid-i Zat ve Tevhid-i Sıfat

Kur'an da Allah (cc) en üstün sıfatlara sahip olan yegane mülkün sahibi tek otorite olarak gösterilmekte bununla ilgili olarak da deliller sergilenmektedir. Çünkü tek otorite ve ilah O'dur. Ayrıca mükemmel kainat düzenini idare eden Yüce ilahın mükemmel olması gerekir. Nitekim Allah Teâla'nın eserleri, sıfatlarının bir göstergesidir. Dolayısıyla bu muhteşem kainata ve içindeki tüm canlılara bakıldığında Allah Teâlâ'nın üstün sıfatlara haiz olduğu anlaşılacaktır. Ayrıca her türlü noksan ve acizlikten de uzak olduğu idrak edilmiş olacaktır. Mevdudi, konuyla ilgili örnek ve misalleri sunarken üretim yapan bir fabrikayı örnek verir. Bu fabrikanın yöneticisi ne kadar iyi olursa üretilecek olan ürün de o denli kaliteli olacaktır. Aynı şekilde fabrikanın sadece bir sahibinin bulunduğunu belirterek, birden fazla yöneticisinin olamayacağını izah etmeye çalışır.[401] Kaldı ki, her şeyi ile mükemmel olan uçsuz, bucaksız kainatın yöneticisinin, idarecisinin en üstün vasıflara sahip olmasının gerekliliği üzerinde durur.

Ayrıca Mevdudi, Kur'an'da " *Allah-O'ndan başka İlah yoktur. Diri'dir, kaimdir. O'nu uyuklama ve uyku tutmaz. Göklerde de, yerde de ne varsa hepsi O'nundur. İzni olmaksızın O'nun katında şefaatte bulunacak kimdir? O önlerindekini ve arkalarındakini bilir. Dilediği kadarın dışında, O'nun ilminden hiçbir şeyi kavrayıp kuşatamazlar. O'nun kürsüsü, bütün gökleri ve yeri kaplayıp kuşatmıştır. Onların korunması O'na güç gelmez. O, pek yücedir, pek mülk sahibidir.*"[402] Buyrulduğunu bu ayetin Allah Teâla'nın zatı sıfatını açıkladığını ifade eder.[403] Çünkü O, insanların tahayyül, edebilecekleri zihinlerine gelebilecek her türlü sıfatın üstündedir. Evrende her şeyin sonlu ve aciz iken,

[401] Mevdudi, **Azgın Medeniyet**, s.15-16; Mevdudi, **İslam'ın Çağrısı**, s.101.
[402] Bakara, 2/255

Yüce Allah (cc) ise, kimsenin kavrayamayacağı kudrete, sahiptir. Her şey O'na muhtaç ise hiçbir şeye muhtaç değildir.[404]

Allah kelimesini de Cenab-ı Hakk'ın ismi zatı olarak niteler. Çünkü " لااله الاالله " (La ilahe illallah)'ın tercümesini, adı Allah (cc) olan zat'ı hastan başka bir ilah yoktur. O'ndan başka kimse kulluğa, itaate ve boyun eğmeye layık değildir." Şeklinde tarif eder.[405] Çünkü sadece O'nun zatı tüm evrenin sahibi ve efendisidir. Her şey ona muhtaçtır. O hiçbir şeye muhtaç değildir. Aynı zamanda Allah Teâlâ'nın zatı ile ilgili olarak, ortağı olmayan, Ezeli, Ebedi olduğunu, tek mabud olduğunu ifade eder. O tüm evrenin Hakimi'dir. Hayy(diri)'dir. O bütün mülkün tek sahibidir. O yer ve gök arasında her şeyin Mâliki ve sahibi olduğu için O'nun mülkünde, otoritesinde ve yönetiminde ortağı yoktur. O yaratmış olduğu varlıklara benzemez.[406]

Allah Teâla kâinatın yegane sahibi ve hâkimi olduğu, ilahi güç otorite olduğu için yeryüzünde ibadete layık olan O'dur. O bütün güçlere sahip tek yüce varlıktır. Her şey O'nun himayesinde ve O'na muhtaçtır. Bunun örneğini Mevdudi, şöyle ifade eder; insan kendisine baktığında kendisinin aciz ve bağımlı olduğunu, başka varlıklara muhtaç olduğunu, onlar olmadan varlığını sürdüremeyen bir varlık olduğunu görebilmektedir. Sayısız kuvvetler ona tahakküm etmektedir. Yaşamını bu şekilde sürdüren insan kendisini yoktan var eden eşsiz ve mükemmel sıfatlara sahip ilah olduğunun ispatı olmuş oluyor. Bu yüce yaratıcı mükemmel sıfatlara sahip, Ezeli, Ebedi ve Diri'dir. Bu sıfatların hiç birinde de ortağı yoktur. Bütün noksan, zayıf ve eksik olan sıfatlardan ise

---

[403] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.199.

[404] Mevdudi, **İslam'a Giriş**, s.61; Mevdudi, **Hilafet ve Saltanat**, Fait Akçaoğlu (Ed.), Ali Genceli (Çevr.), İstanbul 2015, s.20; Mevdudi, **İslam'da Hükümet**, Ali Genceli (Çevr.), İstanbul 2006, s.316-317, 319.

[405] Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.95.

[406] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.199; Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.13,17; Mevdudi, **Hilafet ve Saltanat**, s.20; Mevdudi, **İslam'da Hükümet**, s.181.

münezzehtir.[407] Çünkü bütün güzel isimler ve sıfatlar O'nun yüceliğini, kudsiyyetini, nezaketini ve mükemmelliğini gösteren isimlerdir.[408]

Nitekim ayeti kerimede, "*Şüphesiz sizin Rabbiniz, altı günde gökleri ve yeri yaratan, sonra da arşa istiva eden işleri de evirip çeviren Allah'tır. O'nun izni olmadıktan sonra, hiç kimse şefaatçi olamaz. İşte Rabbiniz olan Allah budur; öyleyse O'na kulluk edin. Yine de öğüt alıp düşünmeyecek misiniz?*"[409] Seyyid Mevdudi bu ayeti ile Allah Teâla'nın aynı şekilde yüce yaratıcı her şeye kadir olduğunu izah etmeye çalışır. En üstün özelliklere sahip olduğunu, her şeye hakim olduğunu ve Kainatı idare ettiğini beyan eder.[410]

"*Ki onlar, göklerde ve yerde saklı olanı ortaya çıkaran ve sizin gizlediklerinizi de, açığa vurduklarınızı da bilmekte olan Allah'a secde etmesinler diye (yapmaktadırlar.)*"[411] Mevdudi Allah'ın (cc) sıfatlarını izah ederken, sıfatları konusunda hiç kimseye benzemediğini, O'nun sıfatlarının da yaratmış olduğu yaratıkların sıfatları ile aynı olmadığını izah eder. Çünkü O tek İlah, Rab ve Maliktir.[412]

"*İşte gaybı da, müşahade edebileni de bilen, üstün ve güçlü olan, esirgeyen O'dur.*"[413] Seyyid Mevdudi, Allah Teâla'nın egemenliğinin tek olduğunu, hükümranlığında başkasının kendisine ortak olmadığını ifade eder. Yüce yaratıcının her şeye gücünün yettiğini her şeye hâkim olduğunu bu ayette ki, "*Aziz*" sıfatı ile izah ediyor.[414]

Mükemmel ve muhteşem evreni yaratan, idare eden yüce ilah her şeye kadirdir. Her şeye gücü yetendir. Sonsuz güç, ilim ve imkân sahibidir. O mükemmel olandır.

---

[407] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.199, 539; Mevdudi, **Hilafet ve Saltanat**, s.17.
[408] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.121; c.3,s.239.
[409] Yunus, 10/3
[410] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.306.
[411] Neml, 27/25
[412] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.107.
[413] Secde, 32/6
[414] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.355.

Aynı şekilde ezeli ve ebedi olan yüce yaratıcı ilmi ile de ezeli ve ebedidir. Yani ilmi ezeli ve ebedidir. Kur'an; "*Hiçbir şey Allah'ın ilmi ve kuşatmasından kurtulamaz*"[415] buyrulduğunu belirtir. Dolayısıyla O'nun bu sıfatları diğer varlıkların sıfatlarına benzemediğini ifade eden Mevdudi, aynı şekilde O'nun duyması ve görmeside diğer canlıların görmesi gibi olmadığını belirtir. O'nun ilmi gibi görmesi ve duyması her şeyi kuşatmaktadır. Çünkü O kâinatı yoktan var edendir. Tek ilahtır. İlmi ve bilgisi ile her zaman ve her yerde ilmi ile hazırdır. Gizli ve açık olan her şeyi bilen ve işitendir.[416]

Allah Teâla'nın zatı ile ilgili sıfatlara değinen Seyyid Mevdudi, "*Ey İnsanlar! Siz Allah'a (karşı fakir olan) muhtaçlarsınız; Allah ise, Ğaniy (hiçbir şeye ihtiyacı olmayan)'dir; Hamid (Övülmeye layık)'dir.*"[417] Ayeti celilesinde, O'nun " *Ğani*" olduğunu yani hiçbir şeye-kimseye muhtaç olmadığını, bilakis herkesin ve her şeyin kendisine muhtaç olduğunu açıklar. Çünkü O yegane mülk sahibidir.[418]

Aynı zamanda yüce yaratıcı, hayatı ve ölümü yaratandır.[419] İnsanları hesaba çekecek tek ve yüce güç sahibidir. Kâinatın tek hâkimi ve idarecisi olan yüce Allah'ın (cc) olduğunun delillerini bizlere göstermektedir. Bununla beraber tüm bu deliller aynı zamanda yüce Allah'ın (cc) sıfatlarını yansıtır. O'nun iradesi, her şeyi kuşatan bilgisi, kudreti, merhametini tüm eserlerinde görmekteyiz. Yüce evreni yaratması, ona şekil vermesi, güneşi belirli bir yörüngede dolaştırması, yeryüzünü yaşanılır kılması, onda nehirler, ormanlar, dağlar ve denizler yaratması otoritesinin göstergesidir. Gece ile gündüzün işleyişini sağlayan yine O'dur. Tüm bunlar Allah Teâlâ'nın eserleridir. Dolayısıyla tüm bu eserlerinde de O'nun üstün sıfatlarını görmekteyiz. Allah (cc)'nun sıfatları önemli bir yer tutar. Çünkü O'nu sıfatları ile tanırız. Bu da bizlere kâinat nizamının ne kadar iyi işlediğinin bir göstergesidir. İnsan kainatı ve mükemmel işleyişi tanıdıkça Allah Teâlâ'nın sıfatlarını daha iyi anlayacaktır. Çünkü kendisi aciz ve zayıf

[415] Lokman, 31/15
[416] Mevdudi, **İslami Kavramlar**, s. 52; Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.28.
[417] Fatır, 35/15
[418] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.552.
[419] Hac suresi; "*Ölüleri dirilten O'dur.*", 22/6

bir şekilde yaratılmıştır. Evrendeki bu mükemmel işleyiş ancak mükemmel bir otorite tarafından yönetilmektedir.[420]

"*Yerin bitirmekte olduklarından, kendi nefislerinden ve daha bilmedikleri nice şeylerden bütün çiftleri yaratan (Allah çok) yücedir.*"[421] Eksikliğin şanına ve yüceliğine yakışmadığını izah eden müellifimiz Allah'ın (cc) her türlü noksandan münezzeh olduğunu uzak olduğunu açıklamaya çalışır. Mükemmellik mükemmelliği gerektirir. Eksik ve noksanlık ise zayıflığın ve acizliğin alametidir. Dolayısı ile mutlak egemenlik sahibinin eksik sıfatlardan münezzeh olması gerektiğini vurgular. O'nun ortağını kabul etmek aciz olduğu anlamını taşıyacağından O'nun işlerinde, idare ve otoritesinde eşi ve benzeri yoksa sıfatlarında da ortağı, eşi ve benzeri bulunmamalıdır.[422]

Ortağının bulunması nasıl idare ve otoritesine zarar verecekse aynı şekilde sıfatlarında da ortağının bulunması evrenin işleyişine zarar verecektir. Böyle mükemmel bir düzene sahip evren bozulacaktır. Bu düzeni idare eden tek ilah olduğuna göre eşsiz sıfatlara sahip olan da O ilah olmalıdır. Mevdudi, bir vilayetti idare eden iki vali veya bir orduyu idare eden en üst rütbeyi paylaşan iki komutan düşünülemez. Böyle üstün sıfatlara sahip iki ilah da düşünülemeyecektir. Kainat bölünemez bir bütündür. Bunun içinde bu kainatı idare eden tek ve mükemmel bir yönetici, otorite sahibi bir ilah bulunmak zorundandır.[423]

"*O göklerin ve yerin yaratıcısıdır. Size kendi nefislerinizden eşler, davarlardan da çiftler var etti. Sizleri bu tarz da türetip yayıyor. O'nun benzeri gibi olan hiçbir şey yoktur. O işitendir, görendir. Göklerin ve yerin anahtarları O'nundur. O, dilediğine rızkı genişletip yayar ve kısar da. Çünkü O, her şeyi bilendir.*"[424] Ayrıca Mevdudi,

---

[420] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.620; Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.33,36; Mevdudi, **Hilafet ve Saltanat**, s.18; Mevdudi, **İslam'da Hükümet**, s.314-315.

[421] Yasin 36/36

[422] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.582-583; Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.100,101.

[423] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.199; Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.101; Mevdudi, **Hilafet ve Saltanat**, s.19.

[424] Şura,42/11-12

insanın yeryüzüne, gökyüzüne bakmasını ve tefekkür etmesini ister. Çünkü ancak çok aşkın bir varlık sayesinde idare edildiğini anlayacağını bunun ise yüce yaratıcının ne kadar üstün sıfatlara sahip olduğunun kanıtıdır. Bu yüce yaratıcı sonsuz ve bucaksız olan bu kâinatı idare etmektedir. Aynı zamanda idare ettiği bu kâinatın tüm bilgisine sahip olmaktadır. Ancak böyle bir yaratıcı tek ilah, hakim ve otoritedir.[425] Bununla ilgili olarak ayrıca; "*O 'dini dosdoğru ayakta tutun ve onda ayrılığa düşmeyin' diye dinden Nuh'a vasiyet ettiğini ve sana vahyettiğimizi, İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya da vasiyet ettiğimizi, sizin için de teşri' etti (sizin bir şeriat kıldı). Senin kendilerini çağırdığın şey, müşriklere ağır geldi. Allah, dilediğini buna seçer ve kendisine yöneleni hidayete erdirir.*"[426] Bu ayet ile tek kanun koyucunun Allah (cc) olduğunu ifade eder. Nitekim kurallar koymak nizam ve düzen tertiplemek Hâkimi mutlakın özelliğidir. O'nun hakkıdır. Her türlü noksandan münezzeh olan ve her türlü üstün sıfata layık olan Zatı Mütealin kanun koyması garipsenecek bir durum değildir.[427]

2.3.2. Tevhid-i Rububiyyet

Rububiyyetin aslı "Rab" kelimesinden gelmektedir. Bu nedenle Mevdudi, önce "Rab" kelimesinin manasıyla başlar. "Rab" kelimesi, eğitmek, yetiştirmek, büyütmek, toplamak, bir araya getirmek, gözetmek kollamak, korumak, yücelik üstünlük, hükmünü yürütmek, tasarrufta bulunmak, malik ve sahip olmak anlamlarına geldiğini söyler. Daha sonra müellifimiz, "Rab" kelimesinin Kur'an'da kullanımıyla ilgili örnekler sunar.[428]

Mevdudi, "Rab" kelimesinin beş anlamda kullanıldığını belirtir ve bu anlamları hem dil yönünden hem de ıstılah olarak incelemeye tabi tutar.

1. Eğitmek, yetiştirmek, büyütmek anlamında "Rab". Yetiştirilen küçük kız ve erkek çocuklara "rebibe-rebib" dendiğini ifade eden Mevdudi, üvey anneye de "Râbbe"

---

[425] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.375; c.2,s.545; c.4,s.253; c.5,s.95; Mevdudi, **İsla'a İlk Adım**, s.98,99; Mevdudi, **İslam'da Hükümet**, 358-359.

[426] Şura, 42/13

[427] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.5,s.221-228; c.6,s.339; Mevdudi, **İslam'da Hükümet**, s.27, 57; Mevdudi, **Hilafet ve Saltanat**, s.19.

denildiğini, üvey babaya da "Rab" denildiğini belirtir. Kur'an'da bu anlamda Yusuf suresinde; "*O (Yusuf) '(Bundan) beni güzel bir şekilde korumuş olan rabbime sığınırım.*"[429] Şeklinde kullanıldığını beyan eder.

2. Toplamak, bir araya getirmek, hazırlamak anlamında "Rab". Toplanılan yere "*Merebu*" denildiğini, bir araya getirme ve hazırlamaya da "terettüb" denilmektedir. Bu anlamda Kur'an'da kullanılışına şu ayetleri örnek verir. "*Yeryüzünde hiçbir canlı ve iki kanadıyla uçan bir kuş yoktur ki, sizin gibi ümmetler olmasın. Biz kitap'ta hiçbir şeyi noksan bırakmadık sonra onlar Rablerine toplanacaklardır.*"[430], "*O Rabbinizdir ve O'na döndürüleceksiniz.*"[431] Ve "*Sûr'a üfürülmüştür; böylece onlar kabirlerinden (diriltilip) Rablerine doğru (dalgalar halinde) süzülüp giderler.*"[432]

3. Gözetme, Islah etme, kollama, kefalet etme anlamında "Rab". Mevdudi, "Rab" kelimesinin bu şekilde kullanımı ile ilgili Arap şairlerinden bu konuda örnekler sunar.[433] Ayrıca " رَبّ ضَيْعَتَهُ" "*kişi kendi arazisini korudu*" anlamındadır. Kur'an-ı Kerimde; "*İşte bunlar, gerçekten benim düşmanımdır; yalnızca âlemlerin Rabbi hariç. Ki beni yaratan ve bana hidayet veren O'dur. Bana yediren ve içiren O'dur. Hastalandığım zaman bana şifa veren O'dur.*",[434] "*Nimet Olarak size ulaşan ne varsa, Allah'tandır; sonra size bir zarar dokunduğunda (yine) ancak, O'na yalvarmaktasınız. Sonra sizden zararı kaldırdığında, sizden bir grup (hemen) Rablerine şirk koşarlar.*"[435] Ve "*(Allah) Doğunun ve batının Rabbidir. O'ndan başka ilah yoktur. Şu halde (yalnızca) O'nu vekil tut.*"[436] Şeklinde ifade edildiğini belirtir.

4. Yücelik, üstünlük, resilik, hükmünü yürütmek, tasarrufata bulunmak anlamında "Rab". Araplarda bu kullanımın mevcut olduğunu belirten Mevdudi, " قَدْ رَبَّ

[428] Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.45-54; Mevdudi, **İslam'da Hükümet**, s.123.
[429] Yusuf, 12/23
[430] En'am, 6/38
[431] Hud, 11/34
[432] Yasin, 36/51
[433] Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.46.
[434] Şuara, 26/77-80
[435] Nahl, 16/53-54

فُلَانٌ قَوْمَهُ" "*falan kişi kavmini kendine itaat ettirdi.*" Ayrıca şiirlerde de bu kullanımın yaygın olduğunu belirtir.[437] Kur'an'da bu anlamda "Rab" kelimesinin şöyle kullanıldığını belirtir; "*Onlar, Allah'ı bırakıp bilginlerini ve rahiplerini rablar (ilahlar) edindiler.*"[438], "*...Allah'ı bırakıp kimimiz kimimizi rabler edinmeyelim.*"[439] Ayrıca; "*(Yusuf) Ey zindan arkadaşlarım! ikinizden biri efendisine şarap içirecek, diğeri ise asılacak……İkisinde, kurtulacağını sandığı kişiye dedi ki; 'Efendinin katında beni hatırla.* "[440]

5. Malik ve sahip olmak anlamında "Rab". Mevdudi, evin sahibine "*Rabbüddar*" denildiğini, devenin sahibine de "*Rabbünneka*" denildiğini belirtir.[441] Ayrıca bir hadiste de; Peygamber (sav) efendimizin " اَرَبُّ غَنَمٍ اَمْ رَبُّ اِبِلٍ" yani "*Siz koyunların mı yoksa develerin mi sahibisiniz.*" kullanımından bahseder. Kur'an'da bu anlamda kullanımdan örnekler sunar. "*Öyleyse onlar, kendilerini aç iken rızıklandıran ve korkudan emin kılan bu evin sahibine ibadet etsinler.*",[442] "*Arşın maliki rabbin, onların yakıştırdığı tüm noksan sıfatlardan beridir.*"[443] Ve "*Göklerin, yerin ve bunların arasında ne varsa ve üzerine güneş doğan her şeyin malikidir O.*"[444]

Mevdudi, Kur'an da zikredilen kavimlerin ve milletlerin durumunda da anlaşılacağı gibi; tarihte eski kavimlerde bile ilah inancının bulunduğunu belirtir. Ancak bu milletlerin "Rab" kelimesindeki anlamları başka varlıklara yüklemeleri sonucu sapıttıklarını ifade eder. Çünkü "Rab" kelimesindeki tüm anlamlar sadece ve sadece yüce otorite olan Allah Teâla'nın hakkıdır. Bu milletlerin zihninde "Rab" onları rızıklandıran, koruyan, kollayan anlamıyla farklı bir keyfiyete sahipti. Her ne kadar onları yaratanın Allah (cc) olduğuna inanıyorlarsa da; melekleri, cinleri, yıldızları,

---

[436] Müzemmil, 73/9
[437] Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.47.
[438] Tevbe, 9/31
[439] Âl-i imran, 3/64
[440] Yusuf, 12/41-42
[441] Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.47; Mevdudi, **İslam'da Hükümet**, s.123.
[442] Kureyş, 106/3-4
[443] Enbiya, 21/22
[444] Saffat, 37/5

güneşi, gezegenleri vs. O'na ortak koşuyorlardı.[445] Hâlbuki tüm anlamları itibariyle "Rab" bir olan Allah Teâla'dır. O'ndan başka ilah yoktur, "Rab"yoktur. Dolayısıyla Rububiyet birdir, bölünemez.[446] Kur'an'da bu durumla ilgili olarak; "*Öyleyse Hamd sadece, göklerin Rabbi, yerin Rabbi ve Alemlerin rabbi Allah'a mahsustur. Gökler de ve yerde ululuk yalnızca O'na aittir. O her şeye galip, hüküm ve hikmet sahibidir.*"[447]

Ayrıca "Rab" olarak inandıkları ilahın, egemenlik, kanun koyma konusunda inançları farklı idi. Çünkü onlar "Rab" kelimesine farklı bir anlam yüklemişlerdi. Onlar teorik olarak Allah'ı (cc) Rab olarak kabul etmekle beraber, pratik hayatlarında ise durum böyle değildi. Nüfuz sahibi olanları, siyasi alanda korktukları çekindikleri kişiler gibilerini toplumsal hayatta Rab olarak görüyorlardı bunun için onların Rububiyyetlerini kabulleniyorlardı. Nitekim Kur'an'da; "*Gerçek şu ki, sizin ümmetiniz bir tek ümmettir. Bende sizin Rabbinizim. Şu halde Yalnızca bana kulluk edin. Ama insanlar rububiyet ve kulluk meselesini aralarında paylaştılar. (Oysa) Onların hepsi (sonunda) bize döneceklerdir.*"[448] Ayrıca "*Rabbinizden size indirilene uyun, O'nu bırakıp ta başka velilere uymayın.*"[449]

Mevdudi, Rububiyyetin bölünemeyeceğini egemenlik sahibi bir tek İlah'ın hakkı olduğunu vurgular. Bu nedenle Kur'an'da "*Rab olarak sadece Allah'tır*"[450] ifade edilmiş, Rububiyyetin taksim edilemeyeceği, paylaştırılamayacağı, bölünemeyeceği izah edilmiştir. Kainat nizamı bu şekilde kurulmuş ve böylede işlemektedir. Bu nizamın kontrolü bir tek otorite tarafından yürütülmektedir. O halde "Rab" olarak ta sadece O vardır. Çünkü bu kainatı, evreni, yaratan idare eden O'dur. Aynı zamanda O'nun hakimiyeti mutlaktır. Ortağı yoktur ve olamaz. Bu aynı zamanda hem toplumsal alanda

[445] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.514, 549; c.3,s.19; c.4,s.252-253; 286.
[446] Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.93.
[447] Casiye, 45/36-37
[448] Enbiya, 21/92-93
[449] Araf, 7/3
[450] Araf, 7/54

hem de metafizik alanda aynıdır.[451] Aynı şekilde Meryem suresinde; "*O göklerin, yerin ve her ikisi arasındakilerinin Rabbidir; şu halde O'na ibadet et ve O'na ibadette kararlı ol. Hiç O'nun adaşı olduğunu bilir misin?*"[452] buyrulmuş ve buna işaret edilmiştir.

Tek "Rab" O ise o zaman ibadetin her türlüsü kendisine yapılmalıdır. Sadece O'na secde edilir. Niyazlar O'na yapılır, O'na güvenilir. Aynı şekilde; kanun koyucu, mülkün sahibi ve padişah da odur. Tüm bu sıfatlar Uluhiyetin vazgeçilmez özellikleridir.[453] Bununla ilgili olarak Mevdudi, Kur'an'dan (Araf,54), (Yunus, 31-32), (Zümer, 5-6), (Mü'min, 61-65) ayetlerini delil olarak sunar. Bundan da anlaşılacağı gibi Mevdudi, Rububiyyeti, tamamıyla hakimiyet ve egemenlikle eş anlamda kullanmaktadır. Çünkü O ilah, egemenliği elinde bulunduran, sonsuz ve sınırsız mülk sahibi, kulların rızıklarını ve ihtiyaçlarını gören O'dur. Bu nedenle kullarının itaate ve ibadetine müstehak olmuştur. O'nun oluşturduğu, kurduğu nizama uygun bir şekilde hareket etmek, koyduğu kanunlara uyulması toplumun selameti açısından gereklidir.

Cahiliye döneminde olduğu gibi günümüz insanlarında da rububiyyeti ayırma cehaletine düşülmektedir. Kendilerine göre rububiyyetlerin farklı varlıklarda olabilir.[454] Ancak Kur'an'da ki güçlü delillerle bunlar çürütülmüştür. Aynı zamanda her çeşit rububiyyetin, kainat düzenini oluşturan tek bir Allah'a (cc) has olduğuna dair bu düzenin merkezi şahitlik eder.[455]

2.3.3. Tevhid-i Uluhiyyet (Tevhid-i ibadet)

Uluhiyet kavramının temeli "ilah" kavramına dayanır. Bu nedenle İlah kelimesinin izahında fayda vardır. İlah kelimesi kök olarak " ا ", " ل ", " ه " kelimelerinden oluşur. Mevdudi, Lügatte ilah kelimesini ısınmak, alışmak, korkmak, korumak, kurtarmak, aşırı sevmek, düşkün olmak, kulluk etmek ve örtünüp gizlenmek

[451] Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.92-94; Mevdudi, **İslam'da Hükümet**, s.320-321, 413; Mevdudi, **İslami Hareketin Ahlaki Temelleri**, (Çevr.) Hakan Bayrak, İstanbul 2014, s. 29.
[452] Meryem, 19/65
[453] Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.94.
[454] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.549; c.4,s.286, 526-527.

anlamlarına geldiğini belirtir.[456] "İlah" Kavramının tanımlarından bir diğeri de Arapçada, "ibadet edilen" gücünden ve büyüklüğünden dolayı ibadet edilmeye layık olan varlık demektir. İlah kelimesinin, hiç kimseye muhtaç olmayan, sınırsız güç ve kudrete sahip manalarına geldiğini belirterek ibadet ve kulluk sadece bir olan İlah'a yapılması gerektiğini ifade eder.[457]

Buna göre İlah, ihtiyacı gören, himaye eden, yapılan kulluğa karşılık veren, yakarışlara icabet eden, teselli eden, aşkın ve üstün olan kudret ve otorite sahibi olan demektir. Aynı zamanda bu otorite, eşsiz ve benzersizdir.[458]

Mevdudi, Uluhiyetin temel esasının egemenlik olduğunu belirtir.[459] Çünkü insan kendisini tehlikelerden koruyan, sıkıntılı anlarında kendisine teselli veren büyük otoriteye sığınır. Bunun için tek otorite ve egemenlik sahibi olan Allah Teâla'ya boyun eğilmesi gerektiğini vurgular.[460]

Mevdudi, kâinata bakılması ve gözlemin yapılması gerektiğini belirtir. Çünkü her şeyin zayıf, aciz ve bir şeylere bağımlı olduğu görülecektir. Mesela insanın gücü her şeye yetmemektedir. Yani gücü sınırlıdır. Başka şeylere bağımlı ve muhtaçtır. Onlar olmadan hayatını idame ettirememektedir. İnsan hayatta kalabilmek için gıdaya ihtiyacı olduğu gibi zayıf olduğu için de barınma ve kendisini soğuk ve sıcaktan koruyacak giysilere muhtaçtır. Aynı şekilde insan kendisine zarar veren başka şeylerden kurtulmak ve korunmak için sürekli mücadele etmektedir. Kâinattaki düzene bakıldığında diğer tüm varlıklarında aciz olduğu anlaşılacaktır. Her ne kadar bu cisim ve nesneler kendisinden daha güçlü ve büyük olsalar dahi, her zaman bir şeylere bağılıdırlar ve sürekli hareket halindedirler. Bu nedenle bunların hepsi bir düzenin parçaları gibidir. Bu mükemmel düzeni dizayn eden ancak yüce bir otoritedir. Bu büyük otorite sahibinin

---

[455] Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.98-99.
[456] Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.45-48; Mevdudi, **İslam'da Hükümet**, s.122.
[457] Mevdudi, **İslam'a Giriş**, s.61-62.
[458] Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.20-23.
[459] Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.29-30.
[460] Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.31-32; Mevdudi, **Hilafet ve Saltanat**, s.20,24.

egemenliği ise zorunludur. İşte bu büyük otorite sahibinin "İlah" olduğunu belirten Mevdudi, hiçbir şeye muhtaç değildir ve her şeyin sahibidir. Bunun için ondan yardım dilenmelidir. Aynı zamanda en yüce ve güçlü olan O olduğu için koruyan ve kollayan da O'dur.[461]

Mevdudi, toprağın ve bitkinin, suya ihtiyacı olduğunu belirtir. Dolayısıyla bu varlıkların zayıf olduğunu ve ilah olma özelliklerinin olamayacağını açıklamaya çalışır. Güneşin doğudan doğuşu- batıdan batışı, Ay ve yıldızların hareketleri, rüzgarların hareketleri, yağmurun oluşum aşamalarına bakıldığında yüce bir İlah'ın gücü anlaşılacaktır. Dolayısıyla bütün bu varlıklar ilah olamazlar. Çünkü kendilerine dahi fayda verememekle beraber çaresizdirler. İlah'ın yüce bir kudret ve güce yani bir otoriteye sahip olması gerektiğini bu nedenle çaresiz olan bir varlığın ilah olmayacağını ifade eder.[462]

Mevdudi, Kainattaki her şeyin sonlu olduğunu beyan eder. Ölümlü ve fani olan bu canlıların kendi kendilerine hareket dahi edemediğini belirtir, çaresiz ve aciz olduklarını beyan eder. Egemenliği elinde bulunduran otorite sahibinin, himaye edebilen, koruyan, kollayan gibi gereksinimleri görebilendir. Yeryüzünde yaşayan canlıların hayatta kalabilmek için su ve gıda gibi bir takım gereksinimleri bulunmaktadır. Bu ihtiyaçlar olmadan hayatta kalamayan varlıkların korunmaya, bakıma ihtiyaçları olduğunu belirtir. Bir ilahın başka bir şeye ihtiyacı olmaması gerekir. Bu nedenle bu varlıkların ilah olamayacaklarını ayrıca bu sayılan işlerin hepsinin karşılanmasının basit bir olay olmadığı bilinmektedir. Tüm bunlar sıradan işler değildir. Muhakkak yüce bir gücün ve otorite sahibinin bir planı sonucu olmuştur.[463]

Mevdudi, mükemmel bir şekilde işleyen kainat nizamının aynı zamanda çok mükemmel bir varlık tarafından dizayn edilip planlandığını ve idare edilebileceğini

[461] Mevdudi, **İslam'a Giriş**, s. 95-96.
[462] Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.98-99; Mevdudi, **İslam'da Hükümet**, s.175, 177.
[463] Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.102.

belirtir. Bu varlığın tek ve yüce otorite sahibi olup ilah olması gerektiğini beyan eder.[464] Bu nedenle yüce, güçlü ve kuvvetli olması sebebiyle "ilah" olan bu varlığın kendisine boyun eğildiğini ve ibadet edildiğini belirtir. Çünkü ibadete ve kulluğa layık olan varlığın bu sıfatlara sahip olması gerekir.[465]

Mevdudi, Kur'an'da; "*Onlar, kendileri için bir güç kaynağı olmak üzere Allah'tan başka ilahlar edindiler.*"[466] Buyrulduğunu belirterek tarih boyunca insanlar kendilerine yardımcı, şefaatçi olmak ümidiyle Allah'tan (cc) başka ilahlar edindiklerini ifade eder. Bunun sebebini de insanın aciz ve yardıma muhtaç olmasına bağlar. Doğada birçok farklı gücün insanı aciz bıraktığını, insanın onlardan korktuğunu(depremler, seller, güneş tutulması gibi.), vurgulayan müellif, bu acziyyetinden dolayı insanın bir yüce varlığa iltica etme gereksinimi duyduğu bunun ise kendisini ilah fikrine götürdüğünü ifade eder. Böylelikle her şeyi elinde tutan, yürüten, idare eden büyük otoriteye bağlanır.[467] Buradan da anlaşılacağı üzere ilah yegane otoritedir.

Mevdudi, Kur'an-ı kerimin tek ilah olan sarsılmaz yegâne güç ve kudret sahibi olan Allah (cc) olduğunu vurgulayan ayetleri delil olarak sunar. "…..*Göklerde ve yerde her ne varsa O'nundur, tümü O'na gönülden boyun eğmişlerdir.*"[468] Ayrıca yaratmanın, rızık vermenin, hükmün, güç ve kuvvetin, O yüce yaratıcının elinde olduğunu vurgular. O'nun dışında hiçbir kimsenin ne bir otoritesi, yaratma gücü, yönetme ve hüküm geçerliliği yoktur. İnsanların rızık olarak aldıkları tüm nimetleri kendilerine kimin verdiğini düşünmeleri gerektiğini belirtir. İnsanların kendilerine ne fayda nede zarar verebilen başka varlıkları ilah olarak edinmeleri onların ne kadar zavallı ve aciz olduğunun göstergesidir.[469] Çünkü kendi başına kalamayan bir varlık ilah olamaz. Aynı

[464] Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.100-101.
[465] Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.94.
[466] Meryem, 19/81
[467] Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.95-97.
[468] Bakara, 2/116
[469] Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.31-32

şekilde kendi ilahi gücünü koruyamayan bir varlık sınırsız ve çok büyük olan kainatı nasıl idare edecek ve yönetecektir. Elbette ne bir otorite nede bir ilah olamayacaktır.[470]

Otorite ve egemenlik sahibi olan varlık aynı zamanda ibadete layık olan ilahtır. Çünkü ibadette kulluk ve itaat ile boyun eğme söz konusudur. Boyun eğme olayı, yüce güç ve kuvvete karşı yapılır. Bu işlem büyük otoritenin yüceliğini ve kudsiyyetini kabul etmektir. Bu aynı zamanda ibadetin ilk aşamasını oluşturur. Çünkü itaat kulluk üzerine bina edilir.[471]

Tanımdan da anlaşılacağı üzere "ilah" aynı zamanda kendisine "ibadet edilen" dir. Bu nedenle burada ibadetin tanımını yapmak faydalı olacaktır. İbadet, Arapçada "ubudiyet", "ubudet" kelimelerinin asıl manası boyun eğmektir. Karşılık vermemek, uysal olmak, herhangi birisi karşısında itaat etmektir. Sözcüğün kök anlamı, itaat ve tapınmadır. Mevdudi ibadetin şu manalar da kullanıldığını geniş bir şekilde açıklıyor.[472]

Kölelik ve itaat manasında kullanılan ibadet; Mevdudi, burada bütün bu açıklama ve tanımlarda "abd" " عبد " kelimesinin aslının köle olması münasebetiyle, başkasının boyunduruğunu kabullenme ve ona itaat etmek olduğunu ifade ediyor. Çünkü kölelik ve kulluğun bu olduğunu beyan ediyor. Nitekim bir kölenin vazifesi efendisine boyun eğmesi, onun emrine itaat etmesidir. Aynı zamanda köle sadece azalarıyla değil (örneğin başını eğerek vs.) tüm bedeni ile yani kalbi ile de boyun eğerse gerçek kulluk yapmış olur.[473]

Mevdudi, yegane otorite olan İlah aynı zamanda her şeyinde sahibi olması gerektiğini ifade eder ve bir kölenin durumunu örnek verir. Kölenin efendisine boyun eğmesi, emirlerine uyması ve efendisinin kendisine söylediği şekilde hareket etmesi gerektiğini bildirir. Aksi halde kölenin efendisine ihanet ve isyan etmiş olacağını

[470] Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.101.
[471] Mevdudi, **Cuma Konuşmaları**, (Çevr.) Muhammed Han Kayani, İstanbul 2011, s. 99-106; Mevdudi, **Gelin Müslüman Olalım**, s.109-110; Mevdudi, **İslami Kavramlar**, s.12-16; Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.135-137.
[472] Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.103; Mevdudi, **İslam'da Hükümet**, s.122.

savunur. Dolayısıyla bu kâinatta yaratılan insanın bir emanetçi olduğunu ve efendisine boyun eğmesi gerektiğini ifade eder. Çünkü O yüce yaratıcı ve İlah'ıdır. O'na karşı ihanet etmemelidir.[474]

Kölenin tanımından hareket eden Mevdudi, kölenin nasıl efendisini tanıması gerekir. Ona bağlı olmalıdır. Çünkü kendisini besleyen efendisidir. Kollayan efendisidir. Bu örnekleri veren Müellifimiz, aynı şekilde onu yoktan var eden koruyup kollayan Allah'ı (cc) da tanıması ve ona tapması gerektiğini izah etmeye çalışır. Çünkü o zaman ibadet olur. Köle efendisinin emirlerini yerine getirirken başkalarını bu işe karıştırmıyorsa, Allah'a (cc) kul olan birisinin de Allah'a (cc) ibadet ederken, O'na kulluğunun gereğini yerine getirirken hiçbir şeyi bu ibadete ortak etmemelidir. Nitekim Allah Teâla; "*Ben cinleri de, insanları da, yalnızca bana ibadet etsinler diye yarattım.*"[475] Buyurmaktadır. Seyyid Mevdudi, bu ayette "ibadet" her fiili ile kulluğa işaret ettiğini izah eder. Bunun için kölenin efendisine olan bağlılığını örnek olarak getirdiğini izah eder.[476]

Mevdudi, bununla ilgili Kur'an'da; " *Sonra Musa ve Kardeşi Harun'u, ayetlerimizle ve apaçık bir delille Firavun ve önde gelen çevresine gönderdik. Ancak onlar büyüklük tasladılar. Şu iki adamın kavmi bize kölelik ederken, şimdi biz kalkıp bizim gibi iki insana mı inanacağız, dediler.*"[477] Burada ibadetten kastedilen kölelik ve itaattir.[478]

Mevdudi, bir kölenin efendisine karşı bir takım görevleri olduğunu söyler. Bu görevleri de şöyle sıralar, efendisini tanımalıdır, çünkü onu besleyen ve koruyandır. Bu nedenle de başkasına bağlılık göstermemelidir. Köle her zaman efendisine itaat etmeli,

---

[473] Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.103-105; Mevdudi, **Gelin Müslüman Olalım**, s.109.
[474] Mevdudi, **Gelin Müslüman Olalım**, s.60-61.
[475] Zariyat,51/56
[476] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.6,s.520-522.
[477] Mü'minun, 45-47
[478] Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.107.

saygı göstermeli ve sadece ona tapmalıdır. Efendisine karşı saygının da onun gösterdiği yolda ilerlemek olduğunu belirtir.[479]

Mevdudi, Maide suresinde; "*Deki, Allah katında yeri bundan daha kötü olanı size söyleyeyim mi? Allah kimlere lanet ve gazap etmiş, kimlerden maymunlar, domuzlar ve tağuta kulluk (ibadet) edenler kılmışsa, işte onların yeri daha kötüdür ve onlar düz yoldan daha çok sapmışlardır.*"[480]

Bunları örnek ve delil olarak sergileyen Mevdudi, kulluğa ve ibadete layık Allah Teâlâ dışında insanların başkalarına boyun eğmemeleri gerektiğini ifade ediyor. Çünkü, itaat ve kulluk yani ibadet, kudret, azamet, egemenlik ve otoriteyi elinde bulundurana yapılır. Kulluğun en güzel örneği, efendi ile köle ilişkisinde vardır. Yada devlet ve vatandaş ilişkisindedir. Çünkü vatandaş gücü ve kuvveti devlette gördüğünden devlete karşı boyun eğer ve yaşantısını da ona göre düzenlemeye çalışır.[481] Bunun için de insanın en yüce otorite, güç ve kuvvet sahibi olan Allah'a (cc) kulluk yapmalıdır. Çünkü kendisini yoktan var etmiş, her türlü nimeti kendisine karşılıksız vermiştir. Bu kulluk hayat boyu sürer.[482] Buradaki tağut ile Allah'a (cc) isyan eden, onun mülkünde yaşayıp ta ilahi kanunları, kuralları, yasaları kendisine uygun şekilde düzenleyenler kastedilmiştir. Böylelikle insanları kendilerine kul ve köle edinirler. Bu bağlamda böyle bir durumda olan devlet, lider, hükümet, sistem, düzen hepsi tağut[483] olmuş olur. Aynı zamanda bunların koymuş olduğu yasa, kanun gibi kurallara isteyerek ve bilerek uymak tağuta kulluktur.[484] "*Andolsun ki biz her kavme 'Allah'a ibadet edin ve tağuta ibadetten*

[479] Mevdudi, **Gelin Müslüman Olalım**, s.109; Mevdudi, **İslam'ın Çağrısı**, s.116; Mevdudi, **İslam'da Hükümet**, s.184-185.
[480] Maide, 5/60
[481] Mevdudi, **İslami Kavramlar**, s.12-13; Mevdudi, **İslam'ın Çağrısı**, s.130-131.
[482] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.494; c.3,s.25, 417-418; c.5,s.102; Mevdudi, **Gelin Müslüman Olalım**, s.109-114; Mevdudi, **İslami Kavramlar**, s.31; Mevdudi, **İslam'a Giriş**, s.95; Mevdudi, **İslam'da Hükümet**, s.190.
[483] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.5,s.102; Mevdudi, Seyyid Kutup, Hasan el Benna, **İslam'da Cihad**, (Çevr.) H. Hüseyin Yılmaz, İstanbul 2014, s.246-247; Mevdudi, **İslam'da Hükümet**, s.187; Mevdudi, **Hilafet Saltanat**, s.30.
[484] Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.108; Mevdudi, **İslam'da Hükümet**, s.188.

kaçının diye bir elçi gönderdik."[485] Ve "*Tağuta kulluk etmekten kaçınan ve Allah'a yönelenlere müjde var. Müjdele kullarımı.*"[486] Ayetlerinde "tağut'a ibadet" vurgulanmaktadır.

İtaat Anlamında İbadet; "*Ey Ademoğlulları, ben size şeytana tapmayın, o sizin için apaçık düşmandır, diye bildirmedim mi?*"[487] insanoğlunun şeytanın vesveselerinden uzak durması gerektiği vurgulanıyor. "*Onlar, Allah'ı bırakıp bilginlerini ve rahiplerini rablar (ilahlar) edindiler ve Meryem oğlu Mesih'i de… Oysa onlar, tek olan bir İlâh'a ibadet etmekten başkasıyla emrolunmadılar. O'ndan başka ilah yoktur. O, bunların şirk koşmakta oldukları şeylerden yücedir.*"[488] ayetlerinde bir kısım insanların diğer bir takım insanları kurtarıcı olarak görüp, Allah'ın (cc) yolundan insanları saptırmaları konu ediliyor. Çünkü onlara Allah'a (cc) ibadet eder gibi itaat ve ibadet ediyorlar. Bu gibi şahsiyetler kendi menfaatleri uğruna diğer insanlara tahakküm eder ve onları yoldan çıkarırlar. Burada kınan insanlar ise onlara körü körüne taklit etmelerindendir.

Aynı şekilde bazı insanların Allah'ın (cc) kanunlarına el uzattıkları, insanlara helali haram, haramı helal sayarak kanun koymaları Allah'ın (cc) kanununu değiştirmeleri yüzünden bunları yapanlara uyanlar kınanmıştır. Çünkü bu tür kişilere tabi olanlar onları "rab" olarak edindiklerini anlatıyor. Bunun sebebi ise kendilerini kanun koyucu olarak görmeleri, diğer insanların ise sözde yasa koyuculara tabi olmalarıdır.[489] Halbuki tüm kainatı var eden düzene koyan kanun koyucunun Allah (cc) olduğu unutulmamalıdır. Sadece onun kanunlarına uyulmalı, insanların kendilerini felakete sürüklememeleri konusunda uyarılmaktadırlar. Bir işçinin ve kölenin görevi

[485] Nahl, 16/36
[486] Zümer, 23/17
[487] Yasin, 36/60
[488] Tevbe, 9/31
[489] Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.109; Mevdudi, **İslam'da Hükümet**, s.128.

sadece efendisinin emirlerini yerine getirmektir. Aksi halde kulluğunu yerine getirmemiş olacak ve asi duruma düşecektir.[490]

Tapınma anlamında İbadet; Mevdudi'ye göre Kur'an'da ibadet kavramının tapınma anlamında kullanılmasında, iki ölçü vardır. Bunlardan birincisi, birisine karşı yapılan secde, rüku, ellerini bağlama gibi durumlardır. Burada tapılan kişi veya nesnenin bağımsız veya ortak kabul edilmesi fark etmez. İkincisi, bir kimseye yetkiler atfedilmesi ile ondan yardım ve niyazda bulunma ona iltica etmedir.[491]

Mevdudi, bunlarla ilgili olarak, "*Deki: 'Bana apaçık belgeler gelince, sizin Allah'tan başka taptıklarınıza kulluk etmekten kesin olarak men edildim ve alemlerin Rabbine teslim olmakla emrolundum.*",[492] "*Sizden ve Allah'tan başka taptıklarınızdan kopup ayrılıyorum ve Rabbime dua ediyorum. Umulur ki, Rabbime dua etmekle mutsuz olmayacağım. Böylelikle, onlardan Allah'tan başka taptıklarından kopup ayrılınca, ona, İshak'ı ve (oğlu) Ya'kub'u armağan ettik ve her birini peygamber kıldık.*"[493] Meryem, 48,49; Ahkaf, 5-6, ayetlerini delil göstererek, ilah yerine konan şeylere dua, niyaz, yardım dileme şeklinde ibadet edildiğini ifade ediyor.[494]

Aynı şekilde; "*Bir de şu gerçek var: insanlardan bazı adamlar, cinlerden bazı adamlara sığınırlardı. Öyle ki, onların azgınlıklarını arttırırlardı.*"[495] Ayeti kerimesin de bir kısım insanların cinlerin üstün yetkilere sahip olduklarından dolayı onlara sığındıklarını, onlardan yardım istediklerini bu yolla onlara ibadet ettiklerini beyan ediyor.[496]

---

[490] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.222; IV/593; c.5,s.15-17; Mevdudi, **Gelin Müslüman Olalım**, s.109; Mevdudi, **İslami Kavramlar**, s.26; Mevdudi, **İslam'a Giriş**, s.95; Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.108-110; Mevdudi, **İslam'ın Çağrısı**, s.120-121; Mevdudi, **İslam'da Hükümet**, s.184-185; Mevdudi, **Hilafet Saltanat**, s.26, 29.
[491] Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.110-111; Mevdudi, **İslam'da Hükümet**, s.102-103.
[492] Mü'min,40/36
[493] Meryem, 19/48-49
[494] Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.111.
[495] Cin, 72/6
[496] Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.112.

"*Onları ve Allah'tan başka taptıklarını bir araya getirip toplayacağı ve,şu kullarımı siz mi saptırdınız, yoksa kendileri mi yolu sapıttılar, diyeceği gün. Derler ki: 'Sen yücesin; senin dışında başka veliler edinmemiz bize yakışmaz; ancak onları ve atalarını sen meta verip yararlandırdın. Öyle ki, (Senin) zikri (ni) unuttular ve böylece yıkıma uğrayan bir kavim oldular.*"[497] Ayetinde de insanların bir kısım insanları bir takım üstün sıfatlar vererek onları veli ve Salih kabul ettikleri bu yolla da ihtiyaçlarını karşılayabilecek güçte görmekte olduklarını bunlara bu şekilde hareketlerle de ibadet ettiklerini izah ediyor.

"*O gün, onların hepsini bir araya toplayacak (haşredecek), sonra meleklere diyecekki:'Size tapmakta olanlar bunlar mıydı?' (Melekler) Derler ki: 'Sen yücesin, bizim velimiz sensin, onlar değil. Hayır, onlar cinlere tapmaktaydı ve çoğu onlara iman etmişlerdi'*"[498] ayetlerinde bu sıfatların ve yetkilerin meleklere de verildiğini beyan etmektedir.[499]

Kulluk, itaat Tapınma manasında ibadet; Allah'a (cc) yapılan ibadetten kasıt; kulluk ve itaattir. Buradaki mabud ise; asileşen insan yani tağut (insanları kendisine itaat ettiren) ya da şeytandır veya Allah'ın (cc) kanunlarını bir tarafa bırakan liderler, önderlerdir.

İbadetin tapınma anlamında ise, mabud kulluk edilen ideolojiler ve yönlendirmeler sonucu, veli, nebi ve Salih insanlar ile melek ve cinler kastedilmişlerdir.[500] Bununla beraber, kulluk edilen, itaat edilen kısacası ibadet edilen bu varlıkların, nesnelerin tümü sonradan yaratılmış, aciz varlıklar olduğu, bu tapınmayı yapanların da cahil olduğunu beyan eden Mevdudi,[501] tüm bu varlıkların hiçbir otoritelerinin bulunmadığını, dolayısıyla tüm itaat, kulluk ve ibadetin her çeşidinin

[497] Furkan, 25/17-18
[498] Sebe, 34/40-41
[499] Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.113; Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.534,535.
[500] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.549; c.4,s.286.

yegane otorite ve egemenlik sahibi olan Allah'a (cc) has kılınması gerektiğini ifade eder.[502]

"*And olsun, biz her ümmete: 'Allah'a kulluk edin ve tâğuttan kaçının' (diye tebliğ etmesi için) bir peygamber gönderdik. Böylelikle, onlardan kimine Allah hidayet verdi; onlardan kiminin üzerine de sapıklık hak oldu. Artık yeryüzünde dolaşın da yalanlayanların sonucunu görün.*"[503], "*Tâğuta kulluk etmekten kaçınan ve Allah'a içten yönelenler ise;onlar için bir müjde vardır, öyleyse kullarıma müjde ver.*",[504] " *Ey Ademoğulları! Ben size and vermedim mi ki: şeytana kulluk etmeyin; çünkü o, sizin çin apaçık bir düşmandır. Bana kulluk edin, doğru olan yol budur.*",[505] "*Ey İman Edenler! Size rızık olarak verdiklerimizin temiz olanlarından yiyin ve yalnızca O'na kulluk ediyorsanız, (yine yalnızca) Allah'a şükredin.*"[506] ayetleri ile de Mevdudi, Allah Teâla'ya yapılması gereken ibadetin, kulluk, kölelik, itaat ve boyun eğme manalarını kapsadığını, bu nedenle insanların diğer bir kısım insanlara ibadet etmemeleri gerektiğini, kulluk yapılmaması gerektiğini söylüyor.[507]

Ayrıca, "*Rabbiniz dedi ki: 'Bana dua edin, size icabet edeyim. Doğrusu bana ibadet etmekten büyüklenen (müstekbir)ler, cehenneme boyun bükmüş kimseler olarak gireceklerdir.*"[508], "*(Allah) Geceyi gündüze bağlayıp katar, gündüzü de gece bağlayıp katar; güneşi ve ayı emre amade kılmıştır; her biri, adı konulmuş bir süreye kadar akıp gitmektedir. İşte bunları (yaratıp düzene koyan) Allah, sizin Rabbinizdir; mülk O'nundur. O'ndan başka tapmakta olduklarınız ise, 'bir çekirdeğin incecik zarına' bile malik olamazlar. Eğer onlara dua ederseniz, duanızı işitmezler, işitseler bile size cevap veremezler. Kıyamet gününde ise, sizin şirk koşmanızı tanımayacaklardır. (Bunu her*

[501] Bknz. Araf, 7/194-197, Enbiya,21/26-28, Zuhruf, 43/19, Saffat, 37/158, Nisa, 4/172, Rahman, 55/5-6, İsra, 17/44, Rum,30/26, Hud, 11/56, Meryem,19 /93-95, Âl-i imran, 3/26.
[502] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.375; 449.
[503] Nahl, 16/36
[504] Zümer, 39/17
[505] Yasin,36/60-61
[506] Bakara, 2/172
[507] Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.117; Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.137-138; c.2,s.222; c.3,s.25; c.4,s.592-593; c.5,s.101-102.

şeyden) haberi olan Allah gibi sana (hiç kimse) haber vermez.",[509] "*Deki; 'Size yararda, zarara da güç yetirmeyen Allah'tan başka şeylere mi tapıyorsunuz? Oysa Allah, işitendir, bilendir.*"[510] ayetlerini de, ibadetin kulluğun Allah'a (cc) has kılınması ile ilgili olduğunu, bu nedenle ibadetin her türlüsünün Allah Teâla'ya has kılınması gerektiğini beyan ediyor.[511]

Mevdudi, Kur'an'ın çağrısının; "*Gerçekten Ben, Ben Allah'ım; Ben'den başka ilah yoktur; şu halde bana ibadet et ve Beni zikretmek için dosdoğru namaz kıl.*"[512], " *İşte Rabbiniz olan Allah budur. O'ndan başka ilah yoktur. Her şeyin yaratıcısıdır. Öyleyse O'na kulluk edin O, her şeyin üstünde bir vekildir.*"[513], " *Deki: Ey İnsanlar! Eğer benim dinimden yana bir kuşku içindeyseniz, ben, sizin Allah'tan başka ibadet ettiklerinize etmiyorum; ancak ben, sizin hayatınıza son verecek olan Allah'a ibadet ederim. Ben mü'minlerden olmakla emrolundum.*"[514], "*Göklerin ve yerin ğaybı Allah'ındır; bütün işler O'na döndürülür; öyleyse O'na kulluk edin ve O'na tevekkül edin. Senin Rabbin yapmakta olduklarınızdan habersiz değildir.*"[515], "*Sizin Allah'tan başka taptıklarınız, Allah'ın kendileri hakkında hiçbir ispatlayıcı delil indirmediği, sizin ve atalarınızın ad olarak adlandırdıklarından başkası değildir. Hüküm, yalnızca Allah'ındır. O kendisinden başkasına kulluk etmemenizi emretmiştir. Dosdoğru olan din işte budur; ancak insanların çoğu bilmezler.*"[516] Ve "*Biz (elçiler) ancak Rabbinin emriyle ineriz. Önümüzde, ardımızda ve bunlar arasında olan her şey O'nundur. Senin Rabbin kesinlikle unutkan değildir. Göklerin, yerin ve her ikisi arasındakilerinin Rabbidir; şu halde O'na ibadet et O'na ibadette kararlı ol. Hiç O'nun adaşı olduğunu*

[508] Mü'min, 40/60
[509] Fatır, 35/13-14
[510] Maide, 5/76
[511] Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.118; Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.551-552; c.5,s.156-160.
[512] Taha, 20/14
[513] En'am, 6/102
[514] Yunus, 10/104
[515] Hud, 11/123
[516] Yusuf, 12/40

biliyor musun?"[517] Ayetleri ile ortaya konulduğunu dolayısıyla kulluğun, itaatin kısacası ibadetin yalnız bir olan Allah'a (cc) yapılmasının vurgulandığını ifade ediyor. İbadetin Allah'ın (cc) dışında başkalarına yapılması durumunda Tevhide zarar verir.[518]

Mademki otorite ve egemenlik bölünmez o halde otoriteye bağlı ilahlıkta bölünme kabul etmez. Dolayısıyla, duaları kabul eden, yardımcı ve velide fayda veya zarar veremeye hiç kimsenin gücü yoktur. Tüm bunlar bir olan ilaha aittir. Tüm bunlardan şu anlaşılmaktadır; hakimiyet, egemenlik, kudret ve otoritenin tek olan bir ilahta bulunması yüce yaratıcının birliğinin gereğidir.[519]

Daha sonra Mevdudi, "*Hak melik olan Allah pek yücedir. O'ndan başka ilah yoktur; Kerim olan Arş'ın Rabbidir.*"[520], " *Deki: insanların Rabbine sığınırım. İnsanların Mâlikine, İnsanların gerçek ilahına.*"[521], " *O gün onlar, orta yere çıkarlar. Onlardan hiçbir şey Allah'a karşı gizli kalmaz. (Allah sorar:) 'Bu gün mülk kimindir? Bir olan, Kahhar Allah'ındır.*"[522] Ayetlerini delil olarak gösterir.[523] Akıl ve ilmi güç insana hiçbir şeref ve fazilet kazandırmadığını izah etmeye çalışan Mevdudi, kendilerini ilah yerine koyan ve kendilerine ilah olarak birilerini seçen insanları bu ayetler ile uyarıyor. Bir kulun kendisi gibi olan sonradan yaratılan ve aciz olan birisine nasıl olurda kullukta bulunuyor. Ondan yardım talep ediyor. Halbuki biraz düşünse yeri ve göğü yaratan, onları idare eden gerçek mülk sahibine ibadet etmesi gerektiğini anlayacaktır.[524] Bu nedenle otoriteye teslimiyet şarttır. Her şey Allah'a (cc) teslim olduğundan Müslüman olduğunu söyler.[525]

---

[517] Meryem, 19/64-65
[518] Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.120; Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.581; c.2,s.368-369, 432, 462-463; c.3,s.227.
[519] Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.40; Mevdudi, **Hilafet ve Saltanat**, s.20; Mevdudi, **İslam'da Cihad**, s.249; Mevdudi, **İslam'da Hükümet**, s.132, 133, 155, 175, 176.
[520] Mü'minun, 23/116
[521] Nas, 114/1-3
[522] Mü'min, 40/16
[523] Mevdudi, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, s.41.
[524] Mevdudi, **İslami Kavramlar**, s.25-27; Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.3,s.118; c.5,s.137; c.7,s.336-337.
[525] Mevdudi, **Gelin Müslüman Olalım**, s.53.

2.4. ALLAH'IN SIFATLARI

Sıfat bir şeyi niteleyen, onun niteliğini belirten özelliklerdir. Bu nedenle bir Müslümanda Allah (cc) inancının olması gerekiyorsa onun sıfatlarının da olması gerekir. Çünkü yüce yaratıcıyı ancak sıfatları ile tanıyabiliriz. Ayrıca yüce yaratıcının yukarıda saydığımız delilleri O yüce yaratıcının ilahi sıfatlarının bir yansımasıdır. Dolayısıyla delillerini sıraladığımız Allah Teâlâ'nın üstün sıfatlara sahip ve eksik ve noksan sıfatlardan münezzeh olması gerekir.

2.4.1. Allah'ın Selbi Sıfatları

Allah Teâlâ'nın sıfatlarında ortağı olmaması gerektiğini ifade eden Mevdudi Zâtı ilahinin sıfatlarının Vahdaniyet, Kıdem, Beka, Kıyam binefsihi, Muhalefetün lilhavadis olduğunu kabul edip açıklamıştır.

2.4.1.1. Vücûd

Var olmak demektir. Bu sıfat Allah Teâla'nın var olduğunu ifade eder. Mevdudi, Basir, semi, irade ve kudret sahibi olan yüce yaratıcının Vücûdu zaruri olduğunu ifade eder.[526]

"*Gerçek şu ki, göklerin ve yerin yaratılmasında gece ile gündüzün art arda gelişinde, insanlara yaralı şeylerle denizde yüzen gemiler de, Allah'ın yağdırdığı ve kendisiyle ölümünden sonra yeryüzünü dirilttiği suda, her canlıyı orada üretip yaymasında, rüzgarları estirmesinde, gökle yer arasında boyun eğdirilmiş bulutları evirip çevirmesinde düşünen bir topluluk için gerçekten ayetler vardır.*"[527] Bu ayeti kerimede Mevdudi, insanın kainata bakması gerektiğini işaret ediyor. Bu nedenle gece ve gündüzün, işleyişine dikkatle bakmamız gerektiğini çünkü bunların işleyişlerinin var olan yüce bir varlık tarafından idaer edildiği görülecektir. Gece ve gündüz öyle bir ahenk ve plan içerisinde yürümektedir ki, yerkürenin bir yerinde aydınlık iken bir

[526] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.6, s.175.
[527] Bakara, 2/164

diğerinde ise karanlıktır. Aynı şekilde gecenin kısalması gündüzün uzaması veya gündüzün kısalması ve gecenin uzamasında, belirli günlerde eşit olmaktadırlar.[528] Böyle bir işleyişin tesadüfen olamayacağını belirten Mevdudi, bu nizamın ancak bir yüce kuvvetle olabileceğini belirtir. Bu da bizlere bu evreni ve kâinatı idare eden bir gücün sayesinde olduğunu gösterir. Bu da evrenin bir Vâcibu'l-Vücûd tarafından yürütüldüğünün göstergesidir.[529]

Yaşadığımız yerküre üzerinden örnekler sunmaya devam eden Mevdudi; "*Ya da yeryüzünü, bir karar yeri kılan, onun arasında ırmaklar var eden ve ona (yeryüzü için) sarsılmaz dağlar yaratan ve iki deniz arasında bir ara engel (haciz) koyan mı? Allah ile beraber başka bir ilah mı? Hayır! Onların çoğu bilmiyorlar.*"[530] Ayetinde yeryüzü üzerinde yüzlerce, binlerce canlının yaşamasının bile delil olarak yeteceğini ifade eder. Çünkü bu basit bir şey değildir. Yeryüzüne bakıldığında muhteşem bir nizam ve düzenin olduğu görülecektir. En ufak bir sarsıntının nelere mal olacağı aşikârdır. Nitekim bunu deprem olayında görmekteyiz. Bununla beraber hayat nizamının kusursuz devamı, tesadüfün olmayışının nedenidir. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi Müellifimiz, yeryüzünün bir bölümünün güneş gördüğü yani gündüzü yaşadığı diğerinin ise karanlıkta kaldığını bununda bir hikmetinin olduğunu beyan eder. Ve derki; dünyanın bir yüzü sürekli güneş görse diğer yönü ise hiç güneş görmemiş olsaydı, güneş almayan yerde hayat olmayacaktı. Çünkü canlıların yaşamasına elverişli bir durum söz konusu olmayacaktı. Aynı şekilde sürekli güneş alan yerde sıcaktan yaşanmaz hale gelirdi. Oysa dünyayı canlıların yaşam alanı kılan yüce yaratıcı bunları bir düzene koymuş ve böylece yeryüzünde yaşamı kolaylaştırmıştır. Bu Allah'ın (cc) var olduğunun bir delilidir. Delilini sunarken açıklamalara devam eden Mevdudi, yeryüzünün yaşama alanı kılındığından teneffüs edecekleri havanın bile canlılara müsait hale getirildiği belirtir. Gökyüzüne doğru çeşitli katmaların oluşturulduğunu bunun da insanların yaşamalarını kolaylaştırdığını söyler. Atmosfer tabakasının hava ısısını ayarladığını, suların

[528] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.5,s.317-318; Bknz. Casiye, 45/5
[529] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.133; Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.100.

buharlaşarak tekrar yağmur şeklinde yeryüzüne düştüğünü beyan eder. Tüm bunların da canlıların yaşamlarını idame etmeleri için onlara gerekli olan gazları temini içindir. Bu şekilde bir düzen olmamış olsaydı yerkürede hayat olamazdı. Ayrıca Bu düzende küçük bir hata dahi hayatın yok olmasına vesile olacaktı. Mesela yeryüzünde normalden fazla gaz olsaydı, yerçekimi daha kuvvetli veya daha zayıf, atmosfer olmamış ya da olduğundan fazla olsaydı, dünya güneşten biraz daha uzakta olsaydı yaşam olmaz dolayısıyla hayat olmazdı. Ama görüyoruz ki böyle muhteşem bir düzen hiç aksamadan, sekteye uğramadan hatasız bir şekilde işliyor. Tabi ki bu sadece bir tek ilahın, Hâkim ve Kudret sahibinin sayesinde olmaktadır. Bu apaçık Allah'ın (cc) var olduğunun delilidir.[531]

" *Ölü toprak kendileri için bir ayettir; biz onu dirilttik, ondan taneler çıkarttık, böylelikle onlar ondan yemektedirler. Biz, onda hurmalıklardan ve üzüm bağlarından bahçeler kıldık ve içlerinden pınarlar fışkırttık; O'nun ürünlerinden ve kendi ellerinin yaptıklarından yemeleri için. Yine de şükretmiyorlar mı?*"[532] Müellifimiz, ölü toprağın nasıl canlandığını düşünmemizi ister. Cansız olan suyun cansız toprağa değmesi sonucu kuruyan ve yok olan bitkilerin yeniden canlandığını dolayısıyla bu sebep sonuç ilişkisinin bizleri Allah'ın (cc) varlığına götüreceğini ifade eder.[533] Seyyid Mevdudi, bunlar tesadüf sonucu oluşmuyorsa tüm kâinat ve evren bir yaratıcı olmadan nasıl vücuda gelebilir? Diye sorar ve gayet tabidir ki onu meydana getirenin yüce yaratıcı Allah Teâlâ'nın olduğu ifade eder.[534] Yeryüzünde ki bitkileri delil olarak sunan Müellifimiz, insanların yaşadıkları dünyada gündelik hayatlarına bakmalarını ister. Bu şekilde Allah'ın (cc) varlığından haberdar olacaklarını anlatır. Tüm bunların kendiliğinden tesadüf sonucu olmadığını beyan eder. Çünkü tüm bu bitkilerin belirli sebeplere dayalı bir şekilde yetiştiğini izah eder. Bitkiler için uygun mevsim şartları, hava sıcaklığı, rüzgar ve su gibi temel sebeplere dayandığını açıklar. Her tohumdan aynı

[530] Neml, 27/61
[531] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.131; c.5,s.318, 505.
[532] Yasin,36/33-35
[533] Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.97-100.
[534] Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.97-100; Mevdudi, **İslam'ın Çağrısı**, s.102-103.

cinste çıkan bitkilerin bir çeşidi vardır. Rüzgarda, suda ve güneşte bitkilerin yetişmesi için çeşitli gıdaların olduğu aşikardır. Nitekim bunların birleşmesi sonucu bitkilerin yetiştiğini vurgular. Çünkü bu sistemin çok mükemmel bir düzenleyicinin, bir planlayıcının eseri olduğu ortadadır. Nitekim bunların meydana gelişi ile yeryüzünde bulunan diğer canlılarında gıdalarının oluşmasına vesile olur. Mevdudi buradan hareketle cansız varlıklardan canlı varlıkların meydana geldiğini, çeşitli sebeplerin bir araya gelerek düzenli çalıştığını hiçbir hatanın olmadığını bunun da Vâcibu'l Vücûd olan Allah Teâla'nın en büyük delillerinden biri olduğunu söyler.[535]

Seyyid Mevdudi, insanların sürekli rızıklanmasına sebep olan, "su" dan hareketle Allah (cc) Varlığını ispat ediyor. Çünkü bu, "*muhteşem bir plan sonucu olmuştur*" der. Yeryüzünde yer alan ve yeryüzünün ¾ oluşturan bu su kütlesi tesadüfü oluşmamıştır. İçinde insanların rızıklanması için yüzlerce canlı yaratılmıştır. Ayrıca bu su kütlesinin yerinde sabit kaldığını, yeryüzünün çeşitli yerlerine buharlaşma sonucu oluşan yağmur bulutlarının sürüklenerek yağdığını ifade eden Müellifimiz, insaların bu sudan arazilerini sulayarak gıdalarını temin ettiklerini izah eder.[536] Bu su kütlesinin gelişi güzel yerleştirilmediğini ifade eder ve içinde bulunan tuz sayesinde ölen leşlerin kokmasının engellendiğini dolayısıyla insanların yaşayışları zarar görmemektedir.[537] İnsanları yaratan O yüce yaratıcı, insanın sadece beslenme ihtiyacı değil aynı zamanda insanların tüm ihtiyaçlarını da yaratmıştır ve bu ihtiyaçları belirli bir nizam ve düzen içinde işlemektedir. Bu bütün bunların bir sitem içerisinde işlediğinin delilidir.[538]

2.4.1.2. Vahdaniyet

Allah Teâla'nın bir ve tek olmasını ifade eder. Onun bu bir ve tek oluşu sayı yönünden değildir. Çünkü ihlas suresinde "*Deki: O Allah, birdir. Allah Samed'dir (her*

[535] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.581-583; c.5,s.475.
[536] Mevdudi, Hurşid Ahmet, Ramazan el-Buti, **Azgın medeniyet**, Ali Zengin (Çevr.), İstanbul 2004, s.15.
[537] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.5,s.530.531.
[538] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.6,s.104-105.

şey O'na muhtaçtır, daimdir, hiçbir şeye ihtiyacı olmayandır)."[539] Buyrulduğunu ve ifade edildiğini belirtir.

Mevdudi, O, Allah (cc); "onları ve kâinatı yaratan, sahibi, rızık veren, idare eden Zâtı ilahidir. O Allah (cc) "Ehad"'tır. Bir olandır. O'nun zatı 'Vahid' değil 'Ehad'tır. Yani O'nda herhangi bir çokluk söz konusu değildir. Ayrıca parçalanmada yoktur. Böyle olunca onun bir oluşu sayı yönünden değildir. Her açıdan 'Ehad' olması zaman ve mekâna ihtiyacı olmadığındandır. Bunun için "Ehad" sıfatının Allah Teâla'nın Vahdaniyyetini işaret ettiği için Allah'ın (cc) dışında hiç kimse için kullanılmaz. O'nun Vahdaniyyeti her bakımdan mükemmeldir.[540]

Mevdudi, Vahdaniyet sıfatını izah ederken, müşriklerin inançlarında bir Allah (cc) inancı olduğuna değinir. Onlar Allah'ı (cc) biliyorlardı ancak O'na yaklaşmak ve arzularını gerçekleştirmek için aracılar edinmişlerdi. Allah'ı tanıdıklarından risaletin hemen başlangıcında Peygamberimize müşrikler gelip Allah'ı (cc) sorduklarını; "senin Rabbin nasıldır?" diye sorduklarını bu nedenle Allah Teâla'yı tavsif eden sure olan ihlas suresinin nazil olduğunu belirtir.[541]

Mevdudi, Allah Teâla yerde, gökte ve ikisi arasında olan her şeyin sahibi ve maliki olduğu için hiçbir varlık onun hâkimiyetinde, mülkünde, otoritesinde ve yönetiminde ortak değildir. O tüm her şeyde birdir. O'nun dışında kabul edilen ilahlar evrenin ve kâinatın bir parçası kabul edilirken O tüm evrenin sahibidir. Her şey O'nundur. O tüm mülkün tek sahibidir. Bunun için Kur'an' da "*Allah, O'ndan başka ilah yoktur.*"[542] Buyrulmuştur. Mevdudi, Vahdaniyet sıfatını örnekler vererek açıklamaya çalışır. Bir orduyu idare ve sevk eden sadece bir komutandır, bir vilayeti

---

[539] İhlas, 112/1-2.

[540] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.7,s.307-309.

[541] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.7,s.305-306. " *And olsun onlara , 'sizi kim yarattı?' Diye soracak olsan, 'Allah' diyecekler.*" Zuhruf, /87, "*Gökleri ve yeri kim yarattı? Güneşi ve Ay'ı kim emre amade kıldı? Diye soracak olursan, şüphesiz 'Allah' diyecekler... And olsun Onlara'Gökten su indirip de ölümünden, sonra yeryüzünü dirilten kimdir?' diye soracak olursan, şüphesiz 'Allah' diyecekler.*" Ankebut,/61-63, Ayrıca Bknz. Mü'minûn, /84-88; Yunus, 10/22-23,31; İsra, 17/67

[542] Bakara, 2/255

yöneten bir kişidir, tek bir validir. İki ve ya daha fazla kişi tarafından yönetilmediğini, çünkü böyle bir dururum da karışıklık çıkacağını, bunun da bu yüce âlemi yönetenin bir olduğunu bizlere gösterdiğini söyler. En basit işlerde karışıklık olurken bu mükemmel kainat işleyişinde iki ilah bulunması düzenin yıkılmasına ve işleyişin durmasına sebep olacaktır.[543]

Mevdudi, "*...O tektir, kahredici olandır.*"[544] Buradaki "kahredici olan" yani "Kahhar"ı kendi hükmünde her şeye hükmeden her şeyi tamamen kendi kontrolü altında bulunduran olarak izah eder. Bunun da her şeyin yaratıcısının Allah (cc) olduğu ve ortağı, eşi ve benzerinin bulunmadığını belirtir. Böylece hiçbir şey varlığında, sıfatlarında O'na eşit olamaz. Çünkü O tüm mükemmel sıfatlara sahip bir ve tektir. Eşi ve benzeri de yoktur.[545]

Mevdudi ayrıca secde suresinde, "*İşte gaybı da, müşahade edebileni de bilen, üstün ve güçlü olan, esirgeyen O'dur.*"[546] Buyrulduğunu bu ayette geçen "Aziz" sıfatını her şeye hakim ve egemen tek varlık olarak izah eder ve Allah Teâlâ'nın Vahdaniyet sıfatına işaret ettiğini ifade eder.[547]

Seyyit Mevdudi, Ra'd suresinde, "*... Deki; 'Allah her şeyin yaratıcısıdır ve O, tektir, kahredici olandır.*"[548] 'Kahhar' sıfatının geçtiğini bunun "kendi hükmüyle her şeye hükmeden ve her şeyi tamamen kendi kontrol altında bulunduran, anlamına geldiğini dolayısıyla, O'nun "*Vahidül Kahhar*" olduğu yani "*her şeyin yaratıcısı Allah'tır*" gerçeği zaten anlaşılmaktadır. Nitekim her şeyi yaratanın mantıki olarak tek olması gerekir ve O'nun dışında olan her şey, her varlık O'nun mahlûku olmuş olur. Dolayısıyla hiçbir şey sıfatlarında kudretinde ve haklarında bu yüce yaratıcıya denk ve ortak olamaz. Allah Teâla'nın tek hâkim eşi ve benzerinin olamayacağını ifade ederken,

---

[543] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.509; Mevdudi, **Azgın Medeniyet**, s.19-22.
[544] Ra'd, 13/16
[545] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.517.
[546] Secde, 32/6
[547] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.355.

bunun zorunlu olması gerektiğini beyan eder. Bir şeyi yaratan onu tam ve kusursuz bir şekilde kontrol etmelidir. Kontrol edememesi noksanlığının ifadesi olacaktır. Ancak kâinatı yaratan Allah (cc) tek hâkim ve kudret sahibidir.[549]

Seyyid Mevdudi, Rahman suresinde, "*Bitki ve ağaç (O'na) secde etmektedirler.*"[550] Ayetinde Allah Teâlâ'ın bir ve tek olduğunu ifade ederken, O yaratmış olduğu bu muhteşem nizamın sahibi, yeryüzü ve gökyüzünde ne varsa O'nun hâkimiyetindedir. O Yegâne Hâkimdir, tüm yetkiler O'nun elindedir. Ayrıca O'nun yetkilerinde hiç kimse O'nun ortağı da değildir. Yani yetkilerinde kimse karışamaz. Yegâne Mabud O'dur. Herkes O'na tabidir. Herkes O'nun kuludur.[551]

"*Allah. O'ndan başka ilah yoktur. Diridir, kaimdir. O'nu uyuklama ve uyku tutmaz. Göklerde de, yerde de ne varsa hepsi O'nundur. İzni olmaksızın O'nun katında şefaatte bulunacak kimdir? O, önlerindekini ve arkalarındakini bilir. Dilediği kadarının dışında, O'nun ilminden hiçbir şeyi kavrayıp kuşatamazlar. O'nun kürsüsü, bütün gökleri ve yeri kaplayıp kuşatmıştır. Onların korunması O'na güç gelmez. O, pek yücedir, pek büyüktür.*" [552]

2.4.1.3. Beka

Mevdudi, en üstün özelliklere ve sıfatlara sahip olan, kainatı idare eden yüce yaratıcının aynı zamanda ezeli olduğunu ifade eder. Yani sonu olmayandır. Tüm eksik olarak nitelenebilecek sıfatlardan uzak, münezzeh olduğunu ifade eden Mevdudi, Diri (Hayy) olduğunu, mülkünde eşi ve benzeri olmadığını hiçbir şeyin kendisine benzemediğini, tek hakim ve Otorite'nin O olduğunu izah eder. Kainat düzeninde her nesnenin bir şeye ihtiyacı varken O her şeyden Müstağni, Gani'dir. Tüm bunlar kusursuz olduğunun beyanıdır. İnsanlar yaşamak için havaya (oksijene), gıdaya, korunmak için

[548] Ra'd, 13/16
[549] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.517.
[550] Rahman, 55/6
[551] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.6,s.67.
[552] Bakara, 2/255

eve, giysiye vs. ihtiyaç duyar. Bu insanların zayıf olduklarının ifadesidir. Ancak hiçbir şeye ihtiyacı olmayan, bir ve tek olan, hiçbir şeye benzemeyen, ezeli ve ebedi olan Yüce yaratıcının var olması zaruridir. Kâinatın varlığı O'nun var olduğunu gösterir.[553]

2.4.1.4. Kıdem

Seyyid Mevdudi, "*O Evvel'dir, Ahir'dir, Zahir'dir, Batın'dır, O, her şeyi Bilen'dir.*"[554] Bu ayette Allah Teâla'nın tek otorite, hâkim ve mülkün tek sahibi, Ezeli, Ebedi olduğunun ifade edildiğini belirtir. Hiçbir şey yok iken O'nun var olduğunu ve her şey yok olduğunda ise O'nun var kalacağını ifade eder. Her şeyin O'nun nurundan zuhur edeceğini, O'nun nurunun yegane nur olduğunu ifade eder. Ayrıca cennet ve cehennem ehlinin ahirette baki kalacağı ile ilgili olarak bir izah getiren Mevdudi, insanların zihninde kalabilecek sorulara da açıklık getirmeye çalışıyor. Buna da Kasas suresinde "*Allah'tan başka her şey yok olacaktır.*"[555] buyrulmaktadır. O halde insanların cennet veya cehennemde nasıl ebedi kalabileceklerini açıklıyor. Ve hiçbir mahlukun kendiliğinden ebedi bir özelliğe sahip olmadığını bu özelliği kendisine Yüce yaratıcının verdiğini dolayısıyla kendisinin ebedi olmadığı söyleyen Mevdudi, kendi özellikleri sonucu orada kalmadıklarını bunun da onların ebedi olmadıkları anlamına geldiğini, meleklerinde zati sıfatları sebebiyle ebedi olmadığını, Allah'ın (cc) iradesine bağlı olmaları sonucu olduğunu ifade eder.[556] Başlangıcı olmayanın sonu da yoktur. Sonu olan ise aciz ve zayıftır. Bu nedenle aciz olan bir varlık İlah olamayacaktır. Kaldıki, sonu olan izale olacak İlahlığını dahi koruyamayacaktır. İşte bu nedenle Allah Teâla hem ezelidir hem de ebedidir.[557]

---

[553] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.199; Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.92-107; Mevdudi, **Azgın Medeniyet**, s.15-18; Mevdudi, **İslami Kavramlar**, 13-29.
[554] Hadid, 57/3
[555] Kasas, 28/88

2.4.1.5. Kıyam Binefsihi

Mevdudi, "*Rabbin hiçbir şeye ihtiyacı olmayan rahmet sahibidir. Dilerse sizi giderir ve dilerse, sizi başka kavmin soyundan (inşa edip) ortaya çıkardığı gibi yerinize bir başkasını getirir.*"[558] Ayeti ile Allah Teâla'nın 'Gani'dir. Yani, âlemlerden müstağni olduğunun ifade edildiğini vurgulayan Mevdudi, siz zayıf, aciz ve her şeye muhtaç kullar iken, O yüce yaratıcı hiçbir şeye muhtaç değildir. Bu nedenle isyan ederek O'na zarar vermez, itaat ederek te O'na iyilikte bulunamazsınız. O hiçbir şeye muhtaç değilken sizler muhtaçsınız.[559] Seyyid Mevdudi, yaşamda insanların her gün yemeye, suya vs. gibi gıdalara ihtiyaçlarının olduğunu, doğan bir çocuğun anneye ihtiyacı olduğu örneğini vererek izah eder. Toprağın suya suyun havaya ihtiyacı olduğunu belirtir. Bununla beraber sizleri idare eden Allah Teâlâ'nın hiçbir şeye muhtaç olmadığını izah etmeye çalışır.[560]

Neml Suresinde, "*... Gerçekten benim Rabbim Gani (kimseye ve hiçbir şeye karşı ihtiyacı olmayan)dır, Kerim olandır.*"[561] Ayetinde Allah (cc), hiç kimsenin hamdine ve şükrüne muhtaç değildir. Bir kimsenin nankörlüğü ya da şükranlığı O'nun mülkünde bir artma ve azalma meydana getirmez. O, bizatihi kendi öz gücüyle her şeye hükmedendir. O'nun hakimiyeti, yaratıkların O'nu tanımasına veya inkar etmesine bağlı değildir. Konuyla ilgili Mevdudi, başka ayetlerden örnekler sunar; Hz. Musa (as) şöyle demiştir: "*Siz ve yeryüzünde bulunanlar hep nankörlük etseniz, iyi bilinizki Allah müstağnidir (sizin şükrünüze muhtaç değildir; o zatında) övülmüştür.*"[562] Ayrıca müslim de geçen Hadisi kutside naklederek açıklamayı sürdürür; "*Allah (cc) diyorki: Ey Kullarım! Geçmiş ve gelecek, siz bütün ins ve cinler bir araya gelerek, aranızdaki en müttaki kimsenin kalbi gibi olsanız, sizin bu durumunuz, benim hakimiyetini zerre kadar*

---

[556] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.6,s.118-119.
[557] Mevdudi, **İslam'a Giriş**, s.66-67.
[558] En'am, 6/133
[559] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.595.
[560] Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.96-97; Mevdudi, **İslami Kavramlar**, s.19-24; Mevdudi, **Hilafet ve Saltanat**, s.20.
[561] Neml, 27/40
[562] İbrahim, 14/8

arttırmaz; gene Ey kullarım! Geçmiş gelecek bütün ins ve cin bir araya toplansanız ve aranızdaki en günahkar birinin kalbi gibi olsanız, benim hakimiyetime en ufak bir noksanlık getiremezsiniz. Ey kullarım! Hakkınız da itibar ettiğim şey, amellerinizdir; ve daha sonra siz onlara göre eksiksiz olarak mükafatlandırılacak ve cezalandırılacaksınız. Öyleyse kim bir hayır işlemeye muvaffak olursa, bundan dolayı Allah'a şükretsin; kimde hayrın dışında başka bir şey işlerse, bundan dolayı da kendi nefsini suçlasın."[563]

2.4.1.6. Muhâlefetünli'l-Havâdis

"*Eğer Allah, çocuk edinmek isteseydi, yaratıklarından dilediğini elbette seçerdi. O, yücedir; O, bir olan, kahredici olan Allah'tır.*"[564] Mevdudi, Allah Teâla'nın mahlukata benzemediğini, bunu da ayette dile getirir ve izah eder. Allah Teâla'nın her türlü acizlik, zaaf ve eksiklikten münezzeh olduğunu, ancak noksan olanların bir oğula ihtiyaç duyduğunu, bunlarında fani ve ölümlü olan yaratıklar olduğunu ifade eder. Bir oğul istemelerinin sebebini de kendilerinden sonra isimlerinin devam etmesini arzulayanlardır. Mevdudi, daha başka bir örnek sunarak izahata devam eder, nitekim başkalarını evlat edinenler kendilerinde büyük bir eksiklik olduğundan bunu yaptıklarını, ancak yüce yaratıcı ve bir olan Allah Teâla'nın bundan münezzeh olduğunu ifade eder. Mevdudi, yüce Yaratıcının, eşi ve benzerinin bulunmadığını açıklarken aynı zamanda oğul isteyenin ayrıca bir karşı cinse ihtiyaç duyması gerektiğini bunun da Allah (cc) için düşünülemeyeceğini çünkü O'nun yaratıklarına hiçbir şekilde benzemediğini anlatır.[565] Aynı zamanda Allah Teâla'nın değil aynısı benzeri dahi yoktur.[566] Mevdudi, Allah Teâla'nın "Kahhar" olduğunu[567], yani O'nun her şeyin hakimi olduğunu

[563] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.116.
[564] Zümer, 39/4
[565] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.5,s.93.
[566] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.5,s.221. Şura suresi; "*O'nun benzeri gibisi yoktur*" 42/11
[567] Ra'd suresi; "*... Deki; 'Allah her şeyin yaratıcısıdır ve O, tektir, kahredici olandır.*"13/16

dolayısıyla tüm kainatın O'nun tasarrufu altında olduğunu izah ettiğini beyan eder. Bu nedenle de Dolayısıyla hiçbir şey O'nun benzeri olamaz.[568]

Mevdudi, "*Göklerde ve yerde ne varsa O'nundur. Şüphesiz Allah, hiçbir şeye ihtiyacı olmayan(Gani)dır, övülmeye layık olandır.*"[569] Ayetinde Allah Teâla'nın; Sadece O, "Müstağnidir"[570] ifadesi ile mahlukatın arzuladığı istediği şeyler var iken onları meydana getiren sebepler var iken O ise hiçbir şekilde hiç kimseye muhtaç olmaz. Bitkiler Güneşe ve suya ihtiyaç duyarken, canlıların da çoğu havaya, teneffüs etmeye ihtiyaç duyar.[571] "*Ey İnsanlar! Siz Allah'a (karşı fakir olan) muhtaçlarsınız; Allah ise, Ğaniy (hiçbir şeye ihtiyacı olmayan)'dir, Hamid (övülmeye layık)'dir.*"[572] Mevdudi, buradaki '*Ğani*' Her şeye sahip ve herkesten müstağni olan, fakat bir şeye muhtaç olmayan anlamına geldiğini ifade eder. Ve devamla şu açıklamalarda; bulunur; Allah Teâla (cc) hiç kimsenin kendisine "hamd" edip etmemesine muhtaç değildir. O'na 'hamd' edilmese mülkünde herhangi bir noksanlık olmayacağı gibi, 'hamd' edilirse de mülkünde bir artma olmaz. O zaten kendisine hamd edilmiş olandır. Burada "Ğani" ve "Hamid" sıfatlarının her ikisi birden kullanılmıştır. Çünkü Ğani olan bir kimse servet sahibi de olsa, başkaları onun malından faydalanamayabilir; o takdir de bu kimse ğanidir, ama hamid değildir. Ancak kendisi başkalarından faydalanmadığı halde, başkalarının kendisinden faydalandığı kimse, ğani ve hamiddir. İşte Allah (cc), hem Ğani'dir, hem de Hamid'dir. Tüm Mahlûkat O'na muhtaç olduğu ve O'ndan faydalandığı için her hamd ve şükür O'na aittir.[573]

[568] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.5,s.95.
[569] Hac, 22/4
[570] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.3,s.387.
[571] Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.97.

2.4.2. Allah'ın Sübuti Sıfatları

2.4.2.1. Hayat

Bütün evrenin kâinatın sahibi olan Allah (cc) hay'dır yani diridir. Çünkü her şeyi var eden idare eden yaratıcının yok olması ölmesi düşünülemez, onun için yüce yaratıcı hayat sahibi diri ve hay'dır.[574]

Mevdudi, Mü'min suresinde; "*O hayy (diri) olandır…..*"[575] buyrulduğunu bunun da Allah Teâlâ hay ve diri olduğunun vurgulandığını beyan eder. Asıl hayat O'nundur. O, evveldir, Ahirdir ve o'nun dışında her şey fanidir.[576]

Mevdudi, "*O diriltir ve öldürür.*"[577]Ayetinde Allah Teâlâ'nın can alıp vermesi, hayat sıfatının delili olduğunu vurgular. Çünkü fani ve ölümlü olan bir varlık ilah olamaz. Hayat, O'nun mabud oluşunu delili olarak gösterir dolayısıyla mabudun diri hayy olması elzemdir.[578]

2.4.2.2. İlim

Hâkim olan Allah (cc), her şeyi idare eden, mülkü geniş olan yüce Allah (cc) aynı şekilde her şeyi de bilendir. Çünkü onları yaratan O'dur. Dolayısıyla yaratıcı olması hasebiyle kendi yarattıklarını onlardan daha iyi bilendir. Öyle ki, insanın gizli açık kalbinde sakladığı, gizlediği tüm her şeyi bilendir. Düşünceleri niyet ve duyguları bilmektedir.[579] Mevdudi, insanın yaratılırken annesinin rahmine düştüğü andan itibaren her safhasını şekillendirenin O olduğu bu nedenle de her şeyi bilmesi gerektiği bu sıfata

---

[572] Fatır, 35/14
[573] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.3,s.387; c.4,s.551-552.
[574] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.199, 235; Mevdudi, **Hilafet ve Saltanat**, s.20.
[575] Mü'min, 40/65
[576] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.5,s.163.
[577] Duhan, 44/8
[578] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.5,s.299.
[579] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.228.

sahip olması gerektiğini ifade eder.[580] Mevdudi, Allah Teâla'nın alim olduğu her şeyden haber olduğu bu mülkün sahibi olması dolayısıyla mülkünde yapılacak olan isyandan haberi olacağı ve yapılan fesat, fitne sonucu oluşan durumdan cezasız kalmayacağını açıklıyor ve insanları bu yolla uyarıyor.[581]

Hicr suresinde "*Ve şüphesiz senin Rabbin, O, onları haşredecektir. Gerçekten O, hüküm ve hikmet sahibi olandır, bilendir.*"[582] Burada Allah Teâla'nın âlim sıfatı ile her şeyi bildiği, yani bu bilme olayı her şeyi en ince ayrıntısına kadar bildiğidir. Onun için ahirette onları yeniden dirilteceğini ifade ediyor. Her ne kadar insan vücudu parçalansa dahi parçalarını bir araya getirebilecek kudrete ve ilme sahip olduğunu izaha çalışır.[583]

Mevdudi, hac suresinde Allah Teâla'nın, "*şüphesiz Allah lütfedicidir*"[584] buyrulmaktadır. Burada 'Latif' kelimesinin tam karşılığının olmadığı ifade eden Mevdudi, ancak 'Latif' Allah'ın (cc) planladığı işlerin, en ince ayrıntısına kadar bilir. Çünkü tek ilah, yaratan Rab O'dur. Bu nedenle de yarattığı varlıkların her şeyini bildiğini, bu işleri gerçekleşinceye ve gözle görülünceye kadar hiç kimsenin bunları anlayamayacağı bir şekilde gizlilik ve incelikle yapıldığı anlamına geldiğini söyler. Kısaca, Allah'ın (cc) planları o kadar gizlidir ki, sonucunun ne olduğunu hiç kimse bilemez. O her şeyden haberdar olduğu için, mülkünü nasıl idare edeceğini bilir.[585]

Mevdudi, Neml suresinde; Allah Teâla'nın ilim sıfatını anlatır ve açıklarken, Allah'ın (cc) ilmi her şeyi kuşatır. Gizli olsun açık olsun fark etmediğini dolayısıyla, O her şeyden haberdardır. Buradan hareketle, insanların şeytana tabi olmalarını izah etmeye çalışan Mevdudi, şeytan insanları aldatmamış olsaydı hakkı açıkça görebileceklerdi. Kendi varlığından habersiz kızgın (ateşten) güneş küresinin tapılmaya layık olmadığının farkına varacaklardı. Aksine ibadetin, âlim, Hâkim ve her şeyi varlık

[580] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.239.
[581] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.436.
[582] Hicr, 15/25
[583] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.569.
[584] Hac, 22/63
[585] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.3,s.387.

âlemine çıkaran ve sonsuza dek çıkaracak Kâdir-i mutlak yalnız Allah'a (cc) ait olduğunu anlarlardı.[586]

Seyyit Mevdudi Neml Suresinde; "*Ya da yeryüzünü bir karar yeri kılan, onun arasında ırmaklar var eden ve ona (yeryüzü için) sarsılmaz dağlar yaratan ve iki deniz arasında bir ara engel (haciz) koyan mı? Allah ile beraber başka ilah mı? Hayır? Onların çoğu bilmiyorlar.*"[587] Ayetinde Allah Teâla'nın bu şekilde buyurduğunu ve insanı düşünmeye davet ettiğini söyler. Bu ayette Allah Teâla'nın âlim sıfatından bahsedildiğini vurgulayan Mevdudi, bu sayısız mahlûkatın yerküre üzerinde yaşamasın basit bir iş olmadığını ifade ediyor. Bu yerküreki, uzayda bir boşlukta durmaktadır. Öyle ki çok hassas bir galaksi sistemi mevcuttur. Küçük bir pürüzün, sarsıntının, küçük bir kayma olayı tüm kainatı yerle bir edecektir. Yaşadığımız dünyada bazen sarsıntılar depremler olmakta ve yeryüzünün şekli değişebilmektedir. Böyle bir şey dünyanın kainattaki yerinde olsa yok olacaktır. Ayrıca dünyamız güneş etrafında dönmekte hem de kendi etrafında dönmektedir. Öyle bir sistemki, dünya düzenli bir şekilde güneş görmekte gece ve gündüzün meydana gelmesine sebep olur. Eğer dünyanın bir bölümü güneşi görmüş olsa güneş görmeyen yer de hayat olmaz güneş gören yerde canlıların yaşamasına elverişli olmayacaktı. Diğer taraftan dünya bir atmosfer tabakasıyla korunduğunu izah etmeye çalışan Mevdudi, bu sayede meteor yağmurundan korunduğunu ifade eder. Ayrıca bu koruyucu tabaka insanların yaşaması için gereken sıcaklığı ayarlayıp onların yaşamlarına uygun derecede olur. Böyle koruyucu bir atmosfer olmamış olsa canlıların yaşama şansı olmazdı. Çünkü denge olmazsa yaşamda olmaz. Buradan hareketle biz anlıyoruzki yerküre canlıların yaşamasına elverişli bir hale getirilmiş, içerisinde bulunan su, hava dengeli bir şekilde hayatın idamesi için ayarlanmıştır. Su buharlaşıp yağmura dönüşmekte gereken yerlere yağmakta oradaki toprak ve toprağın üzerindeki bitkiler hayat bulmaktadır. Yerkürede yaşayan canlıları koruyan koruyucu tabaka olan atmosfer onlara gelebilecek zararlı ışığı kırmakta havayı

[586] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.107. Neml Suresi; "*Ki onlar, göklerde ve yerde saklı olanı ortaya çıkaran gizlediklerinizi de açığa vurduklarınızı da bilmekte olan Allah'a secde etmesinler diye (yapmaktadırlar.)*" 27/25

dengelemekte, yeryüzünde ki yerçekimi dengeli bir şekilde oluşturulmuş, ne fazla ne de az değildir. Fazla olsa insanların hareket kabiliyeti azalacak hayat zorlaşacak belki de olmayacaktı. Dünya dengeli bir şekilde güneş ve kendi etrafında dönüşünü yapmakta, yerküre insanların yaşamasına uygun bir şekilde güneşten uzak bir mesafede yer almıştır. Mevdudi bunları saymakta ve bunlar bu uyum ve ahengin sadece birkaç tanesidir. Bütün bu muhteşem ahenk âlim olmayan birisi tarafından oluşturulamayacağı kadar açıktır. Bütün bunları ancak ve ancak her şeyi bilen, Hakim ve Yüce kudret sahibi tarafından yapılmıştır. Bu yüce kudret işte böyle bir âlim sıfatına sahiptir.[588]

Mevdudi, Neml suresinde Allah Teâla'nın " *Göklerde ve yerde Gaybı Allah'tan başka bilmez.*"[589] Buyuruluyor. 'Gayb' kelimesi, gizli, kapalı, bilinmeyen şeyleri ifade ettiğini söyleyen Mevdudi, bilinmeyen her şeyi kapsadığını insanın çerisinde bulunduğu tüm çevreyi içine alan bilgi diye tarif ediyor. Bir takım insanların bildiği diğer insanların ise bilmediği nice şeyler olduğu gibi, bir bütün halinde geçmişte hiç kimsenin bilmediği hatta bugün bile bilemediği, gelecek zamanda dahi bilemeyeceği nice şeyler vardır. Bu bilme olayı tüm varlıklar için aynıdır. Yani insan, cin, melekler içinde aynıdır. Birçok husus bunların tümüne gizli ve hiç birine malum değildir. Gizli olan şeylerin tümü sadece, Âlim olan tek varlık Allah (cc) tarafından bilinir ve sadece bunlar O'na açık ve seçiktir. Çünkü Allah Teâla için hiçbir şey gizli değildir; her şey O'na açık ve zahirdir. Bu açıklamalardan sonra Allah Teâla için bazı bilgilerin gizli kalması haşa bilmemesi noksanlıktır. Zira noksanlık bir İlah için söz konusu olamaz. Bu nedenle bilme sıfatı bir İlah için zorunludur. Bu bilmenin de her şeyi kapsaması gerektiğini ifade eden Mevdudi, netice itibariyle göklerde ve yerlerde ne varsa, hangi canlı mevcutsa sayısı, adedi, çeşitleri, bunların ihtiyaçları sorunları zorunlu olarak Allah (cc) tarafından bilinmelidir. Çünkü onları yaratan O'dur.

Mevdudi, aynı zamanda âlim olan yüce yaratıcının, yaratıcılığı, Rezzak oluşu, Kıyam binefsihi (zatı ile kaim) oluşu birbirinden ayrılamayacağını ifade ediyor. Çünkü

[587] Neml, 27/61
[588] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.131.

O yüce yaratıcı tüm mükemmel sıfatlara sahiptir. Konuyla ilgili örnekler sunmaya devam eden Mevdudi, insanın nasıl ve ne şekilde yaratıldığını, ana rahminde geçirdiği evreleri, doğumu, doğum sonrası sorumlulukları dünya hayatındaki tüm aşamaları Allah'ın (cc) dışında kimin bilebileceğini sorar ve sadece bir tek varlığın görevi ve sıfatı olduğunu izah eder. İşte bu nedenden dolayıdır ki Gaybı ve görünmeyen şeyleri bilmek sadece Allah Teâla'nın varlığına has olması prensibi İslam'ın temel ilkelerinden olmuştur. Ardından konuyla ilgili ayetleri delil olarak sunar.

Ayrıca Seyyid Mevdudi, Kur'an'da bu genel ifade ile sadece Allah'ın (cc) dışında çeşitli yaratıkların gayb hakkında bilgi sahibi olmadıklarını beyan eder. Ayrıca özellikle de Peygamberlerin bu hususta bilgi sahibi olmadıklarını açıkça beyan eder. Ancak peygamberlerin kendilerine verilen görev itibariyle gayb bilgisine sahip oldukları Kur'an'da açık bir şekilde açıklanmıştır.[590]

Konunun izahatı açısından Mevdudi, hadislerden de deliller sunar. Nitekim Sahihi Buhari, Müslim, Nesai, İmam Ahmed, İbn cerir, ve Mesruk'tan sağlam bir senetle Hz. Aişe (ra)'den şu sözü nakletmişlerdir: "Kim, Hz. Peygamber (sav)'in ertesi günü ne olacağını bilirdi diye iddia ederse, Allah'ı (cc) yalan söylemekle itham etmiş olur. Başka bir rivayet de ise şöyledir; Mücahid'den rivayetle: "Biri Hz. Peygamber'e (sav) 'Ey Muhammed! Kıyamet ne zaman kopacak? Topraklarımızı kuraklık kasıp kavuruyor; yağmur ne zaman yağacak? Karım hamile; oğlan mı, yoksa kız mı dünya ya getirecek? Ve bugün ne kazanacağımı biliyorum; fakat yarın azaba ne kadar kazanacağım? Nerede doğduğumu biliyorum; ama nerede öleceğim?" gibi sorular

---

[589] Neml, 27/65

[590] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.137,138; En'am suresi: "*Gaybın anahtarları O'nun yanındadır. Onları ancak O bilir.*" 6/59; Lokman Suresi: "*Beklenen saatin ne zaman dolacağını (kıyametin kopacağını) bilmek ancak Allah'a aittir. Yağmuru O yağdırır, ana rahminde neyin teşekkül ettiğini O bilir. Hiçbir kimse yarın ne kazanacağını bilmez… Yine hiçbir kimse nerede öleceğini bilmez. Hak Teala her şeyi hakkıyla bilir. Her şeyden haberdardır.*" 31/34; Bakara Suresi: "*O (kullarının) önünde ve ardında ne var (ne yok), hepsini bilir; O'nun dilediği kadarından daha fazla başka bir şey kavrayamazlar.*" 2/255; Ayrıca Bknz. En'am, 6/50; Araf, 7/187; Tevbe, 9/101; Hud:11/31; Ahzab, 33/63; Ahkaf, 46/9; Tahrim, 66/3; Cin, 72/26-28

üzerine yukarıda açıkladığımız Lokman suresi'nin 34. Ayeti nazil oldu.[591] Mevdudi açıklamalarına ve örneklerine devamla; meşhur olan Cibril hadisinde; 'Kıyamet ne zaman kopacak' üzerine Hz. Peygamber (sav)'in; " Bunu, kendisinden sorulan daha iyi bilemez" diye cevap vermiştir. Ardından, "Allah'tan (cc) başka, hakkında hiçbir kimsenin bilgi sahibi olmadığı beş hususdan birisidir"[592] diye ilave buyurdular. Ve lokman suresinin yukarıdaki ayetini okumuştur.[593]

Seyyit Mevdudi, Sebe suresindeki; "*Böylece onun (Süleyman'ın) ölümüne karar verdiğimiz zaman, ölümünü, onlara asasını yemekte olan bir ağaç kurdundan başkası haber veren olmadı. Artık o, yere yıkılıp düşünce, açıkça ortaya çıktı ki; şayet cinler gaybı bilmiş olsalardı, böyle aşağılanıcı bir azap içinde kalıp yaşamazlardı.*"[594] Ayette cinlerin gaybı bilmediklerini; " cinlerin gayb bilgisine sahip olduğunu sanan insanlar, bunun asılsız olduğunu idrak ettiler" ifade dildiğini bunun da Allah'ın (cc) dışında hiçbir mahlukun "Gayb" bilgisine sahip olmadığını ifade ediyor. Seyyit Mevdudi, Müşriklerin, cinlerin görülmeyeni ve gaybı bildiklerine inandıklarını ayrıca gayb bilgisini elde etmek için onlara yöneldiğini, bununla beraber Allah Teâla'nın bu olayı, bu inancı meydana çıkarmak ve Arapların, bu inançlarının tamamen asılsız ve batıl olduğunu açıkladığını beyan ediyor.[595]

"*Allah, gerçekten doğruları da bilmekte ve gerçekten yalancıları da bilmektedir.*"[596] Mevdudi, burada insanların aklına gelebilecek soruyu sorar; "Allah (cc) doğru söyleyenin doğruluğunu, yalancının da yalanını bildiği halde, neden insanları bunu anlamak için imtihan etme gereğini duyuyor?" cevabını da ayrıntısıyla şöyle veriyor: 'Bir kimse potansiyel olarak var olan yetilerini pratikte kullanmadıkça, adalet gereği, o kimse ne ceza ne de mükafat hak edemez. Olayı örnekle izah etmeye çalışan Mevdudi, Mesela bir adam güvenilirlik, diğeri ise güvenilir olmama yeteneklerine

[591] İbn Kesir, **Tefsiru'l-Kur'an'il-Azim**, Beyrut 1997, c.3,s.464.
[592] Muhyeddin Ebi Zekeriyyeen-Nevevi, **Sahihi Müslim Şerhi**, Şam 2004, c.1,s.122.
[593] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.139; 343; c.5,s.203.
[594] Sebe, 34/14
[595] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.515.
[596] Ankebut, 29/3

sahiptir. İkisi de denenmedikçe ve biri güvenilirliğini, diğeri ise yokluğunu pratikte göstermedikçe, Allah'ın (cc) sadece gaybi bilgisine dayanarak, birisinin güvenilirliği diğerinin ise bu yeteneğinin yokluğu nedeniyle mükâfatlandırılması ve ya cezalandırılması Allah'ın (cc) adaletine yakışmaz. O halde Allah'ın (cc), insanların yetenekleri ve gelecekteki davranışları ile ilgili bilgisi, insanlar sahip oldukları bu yetileri pratikte uygulamadıkça adaletin gereklerinin yerine getirilmesi için yeterli olmaz. Allah (cc) katında adalet, bir adamın hırsızlık veya çalma eğilimi olduğu konusundaki bilgiye değil, o adamın gerçekten bir hırsızlık yapıp yapmadığı konusundaki bilgiye dayanır. Aynı şekilde Allah (cc), bir insanın samimi bir mümin ve kendi yolunda büyük bir savaşçı olma potansiyel ve yeteneği konusundaki ilmi nedeniyle nimet ve mükâfatlar ihsan etmez. Bu nimet ve mükâfatlar, ancak o kimse bir mümin ve Allah (cc) yolunda cesur bir savaşçı olduğunu amel ve davranışlarıyla ispat ederse söz konusu olur. İşte bu nedenle ayetteki kelimeleri, "Allah (cc) muhakkak bilecek" şeklinde tercüme ettiğini ifade eder.[597]

Mevdudi, Allah Teâla'nın ilminin ve bilgisini her şeyi kuşattığını, ihata ettiğini izah eder. Lokman Suresinde; "*Hiçbir şey Allah'ın ilmi ve kuşatmasından kurtulamaz.*"[598] Ayeti ile ifade edilmekte olduğunu söyleyen Mevdudi, şöyle bir izahatta bulunur. Kayanın içindeki bir tohum sizin için gizli olabilir; fakat Allah'a (cc) malumdur. Gökler de göremeyeceğimiz ve bizlere uzak olan cisimler varken tüm bunlar Allah'a (cc) çok yakındır. Çünkü O ilmi ile her şeyi kuşatır. Toprağın derinliklerinde yatan bir şeyden haberdar değiliz, bizim bilgimiz dışındadır. Fakat bu Yüce yaratıcı olan Allah (cc) için aydınlıktır. Zira Kur'an da "*O Âlim'dir*" buyrulduğunu, yani Allah Teâla'nın her şeyi doğrudan doğruya vasıtasız bir şekilde bildiğini, O'nun ilminin kıyas ve tahmine dayanmadığını belirtir. Bu nedenle O, his ve idrakin ötesinden ilim aktaran Yüce Allah (cc) olduğunu ifade eder. Aynı zamanda O, en iyi bilendir. İnsanların ihtiyaçlarını da en iyi bilen Allah Teâla olduğu için, O'nun emirleri bir ilme ve bir hikmete dayanır. O'nun koyduğu kurallarda ve verdiği emirlerde hiçbir yanılgı söz

[597] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.225.

konusu değildir. Bunun için O'nun yol göstermiş olduğu yolu reddetmek insanı felakete götürür. Âlim olan Allah (cc), insanların sadece amellerine değil, niyetlerine de vakıftır. Dolayısıyla insanlar hangi niyetle amel işlediğini bildiği için hiç kimse O'nun adaletinden kaçamaz.[599] O yalnızca olup biteni bilmekle kalmaz; hesap günü zamanda yaptıklarınızın tam kaydını önünüze koyacaktır.[600]

Mevdudi, Allah'ın (cc) ilminin herşeyi kuşattığı bildirir. Ancak insanın niyetinin belirleyici olduğunu çünkü insanın sorumlu tutulduğunu ifade eder. İradi fiiller noktasında üç noktayı işaret ederek izaha çalışır ve yazı yazma fiilini örnek verir. Yazmadan önce oluşan iç ve dış etkenler, ardından yazı yazma kararının verilmesi ve daha sonrada bu fiilin gerçekleşmesini mümkünkılan iç ve dış etkenler şeklinde izahat yapar. Mücerret ve soyut fiilin özünün bu olduğunu ancak insanın iradesinin belirleyici olduğunu ifade eder.[601]

Evrenin yaratıcısı olan Allah Teala'ın ilim sahibi olması gerektiğini vurgulayan Mevdudi, yaratıcı ve sanatkarın bir yarattığı şeyi bilmemesi noksanlığı ifade edeceğini belirtir. Bu nedenle de noksan olanın sanatkar ve yaratıcı olamayacağını beyan eder. Allah Teala'nın falan kişinin falan zaman diliminde falan işi yapacağını bilmesi gerektiğini ifade eder. Böyle bir fiilin işlenmesinden dolayı o kişinin niyeti ve fiilinin belirleyici vurgular. Dolayısıyla böyle bir durumun insanın sorumluluğuna zarar vermeyeceğini aktarır.[602]

2.4.2.3. Semi

Seyyid Mevdudi, Lokman suresinde; "*Allah işitendir, görendir*"[603] buyrulduğunu, bununda Allah Teâla'nın kâinattaki tüm sesleri bir ve aynı zamanda işittiğini, bir sesin bir diğer sesi duymasını engelleyecek kadar O'nun işitmesini sekteye

[598] Lokman, 31/15
[599] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.5,s.129.
[600] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.249; c.4,s.331.
[601] Mevdudi, **Cebir ve Kader Problemi**, Ahmet Asrar, Hilal Yayınları, İstanbul 2015, s.84-85.
[602] Mevdudi, **Cebir ve Kader Problemi**, s.24-25.

uğratamaz. Aynı şekilde O bütün kâinatı, içindeki bütün ayrıntısına kadar, nesne olsun, olay olsun bir ve aynı zamanda görür ve hiçbir şeyi başka bir şeyi görmesini engelleyecek kadar O'nun görüşünü sekteye uğratamaz. Aynı mükemmellik insanın yaratılışı ve yeniden yaratılışı içinde söz konusudur. O, yaratılışın başlangıcından beri doğmuş ve kıyamete kadar da doğacak olan insanları aynı anda yeniden yaratmaya muktedirdir. Hiç bir insanın yaratılışı, O'nun aynı anda diğer insanları yaratmasını engelleyecek kadar O'nun yaratıcı gücünü sekteye uğratmaz. Çünkü O'nun için bir tek insanın yaratılışıyla milyarlarca insanın yaratılışı denktir bir ve aynı şeydir.[604]

2.3.1.1.Basar

Seyyid Mevdudi, Şura suresinde Allah Teâla'nın "Basir" sıfatından bahsedildiğini ifade eder. "*Allah onları izlemektedir*"[605] bununla kastedilen Allah (cc)'ın kâfirlerin yaptıklarının hepsini görmekte ve onların amel defterini hazırlamaktadır. Bu nedenle Allah Teâla onlardan hesap soracaktır.[606]

"*Rabbiniz dedi ki; 'Bana dua edin, size icabet edeyim. Doğrusu bana ibadet etmekten büyüklenen (müstekbir)ler, cehenneme boyun bükmüş kimseler olarak gireceklerdir.*"[607] Mevdudi, bu ayet ile Allah (cc)'nun Semi' ve Basir sıfatlarından bahseder ve açıklamalarda bulunur. İnsanoğlunun dua ihtiyacını dile getiren Mevdudi bunun üzerinden bu iki sıfatı izah eder. Çünkü insanoğlu ancak, semi'(işiten) ve basir (gören) olduğuna inandığı, daha doğrusu duasını duyan ve kendisini gören birine dua eder ve yalvarır. Dolayısıyla kendisine yalvarılan, dua edilen varlığın aşkın, olağanüstü iktidara sahip olması gerekir. Nitekim insan yaşadığı dünyadaki tüm şartların üstünde ve dışında bir güce malik olduğuna inandığı zata, bu idrak içerisinde dua eder. Bu aynı zamanda dua edenin, dua ettiği, isteklerde bulunduğu varlık karşısında acziyetini gösterir. Bu şekilde kişi kendisini görmediği halde, her zaman ve her yerde o zata gizli

---

[603] Lokman, 31/28
[604] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.337.
[605] Şura, 42/6
[606] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.5,s.216.
[607] Mü'min, 40/60

ve açık, sesli ya da sessiz dua eder. Aynı zamanda o dua ederken, dua ettiği zatın kendisini nerede bulunursa bulunsun gördüğüne, sesini işittiğine ve her an duasına icabet edebilecek bir kudrete sahip olduğuna inanır. Konuya örnekler vererek izahata devam eden Mevdudi, şöyle bir misal verir. Birisinin yargılandığını düşünün kendisini savunmak için kendisinden dilekçe istenmiştir. Bu şahıs yargıcın kendisine değil de orada bulunan alakası olmayan birisine dilekçe verirse durumu nasıl olur diye soru sorar. Bu şekilde bizleri düşünmeye davet eder.[608]

"*Rabbinden bir rahmet olarak. Şüphesiz O, işitendir, bilendir.*"[609] Duhan suresinde Allah Teâlâ'nın iki sıfatından beraberce bahsetmiştir. Mevdudi bunun sebebinin de, Allah Teâlâ'nın her şeyi duyan ve bilen olmasının gerçek bilginin ancak ondan gelebileceği anlamını içerdiğinden vurgulanmıştır. Yani değil bir kişi tüm insanlar bir araya gelip yol göstermeye çalışsalar dahi bu, onların gösterdikleri yolun doğru olduğu anlamına gelmez. Çünkü tüm insanların bir araya gelmesi, onları, semi' ve basir (her şeyi duyan ve gören) kılmaz. İnsanların tüm gerçekleri topluca ihata etmeleri tabiatıyla mümkün değildir. Dolayısıyla Semi' ve Basir olan Allah (cc) insanlara doğru yolu gösterebilir ve yine ancak O, hakkın ve batılın, hayır ve şerrin ne olduğunu hakkıyla bilir.[610]

2.4.2.4. İrade

Allah Teâla kâinatın hâkimi ve müdebbiridir. İradesinin de her şeyin üzerinde olduğunu ifade eden Mevdudi, tabiattaki tüm kanun ve hükümler kendisinde toplanmaktadır. Ayrıca tüm işlerin hepsi onun iradesi ile hareket etmektedir. Çünkü tüm bu kanunları koyan O'dur.[611]

---

[608] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.5,s.156-157.
[609] Duhan, 44/6
[610] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.5,s.297.
[611] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.305, 541,584.

Allah Teâla'nın En'am suresinde; "*Rabbin dileseydi bunu yapamazlardı.*"[612] buyurduğunu ifade eden Seyyid Mevdudi, "Meşiete (dileme)" ve "Rıza" noktasına temas eder. Allah Teâla'nın "dilemesi (meşiet)" olmadan hiçbir şeyin olamayacağını belirtir. Kâinattaki işleyişin ve planlamanın O'nun iradesi ile meydana geldiğini ancak rızası noktasında her şeyden razı olmadığını ifade eder. Yani Allah Teâla'nın bir mü'minin iman etmesini dilemedikçe iman edemez. Aynı şekilde hırsız ve katilin fiillerininde Allah'ın dilemesi ile olduğunu belirtir. Bununla beraber Allah Teâla'nın iman fiilinden razı olduğu ancak diğer fiillerden razı olmadığını belirtir. Fakat insana hür irade verildiğini ifade eder. İnsanın kendisine verilen bu irade doğrultusunda hareket ettiğini belirten Mevdudi, itaat, iman ve iyilik ya da isyan ve kötülüğü işlediğini ifade eder. Bunun da sonucunda iyilik isteyene iyilik, kötülük arzulayana da kötülük yapma iradesi verdiğini belirtir. Ancak Allah Teâla iyi işler yapanlardan razı olurken kötü fiil işleyenlerden ise razı olmamaktadır. Ayrıca Seyyid Mevdudi, burada bir hikmetin bulunduğuna da işaret emektedir. İnsanlara bu şekilde bir irade verildiğini bununda sonucunda insanın yeryüzüne halife olarak seçildiğini belirtir. Mü'minlerin çabaları sonucu dünyada lider millet olacaklarını vurgulayan Mevdudi, eğer Allah Teâla batılı yok etseydi ve mucizelerle hakkı hâkim kılmış olsaydı o zaman yeryüzünde kötülük bulunmaz ve imtihan alanı olmayacaktı. Nitekim Allah Teâla'nın; "*Eğer O dileseydi elbette tümünüzü hidayete yöneltip iletirdi.*"[613] Buyurduğunu bu nedenle de bu iş Mü'minlere emanet edilmezdi.[614] Aynı zamanda Allah Teâla'nın hem Peygamberine hem de mü'minlere bir moral verir. Şöyle ki; peygamberin yaptığı davet sonucu inanmayanlardan dolayı üzülmemesi gerektiğini, mü'minlerin de bu çabalarının boş olmadığını vurgulamaya çalışan Mevdudi Allah Teâla'nın insanları hesaba çekecek olması kendilerine verilmiş olan bu irade sonucudur. Aksi halde Allah'ın (cc) adaletine aykırı olmuş olacaktır.[615]

---

[612] En'am, 6/112
[613] En'am, 6/149
[614] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.585, 610-611.
[615] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.5,s.217, 506.

Seyyid Mevdudi, rızık olayına irade noktasından değinir. Rızık verilmesinin Allah'ın iradesi ile olduğunu ifade eder ve bir kimseye bol rızık verilmesi o kişinin Allah katında iyi; az rızık verilmesi de Allah (cc) indinde kötü olduğuna delalet olmadığını belirtir. Çünkü bol rızkın amel ile bir ilişkisinin bulunmadığını izah eder.[616] Ayrıca helal ve haram rızık konusuna değinen Mevdudi, helal kazanmak isteyen ve bu yolda çaba sarf eden birisine Allah Teâla ona helal rızkın yolunu açacaktır. Yok, eğer kişi haram rızık elde etmek için çabalar ve yolda gayret ederse Allah Teâlâ'nın ona haram rızkın yolunu açacağını ifade eder.[617]

Mevdudi, kişinin kendi fiilerinin yaratıcısı olmadığını ancak Allah Teâla'nın kendisinde vermiş olduğu cüz'i bir irade ile yaptığını beyanetmeye çalışır. Bu iradeyi Allah'ın bir inayeti olarak ifade eder. Külli iradeyi yaratan Allah'ın (cc) kulun fiilini gerçekleştirmek için kendisine Cüz'i bir irade verdiğini vurgular.[618] Dolayısıyla Mevdudi tam bir Maturudi olduğunu göstermiştir.

2.4.2.5. Kudret

Mevdudi, yüce yaratıcının her şeye gücü yettiğini, hiç kimse ona herhangi bir iş konusunda kendisine tavsiyede bulunamayacağını açıklamaya çalışıyor. O'nun işlerine müdahalede bulunamaz. O'nun emrinde değişiklik yapamaz. Netice itibariyle O'nun mülkünde yaşayarak O'nun işlerine karışacak, müdahale edecek herhangi bir güç ve kuvvet söz konusu değildir.[619]

Mevdudi, insanın doğal olarak bir koruyucuya ihtiyacı olduğunu, maddi ihtiyaçlarını karşılayacak, manevi olarak ise dua ettiğinde sığınması gereken sürekli bir

[616] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.214.
[617] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.421.
[618] Mevdudi, **Cebir ve Kader Problemi**, Ahmet Asrar, Hilal Yayınları, İstanbul 2015, s.82-85-95.
[619] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.306.

dayanağı ihtiyaç hissetmektedir. İşte buradan tüm bu ihtiyaçlarını karşılayacak tek güce yegâne kuvvete sahip olan Allah'ın (cc) kudretini izah etmeye çalışır.[620]

"*Ve O, yeri yayıp uzatan, onda sarsılmaz dağlar ve ırmaklar kılandır. Orada ürünlerin her birinden ikişer çift yaratmıştır; geceyi gündüze bürümektedir. Şüphesiz bunlarda düşünen bir topluluk için gerçekten ayetler vardır.*"[621]Mevdudi, bu ayetin izahında Kudret sıfatına değinildiğini, ölümden sonra dirilişin, sadece kadir-i mutlak olan Allah (cc) tarafından yapılabileceğini ifade eder. Çünkü öyle bir kudrete sahiptir ki, istediği zaman ölüleri diriltip hasredebilecektir. Çünkü uzay güneş etrafında yüzmektedir. Çünkü üzerinde sabit dağlar vardır. Çünkü yüzeyinde büyük nehirler akmaktadır, böylece üzerinde sayısız meyve ağaçları bitmekte, şaşmaz bir düzen içinde geceyle gündüzü art arda getirmektedir. Dolayısıyla ancak böyle bir kudrete ve güce sahip olan Allah (cc) Kadiri mutlak olan İlah, insanoğlunu ölümden sonra tekrar diriltmeye muktedirdir.

Aynı şekilde Yüce Allah'ın (cc) Kudret sıfatına ispat kabilinden örnekler verir, şöyle izaha etmeye çalışır. Yeryüzünde bulunan toprak aynı olmasına rağmen tüm kıtalar birbirinden farklıdır. Aynı şekilde su da aynı olmasına rağmen birbirinden farklı türde tahıl ve meyvenin yetişmesini sağlar. Meyve ağaçları da birbirine benzer ancak, hepsinde farklı biçimlerde, farklı hacimlerde ve özelliklerde meyveler yetişir. Farklı bir örnek daha vermek gerekirse, insanoğlu da tek bir tür olmasına rağmen çeşit çeşit huy ve karaktere sahip, bu yüzdende farklı şekillerde davranış biçimlerine sahip insanlar görecektir. Tüm bunlar yüce yaratıcının kudretine ve gücüne delalet etmektedir.[622]

Mevdudi, Kudret sıfatı ile ilgili olarak, "*İşte böyle; hiç şüphesiz Allah, Hakk'ın kendisidir ve şüphesiz ölüleri diriltir ve gerçekten her şeye güç yetirendir.*"[623] Ayetinde, Allah'ın (cc) her şeye kadir olduğunu ve bu nedenle kıyameti istediği anda

[620] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.3,s.333.
[621] Ra'd, 13/3
[622] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.509-510; 517.
[623] Hac, 22/6

gerçekleştirebileceğini ifade eder ve izahatta bulunur. O nasıl insanları hiçbir şey değilken yaratmışsa, aynı şekilde ölüleri de diriltmeye kadirdir. O, hikmet sahibi olduğu için insanları amaçsız ve gayesiz boşu boşuna yaratmamıştır. O, yaratılış gayesine göre dünyada geçirilen hayatları sınayacaktır. O, bütün insanlardan verdiği emanetin hesabını soracaktır. Bir misalle bunu izah edecek olursak; insanlar bile birbirlerine emanet olarak verdikleri malların vs. hesabını sorarlar. Allah'ın (cc) hikmeti de her insanın kendisine emanet edilen şeylerden hesaba çekilmesini gerektirir.[624]

Mevdudi, Furkan suresinde "*Ve insanı bir sudan yaratıp onu, neseb ve sihr(iyyet sahibi) kılan O'dur. Senin Rabbin güç yetirendir.*"[625] Ayeti kerime Allah Teâla'nın Kudretinden bahseder. Ayette burada insanın bir spermden, kan pıhtısından yaratılmış olduğuna vurgu yapılıyor. Ayrıca doğuşu, erkek ve kadından soyunun türeyişi Allah'ın (cc) kudret sıfatının gereği olduğu vurgulanıyor. Yaratılan kadın ve erkek insan olmaları dolayısıyla aynı türden sayılır. Bununla beraber fiziki durumlarının birbirinden farklı olduğunu ifade eden Mevdudi, bunların bir araya gelmesi sonucu insanın doğduğunu, bununda Allah'ın (cc) Kudretinin gereği olduğunu vurgular. Çünkü Kadiri Mutlak olan Yüce Allah (cc) bu farklı özelliklere sahip olan varlıkları birbirlerinin tamamlayıcısı olarak kılmıştır. Bunlardan insan neslinin türemesi yüce yaratıcının Kudretinin göstergesidir.[626]

"*(Onlar mı) yoksa, gökleri ve yeri yaratan ve gökten size su indiren mi? Ki onunla (o suyla) gönül alıcı bahçeler bitiriverdik; sizin içinse onun bir ağacını bitirmek, (bile) mümkün değildir. Allah ile beraber başka ilahlar mı? Hayır! Onlar sapıklıkta devam etmekte olan bir kavimdir.*"[627] Mevdudi, bu ayette Allah (cc) Kudret sıfatından bahseder. İzahatı şöyle yapar: toprakta sayısız bitkinin yetişmesi, filizlenip meyve vermesi ve bunlar için gereken maddelerin mevcudiyetini oluşturan, yeryüzündeki tüm hayvanların ve bitkilerin hayatlarını idame etmeleri için gereken ihtiyaç maddelerini

[624] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.3,s.346.
[625] Furkan,25/54
[626] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.3,s.596; c.5,s.165.
[627] Neml, 27/60

vücuda getiren; denizlerdeki suyun tekrar tekrar buharlaşması ve yeryüzünün çeşitli yerlerine yağmur şeklinde düşmesi bir kudretin sonucudur. Kısacası yeryüzündeki canlıların hayatlarını idame ettirmeleri için su, hava, toprak ve ısı arasındaki koordinasyon hiç şüphesiz bir yüce yaratıcı tarafından idare ettirilir. Bu ise Kudreti Mutlak olan Allah Teâla'nın Kudretini gösterir.[628]

Mevdudi, Zümer suresinde " *Bu kitabın indirilmesi, üstün ve güçlü olan, hüküm ve hikmet sahibi bulunan Allah (katın)'dandır.*"[629] Buyurulduğu ifade ediyor. Buradaki "Aziz" sıfatı, muhteşem bir kudret ve kuvvet sahibi demektir. O'na karşı koymak ve O'nun takdirinin gerçekleşmesini kimsenin engelleyemeyeceğini ifade eden Mevdudi, bu güce sahip yüce kudretli Allah (cc) o kitabı sizlere indirmiştir. Aynı zamanda O yüce yaratıcı "Hakim" dir. Yani O'nun gönderdiği bu ilahi kitap sizin hidayete emeniz içindir. İnsanların ihtiyaçlarını en bilenin Allah (cc) olduğunu ifade eden Mevdudi, O'nun emirlerinin bri hikmete dayandığını ifade eder.[630]

2.4.2.6. Kelam

Mevdudi, Kur'an'ın, kelam sıfatı gereği Allah (cc) kelamı olduğu ifade eder. Kur'an'da "*De ki; 'Eğer bütün ins ve cin (toplulukları), bu Kur'an'ın bir benzerini getirmek üzere toplansa, -onların bir kısmı bir kısmına destekçi olsa bile-onun benzerini getiremezler.*"[631] ayetinde ifade edilmiştir. Burada Kur'an-ı Kerim'in Allah (cc) kelamı olduğu şu deliller ile ispatlanıyor.

I. Kur'an her yönü ile mucizedir. Mucize olduğundandır ki Allah Teâla insanlara meydan okuyarak, değil onun gibisini onun benzerini dahi meydana getiremeyeceklerini ifade buyuruyor. Mevdudi, bu nedenle " bütün insanlar birleşse, bunun gibi bir kitap yazamaz; hatta müşriklerin ilah olarak kabul ettikleri ve bu kitabın açıkça eleştirdiği cinler de kâfirlerin yardımına gelse, yine de bu teklife karşılık ona benzer bir kitap

[628] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.129; c.5,s.262-531.
[629] Zümer, 39/1
[630] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.355; c.5,s.93;128.
[631] İsra, 17/88

getiremezler" şeklinde meydan okumanın olduğunu açıklıyor. Çünkü öyle bir kitap ki, dili, üslubu, işlediği konular, öğretiler ve gayble ilgili önceden sunduğu haberler bakımından bir mucizedir. Bu bizlere Kur'an'ın Allah (cc) Kelamı olduğunu gösterir.

II. Mevdudi, müşriklerin Kur'an'ı Hz. Muhammed'in bu kitabı uydurduğu iddia ettiklerini bu iddialarının da batıl olduğunu izah eder. Nitekim Hz. Muhammed'in müşriklerle aynı toplumda yaşayıp büyüdüğünü, onun nasıl bir ahlaka sahip olduğunu onların daha iyi bildiğini ifade ediyor. Kendisine Risalet gelmeden önce "el Emin" dendiğini belirten Mevdudi, kendi kavminde kırk yaşına kadar yaşadığını o ana kadar kendisinden böyle bir şeyin duyulmadığını izah eder. Ayrıca kendisinin ümmi olduğunu, okuma yazma bilmeyen biri olduğunu vurgulayan Mevdudi, Hz. Muhammed (sav)'den bu üslupta, bu fikirde ve gayba ilişkin bir söz olmayacağını çünkü bu mukaddes kitap, âlemleri Yaratan ve O'nu peygamber olarak gönderen yüce yaratıcının kelamıdır.

III. Seyyid Mevdudi, Peygamber (as)'ın kavminde yaşamaya devam ettiğini hatta Kur'an'ın dışında ifade ettiği hadislerine bakıldığında Allah (cc) kelamı ile arasındaki farkın anlaşılabileceğini, ayrıca Arap edebiyatından anlayan herkesin bu ifadelerin bir insanın mahsulü olmadığını anlayacaktır. Çünkü aradaki fark gayet açıktır. Bu şekilde Kur'an'ın Allah (cc) kelamı olduğunu izah etmeye çalışır.[632]

Seyyit Mevdudi, Ahzap suresinde; "*Gerçek şu ki biz emanetleri göklere, yere ve dağlara sunduk*"[633] buyrulduğunu bu ifade ile her ne kadar yeryüzü, gökyüzü, güneş ay ve dağlar bize göre kör, sağır ve cansızdırlar, fakat Allah'a (cc) göre böyle olmayabileceğini, Allah Teâla'nın yarattıklarından hepsiyle konuşmaya kadir olduğunu ve bizler anlamazsak bile yarattıkları O'na cevap verebilirler.[634]

[632] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.3,s.136, 137; c.5,s.176.
[633] Ahzap, 33/72
[634] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.465.

2.4.2.7. Tekvin (Yaratma)

Mevdudi, Yunus suresinde " يتوفكم " "*O sizi öldürendir.*"[635] buradaki açıklamalarda, yaratanın yalnız O olduğu gibi öldürenin, öldürmeye yetkili olanın yalnızca O' olduğu üzerinde durulduğunu açıklıyor. Sebebinin de Mekke müşriklerinin iknası olduğunu ifade eden Mevdudi, müşriklerin Allah'a (cc) inançlarının olduğunu bununla beraber ortak koştukları putlara bazı özellikleri atfediyorlardı. Burada da ölüm olayını gerçekleştiren yegâne gücün Allah (cc) olduğu vurgusu yapılıyor. Nitekim müşrikler zaten ölümün yüce yaratıcının elinde olduğuna inanıyorlardı. O halde hem hayatı hem de ölümü elinde bulunduran bu sıfatlara sahip olan yüce Allah'a (cc) ortak koşmanız ve O'na inanmamanız tutarsız olduğunuzu gösteriyor.[636] Aynı şekilde Müşriklerin en çok itiraz ettikleri konuların başında gelen diriltme olayı vardı. Müşriklerin yeryüzüne bakmaları istenmekte ve her zaman tekrarlanan yaratma olayına dikkatleri çekiliyor. Toprağın ve içinde bulunan bitkilerin, otların kuruduktan sonra, cansız bir su ile yani yağmurun yağması ile nasıl birdenbire tekrar canlandığını anlatılmaktadır. Bu gözlemin gözleri önünde her yıl cereyan ettiği beyan edildiğini izah eden Mevdudi, ölü toprağı canlandırıp bitkilerle donatan yüce Allah aynı şekilde hiçbir zorluk çekmeksizin ölü bir insanı diriltebilir.[637] Mevdudi, Allah Teâla'nın yeniden yaratmayı gerçekleştireceğinin "*Şimdi onlara sor: yaratılış bakımından onlar mı daha zorlu, yoksa bizim yarattıklarımız mı? Doğrusu biz onları, cıvık yapışkan bir çamurdan yarattık.*"[638] ayetinde değinildiğini izah ediyor. Çünkü gökyüzü ve yeryüzünün ve içindeki sayısız canlının yaratılışının insanları yaratmaktan daha zor olmadığını açıklıyor. Bu muhteşem kâinatı ve sizi yoktan var eden Allah (cc), sizleri tekrar yaratmaktan aciz olmayacağını ifade ediyor. Bu şekilde Tekvin sıfatını izah ediyor.[639]

---

[635] Yunus suresi; "*Deki; ' Ey insanlar! Eğer benim dinimden yana bir kuşku içindeyseniz, ben, sizin Allah'tan başka ibadet ettiklerinize ibadet etmiyorum; ancak ben, sizin hayatınıza son verecek olan Allah'a ibadet ederim. Ben mü'minlerden olmakla emrolundum.*" 10/104

[636] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.368-369.

[637] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.3,s.39.

[638] Saffat, 37/11

[639] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri** c.1,s.101-577, c.5,s.13.

Mevdudi, Hac Suresinde; "*Ölüleri dirilten O'dur*"[640] buyrulmaktadır. Burada yaratma ile ilgili bilgiler veren Mevdudi, insanın doğumu üzerinde düşünülmesi gerektiğini izah etmeye çalışır. Öyle ki insanı önce ölü bir spermden insanın yaratıldığını[641] ardından yaşayan bir canlı olarak geliştiğini, bütün bunlar olurken de içinde sayısız maddenin bulunduğunu bunlardan demir, kireç, tuzlar ve gazları ihtiva eden yiyecekler gibi "ölü şeylerden" hayat aldığını beyan eden Mevdudi, toprakta ölü ve çürümüş bir halde duran çeşitli bitkilerin kökleri yağmur suyunu görür görmez canlılık kazandıklarını izah etmeye çalışır. Bu şekilde gözlemlenen olayın hayat boyu önlerinde olduğunu ifade eder.[642]

Mevdudi, Yüce yaratıcının bu dünyayı mükemmel bir düzende yarattığını, hayvan ve bitkilerin çok mükemmel bir mekanizma içinde olduğunu izah eder. Çünkü yüce yaratıcı bu dünyayı ve içindeki canlıları çok mükemmel bir şekilde yaratmıştır. Bu canlıların hayatlarını sürdürmeleri ve üremelerini sağlamak için ayrı ayrı maddeler yaratmıştır. Her türün yaşamı, üremesi farklı olmakla beraber, onların hayatta kalmalarını sağlayan unsurlar da ayrı ayrı bitkilerin genlerinde mevcut bir şekilde yaratılmıştır.[643] "*Deki: 'Bizim Rabbimiz, her şeye yapılışını veren, sonra doğru yolunu gösterendir.* "[644] Ayetinde yegâne yaratıcının Allah Teâla olduğunu yarattığı canlılara değişik yapı, şekil, yetenek özellik verdiğini izah eder. Eşrefi mahlûkat olarak yaratılan insana en uygun yapıda yaratılmış olan eller ve ayaklar verilmiştir. Kâinattaki her şeye, işlevine uygun şekil ve özellik verildiğini ardından O, her şeye işlevini doğru dürüst yapması için doğru yolunu göstermiştir. Her şeye kendi yaratılış amacını yerine getire bilmesi için gerekli olan bilgileri öğretenin O olduğunu belirten Mevdudi, en küçük

[640] Hac suresi; "*İşte böyle; hiç şüphesiz Allah, Hakk'ın kendisidir ve şüphesiz ölüleri diriltir ve gerçekten her şeye güç yetirendir.*" 22/6.
[641] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.356.
[642] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.3,s.346; Mevdudi, **İslam'da Hükümet**, s.181.
[643] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.133-134.
[644] Tâ-hâ, 20/50

mikro organizmaya dahi bakıldığında nasıl mükemmel yaratıldığını görmekteyiz. Dolayısıyla bu bize yüce Allah'ın (cc) tekvin sıfatını bizler göstermektedir.[645]

Mevdudi, Maturidi kelamcısı gibi tekvin sıfatını kudretten ayrı bir şekilde ele almış ve açıklamıştır. Çünkü tekvin sıfatını ezeli olarak değerlendirdiğinden burada zikretme gereği görmüştür.

2.4.3. Haberi Sıfatlar

Seyyid Mevdudi, Allah'ın (cc) haberi sıfatları olan İstiva, Vech (yüz), Yed (el), Ayn (göz), Kurb (yakın olma) ve İtyan- Meci' (gelmek) sıfatlarını tevil ederek açıklamaya çalışır.

"*Gerçekten sizin Rabbiniz, altı günde gökleri ve yeri yaratan, sonra da arşa istiva eden Allah'tır.*"[646] Bu ayetteki, İstiva kelimesini Mevdudi, "*Rahman Arş'a istiva etti*" tevil eder ve yüce yaratıcının hükümranlığı anlamına gelebileceği gibi, Arapçada "Arş" mecazi anlamda kullanılmış dolayısıyla "O'nun hakimiyeti" anlamına gelebileceğini belirtir. Buradaki " Allah'ın (cc) arşa oturuşu" ifadesinden Allah Teâla'nın hükümranlığı münasebetiyle tüm yetkileri elinde bulundurduğunun, tüm idare vasıtalarının O'nun tarafından işletildiğinin anlaşılacağını ifade eder. Çünkü Allah Teâla, kâinatın sadece yaratıcısı değil; aynı zamanda onu idare edendir. Bunun müşriklerin yanlış anlayışlarına bir cevap niteliği taşıdığını vurgulayan Mevdudi, nitekim müşriklerin kâinatın Allah (cc) tarafından yaratıldığını ancak idareyi başka tanrılara bıraktığına inandıklarını belirtir. İzahata devam eden Mevdudi, kâinatı yaratan Allah Teâla'nın, onu hala idare etmekte olduğunu, kaianatın işleyişini başkalarına bırakmadığını, her şeyin işleyişinin onun eliyle olduğunu, güneş, ay ve yıldızların, gece ve gündüzün işleyişinin O'nun eliyle olduğunu belirtir.[647]

---

[645] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.3,s.249; c.4,s.133-134.
[646] Araf, 7/54
[647] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.42-43; Mevdudi, **İslam'da Hükümet**, s.180.

Mevdudi, "*Doğu da Allah'ındır. Batı da. Her nereye dönerseniz Allah'ın yüzü (kıblesi) orasıdır.*" İfadesindeki "Vech" ten kastın, ibadet olduğunu belirtir. Yoksa Allah Teâla'ya belirli bir yön tayin edilemez. Çünkü Allah Teâla, mekândan münezzehtir. Allah, tüm yönlerin sahibidir. Sadece insanların ibadetlerini yapmaları için böyle belirlendiğini ifade eder.[648]

"*Ve onlar Rablerinin yüzünü (hoşnutluğunu), isteyerek sabrederler.*"[649] Seyyid Mevdudi, bu ayette "Vech" 'i Allah'ın (cc) hoşnutluğu olarak tevil eder. Mü'minlerin Rablerine karşı sabırlı olduklarını belirtir. İşte bu nedenle bunlar ibadetlerini yaparken ve kötülüklerden kaçınırken hep Allah'ın (cc) 'rızasını' ve 'hoşnutluğunu' ararlar. Yani murakabe altında olduklarını bildiklerinden kendilerini kontrol ederler. Aynı şekilde iyilikte bulununca da kendilerinin rızasını gözetirler.[650]

"*Celal ve ikram sahibi Rabbinin yüzü (zatı) bâki kalacaktır.*"[651] Mevdudi, buradaki "Vech" kelimesini tevil ederken bunun Allah Teâla'nın zatı anlamına geldiğini, çünkü kâinatı yaratan Yüce Yaratıcının tüm mükemmel sıfatlara sahip olduğunu ifade eder. Ayrıca Allah Teâla'ya ortak koşan müşriklerin ise bu sıfatları başkalarına atfettiğini vurgular. Müşriklere bir cevap niteliği taşıyan bu ayette, bazılarının; " Şu kişi beni iyileştirdi." "Filan şeyhin sayesinde iş buldum." ya da " Şu türbenin sayesinde muradım oldu. " gibi ifadelerle Allah'ın (cc) sıfatlarını yalanlayanlara, Allah'ın (cc) bir uyarısı olduğunu belirtir.[652]

Seyyid Mevdudi,"*De ki: 'şüphesiz lütuf ve ihsan (fazl) Allah'ın elindedir, onu dilediğine verir.*"[653] ayetindeki 'Allah'ın (cc) eli' kelimesini onun iradesi olarak izah eder. O, hidayeti kime dilerse ona verir. Bununla müşriklere mesaj verildiğini belirten müellifimiz, Allah'ın (cc) Müslümanlara lütfettiği hidayete, onların engel

---

[648] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.107.
[649] Ra'd, 13/22
[650] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.214; c.2,s.521; c.4,s.306-307; c.6,s.565; c.7,s.148-149.
[651] Rahman, 55/27
[652] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.6,s.78-79.

olamayacaklarını vurgular. Çünkü her şey O'nun mülkü ve iradesi iledir.[654] Aynı şekilde "*Yahudiler: 'Allah'ın eli sıkıdır' dediler.*"[655] 'Allah'ın (cc) eli sıkıdır''dan maksat cimrilik yapıyor, kısıyor anlamında olduğunu belirten Mevdudi, Yahudilerin ve onlar gibi düşünen kişilerin bir sıkıntıya düştükleri anda böyle ifadeler ile Allah Teâla'yı suçladıklarını, halbuki insanların kendi durumlarına bakmaları gerektiğini ifade eder.[656] Fetih suresinde ise, " *Şüphesiz, sana biat edenler, ancak Allah'a biat etmişlerdir. Allah'ın eli onların ellerinin üzerindedir.*"[657] yapılan biatın Allah'a (cc) yapıldığı ifade edilirken, insanların biat ettiği 'el'in peygamberin eli olduğu, dolayısıyla Peygambere yapılan biatın Allah Teâlâ'ya yapılmış olduğu belirtilir.

Yasin suresinde "*Ellerimizin yaptıklarından kendileri için nice hayvanları yarattığımız görmüyorlar mı? Böylece onlar, bunlara malik oluyorlar.*"[658] şeklinde ifade edildiğini, burada geçen "el" kelimesinin mecazi olduğunu, Allah Teâla'nın her şeyi yarattığı ve hiçbir ortağı olmadığı anlamına geldiğini ifade eder.[659] Aynı şekilde, Mülk suresinde geçen "*Mülk elindedir.*"[660] ifadesindeki mananın da mecazi olduğunu, ayetteki"*el*"'in manasının, tüm yetkinin sadece Yüce Yaratıcının elinde olduğunu vurgulayan bir ifade olduğunu belirten Mevdudi, Onun mülkünde ve idaresinde hiç kimsenin söz hakkı dahi olmadığını belirtir.

Mevdudi'ye göre, Sad suresinde geçen "*İki elimle yarattım*"[661] ayetinde kastedilenin, Allah Teâla'nın insanları iki yönlü yarattığıdır. Yani insanlar ruh ve beden şeklinde yaratılmış, bunun da sonucunda eşrefi mahlukat olmuşlardır.[662]

---

[653] Âl-i imran, 3/73
[654] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.270.
[655] Maide, 5/64
[656] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.496.
[657] Fetih, 48/10
[658] Yasin, 36/71
[659] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.597.
[660] Mülk, 67/1
[661] Sad, 38/75
[662] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.5,s.89.

"*Onlar, Allah'ın kadrini hakkıyla takdir edemediler. Oysa kıyamet günü, yer bütünüyle O'nun avucu(kabzası)ndadır.*"[663] Mevdudi, burada her şeyin Allah Teâla'nın hükmü ve kudreti altında olduğunun anlaşıldığını belirtiyor. Misal ile devam ediyor: Nasıl ki bir insanın elindeki top veya mendili avucunda buruşturması ona zor gelmiyorsa, insanların hesaba çekilmesi, idare edilmesi ve yönetilmesi de Allah Teâla'ya zor gelmemektedir. Mevdudi, nitekim Peygamber'in (sav) bir hutbesinde şöyle buyurduğunu nakleder: "*Allah Teâlâ gök ve yıldızları küçük bir çocuğun topu elinde çevirdiği gibi çevirecek ve o gün şöyle diyecektir: 'Ben bir tek ilahım, hükümdarım, cebbarım, kibriyâyım. Yeryüzündeki hükümdarlar nerededir? Nerededirler, yeryüzündeki cebbarlar, mütekebbirler?' Hz. Peygamber bunları söylerken öyle titremeye başladı ki, biz minberin yıkılacağını sanarak korktuk.*"[664]

Mevdudi, "*ayn*" kelimesinin geçtiği, Hud suresindeki: "*Bizim gözetimimiz altında ve vahyimizle gemiyi imal et.*"[665] İfadenin Allah Teâla'nın Nuh'un (as) kavmine tanınan mühlet olduğunu ifade eder. Bu mühletin de bir hikmetinin olduğunu belirtir. Çünkü tanınan mühletten sonra iyiler ile kötülerin ayırt edileceğini bildiren müellifimiz, bu durumu tıpkı çürük meyvelerin sağlam olanlardan ayıklanmasına benzetir. Bunun Allah'ın (cc) rahmetinin bir gereği olduğunu belirten Mevdudi, bu sayede salih ve mü'minlerin korunduğunu ifade eder. Aynı şekilde Tur suresinde de "*Ayn*" kelimesi Peygamberin Allah Teâla'ın gözetiminde olduğu ve Allah Teâla tarafından korunduğu anlamındandır.[666]

Mevdudi, "*Şüphesiz benim Rabbim, yakın olandır.*"[667] Bu ayette geçen "yakınlığın" mekan anlamında olmadığı, bundan kast edilenin, insanların Allah'a (cc) aracısız bir şekilde ulaşabilecekleridir. Çünkü müşrikler, Allah'ı (cc) dünyadaki krallar,

---

[663] Zümer, 39/67
[664] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.5,s.121.
[665] Hud, 11/37
[666] Mevdudi, Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.391; c.3,s.412; c.5,s.89; Tur Suresi, "*Artık sen Rabbinin hükmüne sabret, çünkü gerçekten sen, bizim gözlerimizin önündesin. Ve her kalkışında da Rabbini hamd ile teşbih et.*" 52/48
[667] Hud, 11/61

padişahlar gibi düşünür ve tasarlarlardı. Onlar bu kişilere ulaşmak için aracılar edinirlerdi. Bu nedenle de edindikleri aracılar, kendilerinin arzularını Allah'a (cc) ulaştıracaklardı. Aynı şekilde, insanlardan bir kısmının da bu düşünceyi meşrulaştırdığını vurgulayan Mevdudi, böylece insanlar arasında sınıflar oluşturuldu. Sıradan insanların Allah'a (cc) ulaşamayacağını iddia ederek, dini kendi tekellerine aldıklarını belirten Seyyid Mevdudi, bunların insanları sömürdüklerini, bu şekilde zulmün ve fesadın yayılmasına sebep olduklarını ifade eder. İşte bu ayet-i kerimede de, insanların Allah Teâla'ya aracısız ulaşabilecekleri vurgulanıyor.[668] Mevdudi, aynı şekilde Sebe suresinde de aynı kelimenin "Allah'ın (cc) bahşettiği hidayet "anlamında ifade edildiğini belirtir.[669]

Mevdudi, Kaf suresinde "*And olsun insanı biz yarattık ve nefsinin ona ne vesveseler vermekte olduğunu biliriz. Biz ona şahdamarından daha yakınız.*"[670] buyrulduğunu ve buradaki yakınlıktan, ilimin anlaşıldığını belirtir. Çünkü insanı yoktan var eden Yüce Yaratıcı, insanoğlunun her türlü halini kendisinden daha iyi bilir. Bu öyle bir ilimdir ki; insanın yanına gelip insanı dinleme hadisesi değildir. Bu ilim, insanı hem dıştan hem de içten kuşatmıştır. İnsanın gönlünden geçeni de düşüncesini de Allah Teâlâ ilmiyle bilmektedir.[671]

Fecr suresinde "*Rabbin (in buyruğu) geldiği ve meleklerde dizi dizi durduğu zaman.*"[672] buyrulmaktadır. Buradaki "*Rabbin geldiği*" ifadesini Mevdudi, bir yerden bir yere nakil şeklinde anlaşılamayacağını çünkü zatı ilahinin mekandan münezzeh olduğunu belirtir. Seyyid Mevdudi, bunu misaller vererek izah etmeye çalışır ve şöyle der: "Bir yere bir padişahın memurları veya askerleri ya da bir kralın gönderdiği temsilcilerin gelişinden nasıl simgesel olarak kral veya padişahın gelişi anlaşılıyorsa "

[668] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.405.
[669] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.539.
[670] Kaf, 50/16
[671] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.5,s.478-479.
[672] Fecr, 89/22

Allah'ın hükmünün gelişinden" de psikolojik olarak o havanın hissettirilmesi kastedilmiştir.[673]

Ayrıca Mevdudi, Mülk suresinde, "*Gökte olanın sizi yere geçiremeyeceğinden emin misiniz? Bir bakmışsınız ki, o (yeryüzü)sallanıp çalkalanmaktadır.*"[674] ayetinde geçen "*Gökte olan*" ifadesinin de Allah Teâla'nın ikamet ettiği yer anlamında olmadığını belirtir. Çünkü Allah Teâla yer ve zamandan münezzehtir. Dolayısıyla Mevdudi, bu durumun insan fıtratından kaynaklanan bir his olduğundan bahseder. Dua ederken insanın ellerini gökyüzüne kaldırışı, gönderilen ilahi kitaplara "Semavi Kitaplar" denmesi bundandır.[675]

Mevdudi, haberi sıfatları mecazi olarakele alıp yorumlamaya çalışmıştır. Burada Maturidi, Eşari ve Mutezile gibi düşünmüştür.

2.5. MEVDUDÎ'NİN TEVHİD ANLAYIŞI PERSPEKTİFİNDEN İSLAM DÜŞÜNCE EKOLLERİ VE ZARARLI BAZI DÜŞÜNCELER

Mevdudi, İslam'ın dışındaki fikir ve akımları "cahiliye düşüncesi" olarak niteler. Bu düşünceleri değerlendirmeye tabi tutarken, insan odaklı hareket etmeye gayret eder. Çünkü Kur'an'ın temel hedefinin insanın ıslahı olduğunu belirtir. Bu zararlı düşüncelerin ana hedefi, insanı mükemmelliğe götürecek "Tevhid" düşüncesinden uzaklaştırmaktır. Nitekim insan Tevhid fıtratında yoğrulmuştur.[676] Zaten onun için en ideal hayat tarzı tevhiddir.[677] Bunun üzerinde ısrarla duran müellif, insanın öncelikle çıkış noktası olarak insanın; kim olduğunu? Kainatın ne olduğunu ve kendisin buradaki konumunun ne olduğu? Kendisine sorması gerektiğini belirtir ve bu açıklamalar ışığında Mevdudi zararlı olarak gördüğü bazı düşünceleri izah eder.

---

[673] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.7,s.120.
[674] Mülk, 67/16
[675] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.6,s.422.
[676] Mevdudi, **İslami Kavramlar**, s.20; Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.96.
[677] Mevdudi, **Gelin Müslüman Olalım**, s.62; Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.104,109.

2.5.1. Mütekellimin (Kelamcılar)

Seyyid Mevdudi, felsefenin İslam toplumuna girişiyle halkın Kur'an ve sünnet bağlamındaki inançlarının bozulduğunu belirtir. Bunların sebeplerinden birisi de hiç şüphesiz alimlerin bu düşüncelere karşı mücadele etmemesidir. Bu konuda Mevdudi, kelam alimlerini eleştirir.[678] Çünkü Kelam alimlerinin, inanç konusunda dini savunmaları gerektiğini vurgular. Sadece akli bilgi ve deliller ile hareket edilirse hata işleneceğini, vahye ihtiyaç olduğunu yani ilmi kelamın fıkıh ve hadisle desteklenmesi gerektiğini belirtir.[679] Tevhidin İslam'ın ruhu olduğunu belirten Mevdudi, sağlam inanca sahip insanların yetiştirilmesi gerektiğine vurgu yapar. Bunun için vahyin ışığında akli deliller ile desteklenecek bilgilere ihtiyaç vardır. İslam alimlerinin, felsefe karşısında iyi cevap veremediğini ve mücadelede zayıf kaldığını, bu nedenlerden dolayı Batı felsefesi İslami ilimlere etki ettiğini belirtir.

Batı felsefesi ve akımına karşı mücadelede bazı İslam âlimleri, klasik kaynaklara bağlı kalınması gerektiğini savunuyordu. Bu düşüncenin faydalı olmadığı daha sonra anlaşıldı.İslam âlimleri, yayılan zararlı düşünce ve akımlara karşı koyamadılar. Bu zararlı düşüncelere karşı koymama ve klasik düşünceleri koruma çabaları, bir süre sonra inanç alanında tahribata yol açtı ve bu da İslami değerlerin yozlaşmasına sebep oldu.[680] Geleneksel bilgilerle yetinilmesini savunan âlimlerin kabuğuna çekilmesi sonucu, dinde taassubun oluştuğunu belirten Mevdudi,[681] akılcılıkla hareket edenlerin de felsefenin tuzağına düştüklerini ve bir müddet sonra felsefenin savunucuları haline geldiklerini izah eder. Bunun için bu devrin durgunluk ve çöküş devri olduğunu söyler.

Mevdudi, bu tehlikelerden nasıl kurtulacağını izah eder ve İslam aleminin bu cahili tehlikeyi iyi görmesi gerektiğini belirterek bu düşünceleri bir sel felaketine

[678] Mevdudi, **İslam'da İhya Hareketleri**, s.68-69.
[679] Mevdudi, **Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim**, B. Tuna (Çevr.), İstanbul 1999, s.53.
[680] Mevdudi, **Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim**, s.25-28.

benzetir. Sel felaketini ise bir kayanın durduramayacağını, çünkü durgun olan kayanın sel ile beraber sürüklenip gideceğini ifade eder. Bu nedenle sel felaketini ancak bir tufanın engelleyebileceğini, Müslümanların da böyle büyük bir "Tufan" olup tehlikeye karşı koyamadıklarını beyan eder. Çünkü Müslümanlar, ilimlerde eski bilgileri korumakla yetindiler.[682]

Mevdudi, aynı zamanda zayıf dini anlayış ve kıt bilgilerle dinin savunulamayacağını belirtir. Müslümanların bu şekilde hareketleri sonucu batıl inançların İslam dinine girdiğini ve dinin inanç esaslarından sayılmaya başladığını ifade eder. Çünkü İslam'ın karşısında yeni bir düşünce medeniyeti vardı. Bu medeniyet, beyinlere ve gönüllere hoş gelen cazip bir düşünce ile süslenip sunuluyordu. Bu duruma karşın Müslümanlar, aklı tatmin edecek, kalpleri yumuşatıp etkileyecek bilgiden yoksundular ve sonunda bu medeniyet karşısında asimile oldular.[683]

Tüm bunlara dikkati çeken Mevdudi, Asr-ı Saadet'ten önceki cahiliyenin tekrar canlanmasından duyduğu endişeyi dile getirir. Bunun da sebebi, İslami ilimleri canlı tutamamaktan kaynaklandığını ifade eder ve kanserin insan vücudunu tahrip ettiği gibi bu düşüncelerin de İslam'ı tahrip edebileceğini belirtir.[684] Dolayısıyla dinde bir yenileme hareketinin şart olması gerektiğini söyler. Çünkü İslam bir hayat dinidir. Hayatın alanında İslam; canlı tutulmalı, hayatın her alanına İslam'ın hakim kılınması için çaba sarfedilmesi gerektiğini söyler.[685]

Bu tehlikeyi gören Müslüman din alimlerinin, toplumsal alanda iyileştirme çalışmaları yaptıklarını belirten Mevdudi, bu çalışmalara "Tecdid" denildiğini belirtir. "Tecdid" İslam'ı cahiliye unsurlarının her çeşidinden ve olumsuzluklarından kurtarıp İslam'ı asıl kimliğine kavuşturma hareketidir. Bu hareketi yapanlara Müceddid, yani "Yenileyen" denildiğini belirtir. Ayrıca Mevdudi, Müceddid ile Müteceddid

[681] Mevdudi, **Azgın Medeniyet**, s.63.
[682] Mevdudi, **Gelin Müslüman Olalım**, s.24-26.
[683] Mevdudi, **Gelin Müslüman Olalım**, s.27.
[684] Mevdudi, **İslam'da İhya Hareketleri**, s. 37.
[685] Mevdudi, **İslam'da İhya Hareketleri**, s. 43.

kavramlarını birbirinden ayırarak aralarındaki farkı izah etmeye çalışır. Müslümanların zihninde yanlış anlayışların oluşmaması gerektiğini savunur. Mevdudi; Müteceddid'in (Yenileyici) İslam adı altında bir cahiliye kavramını İslam'a sokmak isteyenleri; Müceddid'in (Yenileyen) ise tam tersi, İslam'ı cahiliye pislik ve kötülüklerinden temizlemek ve arındırmak isteyenleri ifade etmekte olduğunu söyler. Bu nedenle bir Müceddid'te (Yenileyen) şu özelliklerin bulunması gerektiğini açıklar. Müceddid, öncelikle zeki, basiret sahibi, aşırıya kaçmayan, ifrat ve tefritten uzak kalan, mutedil bir görüşe sahip olan, çevreden etkilenmeyen, cahiliyeye karşı mücadelede cesaretli davranan ve yönetim kabiliyeti olan biri olmalıdır.[686]

Aynı zamanda Müceddid'in, bir peygamber olmadığını, Peygamberden ayrı bir şahsiyetinin bulunduğunu ve yeni bir öğreti ile değil peygamberin öğretilerinin aynısını uygulayan, samimi bir Müslüman olmaya gayret eden ve bu yönde çalışan bir şahsiyet olduğunu belirtir. Müceddid'in, insanları tebliğ vazifesi ile kötülüklerden alıkoymaya çalışan ve Peygamberin vekili olduğunu vurgulayan Mevdudi, çalışma metodunun aşamalarını sıralar. Sorunları doğru bir şekilde belirleyerek, teşhis eder. Toplumun bu konudaki duruşunu, içinde bulunulan durumun İslam'a olan zararını belirler ve sorunların bu yönde düzeltilmesi için çaba sarfeder. Tüm bunları bir yöntem ile yapar.[687]

Mevdudi, İslam tarihi boyunca yenileme hareketi yapanların olduğunu, ancak ideal bir Müceddid'e rastlanmadığını, Ömer b. Abdülaziz'in ise Müceddid olmaya yaklaştığını belirtir. Yenileme hareketi yapanların başında, Ömer b. Abdülaziz, İmam-ı Gazali, İbn Teymiye, İmam-ı Rabbani, Şah Veliyyullah Dehlevi gibi şahsiyetleri sıralar.[688]

Tecdid faaliyetine ayrı bir önem atfeden Mevdudi, bu faaliyeti başlatanın Ömer b. Abdülaziz olduğunu ifade ederek kendisinin başarılarından bahseder. Ömer b. Abdülaziz'in Kur'an ve sünnet anlayışını yeniden canlandırdığını belirtir. Dini ilimlerin

[686] Mevdudi, **İslam'da İhya Hareketleri**, s. 46-47.
[687] Mevdudi, **İslam'da İhya Hareketleri**, s. 48.
[688] Mevdudi, **İslam'da İhya Hareketleri**, s.55.

canlılık kazandığını bu sayede de dört büyük İmamın[689] yetiştiğine değinir. Ardından dört imamın gayretli çalışmaları ile fıkıh ekollerinin oluştuğunu ifade eder.

Mevdudi, daha sonra İslam âleminin felsefe gibi büyük bir tehlike ile karşı karşıya kaldığını, bunun karşısında İmam Gazali'nin iyi bir duruş sergilediğini ve onun sayesinde batının düştüğü ateizm tuzağına düşülmediğini ifade eder. Ayrıca Gazali'nin iman esasları konusunda açıklayıcı bilgilerle toplumu ıslaha çalıştığını ve cahiliye unsurlarını bertaraf ettiğini, inanç esaslarının delilleri ile öğrenilmesine vesile olduğunu vurgular. Mevdudi, İmam Gazali'nin gerçekleştirmeye çalıştığı Tecdid hareketinin başarısızlıkla sonuçlandığını belirtir. Bunu da İmam Gazali'nin hadiste yetersiz kalmasına, rasyonelliğe fazla eğilmesine ve tasavvuf ile çokça meşgul olmasına bağlar.[690]

Bu noktada, İbnTeymiye'nin daha fazla mesafe katettiğini savunan Mevdudi, İbnTeymiye'nin, taassuba karşı durduğunu, Kur'an'a ve Sünnete bağlılığı savunduğunu, bu yolla İslam'a sokulmak istenen cahili unsurlara karşı bir duruş sergilediğini belirtir. İbnTeymiye'nin vahiy kaynaklı bilginin yanında, akli delilleri de kullandığını, bu nedenle Batı felsefesine karşı başarılı olduğunu beyan eder.[691]

Mevdudi, Ahmet Serhendi'den (İmam-ı Rabbani) bahseder ve kendisinin Hindistan'da materyalizm düşüncesine karşı sağlam bir duruş sergilediğini ifade eder. Ayrıca, Ekber Şah'ın sapık düşüncesini bertaraf ederek İslam inancını savunduğunu, tasavvufun içindeki felsefi düşünceleri temizlediğini ve saf İslam inancına cahili unsurların girmesini engellediğini belirten Mevdudi, İmam-ı Rabbani'nin İslam'ın bütün Asya kıtasında hakim olmasına vesile olduğunu belirtir.[692]

[689] İmam-ı Azam Ebu Hanife, İmam-ı Malik, İmam-ı Şafii, İmam-ı Ahmed b. Hanbel.
[690] Mevdudi, **İslam'da İhya Hareketleri**, s.67-76.
[691] Mevdudi, **İslam'da İhya Hareketleri**, s.76-84.
[692] Mevdudi, **İslam'da İhya Hareketleri**, s.84-92.

İslam'ın vahiy üzere kurulduğunu ve oradan beslendiğini dolayısıyla doğru bilginin vahiyle gelebileceğini izah eden[693] Mevdudi, bu nedenle içtihadın veya tecdid hareketinin şart olduğunu bildirir. Çünkü düşman yeni model bir silah ile saldırırken eski yöntem silah ile karşılık verilemez. Düşmana karşı galip değil bilakis mağlup olunur.[694]

2.5.2. Felsefeciler

Mevdudi, hakikate ulaşmanın ve hakikati anlamanın tek yolunun sağlam bilgiden geçtiğini belirtir. Sağlam ve sahih bilgi de vahiy ile gelen bilgidir.[695] Bu nedenle felsefe ile uğraşan filozofların hata işlediğini bildirir. Çünkü onlar, salt akıl ile hareket etmişlerdir. Akıl ise zan ve şüpheden ibarettir. Bu nedenle filozofların insanları saptırdıklarını beyan eder.[696]

Mevdudi, filozofların salt akılları kullanarak yaptıkları hatalardan birkaç örnek sunar: Filozofların; kâinatın ezeli ve ebedi olduğunu iddia ettiklerini, bunun nedenini de bilgiden yoksun olmalarına bağlar. Çünkü filozoflar, salt kendi akılları ve düşüncelerine saplanıp kalıyor ve ön yargılarının esiri oluyorlardı. Halbuki, kainata bakıldığında, her şeyin sınırlı ve geçici olduğunun anlaşılacağını bildiren Mevdudi, buna rağmen bazı filozofların böyle söylemelerinin, onların zan ve şüphe ile hareket ettiklerinin kanıtı olduğunu belirtir.[697] Filozoflar, akılcılık denen rasyonalizm üzerine fikirlerini temellendirmiş olsalar da bu fikirleri zandan başka bir şey değildir.[698] Bunların durumunu Kur'an, "*Haberiniz olsun; şüphesiz göklerde kim var, yerde kim var, tümü Allah'ındır. Allah'tan başkasına tapanlar bile, şirk koştukları varlıklara ve güçlere (gerçekte) uymazlar. Onlar yalnızca bir zanna uyarlar ve onlar ancak 'zan ve tahminde bulunarak yalan söylemektedirler.' O, dinlemeniz için geceyi, gündüzü de aydınlatıcı*

[693] Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.150.
[694] Mevdudi, **İslami Kavramlar**, s.161-164; Mevdudi, **İslam'da İhya Hareketleri**, s.45-50.
[695] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.346.
[696] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.333.
[697] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.282.
[698] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.333, 347; c.4,s.282.

(mubsir) olarak sizin için yaratmıştır. Şüphesiz işitebilen bir topluluk için bunda gerçekten ayetler vardır."[699], şekilde aktardığını belirtir.

Mevdudi, Kur'an'da bu şekilde İslam felsefesinin yöntemine değindiğini izah eder ve vahyin ışığında aklın kullanılması gerektiğini vurgular. Kur'an, bizleri kâinattaki ayetlere ve delillere yönlendirmekte ve bu yolla hakikati bulmaya teşvik etmektedir. Çünkü bu deliller ile Yüce Yaratıcının gönderdiği elçilerin öğretilerinin uygunluk gösterdiğini, birbirini tamamladığını görmemiz gerekir.

Mevdudi, Kur'an'da, dünyanın ve kâinatın nasıl yaratıldığı ile ilgili bilgiler verildiğini ve nasıl akıl yürütülmesi gerektiğini belirtir. Örneğin; gece ve gündüzün birbirini bir plan dâhilinde takip ettiğini bu dönüşüm esnasında da yeryüzünde yaşayan yaratıklara sayısız faydalarının bulunduğunu ifade ederek aktarır.[700] İslam'ın felsefesinin bu olduğunu ifade eder ve İslam filozoflarını da, Aristo ve Eflatun gibi Batılı filozoflara tabi olup, vahye dayalı olan Kur'ani metoda tabi olmamalarından dolayı eleştirir.[701]

Mevdudi, filozofların ölüm sonrası hayatı inkar ettiklerini ifade eder. Ahiret inancının önemine değinerek bu inanç sayesinde, insanın dünyada rahat ve huzurlu yaşayabileceğini belirtir.[702] Böyle bir inançtan yoksun bir düşünce sisteminde yaşayan insanların; zulüm, ahlaksızlık, yalan gibi kötülüklerden kurtulamayacaklarını ifade eder. Çünkü Mevdudi; insan yaşamını ahiret hayatı, (ölüm sonrası hayat) üzerine kurarsa işlediği fillerinden dolayı hesaba çekileceğini, bu nedenle de kötülük işlemeyeceğini ifade etmeye çalışır.[703] Bu konuyla ilgili olarak Batı felsefesinden örnekler vererek konuyu izah eder.

Rönesans sonrası Orta Çağ'da Hıristiyan dünyasının içine düştüğü durumu aktarmayı uygun gören Müellifimiz, Batı medeniyetinde, bilgisizlik ve taassubun

---

[699] Yunus, 10/66-67
[700] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.3,s.599; c.5,s.161; 317-318
[701] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.347.
[702] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2.s.309-312, 382; c.4,s.520.
[703] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.310.

neticesinde dine karşı bir hayat felsefesinin doğduğunu belirtir.[704] Kilisenin insanlar üzerindeki baskısı, bilimsel araştırmalara kapalı kalması, aklı kullanmayı yasaklaması gibi nedenlerle dine karşı bir medeniyet belirdi. Bu medeniyetin temel öğretisi de "din şahsidir" ilkesi oldu. Bunun da sonucunda din, siyasetten, ekonomiden, hukuktan ve bilimden soyutlandı. Din hayattan soyutlanınca ahiret (ölüm sonrası hayat) ve Allah inancına şüphe ile yaklaşmaya başlandı.[705] İşte bu ortamda, ortaya çıkan filozoflara değinen Mevdudi, görüşlerini şu şekilde aktarır:

Mevdudi, geçmişin değersiz olduğu tezi üzerine kurulu olan Hegel'in felsefesini açıklar ve bu felsefenin çok tehlikeli olduğunu belirtir. Çünkü Mevdudi, bu felsefenin, geçmişten ibret alınmaması, geçen tüm peygamberlerin öğretilerinin geçersiz olduğu anlamını içermesi nedeniyle, iyi organize olan bir düşünce olduğunun altını çizer. Bunu kabul eden birisinin, İbrahim (as) ve Muhammed (sav) Efendimizin Asr-ı Saadet devirlerini (haşa) değersiz ve boş kabul edecektir. Çünkü Hegel, eski medeniyetin zayıf olduğu için yok olduğunu, ayakta kalan şimdiki medeniyetin ise erdemli olduğunu savunmaktadır.[706]

Dünyayı bir savaş alanına benzeten filozof Darwin ve bu düşüncedekiler, güçlü olan insanların hayatta kalmak için savaşmaları gerektiğini, bunun tabiatın bir gereği olduğunu ifade eder. Filozof Darwin'e göre zayıf yok olmak, güçlü sağ kalmak durumundadır. Hayatın kanunu budur. Mevdudi ise, bu düşünce sisteminde merhamet, adalet gibi erdemlerden söz edilemeyeceğini belirtir. Hayatta kalmak için başkalarını ezen birisinin merhametli olamayacağını, çünkü nefret ve egoizm bu felsefenin özüdür. Nitekim bu felsefe sayesinde Batı, sömürgeciliği başlattı diyen Mevdudi, bu felsefe sayesinde insanlar, köleleştirilmiş, öldürülmüştü. Bu felsefeye göre, sömürenler bunu hak etmiş, ölenler de ölmeyi hak etmişlerdi. Seyyid Mevdudi, bu felsefenin sonucunda

[704] Mevdudi, **Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim**, s.12-14.
[705] Mevdudi, **Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim**, s14-15.
[706] Mevdudi, **Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim**, s. 15-16.

insanların insanlıktan çıktığını ve birbirlerine karşı vahşileştiğini ve bunun sonucunda kapitalizm ve emperyalizm gibi sistemlerin doğduğunu işaret eder.[707]

Marx'ın felsefesi de, insanların aynı şekle sahip olmaları gerektiğini savunan bir felsefe idi. Materyalizmin savunucusu olarak bilinen Marx, insanların kendi ihtiyaçları uğruna birbirleri ile savaşmalarının meşru hatta gerekli olduğunu söylüyordu. İhtiyaçları ve çıkarları uğruna mücadele eden insanlar arasında bencillikten kaynaklanan sınıflar oluştu. Bencilliğe bağlı olarakta sınıflar arsında da nefret meydana geldi.[708]

Mevdudi, bu örneklerle Batının felsefesinin tehlikesine dikkat çeker. Çünkü bu felsefenin, Tevhid anlayışından uzak, ölüm sonrası hayat inancının olmadığı bir fikir üzere kurulduğunu izah eder. İnsan merkezli felsefe ile zevk, sefa düşkünü ve çıkarcı bir toplum oluşturulmaya çalışıldığını belirtir.[709]

2.5.3. Mutasavvıflar

Mevdudi, Tasavvufi bir ailede yetişmişti. Nitekim dedesi Çiştiye tarikatının silsilesindendi.[710] Tasavvufu da bilen Mevdudi; tasavvufu, bir nefis terbiyesi olarak tarif eder. Tasavvufa karşı değildir. Ancak tasavvufi düşünceye giren bidatlere karşıdır. Bu bidatler aristotelian, Vedantik, Manichean ve Zerdüştlük[711] gibi felsefi akımların etkisiyle tasavvufa sirayet etmiştir. Bidatlerin "Zühd ve Takva" adı altında tasavvufu, Kur'an ve sünnetten uzaklaştırdığını, bunun için de tasavvufun ancak Kur'an ve sünnet çizgisinde olması gerektiğine değinir. Mevdudi, tasavvufun İslam'ın çekirdeği olmadığını ve tek başına insanı kurtuluşa eriştirmeyeceğini ifade eder.[712] Bu nedenle tasavvufun, İslam'ın asıl kaynağı olan Kur'an ve sünnetten beslenmesi gerektiğine

[707] Mevdudi, **Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim**, s. 17-18.
[708] Mevdudi, **Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim**, s.18-19.
[709] Mevdudi, **Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim**, s.15-20.
[710] Gıylani, **Mevdudi'nin Hayatı**, s.151.
[711] Aristotlian: Aristo felsefine ait olan; Vedantik: indu kutsal kitaplaraına dayananPantesit bir felsefeye dayanan; Manichean: Zerdüştlük mezhebinin etkisinde kalan, hem Allah'a hem de Şeytan'a inanların mezhebi.
[712] Gıylani, **Mevdudi'nin Hayatı**, s.151; Kışlakçı, **Çağa İz Bırakan Önderler Mevdudi**, s.149-150.

inanır. Nefis terbiyesinin, sadece Kur'an ve sünnettin ışığında ve onların bilgisinden faydalanılarak alınabileceğini beyan eder.[713]

Tasavvuf alanında, Kur'an ve sünnet çizgisinde Sahabe-i Kiramın uygulamalarından faydalanılabileceğini, başka bir yol aramaya ihtiyaç olmadığını vurgulayan[714] Mevdudi; Tasavvufun birkaç çeşidinin bulunduğunu belirtir ve bu kısımları değerlendirir.

Birinci kısım tasavvuf, Kur'an ve sünnete göre uygun bir yaşayış ve hayat felsefesidir. Bunun da İbrahim b. Ethem, Maruf Kerhi, Fudayl b. İyad vs. gibiler tarafından uygulandığını söyleyen Mevdudi, arzulanan tasavvufun bu olduğunu ve yaygınlaşması gerektiğini belirtir.

İkinci kısımda değerlendirdiği tasavvuf ise, Batı ve Hint felsefinin etkisi altında kalan tasavvuf düşüncesidir. Bu tasavvufun, en tehlikeli düşünce biçimi olduğunu belirtir. Çünkü insanın farkında olmadan başka amaçlara hizmet ettiğini ifade eder. Örnekler olarak Mevdudi, ruhbanlık düşüncesini verir.[715] Bu düşüncede, insanların düşünceden yoksun bırakılmaları söz konusudur. Bu sapık düşüncenin kötü düşünceli şahsiyetlere hizmet ettiği aşikardır. Çünkü İslam'da, insana bir akıl verildiğini, kainatı inzivaya çekilerek değil; çalışılarak ıslah edilip onarabileceğini belirtir. Ancak bu düşüncede olanlar, dini bir uyuşturucu gibi kullanarak insanları kendi hizmetleri uğruna yönlendirmeye çalışırlar. Bu düşüncenin Batı felsefesinin bir ürünü olduğunu beyan eden Mevdudi, bu düşünceyi zalim, despot kişilerin ve hükümdarların insanları sömürmek için kullandığını belirtir. Bu düşünce sayesinde insanlar bir kenara çekilecek ve dünya kötülere bırakılmış olacaktır.[716]

---

[713] Mevdudi, **Fetvalar**, (Çevr.) Mahmud Osmanoğlu – A.Hamdi Chohan, İstanbul 2015, I/370; 415.
[714] Mevdudi, **Fetvalar**, c.1,s.370.
[715] Mevdudi, **Fetvalar**, c.1,s.366.
[716] Mevdudi, **Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim**, s.58-60.

Aynı şekilde, bu tasavvufi düşünce, dünyanın bir çilehane olduğunu savunur.[717] Bu düşüncenin İslam tasavvuf anlayışıyla bağdaşmadığını belirten Mevdudi, dünya hayatının önemini belirtir. İslam'a göre ahiret ancak bu dünyada kazanılır. Bu nedenle dünya, ahiretin bir tarlasıdır. Ancak bu tasavvufi düşüncede, insanlara bu hayatın bir çileden ve ıstıraptan ibaret olduğunun verilmek istendiğini ve böylece insanların hidayetten uzaklaştırıldıklarını ifade eder. Toplumsal olarak yaratılan insanın, toplumsal hayattan uzaklaştırılmak istendiğini böylece dünyadan el-etek çektirilerek hakikate ulaşacaklarını iddia ettiklerini belirtir. Müslümanların bu düşünceye karşı koymaları gerektiğini savunan Mevdudi, bu düşüncenin sömürgeci zalim ve kralların hakimiyetlerini meşrulaştırmaya yönelik bir düşünce olduğunu belirtir.[718]

Mevdudi, salt düşünce ve tefekkür ile İslam davasının başarı kazanamayacağını vurgulayarak bu şekilde Müslümanın sadece kabuğuna çekildiğini ve Müslümanların tembelleştirilmeye çalıştırıldığını söyler.[719]

Mevdudi, üçüncü çeşit tasavvufi düşüncenin ise zikredilen iki düşüncenin harmanlanması sonucu oluştuğunu belirtir. Bu kısmın, alim olan büyük şahsiyetlerce şekillendirildiğini ve kurulduğunu, zamanla bu tür tasavvufi düşüncenin içine yeni felsefi akımların ve zararlı düşüncelerinin girdiğini belirtir. Bu şekilde oluşan tasavvufun, Kur'an ve Sünnet çizgisinden uzaklaşma kaydettiğini, bunun düzeltilmesi için uğraşılması gerektiğini vurgular. Konuyu ilgili örneklerle açıklamaya çalışan müellifimiz, şeyh ve rabıta konusuna dikkatimizi çeker. Bir insanın kendisine arkadaş edinerek ona bağlanmasının kişinin niyeti ile alakalı olduğunu belirtir.[720]

Rabıta olayına değinen Mevdudi, bunun iki kısımda değerlendirilebileceğini ifade eder. Birincisi; bir insanın başkasını şeyh olarak kabul etmesi ve ona rabıta ile

[717] Mevdudi, **Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim**, s.58.
[718] Mevdudi, **Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim**, s.58.
[719] Mevdudi, **Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim**, s.26-28.
[720] Mevdudi, **Fetvalar**, c.1,s.366-367.

bağlanmasını bir dost edinmek gibi değerlendirir. Bunun herhangi bir sakıncasının bulunmadığını belirtir.

İkincisi, şeyh ve rabıtayı, Allah'a (cc) yaklaşma arzusu ile yapılması durumda böyle bir şeyin caiz olmadığını ifade eder. Çünkü Kur'an ve sünnetin bu konuda beyanda bulunduğunu, bunların dışında başka yollara başvurulmasının doğru olmadığını belirtir. Çünkü böyle bir durumda, küçük bir hata insanı felakete sürükleyecektir. Bununla beraber kişinin niyetinin belirleyici olduğunu beyan eden Mevdudi bu durumu şöyle bir örnekle izah eder; "*Birisinin yabancı bir kadına bakarken görüldüğünde ve ona bunun nedeni sorulduğunda, o duygularını tatmin etmek amacıyla nazar ettiğini söylerse, bunun caiz olmadığını belirtir. Aynı şekilde bir başkasının böyle yapması halinde, kendisine bunun nedeni sorulduğunda, o bu yabancı kadınla nikâhlama isteğinin bulunduğu söylerse bunun caiz olduğunu vurgular. Çünkü öne sürülen neden, İslam hukuku açısından geçerlidir. Dolayısıyla fiilinin caiz olduğunu söyleyebiliriz.*"[721] İslam'da âlimlere ve salihlere tabi olunabileceğini belirten Mevdudi, bunun sakıncasının olmadığını ancak şeyh, salih ve alim olan kişilerin öğretilerinin Allah'ın (cc) kitabı ve Resulünün sünnetinden üstün tutulmaması gerektiğini ifade eder. Böyle bir şey insanı dalalete götürür. Dolayısıyla Müslümanların bu konuda uyanık olmaları gerektiğini belirten Mevdudi, Müslümanları körü körüne bağlanmaktan ve taklitten dolayı uyarır. Müslümanlar Kitap ve sünnete sarılmalıdır.[722]

Mevdudi, din âlimlerinin ve büyüklerinin duada vesile yapılması konusunda birisini aracı kılınması durumuna benzetir ve doğru olmadığını ifade eder.[723] Aynı şekilde, tevessülün sünnete aykırı olduğunu vurgular. Böyle bir durum ilahi kanun olan Kur'an'a terstir ve o duanın şekline de aykırıdır. Bu nedenle doğru değildir.[724] Kabirlerde yapılan dua ve çekilen çilelere değinen Mevdudi, böyle bir şeyin doğru

[721] Mevdudi, **Fetvalar**, c.1,s.368-369.
[722] Mevdudi, **Fetvalar**, c.1,s.406.
[723] Mevdudi, **Fetvalar**, c.1,s.392-393.
[724] Mevdudi, **Fetvalar**, c.1,s.441-443.

olmadığını belirtir. Çünkü İslam dinin de asıl olan şeyin Kur'an ve sünnet olduğunu ifade eder, böyle bir fiilin insanı helake götüreceğini belirtir.[725]

Seyyid Mevdudi, "vahiy ve ilham"ın karıştırılmaması gerektiğini ifade eder. Allah Teâla, canlıların bir kısmına görevlerini ilham eder bu fıtrı bir vahiydir. Aynı şekilde insanların bazılarının dünyada büyük işler yaptığını, bunların da ilhamını Allah Teâla'dan aldığını belirtir ve bunun Peygamberlere verilen vahiyle karıştırılmaması gerektiğini beyan eder. Bunun Kur'an'da örneklerinin bulunduğunu, Allah Teâla'nın, Musa'nın (as) annesine vahyini, bir ilham olarak değerlendirir. Seyyid Mevdudi, Peygamberlere verilen ilham ve vahyin teşri getirdiğini, bunun bir kanun ve kuraldan ibaret olduğunu ifade eder. Bunun için başka bir insanın böyle ilham yoluyla, delil getirme salahiyetinin bulunmadığını söyler. Böylelikle bir insanın ilham yoluyla hakikate ulaşma vesilesi saymasını İslam'ın ruhuna aykırı olduğunu ifade eder.[726]

Seyyid Mevdudi, gayb bilgisinin Allah'ın (cc) dışında hiç kimse tarafından bilinemeyeceğini vurgular. Bu ilme, ne insanların ne de cinlerin vakıf olduğunu vurgular. Dolayısıyla birilerinin böyle bir ilme sahip olduğunu iddia etmesi batıldır. "*Herşeyi bilen Tek âlim Allah'tır.*"[727] buyrulduğunu bildirir. Ayrıca Kur'an'da: "*Gaybın anahtarları O'nun yanındadır. Onları ancak O bilir.*"[728] bildirilmektedir. Aynı şekilde cinlerin gaybı bilebileceğini iddia edenlere Mevdudi: "*Böylece onun (Süleyman'ın) ölümüne karar verdiğimiz zaman, ölümünü, onlara asasını yemekte olan ağaç kurdundan başkası haber veren olmadı. Artık o, yere yıkılıp düşünce, açıkça ortaya çıktı ki; şayet cinler gaybı bilmiş olsalardı, böylesine aşağılanıcı bir azap içinde kalıp yaşamazlardı.*"[729] ayeti celilesi ile delilini sunar.[730]

---

[725] Mevdudi, **Fetvalar**, c.1,s.439.
[726] Mevdudi, **Fetvalar**, c.1,s.432-435.
[727] Neml, /65
[728] En'am, 6/59
[729] Sebe, 34/14
[730] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.515; Mevdudi, **Fetvalar**, c.1,s.448-452.

Ayrıca Mevdudi, büyüklerin önünde secdeye kapanılması konusuna da değinir. Böyle bir şeyin, tazim ve yüceltme olarak algılanması durumunda günah olacağını ifade eden Mevdudi, Allah'ın (cc) sıfatlarına o kişi ortak kılınmıştır. Bu nedenle bunun şirk ve küfür olacağını belirtir. Kur'an'da Âdem'in (as) durumunun farklı olduğunu, bunun delil olarak sunulamayacağını, çünkü meleklerin oradaki hareketinin Allah'ın (cc) emrine binaen olduğunu belirtir. Bu, Allah'ın (cc) emri doğrultusunda yapılmış bir fiildi.[731] Yusuf'un (as) durumunun ise ilahi bir işaretin, rüya ile bildirilmesiyle yapılmıştır.[732]

2.5.4. Ateizm

Mevdudi, bu düşünceye sahip olanların temel fikirlerinin "rastlantı" veya "tesadüf" olduğunu ifade eder. Onlara göre kâinat ve içindeki her şey tesadüf sonucu oluşmuş ve halen tesadüfler sonucu işlemekte olduğunu, bu nedenle bir yaratıcının bulunmadığını iddia ettiklerini belirtir. Hayatın her hangi bir amacının bulunmadığını dolayısıyla ölüm sonrasından bahsedilemez.[733]

Mevdudi, bu düşünce sisteminin insanı bir hayvan olarak tasavvur ettiğini ifade eder. Çünkü insanın yaşama amacı sadece arzu ve zevkleri içindir. Her şeyin temelinde insan vardır. Bunun için de insan, hür, bağımsızdır. Sorumluluğu yoktur. Fiillerini eylemlerini kendisi belirler. Çünkü o en üstün varlıktır. Bu düşünce sisteminde insan adeta ilahlaştırılmıştır.[734] Bugün bunun örneğinin Batı medeniyetinde olduğunu vurgulayan müellifimiz, batı felsefesinin Ahlaki temellerinin "yarar" üzerine kurulu olduğunu söyler.[735] Bunun için arzu ve isteklerine hoş gelen şeyleri uyguladıklarını

[731] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.64.
[732] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.461-463.
[733] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.129-133-282-342; Mevdudi, **İslam'da İhya Hareketleri**, s. 18.
[734] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.214.
[735] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.310-311.

belirtir.[736] Bu ahlaki kuralları ile toplumsal hayatı inşaya çalıştıklarını sonuçta dünyada zulmün, fesadın ve kötülüğün yaygın olduğunu ifade eder.

Ateist düşüncenin çok eski olduğunu vurgulayan Mevdudi, bu düşünce sistemini fıtratın bozulması olarak niteler. Çünkü insanın fıtratı temiz ve güzel hayat tarzına göre şekillenmiştir. Onun için Tevhid insanın fıtratında mevcuttur. Tevhid düşüncesinden uzaklaşmak fıtrat bozukluğundan başka bir şey değildir. Bugünkü İslam toplumunun bu düşünce yapısına kaymaya, başladığını vurgulayan müellif, insanlar ilahi kanunları bir tarafa bırakmaya ve hayatlarını kendi zevklerine göre şekillendirmeye başlamışlardır. İlahi kanunların yerine kendileri kanun koymaya başladıklarını belirtir. Yaşayışlarını dünya hayatı üzerine kuran bu inşaların hesap gününü unuttuklarını ifade eder. Mevdudi, ahiret inancının çok önemli olduğunu bunu unutan toplulukların nasıl helak olduklarının Kur'an da ifade edildiğini belirtir. [737] Çünkü hesap günü insana sorumluluk kazandırır. Ahiret inancı davranışların yönünün belirleme özelliğine sahiptir.[738]

Materyalist düşünceden kurtulmanın yolunun "İslam" olduğunu söyleyen Mevdudi, bu düşünce zulmün, sömürünün ve fesadın kaynağıdır. Ateizm ve Materyalizmin aynı şey olduğunu izah eden Müellif bununla beraber Bu düşüncelerden biri diğerinin sonucudur, biri diğerini doğurmuştur.[739]

Mevdudi, Ateist ve Materyalist düşüncenin farklı şekillerde görülebileceğini belirtir. Bazı insanların Allah'a (cc) ve ahiret gününe inanmadığını, yaşamlarını serbestçe yaptıklarını, diğer bazılarınında Allah'a (cc) ve ahiret gününe inandığını ancak

[736] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.342; Mevdudi, **Azgın Medeniyet**, s.96-97.
[737] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.2,s.310; c.4,s.141-281-282-520; c.5,s.70; Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.123-125.
[738] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.69. Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.124
[739] Mevdudi, **Azgın Medeniyet**, s. 55-58.

aynı yaşantıyı segilediklerini, bu nedenle iki düşünce arasında herhangi bir farkın bulunmadığını ifade eder.[740]

Ateist düşüncenin tehlikeli olduğuna işaret eden Mevdudi, sistematik anlamda Materyalist düşünceyi doğurduğunu bunun da sonucunda; Kapitalizm, Sosyalizm ve ırkçılık fikirlerinin doğduğunu izah eder.[741]

2.5.5. Politeizm (Şirk)

Şirk ve ya diğer adıyla Politeizm, Mevdudi, bu düşüncenin merkezinde bir yaratıcının varlığı ile beraber başka tanrılarında kabul edildiği bir düşünce sistemi olduğunu belirtir. İnsanı, güneşi, dağları gökyüzünü, yeryüzünü yani kâinatı yaratan bir İlahtır. Ancak en büyük İlah mevcuttur her işi yapmaz, misal olarak yağmuru yağdıran, rızkı veren diğer küçük tanrılardır. Bu düşüncenin en güzel örneğini İslam öncesi Arap toplumunda olduğunu belirtir. Müşrik Araplar putlarına kurban adarlar, yağmuru onlardan ister, rızkı ve daha birçok şeyi taptıkları putlardan isterlerdi.[742]

Mevdudi, bu düşüncede Mitoloji ve efsanelerin etkili olduğunu çünkü insanlar ya çok korktukları ya da çok sevdikleri bazı şahısları veya nesneleri ilahlaştırmışlardır. İnsanlık tarihinde Ateizmden sonra en fazla görülen düşünce biçimi olduğunu ifade eder. Gelmiş tüm peygamberlerin öğretilerinin bu düşünceyi düzeltmek için olduğunu vurgular.[743]

Mevdudi, bu düşüncenin benzerlerinin bugün bulunduğunu örnek vererek açıklamaya çalışır. İnsanların öldükten sonra kabirlerinde kendilerinden yardım dilendiği, ayinlerin yapıldığını, resim ve heykellerinin dikilerek kalıcı olmalarının

---

[740] Mevdudi, **İslam'da İhya Hareketleri**, s.18-21; Mevdudi, **İslam'ın Geleceği ve Öğrenciler**, (Çevr.) Mahmut Osmanoğlu, İstanbul 1999, s.36.

[741] Mevdudi, **Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim**, s.28-29; Mevdudi, **Mevdudi, İslam'ın Geleceği ve Öğrenciler**, s.46-47.

[742] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.1,s.611; c.2,s.222, 548-549; c.3,s.602; c.5,s.158-215-218-266-342; Mevdudi, **İslam'da İhya Hareketleri**, s.22-23; Mevdudi, **İslam'da Cihad**, s.250-252; Mevdudi, **Azgın Medeniyet**, s.88-90.

[743] Mevdudi, **İslam'da İhya Hareketleri**, s.22.

sağlanmaya çalışıldığını belirtir. Tüm bu yapılanların da yüce yaratıcıya ulaşma amacıyla yapıldığını ifade eden müellif, Kur'an'da gönderilen milletlerden örnekler verir. Peygamber ve onların yolundan giden salih insanların bu şekilde ilahlaştırıldıklarına değinir.[744]

Şirk düşünce sisteminin birçok farklı şekillerinin bulunduğunu ifade eden Mevdudi, bu inançta olanların doğadaki farklı nesneleri ilah olarak alabilecekleri gibi insanların bir kısmını da aracı olarak alabileceklerini bu yüzden şirk işleyebileceklerini açıklar. Örnek olarak bunlar arasında dualarına icabet edilmesi için aracıların olması gerektiğine inananların bu dileklerini yerine getirmek için aracılar edindiklerini onlara yakardıklarını, bunlara kurbanlar adandığını beyan ediyor. Bir kısım kişilerin de "ilahi buyruğun, Üstad, veli, lider ve şeyh olmadan" anlaşılmayacağını bunların da bu kategoride yer aldığını ifade eder. Bunların sevdikleri ve üstün tuttukları kişileri ilah edindiklerini bu nedenle de şirkte olduklarını izah eden Mevdudi, şirk düşünce sisteminin Allah'ı (cc) inkâr edenler ile aynı tutuyor. Çünkü inkâr edenler Allah'ın (cc) hiçbir fonksiyonu yoktur derken şirk içerisinde olanlar ise Allah'ı (cc) aciz kılmakta ve O'na ortak koşmaktadırlar. Bu yüzden de Ateizm ve şirk bu noktada birbirine benzediğini söyler.[745]

Ateist düşünce ile Politeist (şirk) düşüncenin birbiriyle ilişki halinde olabileceğini belirten Mevdudi, her ikisi de yüce yaratıcıyı etkisiz kıldığını ifade ediyor. Bununla beraber ateist düşüncede olanların bir ibadethane ve ibadet şekillerinin bulunmadığını ancak politeistlerin ise olağan üstü güç ve yetkiyi aracılara atfettiklerini onlardan korktuklarını, hatta yaşantılarını bile onlara göre düzenlediklerini belirtir. Bu

[744] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.5,s.358; Mevdud, **İslam'da İhya Hareketleri**, s.24.

[745] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.286-287; 531; c.5,s.137; Mevdudi, **İslam'a İlk Adım**, s.98-101; Mevdudi, **İslam'da İhya Hareketleri**, s.23-25; Mevdudi, **Gelin Müslüman Olalım**, s.75-76.

durumun da zalim, zorba ve tağutların işine yaradığını ve bu işten nemalandıklarını ifade eder.[746]

Batı toplumunda bu fikir akımlarının neden ayakta kalabildiğini izah etmeye çalışan Mevdudi, lider, zalim önder ve zorbalara üstün yetkiler atfedildiğini belirtir. İktidarlarını meşrulaştırmak için bir fırsat olarak gördükleri bu düşünceden faydalandıklarını ifade eder. Bu durumda olanların dini bir uyuşturucu aracı kıldıklarını izah eder ve bu şekilde sömürülerine devam ettiklerini vurgular. [747]

Bu nedenle bu düşüncenin de sonucunda; Irkçılık, Emperyalizm, sosyalizm, kapitalizm ve komünizm gibi düşünceler meydana gelir.[748]

2.5.6. Kapitalizm

Mevdudi'ye göre bu düşüncenin temelinde; insanın bu dünyada sürekli savaş içinde olduğu düşüncesi hakimdir. Dolayısıyla insan hayatta kalmak için mücadele etmeli gerekirse başkalarını ezmelidir. Kazandığı sadece kendisinin olduğu için 'Ben' duygusu en öndedir. İnsanların birbirlerine güveni yoktur. Yardımlaşma ve dayanışmadan söz edilemez. Herkes hayatta kalabilmek için savaşmalı ve diğer tarafı ezmelidir. Çünkü merhamet duygusundan yoksundurlar. Güçlü olanlar hayatta kalacak ezilenler yok olacaklar. Bunlar yok olmayı hak etmişler, hayatta kalanlar da hayatta kalmayı hak etmişlerdir. Bunu bir kural olarak gören bu düşünce sistemi, sömürüyü meşrulaştırmıştı. Sömürgeciliğin temelleri bu düşünce sistemi ile atılmıştır.[749] Haksız kazanç zengini daha zengin fakiri daha fakir kılmıştı. Dayanışma ve yardımlaşma olmayınca ihtiyaç sahipleri faize yönelmek zorunda bırakılıyor.[750] Bu düşünce

[746] Mevdudi, **İslam'da İhya Hareketleri**, s.25.
[747] Mevdudi, **İslam'da İhya Hareketleri**, 25-26.
[748] Mevdudi, **İslam'da İhya Hareketleri**, s.21-26.
[749] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.111; Mevdudi, **İslam'ın Geleceği ve Öğrenciler**, s.13, 38-39; Mevdudi, **Hicap**, s. 157; Mevdudi, **İslam'ın Çağrısı**, s. 54, 88-90.
[750] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.210.

sisteminin Batı felsefesinin bir ürünü olduğunu ifade eden Mevdudi, insanı hayvanlaştırdığı için toplumu yok eden bir felaket olarak izah ediyor.[751]

2.5.7. Sosyalizm

Mevdudi, Sosyalizmi Kapitalizmin aşırı bir şekli diye tarif eder. Çünkü Kapitalizm'de belirli sayıda sermaya sahibi bulunurken, Sosyalizm'de ise sermayenin merkezi olduğunu belirtir. Herşeyin tek elde toplandığını bu nedenle diktatörlüğün meydana geldiğini, dolayısıyla bu düşünce sisteminin İslam'ın tamamen zıddı olduğunu belirtir. İnsan merkezli bir düşünce sistemi olan Sosyalizm, insanı ilahlaştırır.[752] Herkes bir kişi veya zümreye hizmet eder. Müellif bu nedenle bu sistemi bir hapishaneye benzetir. Dolayısıyla sosyalizm, güven olayının bulunmadığı yalan, şiddet kullanma ve kan dökme üzerine kuruludur. İnsanlar arasında sınıf ayırımı meydana getirdiğini, insanların yaşayabilmek için bir makine gibi çalışmak zorunda bırakıldıklarını beyan eder.[753]

Bu sistemin hırsızlığı meşrulaştırdığını anarşiyi körüklediğini ifade eden Mevdudi, sosyalist düzenin liderlerinden Lenin'in şu sözlerini aktarır; "Biz hile yalan üretmeli, yasalara karşı gelmeliyiz. Gerçekleri göz ardı edip gizlemeliyiz. Kalabalıklar arasında nefret uyandıracak, onları isyan ettirecek sözler üretmeli ve yazmalıyız. Bizimle aynı fikirde olmayanları küçük düşürücü sözler imal etmeliyiz."[754]

2.5.8. Laiklik

Mevdudi laikliği, dini bir vicdandan ibaret olarak göstermeye çalışır. Bu düşüncede Din, ekonomi, siyaset, kısacası hayatın her alanından soyutlanır. Bu düşünce

---

[751] Mevdudi, **Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim**, s.28-38; Mevdudi, **İslam'ın Çağrısı**, s.67-68; Mevdudi, **İslam'da Hükümet**, s.578; Mevdudi, **Hicap**, s.88, 157.

[752] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.184-185.

[753] Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**, c.4,s.306; Mevdudi, **Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim**, s.38-44; Mevdudi, **İslam'ın Çağrısı**, s.67-68, 95; Mevdudi, **İslam'da Hükümet**, s. 27, 269, 271, 579,581; Mevdudi, **İslam'ın Geleceği ve Öğrenciler**, s.43-44.

[754] Mevdudi, **azgın Medeniyet**, s.100.

sisteminde insanın özgür olduğu anlayışı hakimdir.[755] Bu nedenle kendi hayat kurallarını kendisi belirleyebilir. İnsanın sosyal bir varlık olarak yaratıldığını belirten Mevdudi, Dinin toplumsal hayatın her alanından soyutlanması kötülüklerin, yaygınlaşmasına sebep olacaktır. Çünkü toplumsal alandaki kuralları belirleyecek olan insanları egolarının esiri olacak bunun da sonucunda zulüm kaçınılmaz olacaktır.[756] Dini, ferdin özel hayatı ile sınırlandırmak sadece zalim ve despotların işine yarayacaktır. Toplumsal alandaki kuralları belirlemek için zulümlerini meşrulaştıracaktır.[757]

Bu düşüncenin temelinde ahlak kurallarını insanların kendileri belirler. İyilik ve kötülüğü belirlemek için kıstas olarak salt tecrübe, akıl ve sezginin kullanıldığını belirten Mevdudi, insanların mükemmel olmadığını tecrübeleri ile hakkı bulamayacaklarını ifade eder. Akıl ve sezginin de yanılma payının yüksek olduğunu vurgular. Bu nedenle insanın normal hayatında özgür kılınmasını yaratıcısı olan Allah'a (cc) bir isyan olduğunu bildirir. İnsanın sosyal bir varlık olduğunu ifade eden Mevdudi, Allah (cc) ile olan ilişkisini kesmesi durumunda kötülüklerle baş başa kalacağını bunun da sonucunda refah ve mutluluğun yerini zulüm alacağını belirtir. Çünkü fıtratın bir gereği olan inanç ferdileştirilirse toplumda dünyevileşme, bencillik (egoistlik), güvensizliğin artacağını bunun da toplumu çöküntüye götüreceğini belirtir.[758]

2.5.9. Ruhbanlık (Asetizm)

Seyyid Mevdudi bu düşüncede dünyanın bir çilehaneye benzetildiğini vurgular. İnsan bu hayata acı çekmek ve ıstırap için gelmektedir. Bu nedenle bu düşünceden kurtulma yerine insanın çilelere ve ıstıraplara alışması gerektiğini savunurlar. Dünyada yaşayan insan bunlardan kurtulmak için zevk ve eğlenceden vazgeçmeli inzivaya

---

[755] Mevdudi, **Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim**, s.45; Mevdudi, **Azgın Medeniyet**, s.95-96.

[756] Mevdudi, **Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim**, s.46; Mevdudi, **Hicap**, s.50-57, 65, 75-83,113, 116, 118, 125.

[757] Mevdudi, **Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim**, s.47; Mevdudi, **Azgın Medeniyet**, s.101. Mevdudi, **İslam'da Hükümet**, s. 26; Mevdudi, **İslam'ın Geleceği ve Öğrenciler**, s.25, 30-31;

[758] Mevdudi, **Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim**, s.47; Mevdudi, **Azgın Medeniyet**, s.95; Mevdudi, **İslam'ın Çağrısı**, s.34, 37; Mevdudi, **Hicap**, 29, 32- 38,39-41, 64, 74, 91-94, 202-205; Mevdudi, **İslam'da Hükümet**, 94-104; 194-200.

yönelmelidir. Zevk ve sefa düşkünü insanların azap göreceğini bundan kurtulmak için nefsini terbiye etmelidir. İşte bu sebepten dolayı bu düşünce sahibi olanlar dünyadan el-etek çekerek kurtuluşa erebileceklerini savunurlar.[759]

Mevdudi, bu düşüncenin İslam'ın ruhuna aykırı olduğunu çünkü yaratılan insan sosyal bir varlık olarak yaratıldığını ifade eder. Ayrıca İslamda dünya bir çilehane değil ölüm sonrası hayatın kazanılacağı bir tarla olarak beyan edilmiştir. Bu şekilde Batı felsefesinin insanları toplumdan soyutlamaya çalıştığını ifade eden müellifimiz, bu düşüncede olan tağutların dini bir uyuşturucu aleti olarak kullandığını savunur. Bu yolla kendi iktidarlarını meşrulaştırma gayreti içerisinde olan Batı medeniyetinde zuhur etmiştir. Bu düşüncenin öncelikle Hıristiyanlıkta Ruhbanların manastır hayatı, Budizm, yoga ve mistizmde de görüldüğünü belirtir. İslam'da tasavvufi hareketin de böyle bir yönelime sahip olduğunu izah etmeye çalışan Mevdudi, Müslümanları bu düşünce akımına karşı uyarmaya çalışır. Çünkü bu düşünce ile akıllı olarak yaratılan ve aklını kullanması istenen insanın durağanlaştırıldığını, hakikati araması engellenerek beyni uyuşturulmak istendiğini izah eder. Bunun sonucunda da toplumda kötülük artacaktır. Küfür hakim hale gelecektir. Bu düşüncenin Emperyalizm, Kapitalizm ve sosyalizme hizmet ettiğini, dolayısıyla bu düşüncenin çağdaş bir cahiliye aracı olduğunu savunur.[760] Bu düşünce sistemi Tevhid inancına büyük zarar verir. Çünkü ölüm sonrası hayatı inkar ettiğini ve imtihan sahası olan dünyanın bir işkence yeri olarak gösterildiğini belirtir. Bu şekilde dünyanın anlamsızlaştırıldığını, bir günah ve pislik gösterilerek sonraki hayatın inkar edilmeye çalışıldığını ifade eden Mevdudi, böylece kişide hesap şuurunun yok edildiğini vurgular. Böylelikle ilahi olan dinin silinerek kendi oluşturdukları dini meşrulaştırmak isterler. Çünkü din bir hayat nizamı değil sadece insan köşeye çekilerek inandığı ile kalması sağlanır.[761]

[759] Mevdudi, **Hicap**, s.27-28, 248; Mevdudi, **İslam'ın Çağrısı**, s.71-72; Mevdudi, **Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim**, s.58-59.
[760] Mevdudi, **İslam'da İhya Hareketleri**, s.26.
[761] Mevdudi, **İslam'da İhya Hareketleri**, s.26-29; Mevdudi, **İslam'da Hükümet**, s.90-91.

2.5.10. Milliyetçilik (Irkçılık)

Mevdudi, Milliyetçilik düşüncesinin, ırkçılık, nesepçilik, vatancılık, mezhepçilik şeklinde tezahür edebileceğini belirtir.[762] Bu düşünceye sahip herkesin bağlı bulunduğu duygunun üstün olduğunu, onun çıkarları uğruna mücadele ettiğini belirtir. Her şeyini savunduğu düşünce uğruna feda eder. Bu nedenle milliyetçiliği kendi kendilerine tapınma olarak ifade eder.[763] Aynı zamanda bir felaket olan bu düşünce küfür ve şirk kadar tehlikelidir. Çünkü İslam'ın birlik ve beraberlik anlayışını yıkmaya yönelik bir harekettir. Bu nedenle İslam bu düşünce ile sürekli bir mücadele halinde olmuştur. Hz. Musa'nın Firavunla mücadelesi böyle olduğu gibi Hz. Muhammed (sav)'in de mücadelesi böyle olmuştur.[764] Yahudilerin, insanlarla ilişkilerinde bu düşüncelerle hareket ettiklerini belirten Mevdudi, başka din ve ırktan olanlarla ticaretlerinde hile ve entrikalara başvurduklarını ifade eder. Bu nedenle İsrail oğullarının dinlerini İsraili olanlar ile olmayanlar arasında ayırım yapılabilir şeklinde oluşturduklarını beyan eder. Bundan dolayı bencil bir toplum oluştuğunu menfaatleri putlaştırmışlardır.[765]

2.5.11. Tevessül

Mevdudi, ibadet ederken yapılan dualarda başkalarının aracı-vasıta kılınasına (tevessül) karşı çıkar. Bunun ne hadis ne de Kur'an'da tavsiye edilen bir fiil olmadığını belirtir. Duanın adabından uzak olan bu hareketin ashabın da uygulamalarında bulunmadığını söyler. Çünkü böyle bir uygulama olsaydı bunu sahabe-i kiram Peygamberimizden nakletmesi gerekirdi. Bu nedenle böyle bir dua şeklinin nefret uyandırdığını izah etmeye çalışan müellif, insanın kendi arzu halini aktaracağı yerde başkasını araya sokması doğru bir davranış değildir. Adeta bu hareketin insanların Allah

[762] Mevdudi, **İslam'da Hükümet**, s.216-217, 221, 229; Mevdudi, **İslam'ın Çağrısı**, s.67-68.
[763] Mevdudi, **Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim**, s.49.
[764] Mevdudi, **İslam'da Hükümet**, s.225-228;
[765] Mevdudi, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı**, s.500-501; Mevdudi, **Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim**, s.49; Mevdudi, **İslam'da Hükümet**, s.230-233.

Teâla'dan uzak oldukları anlamına geldiğini belirtir. Bu nedenle bir Müslümanın yapmaması gereken bir hareket olduğunu belirtir.[766]

2.5.12. Dua ve Kabirlerde Çile Çekmek

Mevdudi, kabirlerde duanın kabulü için çile çekilmesinin yanlış olduğunu savunur. İslam dinin kaynağının Kur'an ve sünnet olduğunu belirtir. Bu kaynaklarda böyle bir şeyin bulunmadığını, dolayısıyla din alimlerinin uygulamalarında böyle bir şeyin olmadığını ifade eder. Bu nedenle bu tür fiillerin delilsiz olduğu için tehlike arz ettiğini belirtir.[767])

Mevdudi, bir insanın başkasından dua isteyebileceğini ancak kabir ehlinden böyle bir şeyin beklenemeyeceğini belirtir. Böyle bir fiillin iki şekilde yapıla bileceğini iki durumun da tehlikeli olduğunu ifade eder. Bir kabrin karşısında sessiz bir şekilde dua edilmesi durumunda kabirdeki zatın Allah Teâla'nın işitme sıfatına haiz olduğunu kabullenmek demektir. Çünkü böyle bir sıfat Ancak Allah'a (cc) aittir. Nitekim Kur'an'da; "*Siz sözlerinizi gizleseniz de açık sesle söyleseniz de fark etmez, şüphesiz Allah kalplerde olanı bilendir.*"[768] Buyrulduğunu ve buna işaret ettiğini söyler.[769]

İkinci durumdaki dua ise, bir kabrin karşısına geçip sesli bir şekilde yapılandır. Bunu Mevdudi, karanlıkta ok atmaya benzetir. Zira çağrılan kişinin duyup duymadığının bilinmediğini belirtir. Kaldı ki bizler ölmüş olan insanların durumlarını bilmemekteyiz. Örnek vererek konuyu biraz daha izah eder. Bir kimse başkasının evinin önüne gidip ondan yardım dilediğinde onun durumunu bilmediğimizi ifade eden Mevdudi, müsait mi, meşgul mü olduğu bilinmemektedir. Ayrıca İslam'ın ana kaynaklarında bunlar ile ilgili bir delil dahi bulunmadığını vurgular.[770]

---

[766] Mevdudi, **Fetvalar**, c.1,s.441-443.
[767] Mevdudi, **Fetvalar**, c.1,s.439.
[768] Mülk, 67/13

SONUÇ

Sonuç olarak, İslam dini Allah'ın (cc) varlığı ve birliği temellidir. Bunun ifadesi olan tevhid ise Kur'anda üzerinde durulan en temel ilke olmuştur. Bundan dolayıdır ki tevhid ilmi ilimlerin en şereflisi olmuştur. Gönderilen tüm peygamberlerin mücadelesi bu yönde olmuştur. Tevhidin zıttı olan şirk ise en tehlikeli düşünce biçimidir. Dolayısıyla insanların kurtuluşu ve hidayeti tevhid ile olurken fesadın ve felaketin sebebi de şirk olmaktadır. Bu nedenle Mevdudi, Müslümanların kurtuluşunun tevhid düşüncesine bağlı olduğunu savunmuş, tevhide zarar verebilecek düşüncelere karşı Müslümanları uyarmaya çalışmıştır.

Mevdudi, tevhid anlayışını ortaya koyarken yaşadığı toplumun ve zamanın şartlarını dikkate alarak ifade etmeye çalışmış ve ona göre çözüm üretmeye gayret sarfetmiştir.

Müslümanların batı felsefesinin, medeniyetinin tehditi altında bulunduğunu izah ederek, Müslümanların Kur'an ve sünnete bağlanmaları gerektiğini belirtmiştir. Kur'an ve sünnetin dinamik olduğunu, bunun için hayatın her alanında yaşanılması gerektiği üzerinde durmuştur.

Batı felsefesinin zararlı düşünce ve akımlarına karşı müslümanların sağlam bir şekilde mukavemet etmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu anlamda batı düşüncesinin bir

[769] Mevdudi, **Fetvalar**, c.1,s.440.
[770] Mevdudi, **Fetvalar**, c.1,s.441.

tufana benzediğini müslümanların bu tufana karşı bir sel gibi mücadele etmesi gerektiğini belirtmiştir.

Mevdudi, Müslümanların kendilerini iyi ifade edebilecek yeni düşüncelere ihtiyacı olduğunun üzerinde durmuştur. Bu nedenle ataletten uzak durulması gerektiğini belirtmiş, taklitten dolayı uyarmıştır. Şirk ve benzeri zararlı düşüncelerin toplumu ifsat ettiğini belirterek hayatın her alanına tevhidi yerleştirmeye çalışarak kurtuluşun gerçekleşebileceğini savunmuştu.

Yazdığı eserler ile halkın sözcüsü olan Mevdudi, sadece bulunduğu kıta ile sınırlı kalmayıp dünya üzerinde bulunan diğer Müslümanları da etkilemiştir. Eserlerinin bir çok dile çevrilmesi bunun kanıtıdır.

KAYNAKÇA

(Ed.) DÜZGÜN, Şaban Ali **Kelam,** Grafiker Yayınları, Ankara 2012.

(Ed.)DÜZGÜN, Şaban Ali **İslam İnanç Esasları**, Grafiker Yayınları, Ankara 2013.

Ana Britannica Ansiklopedisi, "Hindistan" c.15.

ANIS, Ahmed, "Mevdudi" **DİA**, c.29. İstanbul 2004.

ASIM EFENDI, **El-Okyanusu'l-Basit fi Tercemeti'l-Kamusu'l-Muhit** (Kamus Tercümesi), c. 2, İstanbul 2013.

ASIM EFENDI, **Kamus Tercümesi**, Bahriye Matbaası, c.2, İstanbul 1305.

AYDIN, Ali Arslan, **İslam İnançları Tevhid ve İlmi Kelam**, Gonca Yayınevi, Ankara 1984.

AYDINLI, Abdullah, "Ehl-i Hadis", **DİA**, c.10, İstanbul 1994.

BIRIŞIK, Abdülhamit, "Kur'aniyyûn", **DİA**, c.26, İstanbul 2002.

BIRIŞIK, Abdülhamit, "Rahmetullah el-Hindi", **DİA**, c.34, İstanbul 2007.

BIRIŞIK, Abdülhamit, **Mevdudi Hayatı ve Eserleri**, İnsan Yayınları, İstanbul, 2007.

BULAÇ, Ali **İslam Düşüncesinde Din-Felsefe-Vahiy-Akıl ilişkisi**, Çıra Yayınları, İstanbul 2012.

Büyük Laorusse Ansiklopedisi, "Hindistan", c.10.

Dini Kavramlar Sözlüğü, "Tevhid" Mad., DİB Yayınları, Ankara 2006.

EN-NESEFI, Ebu'l-Muin, **Bahrü'l-Kelam Maturidi Akaid**i, Ramazan Biçer (Çevr.), Gelenek Yayınları, İstanbul 2010.

EBU'L-MÜNTEHA, **Şerhu'l- Fıkhu'l- Ekber**, Daru'l Nil Yayınları, İzmir 1307.

EL-CÜRCANI, Seyyid Şerif, Ali b. Muhammed, **Ta'rifat**, İstanbul 1300.

EL-EŞ'ARI, Ebi'l-Hasan Ali b. İsmail, **el-İbane**, Daru'l-Nefais, Beyrut 2010.

EL-EŞ'ARI, Ebu'l-Hasan, **El-İbane ve usuli Ehli's-sünnet Eş'ari Akaidi**, Terc. Ramazan BIÇER, GelenekYayıncılık, İstanbul 2010.

EL-KARDAVI, Yusuf, **Tevhidin Hakikati** (Çev.) İshak TURGUT, M.Recai GÜNDÜZ, Nida Yayınları, İstanbul 2014.

YAZIR, Elmalılı Hamdi, **Hak Dini Kur'an Dili Tefsiri**, Akçağ Yayınları, c.10, Ankara 2015.

EN-NESEFI, Ebu'l-Muin Meymun b. Muhammed, **Tabsiratü'l-Edille Fi Usuliddin**, Hüseyin ATAY (Çevr.), DİB Yayınları, c.1-2, Ankara 2004.

EN-NESEFI, Ebu'l-Muin, **Bahru'l Kelam**, Terc. Ramazan BIÇER, Gelenek Yayınları, İstanbul 2010.

ERINÇ, Sırrı, "Hindistan", **DİA**, c.18, İstanbul 1998.

ES-SABUNI, Nureddin, **Maturidiyye Akaidi**, Bekir Topaloğlu, İFAV Yayınları, İstanbul 2013.

FIĞLALI, Ethem Ruhi, "XIX. Yüzyıl Sonlarında Hindistan", **İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, c.1, İzmir 1983.

FIĞLALI, Ethem Ruhi, **Çağımızda İtikadi İslam Mezhepleri**, İFAV yayınları, Ankara 2004.

GENÇ, Reşat, "Hindistan" **Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi**, c.2, İstanbul 1992.

GIYLANI**,** Esad, **Mevdudi'nin Hayatı**, Hilal Yayınları, İstanbul 2000.

GÖLCÜK, Şerafettin, **Kelam Tarihi**, Kitap Dünyası Yayınları, Konya 2012.

WOLFSON, H. Austryn, **KelamFelsefeleri**, Kasım TURHAN (Çevr.), Kitabevi, İstanbul 2001.

HARPUTI, Abdullatif, **Kelam Tarihi**, Ankara okulu Yayınları, Ankara 2012,

LAMBTON, Holt, **İslam Tarihi Kültür ve Medeniyeti**, Kitabevi, c.2, İstanbul 1997.

İBN KESIR, **Tefsiru'l-Kur'an'il-Azim**, Dar el Marefah, c.3, Beyrut 1997.

İBN MANZUR, Celaleddin Muhammed b. Mukrim, **Lisanu'l Arap**, Dar'u Sadır, c.3, Beyrut 1968.

İBN TEYMIYE, **Tevhid-i Esma ve's- Sıfat (İsim ve Sıfat Tevhidi)**, trc. Heyet, Tevhid Yayınları, İstanbul, 1996.

İMAM-I GAZALI, **El-İktisad fi'l-İ'tikad**, Daru'l Kitab el-ilmiyye, Beyrut 1983.

İZMIRLI, İ. Hakkı, **Yeni İlmi Kelam**, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2013.

ABDULCABBAR, Kadı, **Şerhu'l-Usûli'l-Hamse**, Dar Ahya el-Turas el-Arabi, Beyrut, 2001.

KARADAŞ, Cafer, **Anahatlarıyla Kelam Tarihi**, Ensar Yayınları, İstanbul 2013.

KILAVUZ, A. Saim, **Anahatlarıyla İslam Akâidi ve Kelâm'a Giriş**, Ensar Yayınları, İstanbul 2010.

KILAVUZ, A.Saim, "Tevhid", **İslam'da İnanç İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi**, İFAV yayınları, c.4, İstanbul 2006.

KIŞLAKÇI, Turan, **Çağa İz Bırakan Önderler**, Mevdudi, ilke Yayıncılık, İstanbul, 2013.

KULKE, Herman, Dietmar ROTHERMUND, **Hindistan Tarihi,** Müfit GÜNAY (Çevr.), İmge Kitabevi, Ankara 2001.

HODGSON, Marshall G. S., **İslam'ın Serüveni**, İzzet AKYIL (Çevr.), İz Yayıncılık, 1993.

MEVDUDI, **Cebir ve Kader Problemi**, Ahmet ASRAR (Çevr.), Hilal Yayınları, İstanbul 2015.

MEVDUDI, **Cuma Konuşmaları**, Muhammed Han KAYANI (Çevr.), İnkılap BasımYayın, İstanbul 2011.

MEVDUDI, **Fetvalar**, Mahmud OSMANOĞLU – A.Hamdi CHOHAN (Çevr.), Düşün Yayıncılık, c.1-2, İstanbul 2015.

MEVDUDI, **Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim**, B. TUNA (Çevr.), Özgün Yayıncılık, İstanbul 1999.

MEVDUDI, **Gelin Müslüman Olalım**, Filiz HANDAN Türedi(Trc.), Pınar Yayınları, İstanbul 2014.

MEVDUDI, **Hicap**, Harun ÜNAL (Çevr.), Düşün Yayıncılık, İstanbul 2014.

MEVDUDI, **Hilafet ve Saltanat**, Fait AKÇAOĞLU (Ed.), Ali GENCELI (Çevr.), Hilal Yayınları, İstanbul 2015.

MEVDUDI, Hurşid AHMET, Ramazan EL-BUTI, **Azgın medeniyet** Ali Zengin (Çevr.), Kayıhan yayınları, İstanbul 2004.

MEVDUDI, **İslam Kavramlar**, Süleyman Akyüz(Trc.), Pınar Yayınları, İstanbul 2014.

MEVDUDI, **İslam'a Giriş**, N.Ahmed Asrar (Çevr.), Hilal Yayınları, İstanbul 2015.

MEVDUDI, **İslam'a İlk Adım**, Serdar Güzey(Trc.), İnkılap Yayınları, İstanbul 2013.

MEVDUDI, **İslam'da Hükümet**, Ali Genceli (Çevr.), Hilal Yayınları, İstanbul 2006.

MEVDUDI, **İslam'da İhya Hareketleri**, Ali Genç (Trc.), Pınar Yayınları, İstanbul 2011.

MEVDUDI, **İslam'ın Çağrısı**, Yakup Zehra (Çevr.), Birleşik Yayıncılık, İstanbul 1995.

MEVDUDI, **İslam'ın Geleceği ve Öğrenciler**, Mahmut Osmanoğlu (Çevr.), Özgün Yayıncılık, İstanbul 1999.

MEVDUDI, **İslami Hareketin Ahlaki Temelleri**, Hakan Bayrak (Çevr.) , Inkılap Yayınları, İstanbul 2014.

MEVDUDI, **Kur'an'ın Dört Temel Terimi**, Mahmut Osmanoğlu (Çev.), Özgün Yayıncılık, İstanbul 2001.

MEVDUDI, Seyyid Kutup, Hasan el Benna, **İslam'da Cihad**, H. Hüseyin Yılmaz (Çevr.), Özgü Yayınları, İstanbul 2014.

MEVDUDI, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı**, Ahmet Asrar, Pınar Yayınları, İstanbul 2014.

MEVDUDI, **Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın**, Anlamı ve Tefsiri, İnsan Yayınları, İstanbul.

EL-FIRUZABADI, Muhammed b. Yakub, **Kamusu'l Muhit**, Şeriketü Mektebetü ve Matbeatü Mustafa el-Babi el Halebi, Mısır 1952.

En-NEVEVI, Muhyeddin Ebi Zekeriyye, **Sahihi Müslim Şerhi**, Dar et-Takva, c.1, Şam 2004.

NIZAMI, K.A. "Hindistan", **DİA**, c.18, İstanbul 1998.

ÖZCAN, Azmi, "Hindistan'da İngiliz Hakimiyeti ve Ulemanın Tavrı", Divan İlmi Araştırmalar (2004/2).

ÖZCAN, Azmi, "Hindistan", **DİA**, c.18, İstanbul 1998.

ÖZERVARLI, M.Sait, **Kelamda Yenilik Arayıları**, İsam Yayınları, İstanbul 2008.

ÖZGÜR Kavak, "Şah Veliyyullah Dihlevi'den Muhammed İkbal'e Hint Alt Kıtasında İctihad ve Taklide Farklı Yaklaşımlar", **İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi**, sy.17, 2011.

ÖZLER, Mevlüt, **DİA**, "Tevhid", c.41, İstanbul 2012.

ÖZLER, Mevlüt, **İslam Düşüncesinde Tevhid, Rağbet Yayınları**, İstanbul 2005.

S.MAQBUL, Ahmed, "Hindistan", **DİA**, c.18, İstanbul 1998.

Sahihi Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercümesi, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, c.12, Ankara 1982.

TAFTAZANI, Sa'duddin Mesut b. Ömer, **Şerhul Akaid**, Süleyman Uludağ(Çevr.), Dergah Yayınları, İstanbul 1999.

TEMIMI, İmam Muhammed, **Bütün Yönleriyle Tevhid**, Heyet (Çevr.), Karınca & Polen yayınları, İstanbul 2011.

TOPALOĞLU, Bekir, "Allah", **DİA**, c.2, İstanbul 1989.

TOPALOĞLU, Bekir, **Allah'ın Varlığı (İsbât-ı Vâcib)**, DİB Yayınları, Ankara 2012.

TOPALOĞLU, Bekir, **Kelam Araştırmaları Üzerine Düşünceler**, İFAV Yayınları, İstanbul 2004.

TOPALOĞLU, Bekir, **Kelam İlmine Giriş**, Damla Yayınevi, İstanbul 2013.

TOPALOĞLU, Bekir, Şevki Yusuf YAVUZ ve İlyas ÇELEBI, **İslam'da İnanç Esasları**, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2013.

TOPRAK, Süleyman, Şerafettin GÖLCÜK, **Kelam**, Tekin Kitabevi, Konya, 2012.

ULUPINAR, Hamide, **İlk Dönem Sufilerinde Tevhid Anlayışı**, Tasavvuf İlmi ve Araştırma Dergisi, yıl:9 (2008).

YAZICI, Tahsin, "Tevhid", **İslam Ansiklopedisi**, Milli Eğitim Basımevi, c.12, İstanbul 1979.

YÜCE, Mustafa, **Din Ekseninde Doğu Batı Tartışmaları Rahmetullah El-Hindi Örneği**, Seda Özalit, İstanbul 2014.